Editor: Călin Vlasie

Tehnoredactare & prepress: Marius Badea
Coperta colecției: Ionuț Broştianu

Descriere CIP a Bibliotecii Naționale a României
NEDELCIU, MIRCEA
Opere / Mircea Nedelciu ; ed. îngrijită şi pref. de Ion Bogdan Lefter. - Piteşti : Paralela 45, 2014 -
9 vol.
ISBN 978-973-47-2009-5
Vol. 3. : Zmeura de cîmpie ; - 2015. -
ISBN 978-973-47-2216-7

I. Lefter, Ion Bogdan (ed. ; pref.)

821.135.1-821

MIRCEA NEDELCIU

Opere 3

Zmeura de cîmpie

(roman împotriva memoriei)

Ediție îngrijită şi prefață de
Ion Bogdan Lefter

A. Plăceri minore, catastrofe, glume

Îşi mai amintea de curtea unei case la ţară, o curte uriaşă, un maidan aproape. Vara, bălăriile o podideau şi o transformau într-o pădure de nepătruns (totul redus la scară, fireşte, dar şi el era mic pe atunci), traversată de cîteva drumuri bătătorite, poteci de lăţimea a două tălpi desculţe puse una lîngă cealaltă. Dacă în curtea aia creştea şi vreo plantă cultivată de mîna omului? Îi e greu să răspundă la o asemenea întrebare acum, cînd nu ştie exact cîţi ani au trecut de atunci. Ceva mai puţin de douăzeci, în tot cazul. E sigur, însă, că acea curte nu era străjuită de garduri pe toate cele patru laturi, deci nu era tocmai o curte. Avea totuşi o poartă (şi un simulacru de gard deci) în partea dinspre drumul prăfos (noroios, nămeţit etc.). Tot dintr-acolo pornea printre bălării (sau culturi?) un drum ceva mai larg care se termina cu un loc de întors căruţa chiar în faţa grajdului, adică alături de porumbarul gol, de coteţul de păsări şi de cocina urît mirositoare a unui porc care sucombase demult şi a cărui dinastie nu mai fusese reîntronată. Bălăriile continuau să atace toate aceste rămăşiţe ale unei gospodării ce fusese probabil înfloritoare cîndva, astfel că fîşia de troscot dintre şleaurile roţilor de căruţă se lărgea nestingherită. Existau desigur şi alte drumuri prin curtea aceea, cotloane, unghere, culcuşuri, şi el se încăpăţîna să le tot cotrobăie pe toate, să se ascundă prin ele, să se scurgă neştiut dintr-unul într-altul, să se piardă şi să se lase apoi căutat ore în şir de vocea plîngăreaţă a unei fetiţe cu cîţiva ani mai mare decît el. Fetiţa îl avea probabil în grijă şi de aceea se străduia atît de mult cu căutatul şi plîngea cu disperare cînd nu reuşea să-l găsească. Îşi mai aminteşte din acea fiinţă doar ţipătul cu care încerca să-l găsească şi plînsul disperat pe care el îl asculta, cu cruzimea specifică vîrstei, de la numai cîţiva paşi. Stătea ascuns, nu mişca, nu răsufla şi desigur că nu-şi aminteşte dacă plăcerea se constituia din a sta ascuns sau din a provoca disperarea cuiva. Se surprinde uneori întrebîndu-se dacă acea fată nu-i era cumva soră. Dar cum să afle acum?

— Doar nu vrei să fac un scenariu numai din amintirile tale vagi, zise Grinţu.

— Nu. Dar e singurul document cît de cît autentic pe care eu ţi-l pot pune la dispoziţie, dacă aia e perioada care te interesează.

— Cred că nu o perioadă anume mă interesează...

— Dar ce?

— O problemă. Ea poate să fie mereu prezentă în preajma noastră, dar luînd forme prea diferite, nu mereu o recunoaştem.

Îşi mai amintea şi că, undeva în lungul gardului dinspre drum, într-un loc mai umbros şi mai greu accesibil oamenilor mari, creştea o plantă mai puţin obişnuită, una pe care n-o mai văzuse nici prin alte curţi şi maidane, şi nici pe cîmp, o plantă despre care i-ar fi greu acum să spună dacă era cultivată sau sălbatică. Avea tulpina acoperită de spini mici şi aproape invizibili, nişte spini care nu înţepau ci, cel mult, lăsau dîre albe şi nedureroase pe pielea subţire şi bronzată. Frunzele ei erau albicioase pe dos, iar fructele mici şi roşii erau dulci şi aveau şi un parfum deosebit. Asupra numelui acestei plante, atît cel comun cît şi cel ştiinţific, el poate reveni cu precizări la nevoie.

— Nu e nevoie, zise Grinţu, şi Zare îşi continuă povestirea.

În tufăraia aceea, cea mai deasă şi cel mai greu de străbătut, era totdeauna sigur că nu va fi găsit. Cînd se decidea să iasă la lumină, avea mîinile şi faţa pline de zgîrieturi subţiri, mărunte, specifice şi era şi murdar la bot de roşul ca de sînge al fructelor acelei plante. Se şi miră cum de nu-şi dădea seama plîngăreaţa de soră-sa (sau ce fel de rudă îi va fi fost fetiţa aceea) că el se ascundea mai ales acolo, în preajma gardului din beţe de floarea-soarelui, şi de ce nu-l căuta întîi acolo.

Despre casă nu-şi aminteşte multe lucruri. Era lipită cu lut amestecat cu balegă de cal pe pereţi şi pe jos, avea o tindă umbroasă. Crede chiar că imaginile pe care le păstrează de atunci s-au fixat toate într-o singură zi, anume o zi de vară, lungă şi cu schimbări de tot felul – gata să dea împreună impresia că el însuşi s-a schimbat în acea zi cît alţii într-un an. În tindă se afla tot timpul o găleată cu apă rece, acoperită cu un fund de lemn şi cu un ştergar gros de in. Într-o altă cameră agoniza cineva, un bătrîn sau o bătrînă, bunic, unchi, rudă îndepărtată sau pur şi simplu strămoş. Semiîntunericul şi răcoarea se păstrau constante în toată casa şi în tot lungul zilei. E clar că amintirile lui provin dintr-o zi de vară.

— La ce-ţi serveşte să fii atît de sigur de asta? – întrebă Grinţu.

— Vei vedea, zise Zare.

Seara, casa se umplea şi de alte chipuri şi trupuri, dar nu ştie dacă somnul care-l cuprindea pe el îl împiedica să-şi amintească detalii despre acele persoane sau lumina scăzută, întunericul, mai bine zis.

Crede chiar că o singură dată i s-a întîmplat să se ducă şi seara să se ascundă în tufişul de lîngă gardul de floarea-soarelui. Poate asta se întîmpla în aceeaşi lungă şi schimbătoare zi de vară. Întunericul abia transformase umbrele într-un zid negru şi continuu cînd ieşise din casă, auzise zgomotul specific al unui sat cuprins de toropeala nopţii de vară, lătrat de cîini, cîntece de cocoşi, şi o apucase orbeşte pe una dintre cărăruile ştiute numai de el. Frica de întuneric ar fi fost desigur mai mare dacă s-ar fi aventurat într-un wc neştiut de mai înainte. Pămîntul era umed, frunzele bălăriilor aveau pe ele stropi reci. Poate că o furtună de vară participase şi ea la spectacolul acelei zile, urmele ei existau şi dovada s-a păstrat în memoria atît de firavă.

Nefericita lui păzitoare ieşise şi ea din casă, bocind, imediat după el. Chiar a fost surprins că ea şi noaptea îl are în grijă şi că ei, cei din casă, au trimis-o atît de repede să-l caute. Se auzise mai devreme şi un zgomot de motor oprit în uliţă, nu departe de gard. Mirosul prafului stîrnit de maşină şi al gazelor de eşapament se amestecase rapid cu parfumul pur al fructelor roşii pe care însă acum nu le putea vedea pentru a le culege. Poate datorită noului iz, sau poate din cauza întunericului, sau poate pentru că urechile fuseseră mai întîi surprinse de zgomotul, atît de rar pe atunci, acolo, al unui motor de automobil, dar plînsul fetei avea acum altă tonalitate, mai gravă şi mai disperată şi, de altfel, ea nu mai făcea acum decît să plîngă, nu-i mai rostea adică, printre sughiţuri, ca altădată; numele:

— Zare, ăăăăăăăă, Zare, Zare!

Pe urmă, hohotul de plîns s-a amplificat, a căpătat un ecou neauzit pînă atunci, părea să fie al unei femei mature sau chiar al mai multora. Îşi aminteşte că a privit în sus, printre frunzele şi inflorescenţele plantelor între care stătea ghemuit şi a văzut Cloşca cu pui, Calea Laptelui, puzderia de stele care nu purtau atunci pentru el nici un *nume*. Plăcerea lui de a sta ascuns în timp ce era căutat şi cineva plîngea pentru că nu-l poate găsi diminuase brusc. Să fi fost de vină noua nuanţă de sfîşiere şi tristeţe pe care o căpăta acum plînsul acela ce părea să izbucnească din mai multe piepturi odată?

S-au auzit paşi grei traversînd curtea aceea ca un maidan. S-a mai schimbat încă ceva şi în tonul bocetului fetiţei, dacă într-adevăr numai ea era atunci cea care plîngea în marginea hăţişului, lui i s-a făcut teamă de ceva, nu ştie de ce, iar plăcerea ascunzătorii dispăruse în întregime în momentul în care s-a auzit din nou motorul maşinii. Abia după ce şi acest zgomot s-a îndepărtat, s-a decis să iasă din tufele ocrotitoare şi să curme, în

sfîrşit, plînsul acela care devenise greu de suportat. A ieşit deci la lumină (vorba vine, pentru că era încă noapte şi nimeni nu aprinsese în casă vreo lampă), dar n-a mai reuşit, ca de atîtea ori pînă atunci, să curme plînsul prin simpla lui apariţie surîzătoare. Cele care plîngeau erau, într-adevăr, mai multe femei ale casei şi de prin vecini (poate între ele era şi fetiţa, sora, verişoara, vecina sau ce era) şi cu toatele stăteau în întuneric pe prispă. Era clar că nu-l plîngeau pe strămoşul care agoniza într-una din camere pentru că atunci ar fi plîns acolo, înăuntru, la căpătîiul lui şi nici pe el, cel care tocmai ieşise din ascunzătoare. Pe el, de fapt, nici nu l-au luat în seamă, iar bătrînul (sau bătrîna) era la locul dinainte, singur(ă) şi respirînd gîjîit. Atît îşi mai aminteşte din acea zi şi probabil că apoi a adormit. Asta la propriu, pentru că altfel, conştiinţa lui pare să fi căzut imediat după asta într-un somn lung de cel puţin cîţiva ani.

Următoarea amintire pe care memoria lui se încumetă să i-o livreze poate fi datată cu uşurinţă. Era deja în clasa a cincea şi se afla la o oră de istorie cu profesorul Valedulcean. Omul acela tocmai vorbea clasei despre obiectele găsite într-un tumul din Dobrogea. Această a doua amintire, de fapt, este mai degrabă legată de rezonanţa ciudată a cuvîntului tumul, pe atunci cu semnificaţie misterioasă pentru Zare, decît de figura profesorului ce avea să-i devină peste alţi mulţi şi nu prea mulţi ani un prieten ciudat.

— Înţeleg, zise Grinţu descheindu-şi încă un nasture de la veston şi tolănindu-se pe iarba uscată a taluzului, rămînînd apoi minute în şir cu ochii închişi şi cu faţa expusă spre soarele de toamnă neobişnuit de puternic.

Zare îşi descheie un bocanc, scoase piciorul din el şi-i examină apoi cu atenţie talpa. Duse de mai multe ori degetele pînă în vîrful bocancului, pe dinăuntru, părînd să caute ceva, un obstacol mic şi ascuţit, care probabil că-l jenase la mers.

— Şi, după părerea ta, ce crezi că s-a întîmplat în seara aia? – întrebă Grinţu fără să deschidă ochii.

— Ascultă, băi, teristule, mă crezi prost sau vrei să-ţi baţi de mine? Grinţu deschise un ochi.

— Mda! – îngînă el. Deci crezi că a fost o arestare?

Liniştea amiezii de toamnă se încordă deasupra lor, dar pluti mai departe. Zare îşi privi ceasul. Stăteau acolo de mai bine de o jumătate de oră şi nu auziseră încă nici o împuşcătură. Peste încă putin timp aveau să audă o primă serie. Apoi aveau să aştepte o rachetă roşie şi să treacă dealul pînă la locul unde se aflau ţintele, Grinţu trebuia să numere punctele de pe fiecare ţintă şi să le treacă în caiet, iar Zare trebuia să lipească bulinele albe de

hîrtie şi să astupe cu ele găurile făcute de gloanţe. Pînă atunci misiunea lor se limita la supravegherea drumului de ţară, ierbos şi nu prea umblat, pe care cineva, un călător rătăcit, dacă ar fi trecut, ar fi ajuns în bătaia pistoalelor mitralieră mînuite cu încă destulă stîngăcie de colegii lor de dincolo de deal.

Grinţu se ridică din nou în capul oaselor. Era clar că-i revenise cheful de vorbă.

— Deci o arestare? – întrebă el din nou.

— Aş zice că mai întîi o delaţiune – zise Zare şi răspunsul lui îl făcu pe Grinţu să tresară mai mult decît împuşcăturile care urmară.

Ştiau amîndoi că între ei şi locul din care se trage se află acest mal de pămînt evaluabil în sute de mii de metri cubi şi că nici un fel de glonţ nu va putea să ajungă pînă la ei, dar, probabil din cauza imaginaţiei, conversaţia nu se mai lega deloc pe timpul tragerii. Sau poate zgomotul îi împiedica să se concentreze. Stăteau amîndoi nemişcaţi, într-un fel de fascinaţie a cărei cale tot nu era clar dacă era auzul sau imaginaţia şi evitau să se privească.

Un glonţ ţiui la mare înălţime deasupra dealului şi Zare comentă:

— Sînt unii care trag ca la nuntă!

Izbucniră amîndoi în rîs, dar rîsul lor fu exagerat de vesel şi prelungit. Semăna mai degrabă a rîs nervos. Se lăsă din nou liniştea, văzură racheta şi plecară la ţinte.

Grinţu comenta cu ironie rezultatele grupei care tocmai trăsese. Zare, în schimb, vorbea cu ţintele, pe care încă de mai înainte le botezase cu cîte un nume (pornind de la litera care indica ordinea alfabetică în care erau dispuse): „Ce-i Apăvăloaie, te-au atins la ficat? Lasă că te pansează nenea imediat." – zicea el şi lipea o bulină pe ţinta A. „Hopaa, Brînzovenescule, ţie ţi-au tras-o drept între ochi!" sau „Ia, uite la Culiţă Costandache cît e de băiat dăştept, a scăpat neatins!" etc., etc.

Cînd terminară, agitară fanioanele de pe vîrful dealului şi reveniră la poale unde se tologiră din nou în culcuşurile de iarbă uscată.

— Delaţiunea are un rol istoric? – începu Grinţu, destins acum, ştiind că oricum pregătirile pentru tragere durează mai bine de douăzeci de minute.

*

(ARAC) Stimate domnule profesor, locul în care mă aflu la ora cînd vă scriu aceste rînduri mă îndreptăţeşte să constat cu propriile-mi simţuri inegalabila frumuseţe pe care o capătă un obiect lipsit, la origine, de orice

calităţi estetice, dar care ştie să rămînă în limitele lui funcţionale, orice s-ar întîmpla în juru-i. Aici este probabil zona cea mai înaltă din aria de răspîndire a aracului şi poate şi cea din care el nu va dispărea niciodată pentru că:

– aracul nu are veleităţi şi nu tinde să fie mai productiv decît planta pe care o susţine;

– aracul provine dintr-o creangă subţire şi inutilă a unui copac falnic şi, deci, nu inventează genealogii greu de suportat şi nici nu-şi caută rude la oraş cum face modernul lui înlocuitor din zona viticolă, spalierul, care se crede rudă cu betonul armat din structura de rezistenţă a celor mai celebre clădiri;

– aracul se lasă înfipt în orice loc, chiar dacă iese din rînd, tocmai pentru a servi viaţa de lîngă el, planta;

– el nu încearcă niciodată să dreseze viaţa după locul în care a fost el rînduit, aşa cum face acelaşi spalier amintit mai sus;

– deşi poziţia lui este întotdeauna apropiată de verticală, el nu se crede niciodată mai semeţ decît linia curbă pe care a fost plantat pentru că aceasta este, totuşi, o parte din suprafaţa Pămîntului.

Aţi ghicit, cred, că locul din care vă scriu este o zonă de munte, dar probabil că nu vă aşteptaţi să aleg tocmai acest obiect pentru a vă vorbi despre frumuseţea lui modestă de aici unde aproape totul este măreţie şi falǎ.

Vă închipuiţi desigur că am mai văzut araci şi în zona de baltă, dar aceia, dacă nu erau aleşi dintre cele mai uscate beţe de salcie, obişnuiau să prindă rădăcini şi să înfrunzească după prima ploaie revenind pînă în mijlocul verii arbuşti în toată legea, înăbuşind fasolea pe care ar fi trebuit s-o susţină şi dîndu-i posibilitatea celui care îi plantase să se hrănească apoi cu ceva ce sămăna cu fructele popului sau ale răchitei (pere, micşunele etc.).

Am mai apucat să văd, în cîmpie, şi aracii strîmbi şi mărăcinoşi de salcîm, la fel de obraznici atunci cînd ploua (înfrunzeau adică) şi deodată pretenţioşi pe timp de secetă; se transformau în sperietori, urîţeau şi mai mult peisajul deja trist. Pe timp de grindină, spre exemplu, erau singurele obiecte ce rămîneau cu neruşinare în picioare.

În vara aceasta, după eşecul meu la mult comentatul de către dumneavoastră examen de admitere la facultatea de istorie, am lucrat vreo două luni la corhănit copaci în pădure. Ştiam că toamna voi pleca în armată şi am vrut să strîng ceva bani. Eram împreună cu fratele meu, Gelu, care acum este într-a zecea la Liceul de Mecanică Fină. Acolo, adică în zona de pădure

unde am lucrat, l-am cunoscut şi pe un anume Ţuluca Anton, producător de araci. Omul tăiase într-o vară 100.000 de araci şi-i depozitase în pădure în locuri alese şi însemnate de el. Ocolul silvic pe raza căruia lucrase Ţuluca nu găsise cui să vîndă o sută de mii de araci şi deci nici cum să-l plătească pe om pentru munca lui.

Atunci acesta a întrebat:

— Dar cît mi se cuvine pentru că am tăiat şi depozitat atîţi araci?

— Păi, cam vreo cinşpe mii de lei. – a zis şeful ocolului.

Ţuluca s-a dus în pădure, a luat 15.000 de araci şi i-a vîndut unui C.A.P. cu un leu bucata. C.A.P.-ul ar fi cumpărat şi două sute de mii de araci, dar nu avea de unde. Abia în anul următor cei de la cooperativă s-au gîndit să întrebe de araci şi la Ocolul silvic al cărui sediu se afla la trei case mai încolo de ei, pe mîna dreaptă cum vii, pe stînga cum te duci. Cei de la Ocol au mers în pădure şi au constatat că aracii tăiaţi de Ţuluca putreziseră peste iarnă. O asemenea pagubă trebuia plătită de cineva şi acel cineva a fost ales să fie chiar Ţuluca. Ar fi făcut el şi puşcărie dacă nu era tenace şi nu-şi petrecea doi ani prin procese şi recursuri. Nu ştiu ce a învăţat el din acea întîmplare, dar eu am tras concluzia că nici în pădure aracii nu au voie să putrezească de capul lor şi fără acte în regulă.

Aici, în locul din care vă scriu, aracii nu ridică niciodată probleme de competenţa justiţiei, se lasă tăiaţi din copaci în număr mic şi numai atunci cînd e nevoie de ei, petrec o vară în tovărăşia unui vrej de fasole grasă (ştiţi care, aceea cu păstaie lungă şi umflată, galben-verzuie!), ajutîndu-l pe acesta numai şi numai de pe poziţia lor de tutori neproductivi şi se lasă apoi arşi sub plitele pe care se fierb păstăile sau boabele de fasole.

Aşadar, dacă ar trebui să vă dau exemple de obiecte a căror frumuseţe se datorează modestiei lor, aş alege pentru litera A aceşti cîţiva araci dintr-o grădiniţă de pe faţa însorită a muntelui. Ei nu sînt multifuncţionali, ci frumoşi. Muntele e frumos şi falnic şi măreţ şi în prezenţa lor. Tutorii neproductivi care se cred mai importanţi decît planta ar trebui să pălească. Cu stimă, dintr-un sat românesc de munte, Zare Popescu.

*

Încercase, pe rînd, să răspundă întrebărilor fruntaşului T.R. Grinţu, dar se trezise vorbind de fapt despre cea de-a doua amintire clară păstrată în memoria lui din copilărie. Fumau, treceau dealul, contabilizau loviturile, pansau ţintele de carton cu buline albe de hîrtie, reveneau în culcuşul de iarbă uscată şi reluau de unde se nimerea discuţia lor. Trecea timpul.

Această a doua amintire era însă mult mai complexă. Din întîmplare păstrase multă vreme, neîntrerupt, legătura cu profesorul Valedulcean şi cînd vorbea despre el simţea nevoia să vorbească şi despre incidentul de atunci, de cînd el era în clasa a cincea, dar şi de ultimele scrisori pe care i le trimisese în vară. Trecea apoi la aplicarea mesajelor schimbate între ei şi abia astfel ceva se contura şi mai bine în jurul acelei prime întîlniri.

Zicea, spre exemplu, că în răspunsul la o scrisoare din vară, profesorul se bucura că pe un anume Ţuluca îl chema şi Anton. Îi vorbea fostului elev despre *numele* gentilice latineşti şi de evoluţia lor ulterioară. Antonius era o excepţie chiar printre acelea, provenit probabil din etruscă şi fără o semnificaţie primitivă, el nu se transmisese în română pe aceeaşi cale ca şi celelalte nume gentilice (Aemilius, Claudius, Cornelius etc., respectiv Emil, Claudiu, Cornel), ci rămăsese în întrebuinţare la greci, trecuse de la aceştia la slavi şi pătrunsese de aici în română cu mult înaintea sosirii celorlalte. Ţuluca, în schimb, părea să aibă drept origine un hipocoristic, se bucura profesorul, şi iată un om al cărui nume de familie este mai nou decît cel de botez.

Lui Grinţu îi venea tot mai greu să înţeleagă toată această batere a cîmpilor şi cerea noi explicaţii fără să ştie că astfel avea să devină şi el un captiv fascinat al ipotezei neştiinţifice a soldatului Zare.

— Apropo, zise la un moment dat Grinţu, ştii că şi pe colonel îl cheamă Anton?

Apoi se văzuse pe cer şi ultima rachetă roşie din acea zi şi plecară amîndoi să-şi regăsească plutonul.

B. Incidentul naşte ipoteza

Acesta ar fi deci al doilea OBIECT din memoria lui Zare:

Un tumul, spunea profesorul Valedulcean, este o movilă de pămînt, aşa cum probabil aţi văzut adesea şi voi pe cîmp cînd aţi fost cu şcoala în excursie sau la cules de roşii. Ea are formă conică sau piramidală. (Ca să fie ceva mai împăcat cu propriul lui sentiment profesional, Valedulcean se apropia în acest timp de tablă şi schiţa cu creta un con şi o piramidă. În acest timp, Zare – încă nu împlinise 12 ani atunci – juca „pîinile" cu colegul său de bancă şi chicotea că tocmai ghicise un număr, era în avans.) Aşadar, tumulul este o movilă ar-ti-fi-cială, adică făcută de mîna omului. (Din nou profesorul se apropia de tablă şi scria cu creta: TUMUL). Popoarele din antichitate aveau obiceiul să înalţe astfel de movile de pămînt sau chiar din piatră, deasupra mormintelor. Bineînţeles că nu deasupra fiecărui mormînt, ci doar deasupra mormintelor mai importante. (Zare îl priveşte fix pe profesor de parcă ar vrea să-i soarbă cuvintele. De fapt, mîna lui dreaptă, ascunsă bine în stînga, scrie cifra trei pe caiet. Elevul Zare ascultă atît de concentrat expunerea despre tumul nu pentru că într-adevăr l-ar interesa, ci pentru că încearcă să-l păcălească pe Muşu, colegul lui de bancă, şi să-l facă să creadă că el a desenat pe hîrtie cifra şapte. Reţine totuşi ultimele cuvinte: „deasupra mormintelor mai importante.") Ei, bine, aceşti tumuli sînt foarte importanţi pentru studiul istoriei pentru că în ei putem găsi obiecte care au aparţinut şefilor militari sau politici care au fost înmormîntaţi acolo şi astfel noi putem afla multe lucruri despre felul în care trăiau acei oameni.

— Şapte – şopteşte Muşu.

Zare rîde satisfăcut. Valedulcean îl observă şi-l întreabă de ce rîde. Neaşteptat de repede puştiul se repliază şi întreabă la rîndu-i:

— De ce spuneţi că un mormînt poate fi mai important decît altul?

— Bine, îţi explic după oră, zice profesorul şi-şi continuă lecţia.

În timp ce vorbeşte, gîndul lui are timp să examineze şi adevărata problemă ridicată de Zare. E adevărat, îşi spune el, aceşti copii orfani au fost aduşi aici din toate colţurile ţării. Cei mai mulţi dintre ei au pierdut

orice speranţă de a-şi mai găsi părinţii sau alte rude. Unii dintre ei nu vor mai găsi niciodată nici măcar mormintele acestora. Dacă eu am rostit acum cîteva minute „mormintele mai importante", n-am făcut decît o gafă sau o glumă sinistră. Copilul ăsta are dreptate; importanţa mormintelor variază numai pentru societate, nu şi pentru ocupanţi. Importanţa acordată de societate unui mort nu coincide aproape niciodată cu cea acordată lui de rudele de sînge, spre exemplu. Copilul ăsta trebuie urmărit mai de aproape.

Acum Zare scrie cifra patru şi se străduieşte să dea impresia că-l scrie pe şase. Muşu priveşte încruntat spre mîinile lui Zare. Profesorul spune:

— În această vară am participat, împreună cu alţi profesori de istorie şi cu specialişti în arheologie de la Bucureşti, la dezgroparea unui tezaur aflat într-un astfel de tumul în Dobrogea. Vă interesează să vă spun ce-am găsit acolo?

— Daaa, strigară copiii, Zare şi Muşu mai tare decît toţi ceilalţi la un loc.

— Şase, şopti imediat după asta Muşu, iar Zare rîse din nou.

Profesorul nu-l mai observă de data aceasta şi deci nu-i făcu nici o observaţie. Începu să prezinte pe larg şi pe înţelesul copiilor inventarul acelui tumul.

Descria o sabie cu două tăişuri şi povestea apoi cum luptătorii traci care o purtaseră aveau obiceiul să o ţină tot timpul drept în sus. Alături de veşmintele negre şi de scuturile albe, strălucitoare, aceste săbii duseseră faima luptătorilor traci în toată lumea antică, de pe malurile nordice ale Pontului pînă în Palestina. Apoi un fel de topor de bronz, subţire şi ornamentat, fibule (copiii nu ştiau la ce e bună o fibulă, dar desenul schiţat pe tablă de Valedulcean îi lămurea repede), încerca să clarifice pentru copii şi rangul căpeteniei al cărei mormînt fusese violat de istorici abia în acea vară (a anului 1965), într-un cuvînt se înfierbîntase, trăia cu mai multă uitare de sine decît s-ar fi cuvenit bucuria lui de tînăr (încă tînăr, 42 de ani) profesor de istorie care a avut ocazia să participe la o descoperire arheologică pe pămîntul patriei lui. În tot acest timp Zare îşi mărea avantajul la jocul de „pîini". Profesorul se plimba prin clasă şi-şi vorbea sieşi. Elevii ascultau liniştiţi, cum se întîmplă la prima lecţie de după vacanţa mare, cei mai mulţi cu gîndul aiurea. Paşii avîntatului profesor îl purtară printre rîndurile de bănci pînă în spatele elevilor Muşu şi Zare Popescu. Aici el se oprise şi-şi amintise că ar vrea să-l supravegheze mai atent pe Popescu. Privi peste umărul acestuia şi zări caietul mîzgălit, cifrele subliniate sau încercuite. Deci se jucau, pezevenghii!

— Băieţaş, spuse el din spatele celor doi şi făcîndu-i pe amîndoi să tresară, tu, tu, se adresă el şi din priviri către Zare, ia spune ce reprezintă desenul acela din stînga sus, de pe tablă!

Zare se ridică tacticos, niciodată nu dădea în brînci să reacţioneze rapid la ordinele profesorilor, trecea chiar drept un elev puţin cam obraznic, indolent, cu certe calităţi, dar „brînză bună'n burduf de cîine", cum obişnuiesc să spună directoarele bătrîne despre elevii care mai pot fi recuperaţi prin încurajare. Închise caietul şi privi cu atenţie spre tabla plină de desene stîngace. Îl reperă pe cel indicat de profesor şi-l examină îndelung. Printre celelalte arme şi obiecte de podoabă desenate pe tablă, trapezul înalt cu baza mare în jos nu putea fi decît toporul despre care el tot auzise vorbindu-se în jurul lui în timp ce se apropia de o victorie sigură asupra lui Muşu. Profesorul încă nu se decisese să-şi arate enervarea, poate nici nu se enervase. Era doar curios să afle răspunsul elevului Zare. Liniştea care se prelungi pînă aproape de limita minutului fu spartă însă de o întrebare şi nu de un răspuns:

— Tovarăşe profesor, dumneavoastră vorbiţi de aceste obiecte care au două mii de ani şi le spuneţi pe nume, dar nu ştiţi ce nume purtau ele atunci, nu-i aşa?

Surpriza lui Valedulcean fu atît de mare încît ceru un răgaz de gîndire. Zise:

— Cum adică?

Păi, degeaba zicem noi că-i bardă, baltag sau baros, dacă ei atunci îi ziceau altfel.

Aşadar, el, profesorul Valedulcean, încă tînăr şi cu perspective, proaspăt cooptat de un colectiv de arheologi, se lansase să vorbească unor mucoşi despre bivuacul lor din această vară, despre toate obiectele găsite în tumul, despre date istorice pe care ei nu le puteau asimila şi, în tot acest timp, în mintea unuia dintre aceşti copii, a celui care se juca în loc să asculte, germenii unei seducătoare teorii încolţeau.

Zare simţi că l-a înfrînt pe avîntatul profesor, că acesta a şi uitat că l-a surprins pe el, un simplu elev dintr-a cincea, jucîndu-se în timpul orei, jignindu-l. Insistă:

— Dumneavoastră le ziceţi pe nume, dar cum se numeau ele pe vremea cînd au fost puse în gorgan?

Valedulcean se gîndi dacă puştiul ăsta nu e cumva un mic geniu, adică dacă nu cumva în mod intenţionat a folosit cuvîntul „gorgan" în loc de cuvîntul „tumul" pe care el îl tot tocise prin uzaj în acea oră. Dacă era

aşa, vîntul unei ciudate ipoteze de lucru sufla deja cu putere dinspre elevul nedisciplinat către naivul profesor.

— E important? – întrebă profesorul.

Copilul lăsă privirea în podea. Obosise sau îşi atinsese micul lui scop: scăpase nepedepsit. Oricum, renunţase. Renunţă şi profesorul şi se îndreaptă spre catedră.

Poate că atunci nici unul şi nici celălalt nu au bănuit că sînt la originea celei mai ciudate şi mai captivante ipoteze despre istorie.

— Ar merge pentru un scurt-metraj dacă aş înţelege mai bine unde baţi, obiectă Grinţu.

Aveau program de voie pînă la stingere. În spatele fostului conac boieresc care adăpostea sediul comandamentului unităţii lor, în parcul uriaş, parc dendrologic la origine, se auzeau voci groase, paşi foşnind pe tecile uscate ale salcîmilor roşcovani şi se vedea ici-colo, în întunericul dens, jarul roşu al ţigărilor scînteind.

*

(BARDĂ, BAROS, BALTAG SAU BAIONETĂ) Stimate domnule profesor, probabil că vă mai amintiţi în cel fel am făcut cîndva cunoştinţă şi cum, de multe ori după aceea, am tot stat de vorbă despre drăgălaşele obiecte, în majoritate arme şi podoabe, găsite de dumneavoastră în tumulul de la Valea Oilor. Vreau să spun că întrebarea pe care ne-o puneam noi atunci (de ce armele şi de ce podoabele sînt totdeauna cele care dăinuie după moartea soldatului) m-a frămîntat în continuare ca şi cea pe care numai eu mă-ncăpăţînam să o pun (cum se numeau acele obiecte atunci şi de ce ele poartă azi alte nume?). Acum, cînd vă scriu, sînt în partea a doua a stagiului meu militar şi muncesc împreună cu ceilalţi soldaţi din unitatea mea pe un şantier important, nu departe de locul în care s-a aflat tumulul acela. Unitatea este cazată în nişte barăci pe care le mutăm pe măsură ce şantierul avansează, iar printre lucrurile pe care le purtăm după noi sînt şi cărţi din biblioteca unităţii. Într-o zi mi-a căzut în mînă un dicţionar al limbii române şi am avut curiozitatea să mă uit mai cu atenţie la cele cîteva cuvinte de la care a pornit prietenia noastră. În primul rînd, ele au origine etimologică diferită. *Bardă* vine din maghiară, *baros* din ţigăneşte, *baionetă* din franceză, iar originea probabilă a cuvîntului *baltag* este dată de autorii dicţionarului în cuvîntul turcesc *balta,* despre care n-am nici cea mai mică idee ce poate să însemne. Unul dintre militarii în termen de aici are o turcoaică din Techirghiol şi zice că vrea să se însoare cu ea, dar părinţii ei

nu sînt de acord. L-am rugat pe tipul s-o întrebe pe ea despre sensul acestui cuvînt şi mi-a spus că nu există un asemenea termen în limba turcă pe care o vorbeşte frumoasa Zeineb. De fapt, în ziua cînd mi-a spus asta se întorsese din permisie cu un ochi vînăt şi îmi imaginez că nu reuşise să-şi vadă iubita pentru că o încasase pe cocoaşă de la nişte derbedei din Constanţa asmuţiţi împotriva lui de către părinţii fetei. Sau dacă se întîlnise totuşi cu ea, numai de discutat despre cuvîntul *balta* nu avusese timp. Eu voi mai cerceta (ştiu că nu vă place sensul pe care-l dau eu acestui cuvînt!) şi vă voi ţine la curent dacă aflu ceva.

Aşadar, toate aceste cuvinte au venit în limba română mai tîrziu decît obiectele pe care le desemnează. Obiectele însă existau pe acelaşi sol încă de pe cînd a murit căpetenia al cărei mormînt a fost deschis de dumneavoastră în 1965. Sigur că acesta este un bun argument în favoarea teoriei mele, cea atît de neştiinţifică şi totuşi seducătoare, cum îi ziceţi dumneavoastră.

Unul singur dintre obiecte nu poate fi folosit ca armă. Adică nu este prezentat ca atare în dicţionar. Este vorba de *baros*, cel care are originea în limba ţigănească, şi probabil că într-adevăr nu a făcut parte niciodată din dotarea unei armate (nici măcar a vreuneia din *Ţiganiada* de Budai-Deleanu), deşi cu el poate fi omorît un om. Celelalte, da, sînt date şi ca arme, şi ca unelte. Pentru a diferenţia între baltag şi bardă (mă refer deci la toporul de bronz de la care a început discuţia noastră pe vremea cînd eu eram un elev atît de indisciplinat), atenţia noastră trebuie să se concentreze asupra *cozii de topor,* adică tocmai asupra elementului care nu s-a păstrat (a putrezit în pămînt) şi, iarăşi după părerea mea – de atîtea ori criticată de dumneavoastră –, sensul expresiei (coadă de topor = trădător) nu trebuie să ne lase indiferenţi. Deci baltagul este un topor cu coada mai lungă, iar barda, unul cu coada mai scurtă. Sînt şi diferenţe de lăţimea tăişului, dar acestea cred că pot fi lăsate deocamdată deoparte. Ştiţi bine că eu nu accept lipsa de importanţă a coincidenţelor. Ei bine, maghiarul *bard* din care provine la noi bardă coincide ca formă cu românescul *bard* venit prin franceză din latineşte şi care desemnează „poetul care (la vechii celţi) compunea şi recita cîntece *războinice* şi religioase". În acest context sînt sigur că veţi considera de prost gust orice legătură pe care aş face-o eu între expresia „armă albă" şi ideea de puritate exprimată de obicei simbolic de culoarea alb. Vă voi reaminti însă că tocmai de la dumneavoastră deţin informaţia că tracii aveau veşminte *negre* şi scuturi *albe,* strălucitoare şi săbii cu două tăişuri (deci arme albe) lungi şi grele.

Pentru că mă grăbesc să mă duc la culcare (vă scriu – scuzaţi – dintr-un WC pentru că stingerea s-a sunat de mai bine de o jumătate de oră, iar plantonul a trecut de vreo două ori pe aici şi m-a rugat să sting lumina) voi reveni în cîteva rînduri asupra întrebării iniţiale. De ce armele şi de ce podoabele sînt cele care rămîn după moarte, de ce cozile de topor sînt cele care dispar fără urmă? Şi totuşi, altă dată!

Cu stimă!

Zare Popescu

P.S. Topor vine din slavă şi este numai unealtă, nu şi armă.

*

Nu s-ar putea spune cu precizie dacă în seara caldă de toamnă, să tot fi fost prin 1973, pe cînd stăteau amîndoi şi-şi fumau ţigările după apelul de seară pe o bancă din fostul parc dendrologic devenit de mai bine de treizeci de ani curte de cazarmă, soldatul în termen Zare Popescu a avut timp să-l lămurească pe fruntaşul T.R. Radu A. Grinţu, ce e cu părerea lui despre delaţiune şi, în general, despre mersul lucrurilor în istorie. Despre toate aceste lucruri ei au mai stat de vorbă şi înainte şi după. E desigur ciudat ca un profesor stagiar de limba română, chemat să-şi facă armata la peste 24 de ani, după ce apucase aproape un an încheiat să fie profesor, ajuns între timp, după depunerea jurămîntului, la gradul de fruntaş T.R., vorbim de Grinţu, bineînţeles, să stea ore în şir cu gura căscată la poveştile unui simplu soldat şi să creadă chiar că teoriile acestuia, care-i izvorăsc din cap (sau din burtă, cine ştie?) precum curge seva din viţa de vie proaspăt tăiată primăvara, să creadă el, deci, tînărul profesor de română, că aceste teorii, sau inepţii, au în ele un adevăr ciudat pe care-l simte şi nu-l ştie demonstra. Dar nu e ciudat deloc acest lucru dacă lărgim contextul şi aflăm că şi un mai bătrîn profesor, un tip care şi lui, lui Grinţu, i-a predat cîndva istoria la Casa de copii şcolari din Sinaia-Prahova, este la fel de captivat şi chiar şi-a schimbat întrucîtva viaţa după ce a avut prilejul să-l asculte pe Zare vorbind în ultimii săi ani de şcoală, adică între anii de graţie 1968 şi 1972.

Aşadar, Zare şi Grinţu s-au cunoscut în primele zile ale serviciului lor militar în curtea uriaşă a fostului conac boieresc devenit după 23 August unitate militară. Unul, Grinţu, abia sosea la Şcoala de ofiţeri de rezervă, dacă ar mai fi întîrziat cîteva ore ar fi trebuit adus pe sus, cu escortă, iar celălalt, Zare, fusese singurul dintre recruţii de la trupă care răspunsese da la întrebarea: cine ştie să mînuiască o maşină de tuns? Aceste două calităţi sînt la originea cunoştinţei lor şi nu e deloc greu de presupus în ce fel.

Grințu visase toată viața lui să devină regizor de film. Poate că această dorință se născuse în el încă din prima zi cînd aflase de existența și semnificația cuvîntului regizor. În copilărie adică. E drept că în ultimii ani această veche dorință îl și făcuse să se comporte ca atare, adică altfel decît mulți alți muritori. După bacalaureat, trecut de el cu bine la toate materiile, dăduse examen mai întîi la IATC, lucru totuși puțin obișnuit pentru băieții care provin din casele de copii, oameni, în general, mai cu capul pe umeri și mai puțin visători, orientați de timpuriu către meserii productive, facultăți tehnice sau științe exacte, către ceva care să le alunge adică mai repede, cît mai repede, starea de nesiguranță a lipsei banilor proprii. Nu trecuse de acel examen și se repliase rapid, intrase cu bine la filologie, dar trăia tot cu gîndul că va face cîndva film. După anul întîi de facultate ezitase să se retragă pentru a încerca din nou la regie, se temea că va rămîne fără dreptul de a fi susținut financiar de stat și decise să termine mai întîi ce-a început și abia apoi, după un an sau doi de învățămînt, să încerce din nou să devină regizor. Atunci ar fi fost și cu mintea mai coaptă și îi mai rămînea și timp destul pentru a studia pe îndelete. Un fel de boemă practicase el de atunci încoace înghițind filme de toate felurile, tot elaborînd scenarii în imaginație, citind despre film în toate cele trei limbi pe care le știa (română adică, franceză bine și engleză mulțumitor) și trecînd din an în an la facultatea pe care inițial și-o alesese doar ca simplu refugiu. Profesase apoi un an într-o comună din județul Teleorman și, pe cînd se pregătea să înceapă al doilea an de profesorat, fusese chemat la încorporare. Nu se știe din ce motive. În cele cîteva săptămîni care au urmat, deși nu era de găsit la școală, numitul Grințu nu dădu vreun alt semn nici celor care chiar îl așteptau. Se prezentase, în fine, la Centrul Militar care-l chemase la încorporare în ziua în care, dacă acea zi s-ar fi scurs pînă seara, ar fi fost considerat dezertor și tratat ca atare. I-au spus la ce unitate să se prezinte și, chiar dacă drumul pînă acolo nu însemna mai mult de o oră cu trenul, el tot nu a găsit timp să se oprească undeva și să-și tundă pletele care-i atîrnau, mai ceva ca lui Făt-Frumos, pînă, hăt, pe umeri. La respectiva unitate se aflau și soldați în termen, dar și elevi ai școlii de ofițeri, respectiv teriștii, adică absolvenții de facultate care, pe atunci (1973), își satisfăceau stagiul militar la sfîrșitul studiilor. Așa se întîmplase că la ora sosirii lui în unitate toți ceilalți soldați și teriști împlineau a treia zi de cînd se tunseseră regulamentar și îmbrăcaseră uniformele. Pentru el au fost nevoiți să caute mai întîi un posibil frizer printre ceilalți ostași. Acesta fusese un anume Zare Popescu. De fapt, nici acesta

nu mai tunsese niciodată pe nimeni, dar îl amuza să încerce experienţa şi din acest motiv spusese că el ştie să tundă.

Aveau să păstreze apoi între ei o prietenie moderată şi să se întîlnească din cînd în cînd prin curtea unităţii, întîmplător sau expres, să stea la palavre şi să afle nu puţine şi nici obişnuite lucruri unul despre celălalt. Printre altele, descopereau că studiaseră cam la acelaşi liceu şi stătuseră în aceeaşi Casă de copii şcolari, dar diferenţa de vîrstă între ei (mai bine de patru ani) îi făcuse să se cunoască abia în armată. Aveau totuşi numeroase repere comune, numai că Zare nu-şi cunoscuse deloc părinţii şi începuse viaţa de orfelinat de foarte mic, iar Grinţu fusese adus acolo numai la vîrsta destul de înaintată de 13 ani, după ce o ţărancă bătrînă despre care el credea că îi este mamă, murise.

Şi, cît timp Zare îl ferchezuieşte pe Grinţu în holul infirmeriei unităţii, îmi voi permite, fără a pretinde că prin asta schimb cine ştie ce reguli ale naraţiunii romaneşti, să mai dau cîteva detalii despre existenţa anterioară şi ulterioară a fiecăruia dintre ei.

Ne aflăm, deci, în 1973, toamna, adică la mai bine de un an după ce Zare a terminat liceul şi a încercat fără succes să treacă examenul de admitere la facultatea de istorie şi cam cu şase luni înainte de momentul în care, întors din armată, Grinţu se hotărăşte să nu-şi mai continue cariera de profesor, găseşte cu destule greutăţi un post de pedagog la un liceu din Bucureşti şi începe să se pregătească serios pentru facultatea de teatru, secţia regie de film. Pînă aici nimic nou, totul se întîmplă aşa cum probabil aţi prevăzut. E poate prematur să spunem, dar iată că spunem, că Zare întreţine o vastă corespondenţă pe tot timpul serviciului militar cu trei persoane, veţi vedea de ce persoane e vorba, iar Grinţu nu trimite şi nu primeşte nici un fel de scrisori. Permisiile, cele cîteva de care beneficiază amîndoi în perioada septembrie 1973 – martie 1974, şi le petrec împreună. Dacă vi s-a întîmplat ca în vremea respectivă să vedeţi în vreun restaurant doi soldaţi stînd la masă cu cîte un pahar de vodcă în faţă, cîntînd romanţe bănăţene şi privindu-se cu jale drept în ochi, v-aş ruga să nu vă grăbiţi să credeţi că cei doi erau chiar sus-numiţii Zare Popescu şi Radu A. Grinţu. Ei îşi petreceau în cu totul alt fel permisiile, dar despre acest lucru voi reveni cu amănunte într-o vreme mai potrivită.

Tot în septembrie 1973 se mai împlinea un an şi de cînd Zare reuşise s-o găsească într-un sat din apropierea oraşului Sfîntu Gheorghe pe unguroaica Ana, o fată de vreo 18 ani pe care el o căuta deja de vreo alţi doi ani, de cînd o văzuse adică întîia dată la o serbare ce se dăduse la ei la Casa

de copii din Sinaia şi la care participaseră elevi din mai toată ţara. Ea recitase atunci o poezie şi pronunţase atît de ciudat unele cuvinte româneşti încît, în mod aproape inexplicabil, Zare găsise de cuviinţă să se îndrăgostească de ea. O chema, de fapt, Ana Szasz şi abia în timp ce Zare, în a doua parte a serviciului său militar, se află pe un şantier în Dobrogea, ea găseşte timp să-i dezvăluie lui, în cîteva scrisori, complicata ei ascendenţă.

Tatăl ei era pe jumătate sas, pe jumătate român, iar mama, deşi vorbea bine maghiara, spunea că este evreică după tată, deci nu mai mult de jumătate maghiară. Naţionalitatea Anei ar fi trebuit deci să fie judecată pe sferturi sau pe fracţiuni şi mai mici dacă luăm în consideraţie faptul că la vîrsta majoratului, deci cînd Zare se apropia de sfîrşitul armatei, ea îi mărturisea acestuia că din toate aceste limbi materne (sau paterne, în fine!) vorbea cel mai corect... engleza.

Nu vom dezvălui deci misterul pînă la capăt, deja am trecut la numărarea rapidă a obiectelor importante din memoria lui Zare din timpul în care se afla în armată, culmea ar fi să mai spunem şi cine era cel de-al treilea corespondent al său din timpul acela. Atunci chiar că totul ar fi ştiut dinainte, iar Grinţu şi alţii ar deveni pur şi simplu personaje episodice. Dacă, totuşi, pînă aici ceva e neclar, vă rog să nu-mi pretindeţi să vă dau adresa de acasă şi, chiar dacă o aflaţi pe o altă cale, vă mai rog să nu-mi scrieţi întrebîndu-mă de una sau alta.

Lămuririle suplimentare n-au făcut nicicînd fericirea cititorului.

C. Pedagogul Grințu

Dacă ar fi trebuit să scrie un scenariu al dimineții din 20 aprilie 1976, Grințu ar fi notat neapărat următoarele lucruri:

Pe pervazul ferestrei se află un cearșaf murdar cu ștampilă L.M.F. la vedere și o ceașcă de cafea plină cu mucuri de țigări. Prin geamul murdar (cine să spele geamurile într-un internat de băieți?) pătrunde lumina lăptoasă a unei zile care nu se arată a fi însorită. Se văd vîrfurile plopilor încă neacoperiți de frunze și se ghicește printre ei firma cîndva luminoasă a hotelului Pescăruș care are 11 etaje. Aparatul rămîne multă vreme neclintit pe această imagine ștearsă. Se aude un șuierat subțire de vînt și din cînd în cînd zgomotul făcut de autobuzele liniei 4312. Aceasta face legătura între fostul sat de lîngă actuala linie de centură a orașului și fosta periferie a orașului, acum devenită marginea zonei centrale. O deplasare în sus a aparatului descoperă întregul corp al hotelului Pescăruș, micul parc neîngrijit din fața lui și parcarea pustie de lîngă intrarea în restaurant. O altă deplasare, de data aceasta spre stînga, aduce un element nou în cadru; un castel de apă ceva mai scund decît hotelul, deci o construcție care a servit cîndva la alimentarea cu apă a unor clădiri mult mai mici situate în preajma hotelului sau chiar pe locul pe care se află acum hotelul și parcul. Se vede și o parte din șoseaua cu patru benzi care trece pe lîngă parc și pe sub un pod construit pentru calea ferată. Un fel de negură cuplată cu murdăria geamurilor împiedică analiza detaliilor acestor imagini. Ansamblul se aseamănă mult cu un sat de cîmpie adormit, iar singurul contraargument al acestei ipoteze ar fi hotelul și cerul plumburiu care chiar în spatele lui se luminează puțin făcînd ca totul să pară o ilustrată dintr-o țară nordică.

În toată această descriere am urmat tot timpul punctul de vedere al lui Grințu. Mai întîi a stat întins pe patul în care a dormit. Ochii lui abia smulși din somn au rămas vreme îndelungată ațintiți asupra geamului murdar și a cerului cenușiu decorat de cîțiva plopi goi de frunze și de firma, inintelegibilă cînd nu e aprinsă, a hotelului. Apoi el s-a ridicat de pe pat (a văzut deci parcul și partea de jos a hotelului) și s-a dus la chiuveta de fontă din

cameră (moment în care privirea lui a redescoperit turnul de apă, care nu mai servește de mult la ce a fost destinat, și șoseaua). Ideea de a compara toate aceste lucruri cu o ilustrată dintr-o țară nordică i-a venit în timp ce scuipa în chiuvetă și auzea șuieratul ușor al vîntului neobișnuit de rece care a suflat în fiecare zi din această primăvară. Deschizînd robinetul și lăsîndu-și mîinile sub șuvoiul de apă înghețată, Grințu a auzit zgomotul făcut de autobuze și s-a interogat asupra orei. Și-a spălat fața, a tușit pentru a-și curăța gîtlejul de gustul de tutun macerat pe care-l simte din ce în ce mai neplăcut în fiecare dimineață, și-a clătit gura cu apă și s-a frecat puțin cu degetul pe dinții din față păstrînd în tot acest timp în minte întrebarea cît o fi ceasul. Nimic schimbat în peisajul de dincolo de fereastră nici în momentul în care el se întoarce cu spatele spre chiuvetă și caută pe masa acoperită cu hîrtie de ziar un cearșaf mai curat cu care să se șteargă pe mîini și pe față. Poate doar o dîră de fum albăstrui care plutește pe șosea în urma autobuzului care s-a auzit trecînd cu cîteva secunde mai înainte.

Un cearșaf aproximativ curat a găsit destul de ușor, însă senzația de murdărie generalizată din cameră l-a făcut să se strîmbe. La picioarele lui, pe linoleumul slinos, se mai află cîteva zeci de cearșafuri murdare, toate cu ștampila L.M.F. aplicată cu tuș violet sau negru pe cîte un colț sau chiar în mijloc. Această cameră, deși are în ea un pat, un dulap metalic și o masă cu două scaune, deși este acum „camera pedagogului", a fost destinată (și încă mai este) păstrării lenjeriei de pat de la toate camerele de la etajul întîi. Grințu privește din nou ceașca plină de mucuri și își amintește sau descoperă cu neplăcere că a dormit în acest miros stătut de fum de tutun. Încearcă să folosească această informație pentru a-și explica indispoziția lui din această dimineață. Totuși nu se grăbește să deschidă geamul, i-a fost frig toată noaptea, s-a trezit de mai multe ori clănțănind din dinți, așa că se duce mai întîi spre dulapul metalic pe care-l descuie cu cheia din buzunarul pantalonilor. Își ia ceasul de pe raftul de sus și-l privește. E ora două! Abia în timp ce-și leagă cureaua ceasului peste încheietura mîinii realizează că nu poate fi ora două acum cînd se luminează de ziuă, deci ceasul a stat și, fără să se apuce imediat să-i întoarcă remontorul, se îndreaptă spre ușă și iese pe culoar.

Lumina de pe palierul etajului întîi e mult mai scăzută decît cea din camera pedagogului. În capătul îndepărtat al culoarului se ghicește în semiîntuneric un scaun gol. Grințu strigă:

— Planton! Planton!

În acelaşi scenariu pe care îşi închipuie că-l scrie ar mai fi nevoie şi de o imagine pe care să se odihnească privirile spectatorului în timp ce el aşteaptă să răspundă cineva la strigătul lui. Imaginea întunecată a culoarului cu uşi închise şi cu un scaun gol în partea cea mai îndepărtată nu-i convine, iar alta mai frumoasă sau mai semnificativă nu găseşte. Mai strigă o dată şi se întoarce în cameră. Răvăşeşte cu mîna cele cîteva cearşafuri de pe masă, scoate de sub ele un caiet subţire cu coperţi albastre de material plastic şi-l răsfoieşte atent.

Ar fi interesant să ştim din ce motiv se apropie din nou de chiuvetă şi se priveşte în oglindă în timp ce cu mîinile îşi înfinge poalele cămăşii pe sub cureaua pantalonilor. Este prima dată, de cînd s-a trezit, că îşi ia în seamă ţinuta lui boţită de om care a dormit îmbrăcat. Iese din nou şi se îndreaptă spre capătul opus al culoarului. Paşii lui se aud lovind cimentul, şi după ritm ne putem da seama că nu e deloc grăbit. Ba chiar îl şi vedem oprindu-se pe la jumătatea culoarului, întorcîndu-se cîţiva paşi şi intrînd la grupul sanitar.

Cît timp culoarul pustiu se păstrează pe ecran am putea auzi cîinii sau cocoşii de la casele particulare vecine cu internatul de băieţi. Acest cartier al oraşului a fost sat pînă mai ieri şi viaţa lui de acum nu se deosebeşte prea mult de cea dintr-un sat obişnuit din cîmpie.

Iese în cele din urmă încheindu-se la pantaloni. Zece paşi mai încolo se opreşte în faţa unei uşi, bate tare cu pumnul în ea şi apoi o deschide violent lovind-o de perete în interior.

— Deşteptarea, bă, ce nu vă e ruşine? Aşa faceţi voi de planton?

Pe cele şase paturi din cameră dormeau, în momentul deschiderii uşii, şase băieţi. După zgomotul făcut de Grinţu s-au trezit cinci; au sărit în picioare şi se poate vedea că au dormit îmbrăcaţi – sînt probabil ultimii doi care ar fi trebuit să stea de planton. Ceilalţi trei care au deschis ochii şi se uită ca printr-o pînză deasă la Grinţu sînt în ţinută de dormitor: unul e îmbrăcat cu un tricou de marinar şi izmene care au fost cîndva albe, altul are pe el o cămaşă cadrilată şi un şorţ negru şi doar ultimul – cel care nici nu s-a ridicat de pe pat – are o pijama nouă, lucioasă şi puţin cam mare pentru el.

— Păi bine, mă băieţi, zise Grinţu cu o voce binevoitoare, de ce nu vreţi voi să m-ascultaţi, mă? Dacă s-a furat ceva din vreo cameră în timpul ăsta, ai?

Cei doi care au dormit îmbrăcaţi stau în picioare, s-au proptit cu cîte o mînă de masa din mijlocul camerei şi privesc fix în podea.

— Vă pun la plată, să ştiţi!

Între timp s-a apropiat de cel cu pijama şi l-a apucat de guler. Acesta oftează şi se preface că vrea să se ridice din pat.

— Mă, ce pijama ţi-a luat tac-tu!

Vocea lui Grinţu e blîndă şi înţelegătoare. El afişează un aer de bunăvoinţă şi cooperare.

— Şi ce ceas! – zice el descoperind pe mîna stîngă a băiatului un ceas sovietic cu afişaj digital. Merge bine, nu-i aşa?

Băiatul zice că da, Grinţu îşi potriveşte ceasul după al elevului, ceilalţi doi îl privesc pe sub sprîncene în acest timp.

— Păi meriţi tu, mă puturosule, să-ţi cumpere bătrînii tăi atîtea lucruri?

— Nu prea, zice băiatul, şi Grinţu devine dintr-o dată la fel de violent ca în momentul în care a deschis uşa:

— Drepţi!

Cei cinci stau toţi în poziţia ordonată, cu tălpile goale pe linoleumul murdar şi zîmbesc în clipa în care Grinţu apucă pătura de pe cel de al şaselea pat şi o trage deoparte dintr-o singură mişcare. Pe pat, sub pătură, nu se află un om, ci mai multe haine şi bagaje aşezate în aşa fel încît să dea impresia că un trup de om se odihneşte acolo.

— Ahaa, strigă Grinţu, prefăcîndu-se furios, vă ţineţi de bancuri, ai?

Băieţii rîd pe înfundate.

— Ia, mişcaţi-vă şi treziţi-i pe toţi şi scoateţi-i la înviorare, fuga!

Cei doi care au dormit îmbrăcaţi îşi încalţă la iuţeală pantofii pe piciorul gol şi o zbughesc pe uşă strigînd: „Deşteptarea, bă!" Bat în uşi şi le trîntesc de perete, forfota unei dimineţi obişnuite dintr-un internat se aude crescînd în urma lor.

— Şi tu, Radule, deschide fereastra, nu vezi că pute aici ca-n grajd?

Radu, adică cel îmbrăcat în pijama, se duce şi deschide fereastra. Înainte de a ieşi din cameră, cu mîinile în buzunare, Grinţu mai întreabă:

— Şi ăsta unde-i?

— Care ăsta?

— Meşteru, Popescu, spune pedagogul arătînd cu o mişcare a capului spre patul pe care sînt îngrămădite haine şi bagaje.

— Nu ştiu, n-a venit! – răspunde Radu şi iese şi el pe culoar la înviorare.

Din acest punct înainte, se gîndeşte Grinţu, scenariul ar trebui să se compună mai ales din planuri scurte în succesiune rapidă. Mutre somnoroase, mîini ridicate alene pentru a executa un exerciţiu de înviorare, pantofi nelegaţi la şireturi şi mişcaţi tîrşîit pe ciment, uşi trîntite, dulapuri metalice

deschise cu zgomot, strigăte, cîte unul de a noua trecînd și spunînd bună dimineața „Salut, salut!" Doi bătîndu-se pentru un teu de metal cu care se spală linoleumul. Grințu intrînd între ei și despărțindu-i cu două palme seci după ceafă, fiecăruia. „Mișcă, mișcă!" Busturi goale în fața chiuvetelor pline cu apă pînă în buză. „Nu vezi, mă, că-i înfundată? De ce te speli aici?" „Păi, nu mai e loc, to'ar'șu pedagog!" „Atunci pune mîna și desfund-o și pe urmă te speli." Doi într-un pat care încă mai dorm. Grințu dînd jos pătura de pe ei și descoperindu-i îmbrățișați. „Luați imediat teul și cîrpele și spălați scările! Cînd ați terminat, mă chemați!" Impuls suplimentar cu piciorul în fund ultimului care iese pe ușă. „Ia uite-i, mă, și p'ăștia! Păi, ce, bă, vă credeți acasă la voi?" Un chiștoc de țigară strivit pe linoleum lîngă ușa unui dulap metalic. „Cine a fumat, bă, aici? Dacă vă prind, v-o bag pe gît, să știți!" „Nu știu, to'ar'șu pedagog, poate a adus-o cineva lipită pe talpă." „Daa, lipită pe talpă, Mândele, ai? Bine atunci ia-ți cîrpele și o mătură și vino să faci curat la mine în cameră!" „Ioo?!" „A, deci te miri, vezi, poate te pun să speli și geamurile." „A, nu, nu mă mir, to'ar'șu pedagog, da' geamurile poa' să le spele Bazdrîngu." Elevul rîde și-l arată cu degetul pe unul dintre colegii lui care încearcă să-și lustruiască pantofii cu colțul unei pături. E un zdrahon cu figură bleagă și plin de coșuri. Cînd își aude porecla aruncă pantoful și se preface că aranjează pătura pe pat. „Cine, mă?" – întreabă pedagogul zîmbind și el acum. „Bazdrîngu", zic toți cei din cameră și chicotesc, se bucură că pedagogul le face jocul. „Care-i ăla, mă?" Ceilalți rîd. Pedagogul se adresează celui poreclit Bazdrîngu. „Vasile, cine e, mă, Bazdrîngu?" „Nu știu, to'ar'șu pedagog!" Ceilalți chițăie de rîs. „Da' să-ți faci pantofii cu pătura știi?" Vlăjganul nu mai zice nimic. Stă cu bărbia în piept și-i înjură din ochi pe colegii lui de cameră. „Atunci ia-l pe prietenul tău, Mândel, faceți rost de niște cîrpe curate și în zece minute să fie lună în camera pedagogului. Hai, fuga!" Lunganul pleacă bucuros că a scăpat cu numai atît, iar Mândel încîntat că nu trebuie să facă singur curățenie.

Grințu își închipuie că această parte a scenariului se cere filmată cu aparatul în mînă. Deschide ușă după ușă pentru a se convinge că nimeni nu mai doarme și că toți se ocupă de curățenie. Descoperă unul cu o sticlă de un litru în mînă și-i surprinde intenția ce a o ascunde repede în valiză. „Ce-ai acolo, Șfăraru?" „Nimic." „Cum nimic, mă, de ce i-ai pus dop de cocean?" „E țuică, tov pedagog, da' trebuie să i-o duc lu' unchiu în oraș." „Ce vorbești? Ia dă-o încoa! Se confiscă pînă vine unchiul tău s-o ceară. Ce, el nu știe că n-ai voie cu băutură în cămin?" „Ba știe, da' trebuie s-o dea la un doctor, tov pedagog, zău!" Grințu scoate dopul și duce sticla la nas. „Poșircă d'asta duceți voi la doctori, mă?" Cei din cameră se amuză. „Confiscat!" – zice Grințu și ia sticla cu el.

*

(CHIOȘC PENTRU ȘEDINȚE DE VARĂ) Domnule profesor, așa cum dumneavoastră mi-ați prezis încă de cînd eram mic, nu sînt deloc un tip care să facă mulți purici în locul în care i-e bine și, iată, ca de obicei, am găsit și acum ceva cu care să-l supăr pe colonel. Vreau să spun că de vreo săptămînă nu mai sînt șofer pe Dacia neagră a comandantului unității, ci pe un camion cu care aduc grîu din cîmp la un siloz. Dacă vreți să știți unde anume, uitați-vă cu atenție la adresa de pe plic. Da, în Oltenia, în partea ei de Sud. Sîntem probabil una dintre puține armate din lume care se ocupă într-un mod atît de eficace de agricultură. Ar trebui să vă notați acest lucru și, cu obiceiul dumneavoastră de a lua totul în perspectivă istorică, să vedeți ce surprize de interpretare mai aveți cînd descoperiți, alături de săbii și topoare, amfore cu boabe de grîu carbonizat. O să mai credeți că e vorba doar de provizia de război a soldaților sau veți admite și ipoteza că o catastrofă i-a surprins în timp ce se ocupau cu recoltatul grîului?

Lăsînd deoparte reproșul meu constant pe care știți că vi-l fac dumneavoastră cît și multor altor istorici pentru că alegeți mereu varianta cea mai logică, vă voi spune că mă simt mult mai bine aici. C.A.R-ul din această comună e fruntaș pe țară și are aproape în fiecare an o recoltă bogată de ordine și medalii. Din această cauză multe dintre construcțiile publice din centrul satului sînt făcute cu banii și la inițiativa cooperativei, deci pot fi incluse în categoria anexelor ei. În gospodăria țărănească veche anexele se numeau *acareturi* (iarăși cu un cuvînt turcesc la origine!) și nu cred că poate fi imaginat un studiu serios al civilizației populare românești în care relația dintre util și estetic înglobată în aceste obiecte să fie ignorată.

Morile de vînt, cuptoarele de făcut pîine, grajdurile, șurile, cotețele de păsări, fîntînile, coșarele din nuiele lipite pe dinăuntru cu lut amestecat cu pleavă de grîu și balegă de cal, atelierele de lemnărie, dogărie, împletituri, troițele și teascurile, adăpătorile, ba chiar și căpițele sau alte metode de depozitare au surprins totdeauna pe cercetători atît prin gîndirea tehnică înglobată în ele cît și prin *frumusețea* lor. Armele din vechime, atenție, au păstrat de asemenea pe corpul lor încrustături, pietre prețioase, fildeșuri și zeci de alte feluri de exprimare *artistică*.

Ideea care mi-a venit tot traversînd cu camionul satul ăsta pierdut în cîmpia oltenească a fost să încerc să descopăr legătura dintre frumusețea

invocată a acareturilor enumerate mai sus şi cea a urmaşilor moderni. Se află aici:

- o grădiniţă de copii
- o gogoşerie
- un restaurant
- un magazin universal
- un bloc cu patru etaje şi cu magazin de mobilă la parter
- un alt bloc, cu trei etaje, în care se află dispensarul şi în care sîntem şi noi cazaţi
- o cantină
- o cofetărie
- un aprozar
- mai multe ateliere de industrie locală
- o baie comunală (în construcţie) şi, auziţi,
- ... un chioşc pentru şedinţe de vară (!).

Acesta din urmă se află chiar în curtea sediului. Pentru completarea cadrului voi preciza că prin unele curţi din sat am mai văzut cîteva coşare de nuiele (împletite, cu nimic deosebite de cele de la Muzeul Satului) şi că biserica de aici este pictată de Tattarescu. (Se spune despre el că a pictat zeci de biserici.)

În curtea zăbrelită cu garduri de fier forjat a grădiniţei de copii se află o grămadă de gunoi. Arhitectura şi finisajul tuturor construcţiilor din beton (armat!) – cele două blocuri, restaurantul şi magazinul universal – nu dovedesc în nici un fel legătura cu tradiţia sau vreo altă grijă estetică a celor care le-au conceput şi ridicat. Curtea atelierelor de industrie locală arată ca ceva între un depozit temporar de fier vechi şi un cimitir de maşini, deşi înăuntru se produce şi chiar cu mult spor.

Chioşcul pentru şedinţe de vară, o construcţie de lemn, foarte frumoasă pe dinafară, înconjurată de corcoduşi cu frunze roşii, este mobilat pe dinăuntru cu mese acoperite cu PAL albastru şi lucitor şi cu scaune tapiţate. Pînza înflorită a tapiţeriei scaunelor şi albastrul spălăcit al meselor îmi provoacă un fel de oroare cînd intru acolo. E un tip aici, contabil al C.A.P.-ului şi secretar U.T.C. pe comună, un tip tînăr, dacă are cu doi ani mai mult decît mine, însă, cum singur recunoaşte, e şi cam obez pentru vîrsta lui. Ăsta îmi zice: „Noi dăm producţie, nu ne ocupăm de frumos!" Cînd mi-a zis asta nu i-am răspuns în nici un fel, dar am ieşit cu repulsie din chioşc. Ne-am dus împreună pînă la cofetărie. Gogoşeria şi cofetăria sînt singurele magazine deschise în timpul zilei. Campanie, de! La început nu

am înţeles de ce a preferat localul de beton al cofetăriei, umbrei de nuc din faţa chioşcului de gogoşi, pentru că acelaşi suc de zmeură se putea bea şi colo şi dincolo.

În cofetărie nu se aflau copii, ci numai adulţi, tractorişti, şoferi, conducători de atelaje. Pe cei mai mulţi îi ştiam din vedere, mă mai întîlnisem cu ei pe cîmp sau la magazii, la siloz. Stăteau în picioare şi beau direct din sticlă respectivul suc de zmeură. Prietenul meu, secretarul, a comandat două sticle de suc, mi-a întins una din ele şi mi-a zis:

— Bea-o pe jumătate!

Mi s-a părut o ofertă ciudată, dar, cum de obicei nu vreau să contrariez pe nimeni, am făcut întocmai. Am văzut apoi că tipul îmi ia sticla din mînă şi o întinde vînzătorului. Acesta a scos de sub tejghea nişte coniac pe care l-a turnat peste suc şi deci mi-a umplut din nou sticla. Culoarea lichidului era abia acum aceeaşi cu cea din sticlele celorlalţi clienţi ai cofetăriei.

Nu ştiu dumneavoastră ce credeţi, ca istoric distins ce vă aflaţi, de legătura sau opoziţia pe care o civilizaţie o poate stabili între producţie şi frumos. Tipul care mi-a făcut cinste ca unui soldat ce mă aflu cu un cocteil de coniac cu zmeură zice că ei au în comună şi un ansamblu de dansuri folclorice care a luat premii în Polonia şi în Belgia. Da, da, dar acareturile lor, chioşcul ăla de şedinţe?...

La revedere,
Zare

*

Şi nu s-ar putea afirma, din perspectivă auctorială, că Zare Popescu e un tip care se abţine de la alcool. Chiar este unul din pluton cu el care-i zice mereu că el e rudă cu şampania *Zarea* sau cu ceasurile de mînă sovietice: *Zaria*, *Luci*, *Pobeda* etc.

D. Despre numere matricole, despre nume şi eroi

Turul lui Grinţu continuă prin casa scărilor unde doi băieţi dintr-a noua aruncă apa cu găleata şi o lasă să se scurgă apoi din treaptă în treaptă. „Mai încet, mă, că stropiţi pereţii şi vă pun să plătiţi zugrăveala!" „Da, to'ar'şu!" De aici urcă la etajul al doilea şi se mai răţoieşte puţin şi pe acolo. Coboară apoi pînă la parter şi numeşte doi care să mături prin faţa căminului. Iarăşi găseşte cîţiva care s-au întins pe pat să mai doarmă şi alţii care se bat şi se înjură încă de la prima oră a dimineţii. „Ce aveţi, mă, de împărţit la ora-sta?", zice Grinţu în timp ce-i apucă de gulere şi-i dă cap în cap. Îşi priveşte ceasul şi spune ca pentru el: „Ia uite, nu-i nici şase jumate şi ei au şi început bumbăceala! Luaţi imediat tomberoanele şi mergeţi şi le deşertaţi la groapă, hai!"

Obiectele inutile, de fapt fragmentele de obiecte care stau aruncate grămadă într-un tomberon de gunoi, alcătuiesc adesea o imagine fascinantă şi Grinţu se gîndeşte acum dacă şi pe ecran respectiva imagine rămîne la fel pentru cel care priveşte din sală. Îşi aminteşte, ca un elev silitor, finalul din *Zabriskie Point* de Antonioni. Momentul în care imaginaţia eroului face să explodeze o vilă americană. Se filmează cu încetinitorul şi pot fi văzute zburînd alene prin aer bucăţi de frigidere, haine, televizoare, mobile, aspiratoare, cărţi (chiar şi cărţi – imaginea nu trebuie citită simbolic) şi, probabil, şi fragmente de corpuri umane. Ce lasă o civilizaţie după ea într-un tumul nu diferă mult de ce se pune într-un tomberon sau de ce explodează alene în filmul lui Antonioni.

Pedagogul intră acum din nou într-un grup sanitar de la parter, se spală pe mîini şi-şi priveşte ceasul mai mult din plictiseală decît pentru a-şi aminti ce oră e. Iese în faţa căminului, îşi bagă mîinile în buzunare şi ridică umerii pînă lîngă urechi în speranţa că îi va trece frigul. Privirea lui se plimbă cu indiferenţă peste curtea murdară a căminelor, peste gardul de sîrmă împletită, peste coşul cantinei prin care iese un fum subţirel, peste celelalte trei cămine, unul de băieţi şi două de fete, îşi imaginează că şi colegii lui de acolo se ocupă cam de aceleaşi lucruri la ora asta, îşi aminteşte brusc de

ceva şi reintră în holul de la parter. Descuie camera în care stau pedagogii peste zi şi supraveghează intrarea, scoate din dulapul cu geamuri un fierbător şi o pungă de hîrtie cu încă puţină cafea măcinată pe fund, o cană mare de lut şi o cutie de tablă în care e zahăr. Încuie uşa în urma lui şi pleacă spre camera în care a dormit peste noapte. În drum intră iarăşi în grupul sanitar de la etajul întîi şi umple cu apă cana mare de lut. Se vede că încă nu s-a trezit de-a binelea nici el. A uitat că este apă şi la chiuveta din camera lui? Înainte de a ajunge în capătul dinspre răsărit al culoarului intră într-o altă cameră, penultima pe dreapta, cea în care nu intrase pînă atunci, cea în care dorm (încă dorm) băieţii buni, protejaţii echipei de pedagogi. Aici sînt numai trei paturi, fereastra e astupată cu hîrtie albastră, e aproape întuneric, dar e uşor de ghicit că în cameră nu doarme decît un singur elev. Grinţu se apropie tiptil de capul acestuia şi-i toarnă dintr-o dată toată apa din cană pe faţă.

Saltul plin de furie şi oprirea la jumătate a înjurăturii elevului, zîmbetul albastru pe care acesta şi-l confecţionează în timp ce se şterge cu mîneca pijamalei pe faţă, cuvintele lui de reproş blînd, respectuos (Hai, tov pedagog, că m-aţi şi speriat, zău!), toate acestea l-ar amuza pe Grinţu dacă el nu şi-ar aminti chiar acum că scenariul lui are o lacună. A pierdut pe drum, undeva, sticla de ţuică pe care o confiscase el, Grinţu, din camera 33. Deci autorul fictivului scenariu nu se amuză şi se preface sever în continuare.

— Păi, dacă dormi la ora-sta, Axente! Te-ai boierit sau ţi-a intrat democraţia în cap? Ia pune-ţi boarfele pe tine şi du-te pînă la camera 11, la parter, şi vezi că am uitat o sticlă de ţuică acolo cînd i-am dat pe unii cap în cap. O iei şi pe urmă vii la mine în cameră să punem de cafea. Ai înţeles?

— Da, zice Axente scurt în timp ce-şi scoate bluza pijamalei şi încearcă să-i stoarcă gulerul.

Abia acum Grinţu se amuză de fapta lui, rîde şi iese din cameră. Din uşă mai întreabă, pe acelaşi ton serios, sever, bine jucat:

— Nu ştii unde-i Meşteru Popescu?

— Nu ştiu, tov pedagog, că el n-a venit cu noi.

— Bine, mă, da' de la Casa de copii aţi plecat toţi odată, nu?

— Nu, el a plecat cu vreo două zile mai devreme, a zis că se duce la fratele lui care lucrează la Constanţa şi pe urmă vine încoa.

— Aha! Şi ăştia? – arată spre cele două paturi goale din cameră.

Axente rîde complice şi explică vag, dar se pare că destul de mulţumitor pentru Grinţu:

— E, şi ei, ca băieţii!

Ajuns în camera lui, Grințu descoperă brusc culorile vii ale peisajului care se vede prin fereastra acum deschisă. Înseamnă că geamurile erau într-adevăr foarte murdare. Îi privește o vreme pe cei doi care se grăbesc să termine de făcut curat. Au aranjat între timp toate cearșafurile cu ștampila L.M.F. într-un singur teanc sub masă, au spălat ceștile, chiuveta și au încercat să spele și geamurile. Au măturat și au spălat linoleumul.

— Pătura aia de pe pat ați scuturat-o?

— Da, tov pedagog!

— E, atunci cărați-vă, da' să nu vă mai prind că... – și se oprește pentru că deja a uitat ce anume i-a surprins făcînd.

Băieții pleacă. Grințu se proptește în coate de pervazul ferestrei deschise și rămîne cu privirea ațintită pe imaginea de la începutul scenariului. Lumina de pe cerul cenușiu din spatele hotelului Pescăruș a mai crescut între timp. Deși parcul e abia puțin înverzit, culoarea lui e intensă și proaspătă. Se pare că a plouat peste noapte.

Se aud pași pe culoar și ușa camerei pedagogului se deschide pentru a face loc salutului morocănos al lui Albu. Grințu nu se întoarce cu fața spre el, dar răspunde plictisit la salutul colegului său care a venit să-l schimbe. Simte apoi că acesta a venit însoțit și e curios să-l vadă pe însoțitor.

— Faceți cunoștință! – zice Albu.

— Pîrvu! – zice noul venit.

— Grințu. – spune Grințu strîngîndu-i mîna.

— Stai jos! – zice Albu arătîndu-i un scaun lui Pîrvu. El se așază pe pat. Grințu ia celălalt scaun și și-l aranjează lîngă fereastră. Cît mai stau de vorbă, Grințu se uită mai mult afară.

Pîrvu e un băiat de vreo 23 de ani. A dat de mai multe ori examen la facultate și n-a reușit mare lucru. Acum a aflat că ar fi un post de pedagog aici la Liceul de Mecanică Fină. (Grințu se gîndește că spectatorul scenariului său ar avea abia acum ocazia să-și explice sensul ștampilei L.M.F. pe care a tot văzut-o pînă acum pe cearșafurile răspîndite prin cameră.) Albu zice că-l va duce la director pe la ora zece. Pînă atunci îi explică el în ce ar consta treaba pe aici. Între timp intră și Axente cu sticla de țuică învelită într-un ziar. Toți trei se bucură de această soluție neașteptată pentru impasul în care intrase conversația. Fac apoi o chetă rapidă, cîte un pol fiecare, și-l trimit pe Axente să ia salam și pîine și suc de roșii din oraș. Axente, încă marcat de severitatea bine jucată de Grințu mai devreme, cere un bilet de voie ca să iasă normal, pe poarta păzită a școlii. Grințu rîde și-i zice:

— Ia-o peste gard!

Peste mai puțin de trei minute îl chiar zărește sărind gardul înalt de sîrmă împletită prin dreptul ferestrei. Albu a turnat țuică în ceștile de cafea și întreabă:

— De la cine-i țuica asta?

— De la unu' din anu' întîi profesională.

— Bună! – zice Pîrvu.

— Aiurea. E puturoasă. – spune Albu fără chef și golește ceașca dintr-o dată.

— Puturoasă. – aprobă Grințu cu ochii pe fereastră și abia muindu-și buzele în ceașcă. Îl agasează noul venit. E, de fapt, omul care îi va lua locul. El, Grințu, n-are buletin de oraș și directorul liceului i-a pus în vedere să-și caute alt loc de muncă. Pe Grințu nu-l deranjează ideea de a-și căuta de lucru la țară, e chiar bucuros într-un fel, se plictisise pînă în gît de mizeria din căminul ăsta, are și el poftă să respire, își imaginează – cînd se gîndește că va lucra într-o școală dintr-un sat de munte – culori mai vii decît cele ale parcului pe care-l examinează acum prin fereastra deschisă. În schimb, graba lui Albu de a-i găsi un înlocuitor îl umple de sictir. Directorul îi dăduse un termen destul de lung – pînă la sfîrșitul anului școlar – iar acum nu sîntem decît în prima zi a trimestrului trei, de ce s-o fi grăbit Albu să nu-l mai aibă coleg?

— Am adus și eu niște cafea, zice Albu și scoate din buzunar o pungă albă de hîrtie și o pune pe masă.

— Hai să facem cîte una, zice Pîrvu și apucă fierbătorul electric. Albu îi dă peste mînă și strigă cît se poate de tare pentru a fi auzit de pe culoar prin ușa închisă a camerei:

— Planton!

Imediat ce se înfățișează în ușă un băiețel pirpiriu, blond și cu ochii verzi, Albu continuă pe același ton răstit pe care a strigat:

— Du-te la camera nouă și cheamă-l pe Umit să ne facă o cafea.

După asta rîde și-i explică lui Pîrvu:

— Avem și turci în căminu' ăsta. Are cine să ne facă o cafea bună!

Pîrvu rîde și el, cam forțat i se pare lui Grințu care e nemulțumit de cum decurge scenariul lui.

Se aștepta să-l găsească încă de seara pe elevul Popescu din clasa a XII-a și să stea de vorbă cu el. În general Grințu se simțea foarte legat de elevii care trăiau la Casele de copii școlari (doar trăise și el într-una din ele între 13 și 18 ani, deci în timpul liceului), dar cu Popescu se înțelegea cel mai bine. Descoperiseră împreună că se trag din părinți care trăiseră în sate

de cîmpie aproape învecinate. Poate se și cunoscuseră părinții lor. Popescu nu și-i văzuse niciodată pe ai săi, iar Grințu se despărțise de mama lui cînd avea 13 ani. La moartea ei, cineva, un unchi, îl dusese să stea de vorbă cu un bărbat neras și prost îmbrăcat care începuse să plîngă imediat ce a dat cu ochii de el. Își amintește că l-a scuipat și a fugit. Omul acela îi era tată? Peste numai o săptămînă unchiul Vergu îl instala pe Grințu la Casa de copii școlari din Sinaia. Prin ce fel de imagini aduse pe ecranul din fața unor spectatori normali ar putea fi făcute de înțeles aceste povești și sentimentele cu care le însoțea Grințu?

Despre Popescu, supranumit Meșteru, Grințu aflase tîrziu că e și el dintre copiii orfani. Se îmbrăca îngrijit și cu gust, avea haine de îmbrăcat în lipsa uniformei și tot felul de obiecte personale care nu puteau fi cumpărate cu banii de la Leagăn. Spunea că se duce vara și muncește cu calul și cu țapina în pădure și face rost de bani, apoi că primește din cînd în cînd cîte o mie de lei de la fratele lui mai mare care e șofer pe un șantier de lîngă Constanța. Unii elevi din cămin îl bănuiau că fură și cînd dispărea ceva din camere, bani, ceasuri, rachete de tenis sau chitare, veneau la pedagog și-i propuneau să-l percheziționeze întîi pe Meșteru dintr-a unșpea. Asta era cu un an în urmă și de fapt chiar așa îl cunoscuse Grințu pe Popescu. Se rățoise la el și ăla zîmbise, era obișnuit să fie controlat cînd se fura ceva. „Cîți bani ai asupra ta?" – întrebase răstit pedagogul. Băiatul răspunse senin: „Nouă sute și cincizeci de lei, tov pedagog." „Cîît, mă?" „Nouăsutecincizeci!" Era o sumă cam mare pentru un elev. Cel care reclamase furtul se plîngea că i-a dispărut o sută. „De unde-i ai?" „Mi i-a trimis ieri frate-meu de la Constanța." „De ce?" „Așa face el cînd ia salariul și se îmbată și își aduce aminte de mine." „Și vrei să te cred?" Băiatul scosese din portofel banii și cotorul mandatului telegrafic. Pedagogul îl chemase apoi la el, fără știrea reclamantului, și-i spusese: „Bă, te rog să mă scuzi!" Apoi se împrieteniseră, dar Popescu nu profita de protecția acordată de pedagog celor de la casa de copii. Nu voia să se mute într-o cameră de trei paturi și, în general, refuza violent acest gen de privilegii.

— Pune de patru cafele, turcule! – zise Grințu către Urnit pentru că-l văzuse pe Axente sărind gardul cu o pungă de plastic în mînă. După ce gustase din țuică și fumase mai multe țigări pe stomacul gol se bucura acum că se apropie Axente cu salamul și pîinea și sucul de roșii. Aducătorul lor trebuia răsplătit.

Înainte de plecarea în vacanța de primăvară Popescu venise la Grințu și-l anunțase că el se duce să-și caute părinții, măcar urmele lor. Grințu tresărise

cînd Meșteru pronunțase numele satului din care avea de gînd să pornească mica lui anchetă. Acum era foarte curios să știe dacă băiatul fusese acolo și ce aflase. Simțea cum această curiozitate a originilor, de atîtea ori reprimată pînă atunci, îl sufocă încetul cu încetul. Invidia calmul cu care și-o satisfăcea Popescu și se simțea acum, acolo în fața ferestrei deschise, ca un copil care-și aștepta tatăl să vină de la război.

Deodată sări în picioare și se propti cu coatele de pervazul ferestrei. Într-adevăr, dinspre șosea, peste maidanul de lîngă gardul liceului, se apropia mergînd agale elevul Popescu supranumit Meșteru. Numai că era însoțit de o fetișcană și amîndoi erau îmbrăcați ciudat, în orice caz nu în uniforme de elevi. El avea blugi, un tricou de lînă lung pînă aproape de genunchi, o eșarfă grena legată în jurul gîtului și un rucsac destul de greu în spate. Ea era frumoasă și îmbrăcată aproape la fel, minus rucsacul. Păreau doi autostopiști, globe-trotters care tocmai și-au pierdut chitara. Popescu îl văzu de departe pe Grințu și-l salută cu voioșie fluturîndu-și mîna deasupra capului.

Bineînțeles că Grințu se gîndi aproape imediat să suspende micul lui scenariu și să treacă automat la un altul, eventual unul care să-l aibă în vedere pe elevul Popescu. Ba chiar se gîndi că, dacă cele două tot vin în contact, atunci primul, al lui, ar putea fi pregenericul celui de-al doilea sau, invers, cel de-al doilea să fie un simplu flash-back al primului. Această nuanță constructivă se citi probabil pe chipul său cînd și-l întoarse dinspre fereastră spre Albu și Pîrvu. Cei doi crezură că e vorba de descoperirea celui care venea cu mîncare (lucru într-un fel adevărat, simultan cu altele) și salivară în tăcere. Pe urmă, pauza de emisie a scenaristului Grințu se prelungi foarte mult – probabil că Popescu își lua la revedere de la fata aia cu care venise, poate că veneau de la gară și ea stătea pe undeva prin preajmă și trebuia condusă pînă acasă – între timp el mîncă salam și bău suc de roșii, ciocni încă unul sau două păhărele de țuică cu cei doi colegi (să-i numim provizoriu așa!) și ascultă refuzul complicat al lui Axente care nu putea să bea cafea din cauza unei insomnii pe care o avusese într-un tren cu care venea din tabără cînd băuse prima dată în viața lui cafea din termos.

După asta deveni nerăbdător să-l vadă pe Popescu și coborî în holul mare de la intrarea în cămin. Îl găsi chiar acolo, mai avea ceva de vorbit cu fata care-l însoțise. Deci ea îl condusese pe el pînă acasă și nu invers. Grințu descoperi că e nepoliticos abia după ce rosti:

— Salut, Popescule, ce e, mă, te conduc fetele pînă la ușa căminului?

Popescu izbucni în rîs și răspunse:

— Poate că nici nu mă cheamă Popescu.

Era vorba, desigur, de recentele lui investigații. Fata era probabil la curent cu ele, pentru că rîse și ea cu aceeași degajare. În timp ce Grințu descuia ușa camerei de supraveghere și-i poftea pe amîndoi înăuntru, Popescu făcu prezentările. Pedagogul încercă să-și repare impolitețea sărutîndu-i mîna fetei și întrebînd-o apoi dacă nu vrea o cafea.

Scenariul lui continuă în timp ce urca scările spre camera de unde venise, îi apostrofa pe cîțiva elevi găsiți în dezordine pe culoar, intra și lua cu el ceașca de cafea care rămăsese plină după refuzul lui Axente și se întreba întorcîndu-se ce e cu fata asta care a venit după Popescu pînă la cămin.

Ar putea să-i fie soră, se gîndea, poate prin existența ei se clarifică ceva în genealogia lui Popescu sau, cine știe, poate-i o simplă prietenă. Începe să-mi fie greu să-i înțeleg pe cei care au cu cinci-șase ani mai puțin decît mine.

Oferindu-i în sfîrșit fetei ceașca de cafea deja răcită îl întrebă pe elev:

— E, și, ce-ai aflat?

— A fost foarte interesant, zise Popescu și se opri. În tăcerea instalată brusc în cameră după vorbele lui se auzi prima sorbitură a fetei. Evitau să-și întîlnească privirea, nu se știe de ce. Fata privea cu atenție desenul kitsch de pe ceașca de porțelan calitatea a doua. Grințu aștepta ca unul din ei să înceapă să povestească. Era avid de informațiile lor. Popescu se prefăcea că se gîndește la ceva sau că nu știe cum să-și înceapă povestea. În cele din urmă zise:

— Orice i-ai ruga să-și amintească, *ei* încep așa: „Cînd eram în război..."

*

(DRUM) De la Cluj-Napoca pînă în satul în care anul acesta mi-am exercitat meseria mea de țapinar, învățată ușor și profesată cu greu în vacanțele din timpul liceului, trebuia să merg cam două ore cu un autobuz. După ce am coborît din tren, m-am dus glonț la adresa pe care mi-o dăduse Ana. Ar fi fost prima dată cînd o vizitam după ce, cu ciudatele mele calități de detectiv, o descoperisem în satul ei de lîngă orașul Sfîntu-Gheorghe. Știți că ea învață aici, la Cluj, ca să se facă învățătoare? În fine, n-am găsit-o acasă și m-am dus la autogară. Pe drum mă gîndeam și cum să fac să-mi scot un abonament și să vin mai des s-o văd.

Nici nu știu dacă autobuzul poate fi numit obiect pur și simplu. El îndeplinește în lumea de azi atîtea funcții încît poate fi luat și drept ființă (dragă și mult așteptată; rupi petale de margaretă și te întrebi: vine, nu vine, mă iubește, nu mă iubește?) și drept instituție (ce dacă e pe patru roți? e

destul să se pună în mișcare și-l și auzi pe șofer: „aici eu conduc!") și drept forum („am auzit ieri în autobuz că...") etc., etc. Luat ca atare, adică drept un mijloc de transport care duce persoane, pardon, pasageri de colo pînă colo, el prezintă adesea mai multe excepții decît sînt necesare pentru simpla confirmare a regulii. Aproape toate celelalte supoziții își găsesc ușor confirmarea dacă încerci *să faci un drum* cu o cursă rapidă între două puncte normal de depărtate, într-o zonă de deal și munte ca aceea în care mă deplasam eu, deci o zonă cu precădere viticolă, forestieră și zootehnică. Iată însă că poți spera într-un succes al deplasării în condițiile arătate numai dacă ești pasager plătitor și nu pasager cu abonament. Cu vopsea roșie, pe tabla vopsită în galben de deasupra parbrizului, pe dinăuntru, este scrisă următoarea avertizare: „Abonamentele nu sînt valabile pe cursele rapide."

Nimeni nu se descurajează din atîta lucru. De altfel, prin ușa întredeschisă a autobuzului (încă nu ne urcasem în el) puteau fi citite și alte anunțuri scrise cu aceeași vopsea pe aceeași tablă. CONDUCĂTOR AUTO U.V. COSTEL/ PRIMUL CONTROLOR ESTE CONDUCĂTORUL AUTO/ TĂTICULE TE ROG SĂ CONDUCI CU ATENȚIE, NU UITA CĂ NOI TE AȘTEPTĂM CU DRAG ACASĂ. Pe figura șoferului de cursă rapidă se putea citi orice, numai bunăvoință nu.

Deocamdată el stă de vorbă cu un prieten în ușa autobuzului, iar în fața lui mai mult de patruzeci de persoane (încă nu se știe dacă toate se vor transforma în pasageri) așteaptă. Probabil că vorbesc despre un al treilea care a fost și el șofer și, prins cu ceva matrapazlîcuri, dat afară. „Și... acolo cît are pe lună?" „2.250!" „Ce să-i fac? Dacă nu s-a dus să-și ia și el un parchet!" (Am precizat că traseul cursei rapide trece printr-o regiune forestieră?) „Și el n-ar fi băiat rău, dar muieră-sa..." „De ce?" „Se bagă în toate cele!"

Brusc, șoferul își aruncă privirea peste grupul compact de cetățeni care așteaptă să urce (ați ghicit, autobuzul e încă gol!) și descoperă pe cineva, un cunoscut, căruia îi strigă spre luare aminte: „Ăsta-i cursă rapidă!" Omul se desprinde cu necaz din grupul celor care speră să se urce și se îndreaptă spre autogară. Strigă totuși, peste umăr, la șofer: „Te prind eu că oprești la Cîmpinaș."

Pare să fie o amenințare, ceva i se va întîmpla șoferului dacă nu va respecta programul său de „cursă rapidă", în baza căruia l-a trimis pe om să mai aștepte, și va opri cumva și la Cîmpinaș.

U.V. Costel nu pare speriat de amenințarea omului aceluia. El își ia rămas bun de la prietenul său, face un pas înapoi și se decide să-i lase să

intre pe cei care aşteptau disciplinaţi la uşă. Se pare că face o triere severă a persoanelor care au dreptul să se urce.

Multora le spune că aceasta „fiind o cursă rapidă", ea nu va opri acolo unde vor ei să meargă, deşi localităţile respective sînt pe traseu. Bineînţeles că dintre aceştia, majoritatea se urcă după ce dau banii şi acceptă ca pe un dat că pentru o localitate în care „cursa rapidă" nu opreşte şoferul nu poate emite bilet.

Dintre cei cîţiva care merg pînă la capăt şi au cumpărat bilete de la ghişeul autogării, unul remarcă întîrzierea care se produce pentru că n-am fost lăsaţi să ne urcăm mai devreme în autobuz. Iritat, U.V Costel îi explică:

— Dacă te ţin un sfert de oră în căldura asta, cînd te iau la frămîntat încolo, la deal, pe la Străjel, te iei de vomitat şi-mi faci o mie de mizerii prin maşină. Că aşa-i omu': se ia de mîncat mere, se ia de mîncat pere şi eu, în loc să-mi fac ziua liberă, stau şi fac curat în maşină.

Pentru cine n-a mai fost prin zonă se iscă aproape imediat temerea că traseul e într-adevăr plin de serpentine periculoase. Că nu e tocmai aşa va descoperi şi singur pe parcurs. Aşa cum va descoperi şi că numita „cursă rapidă" opreşte la toate cotiturile (precum maşina cu Terente şi Didina dintr-un cîntec de copii) cu condiţia ca solicitantul să fie pasager plătitor, adică unul care a dat banii şi n-a primit bilet. Bineînţeles că opreşte şi la Cîmpinaş unde coboară doi cetăţeni care au dat fiecare cîte 10 lei, dar... surpriză: omul refuzat la plecare a şi ajuns aici, probabil cu vreo maşină de ocazie, iar acum e gata să-şi pună în practică ameninţarea.

— Cursă rapidă, ai? – strigă el la şofer în timp ce acesta se grăbeşte să-i închidă uşa în nas. Devine apoi şi mai furios şi vine în faţa maşinii. Şoferul ambalează motorul, dar nu reuşeşte să evite spargerea parbrizului. Omul a lovit cu sete şi se pare că a avut şi ceva de metal în mînă. Am avut, după aceea, mai mult aer tot timpul drumului.

Am renunţat la gîndul că aş putea, cu un abonament, s-o vizitez mai des pe Ana. Mă voi limita, cu banii pe care-i cîştig aici, s-o văd o dată pe lună. Dar despre rapiditatea comunicării în acest secol în care obiectele arată altfel, sînt în schimbare de rol, voce şi funcţie, vom mai vorbi noi, nu-i aşa?

Sănătate, dom' profesor, o să vă mai scriu eu!

Zare

(ALTE DRUMURI) Zare, my nr. 1, cred că ceva la mijloc. Dacă am priceput bine ce se întîmplă de fapt te rog lasă-mă – adică fă cumva să ştiu şi eu ce a fost de fapt ceea ce a fost – se zice că m-a căutat Zare Popescu (!).

Omul adică, dacă e să-l cred pe Boby – cine e de fapt un om f. enervant de un timp încoace – mai bine zis de ieri, şi cine, din cine ştie ce motive – de nervi pe care-l crea durerea de măsea? şi examenul de admitere? (e verişorul de grad I al lui Poly – gazda mea) pur şi simplu a uitat să-mi zică ieri (doar azi mi-a spus) că m-ai căutat (nu ştie exact cine, era Zare dar nu mai ştie exact cum arăta şi cum etc. şi să-l las în pace cu întrebările OK? (cică, el!).

Ai fost la Cluj, Zare? Şi dacă într-adevăr ai fost nu ştiu exact dacă ai venit cu intenţia şi hotărîrea fermă să mă şi întîlneşti! Pentru dacă veneai aşa cum zic eu o sculai pe Betty care dormea şi o întrebai de mine – ea ţi-l dădea numărul de telefon unde m-am aflat în ora aceea – 42 173 – fam. Bâzgan – şi tu vorbeai măcar cu mine şi îmi ziceai măcar că ai venit şi că te grăbeşti.

În sfîrşit. Am un motiv măcar în plus ca să mă duc şi să te văd eu şi să răstorn eventual toată judeţul şi încă vreo două în jur pînă nu te voi găsi. Aşa voi face.

Ana

*

— Cum adică, mă, despre război, ce vrei să spui? – întrebă Grinţu.

— Uita aşa! – îi răspunse elevul Popescu Gelu, zis Meşterul, iar fata chicoti scurt, fără să pară că vrea să acorde vreo semnificaţie sunetului scos de ea.

Curiozitatea adevărată a pedagogului Grinţu nu privea cîtuşi de puţin modul în care acei oameni bătrîni întîlniţi de Popescu în peregrinarea lui de două săptămîni povesteau despre război. Nici vorbă. Îl interesa, de fapt, ce spuneau ei despre posibilii părinţi ai lui Gelu, ce aflase acesta şi ce simţise el cînd aflase, dacă aflase, ceva în legătură cu ascendenţii săi. Elevul, la rîndu-i, cunoştea încotro se îndreaptă interesul lui Grinţu şi dezvolta tehnici dintre cele mai ciudate pentru a nu i-l satisface imediat. Pe el îl enerva că un om în toată firea şi cu mult mai multe date de bază nu începe pe cont propriu investigaţia în legătură cu părinţii lui şi-l lasă numai pe el, Gelu, cel care chiar nu are nici un punct sigur de plecare, să caute. Ba încă mai şi speră, pentru simplul fapt că două sate presupuse a fi locurile lor natale se află unul lîngă celălalt în descurajanta cîmpie, că datele culese de Meşteru vor fi utile amîndurora. Îl va pedepsi pentru asta. Îşi va amîna într-atît povestirea, o va fragmenta şi o va pune în dubiu, pînă cînd celălalt va pleca şi el pe teren să-i dezlege firele. Pînă atunci, însă, mai tace cîteva secunde, iar

Grințu, încercînd să-l provoace, va povesti el ceva ce i se pare deocamdată neutru pentru mersul înainte al poveştii lor.

Cînd eram în armată – zice el – aveam un prieten, simplu soldat la trupeți (eu am făcut la terişti, după facultate) şi ăsta avea în cap tot felul de teorii despre istorie, despre de ce fac oamenii război şi aşa mai departe. Terminase liceul şi nu reuşise la facultatea de istorie, dar, de fapt, omul cunoştea foarte multă istorie. Numai că o interpreta altfel, iar examinatorii nu au niciodată răbdare să vadă ce e cu o bilă care gîndeşte chiar şi în timpul examenului. Ei nu fac decît să confrunte ce s-a scris despre un subiect cu ce a ajuns şi în memoria candidatului. În funcție de procentaj, pe unii îi admit, pe alții nu. Interpretarea pe care acest tip o dădea datelor istorice era însă atît de originală încît el nu mai realiza nici un fel de procentaj; nimic nu mai coincidea sau totul. Dar totul altfel. De fapt, în ce consta schema lui? El zice aşa: tot ce contează în Istorie este alcătuit din oameni, obiecte, nume şi poveşti. Aceste patru categorii i se părea suficiente, dar pe nici una nu-şi permitea s-o trateze ca pe o masă, global adică. Te prinzi? Zicea că prima dată i-a venit în minte acest lucru cînd era în şcoala primară şi cînd profesorul lui de istorie a vrut să-l dea afară că se juca în oră. S-a străduit să-i pună o întrebare profesorului pentru a-i demonstra că fusese totuşi atent la oră. Din acea întrebare s-a născut totul. Uite cum!

La obiecte îl interesa din ce sînt făcute şi ce semnificație are fiecare parte componentă. Aici lucrurile sînt simple şi nimic nu e neobişnuit; conceptul de *cultură materială* e luat *ad litteram* şi nu cred că numai pentru atît l-au trîntit la examen. Oamenii, în schimb, fiecare individ în parte, nu masa, alcătuiesc împreună cu numele lor un fel de tot-uri istorice. Omul trăieşte în prezent, numele lui vine de undeva, din vechime. Întregul astfel alcătuit şi analizat într-un anume fel explică istoria. Despre numele de obiecte importantă era aflarea originii, etimologia, circulația dintr-o limbă în alta, de la un popor la altul. Aici au avut motive să-l amendeze şi să-i dea o notă mai mică pentru că problema nu-i interesează pe istorici, ci pe filologi şi lingvişti. Deşi faptul că ei, examinatorii, erau nu „prea deschişi", nu-i îndreptățea decît oficial să-l considere pe el un candidat de respins. În fine. Povestea, povestirea scurtă, chiar cea care putea fi redusă la o singură propoziție, în nici un caz masa poveştilor sau romanele, povestea, deci, era singurul liant al acestor categorii. Din toate patru, om-obiect- nume-poveste, se alcătuia un sistem care era Istoria cea adevărată. Mişcarea categoriilor acestui sistem, evoluția lor şi legăturile dintre ele trebuia să fie obiectul istoriei ca ştiință. După el, războiul se produce atunci cînd sistemul om-obiect-nume-poveste

intră în criză. Probabil că în chiar momentul cînd a spus asta în fața comisiei s-au hotărît să-l pice, dacă nu cumva chiar l-au dat afară din sală. Altfel era un băiat bun şi ştia să facă tot felul de meserii. Cînd m-am liberat eu, era şofer pe maşina comandantului de unitate, pe urmă am aflat că a trecut pe un camion. Ne-am scris o vreme şi poate o să ne mai scriem. De la profesorul ăla al lui, omul care îl şi îndemnase să încerce la facultatea de istorie, primea scrisori aproape zilnic. Îi răspundea şi el din cînd în cînd. Ăla fusese între timp cooptat asistent la o facultate umanistă şi ținea un curs special de „Arheologie lingvistică", dar se pare că toate ideile cu care-şi umplea el acel curs fuseseră gîndite mai întîi de soldatul de care vă spun.

De ce-ți spun asta? – mai zise Grințu privindu-l fix pe Gelu Popescu – pentru că tipul ăsta mai zicea şi că a povesti despre război e imposibil. În sistemul imaginat de el e logic: criza conglomeratului om-obiect-nume-poveste (adică războiul) nu poate fi povestită; ea tocmai de asta se produce, pentru că liantul, povestea, nu mai funcționează. Aşa că, dacă nu te superi, sînt şi eu curios să ştiu în ce fel acei oameni ți-au vorbit de război.

— Bine, tov pedagog, am să vă povestesc tot ce-am aflat şi cu amănunte, dar nu acum. Sînt multe de spus.

În tot timpul cît vorbise Grințu, atît Gelu cît şi fata se surprinseseră că ştiu cîte ceva despre omul care purta cu el prin lume o asemenea teorie. Nici unul însă nu spuse celuilalt, nici atunci şi nici mai tîrziu, multă vreme, la ce persoană anume se gîndeau.

Dimineața aceea de la internatul de băieți al L.M.F.-ului era un sfîrşit lamentabil al scenariului imaginat de Radu A. Grințu. Fata care venise cu Gelu îşi luă rămas bun şi plecă. Pe parcursul a cîtorva sute de zile care urmară, Gelu îi povesti lui Grințu, cu diverse ocazii, în ce fel şi-a început şi unde a ajuns cu căutatul părinților. Între timp li se mai întîmplară şi multe alte lucruri demne de a fi povestite.

*

(DESANT)... aşa cum am mai promis, stimate domnule profesor, vreau să revin asupra relației dintre nume şi purtător şi anume vreau să atac expresia, des folosită de istorici ca dumneavoastră, „eroi fără nume". Existența ei demonstrează tocmai faptul că greşeala separării omului de nume, de armele, de podoabele şi de poveştile lui, este frecventă şi oficial acceptată. În fond omul înhumat în groapa comună nu-şi pierde numele, ci îl ia cu el sau îl trimite acasă. „Veni-ți-ar numele", expresie populară echivalentă cu un blestem, o urare de moarte de fapt, traduce tocmai realitatea că mai degrabă există nume fără eroi decît eroi fără nume. Organizarea

militară a unei societăţi este, cel puţin formal, împotriva acestui gen de separare a numelui de persoană cu ocazia morţii. Aşa au apărut plăcuţele cu numere matricole, confecţionate dintr-un material presupus a fi mai rezistent decît numele. În lupta mea cu dumneavoastră (luptă de idei, desigur) voi folosi de data aceasta metoda desantului, oferindu-vă cîteva exemple de nume proprii care au redevenit nume comune (exemple extrase dintr-o carte a academicianului Al. Graur): Caesar, porecla romanului care a instaurat monarhia, devine în germană *Kaiser* şi în rusă *ţar;* pronunţia slavă a numelui împăratului Traianus, *„troian",* desemnează în româneşte mai întîi un „val de pămînt", o „întăritură" şi mai apoi doar troianul de zăpadă uşor de spulberat şi oricum gata să se topească atunci cînd nu mai e frig; Karl, numele lui Carol cel Mare, ajunge sub forma *krati* (= rege) în toate limbile slave, dar şi în română (*crai*) şi maghiară (*kiraly*); Th. Roosevelt este un preşedinte american mare amator de vînătoare şi de atunci toţi ursuleţii de pluş din America se numesc Teddy; bolivarul, napoleonul şi ludovicul sînt monezi (unele încă mai circulă); amiralul englez Vernon a fost poreclit mai întîi *Grog* pentru că purta o manta ordinară din *gros grain,* iar cînd nu a mai avut destul rom pentru marinarii lui şi l-a îndoit cu apă a făcut să se nască băutura numită *grog;* moşierul englez Boykott şi-a jignit vecinii şi a fost pedepsit prin izolare – aşa a apărut cuvîntul *boicot:* ministrul de Finanţe francez Silhouette a impus măsuri de austeritate şi de atunci a fost desenat printr-o linie: silueta; zeiţa Diana a devenit în româneşte o simplă *zînă,* dar cultul ei nu a dispărut pe de-a-ntregul; martirul Thalaleos din Biblie umblă *teleleu* în limba română; dacă cineva e mai mult decît *beat tun,* atunci el e beat *Krupp*; carabina produsă de italienii *Carlo&Figli* ajunge în greceşte *Kariofili* care înseamnă „garoafă"; şrapnelul îşi moşteneşte numele de la un general englez (Shrapnel), godinul de la un fabricant belgian (Godin), pruna *renglotă* de la regina franţuzoaică *„reine Claude"*, iar jobenul de la pălărierul francez Jobin care şi-a deschis magazin în Bucureşti, pe Calea Victoriei; într-o piesă de teatru jucată la Londra la sfîrşitul secolului trecut apare o familie de bătăuşi – familia Hooligan – iar manifestările huliganice sînt astăzi inteligibile şi în esperanto; melodia *Charmante Katherine* cîntată cu cuvinte nemţeşti şi cu acompaniament de flaşnetă produce cuvintele *caterincă* (= flaşnetă) şi *şarmanka* (în rusă = flaşnetă), dar nu e imposibil ca ea să aibă şi o legătură cu armele sovietice din al doilea război mondial: „Katiuşele"; *dame Jeanne* pleacă din Franţa şi ajunge în Italia *damigianna,* transformîndu-se pînă la noi în *damigeană* şi tot aşa pînă la „anteriul lui Arvinte"; „are Chira socoteală"; „sistem Clayton, model nea Gheorghe"; „vrei, nu vrei, bea Grigore agheasmă"; „a nimerit-o ca Ieremia cu oiştea-n

gard": „hop şi eu cu ţaţa Lina"; „tronc, Mariţo!"; „ce mi-e baba Rada, ce mi-e Rada baba?"; „de lemn Tănase"; „moş Ene pe la gene"; „să vorbească şi nea Ion, că şi el e om"; „Stan păţitul".

Cînd îmi veţi explica în mod coerent de ce se ridică monumente în onoarea soldatului necunoscut sau de ce e considerat el necunoscut, sau de către cine rămîne el necunoscut, atunci vă voi spune şi eu de ce cred că mă cheamă Popescu.

Cu bine,
Zare

Investigații

Nu cred că prin cuvinte se poate spune adevărul. Prin cuvinte, cel mult, minciuna poate fi parodiată și demascată.

E. Imperii de cenuşă, revoluţii de fum

B. este un sat aproape neştiut, numele lui nu se leagă de nici un eveniment memorabil, de nici un drum între două oraşe mari şi bine cunoscute, de nici o formă de relief neobişnuită sau frumoasă, de nici un nume de ilustră personalitate care să-şi fi petrecut aici măcar copilăria dacă nu exilul, este aşadar un sat mic, locuit de foarte mulţi oameni şi cei mai mulţi dintre ei au într-adevăr simţul umorului. Altfel cum ar fi rămas el atîţia ani (dacă nu atîtea generaţii) să locuiască într-un sat al cărui nume e aproape obscen (motiv pentru care nici nu ne putem permite să-l transcriem aici)?

Două dintre străzile lui sînt pietruite, acolo unde se încrucişează, pe o lungime de circa 100 de metri fiecare. Pentru cineva care vine din afară, locul acela de la intersecţia celor două străzi poate fi numit piaţă. Clădirile din cele patru colţuri ale intersecţiei sînt diferite de toate celelalte case ale satului. În primul rînd, ele au prispe, verande, pridvoare, marchize sau şopronuri în faţă şi apoi nici nu sînt despărţite de drum printr-o curte şi un gard. Toate patru au ferestre înalte, prevăzute cu obloane ca şi uşile, aspectul lor este cel sobru al unor prăvălii din respectabile oraşe de provincie din regatul român dintre cele două războaie. Poate că la asta şi aspirau cînd au fost construite, rostul lor de acum fiiind mai greu de ghicit întrucît obloanele sînt trase peste uşi şi ferestre, pereţii sînt decoloraţi şi coşcoviţi, nici un fel de panou nu se află deasupra uşilor (nici cu C.E.C., nici cu ADAS, nici cu Telefoane, nici cu Farmacia nr.), scările sînt aproape în întregime acoperite de praful (şi noroiul, cînd plouă) aruncat de camioanele care trec prin faţă. Lîngă una din ele se află o bancă de lemn foarte înaltă, o bancă pe care ar trebui să se aşeze uriaşii pentru a aştepta autobuzul care trece de două ori pe zi pe aici – o dată într-un sens şi seara în celălalt sens. De peretele unei alte case din această intersecţie centrală a satului cu nume obscen se află agăţată o cutie de poştă care a fost cîndva albastră (nu galbenă aşa cum între timp au fost vopsite mai toate cutiile de poştă din ţară, deci vopseaua ei se decolorează dinainte de prima vopsire în galben de care n-a profitat) şi trebuie să nu-ţi pese deloc de cel căruia îi scrii o scrisoare

pentru a avea curajul să plantezi acolo respectivul mesaj. Ar fi interesant de văzut într-un nomenclator ce număr de cod poartă cutia din acest sat şi ar fi un fapt lăudabil (restaurator de încredere) ca cineva să scrie cu vopsea (albă, roşie, neagră) acel număr pe ea. Dacă nomenclatorul nu a prevăzut un număr pentru ea, se poate trece numărul unui sat vecin cu bis.

Ei bine, ajuns cu pasul şi rucsacul în acest loc, trebuie să fie foarte plăcut să te opreşti. Dacă vrei să te odihneşti ai la îndemînă banca pentru uriaşi din staţia autobuzului. Să constaţi că cineva, un bărbat, două femei, trei babe şi trei fetiţe de vîrstă preşcolară aşteaptă aici un autobuz, este într-un fel o surpriză. Îţi pui rucsacul pe bancă şi spui bună ziua celor din jur înainte de a-l desface din chingi. Ţi se răspunde în cor şi înţelegi că nu ai scăpare; ca să nu pari suspect trebuie să laşi impresia că şi tu aştepţi acelaşi autobuz. E cald, e mult praf pe drum, e o atmosferă de după-amiază imposibil de respirat în această intersecţie fără umbrar şi o simplă privire de-a lungul uneia dintre străzi îţi dovedeşte uşor că satul e viu dincolo de ea. Sînt copii care se joacă în colbul drumului, sînt femei ocupate cu spoitul gardului cu var, undeva, în zare, un bărbat cu pălărie traversează drumul călare pe o bicicletă semicursieră. Din spatele casei mohorîte şi decorate cu o cutie poştală, deci de pe drumul perpendicular pe cel de-a lungul căruia tocmai ai privit, apare o fată de vreo 12-13 ani, foarte frumoasă, cu ochi negri şi foarte calzi, umezi, subţirică, înaltă pentru vîrsta pe care o arată, ţinînd în mîini un pui alb de iepure de casă. Îl mîngîie cu o seriozitate anume, indescriptibilă, ceva care face gestul ei şi mai gingaş. La cîţiva paşi în spatele ei vine o bătrînă îmbrăcată în negru şi ţinînd în mînă un băieţel zvăpăiat, tuns zero. Toţi trei se apropie de staţia autobuzului. Voi, cei din staţie, îi priviţi cum se apropie, parcă aţi aştepta ceva de la ei, parcă pe ei i-aţi aştepta şi nu autobuzul. Fata merge mult mai încet, se opreşte din cînd în cînd şi-l sărută pe puiul de iepure drept în bot. Aşa se face că înainte de a ajunge lîngă voi ea se lasă ajunsă din urmă de bătrînă şi de băieţel. Se întoarce brusc spre cel mic şi-i arată iepurele de la distanţă. Zvăpăiatul se smulge imediat din mîna bunicii lui (sau ce rudă îi va fi fiind bătrîna) şi întinde mîna spre iepure. Fata îl ţine sus şi-l întreabă pe puşti:

— Todirică, vrei iepurele?

— Nu-l mai întărîta, fa, şi tu, că nu mai scapi de el!

Bineînţeles că Todirică începe să se învîrtă în jurul fetei, să sară şi să repete pe diferite tonuri:

— Dă-mi-l, dă-mi-l, dă-mi-l, dă-mi-l, dă-mi-l!

Pe fată o amuză grozav jocul. Îşi apără iepurele ţinîndu-l sus, deasupra capului, dar în acelaşi timp îl şi giugiuleşte şi-l şi gîdilă, se poartă ca o femeie tînără care se joacă cu pruncul, îl apropie din cînd în cînd de obraz şi-l ridică din nou deasupra capului, face piruete pentru a-şi feri iepurele de bietul Todirică şi rîde văzîndu-l pe puşti din ce în ce mai nervos şi mai transpirat. Ai zice chiar că plăcerea ei de a se juca cu micuţul animal alb abia acum este completă, cînd e ameninţată de Todirică.

Între timp bătrîna a ajuns lîngă voi şi spune bună ziua, îi răspundeţi. Apoi una dintre fetiţele îmbrăcate curat care aşteaptă autobuzul împreună cu mamele lor o întreabă:

— Unde mergi, mumă?

— La Tîrg.

— Nu te iau.

— Păi, mă ia rata, ce, mă iei tu?

— I-oi zice să nu te ia!

— Păi, io am mai fost, dară...

Au intrat repede în joc bătrîna şi fetiţa. Cele două mame (tu nu ştii care e mama fetiţei şi care e o mătuşă!) le privesc zîmbind. Celelalte două fetiţe s-au apropiat de cea cu iepurele şi au acum şi ele dreptul să-l atingă pe urechiat. Todirică pare să fi renunţat definitiv.

Ai vrea să deduci relaţiile de rudenie dintre toţi aceşti oameni, dar nu afli decît că pe nepoata de la oraş a bătrînei care a venit ultima (dacă îi e nepoată) o cheamă Loredana şi nu te poţi opri să nu-i admiri şi acestei copile de 5 ani frumuseţea izbitoare a ochilor, mult asemănători cu cei ai fetişcanei care a venit cu iepurele în braţe. Loredana. Se potriveşte de minune cu tot ce-i în jur. Te gîndeşti adică la privirea aţintită pe fereastră, în zilele ploioase, a fetei născute în acest sat, devenită mai tîrziu mamă şi botezîndu-şi fetiţa Loredana. Bineînţeles că lecturile ei de atunci, atmosfera şi imaginea acestor foste prăvălii sau foste hanuri care nu s-au schimbat, desigur, între timp, dorul ei de evenimente, de ceva care să i se întîmple şi să semene cu cărţile din colecţia *Romanul de dragoste* pe care tocmai le citea, toate acestea au determinat-o să aleagă un astfel de nume şi s-o oblige prin asta pe biata bunică să-l rostească. De ce nu?

Soarele încălzeşte foarte puternic, arde, e ceva suspect în această intensitate a căldurii lui în acest început de aprilie. Nu e însă o căldură plăcută, binecuvîntată la începutul primăverii, ci mai degrabă una filtrată şi intensificată de un aer încărcat de apă, ceva ca un început de furtună de vară, liniştea aia apăsătoare care se subminează prin ea însăşi pentru că anunţă o ploaie cu clăbuci.

De pe unul din drumuri, în depărtare, se ridică un nor de praf şi-ţi închipui că deja se apropie autobuzul pe care cei din jurul tău îl aşteaptă în timp ce tu doar te prefaci că-l aştepţi. Îi priveşti cu coada ochiului şi eşti surprins să vezi că nu tresar deşi cu toţii au văzut ce-ai văzut şi tu. Nu-şi strîng bagajele şi nu se pregătesc de plecare, privesc ţintă spre norul de praf care se apropie şi par curioşi. Poate nu dintr-acolo trebuie să vină autobuzul, îţi spui. După nu mult timp vezi şi tu că la originea colbului stîrnit se află un mic autoturism, un Fiat 850, o maşină care încă se mai importa la noi în urmă cu 10-12 ani. Fieţelul se opreşte chiar în faţa cutiei de poştă. Cel dinăuntru rămîne nemişcat la volan pînă ce norul de praf îl depăşeşte, trece şi de voi, cei care staţi în calea autobuzului, şi se stinge apoi ca un fum, se aşterne adică, din nou, pe faţa pămîntului, pe acoperişuri şi pe frunze. În cele din urmă cel de la volan, un tip gras între două vîrste, coboară, ocoleşte maşina şi face un gest incredibil. Pune în cutia poştală un plic. Apoi priveşte spre staţia autobuzului şi-şi micşorează ochii de parcă n-ar vedea bine la distanţa de zece paşi. Zice:

— Ce faci, Mărioară, pleci la oraş?

— Da, părinte, plec la oraş! – răspunde una dintre femeile tinere, poate chiar mama Loredanei, în orice caz cea care nu pare a fi soţia bărbatului care stă proptit de banca înaltă de lemn.

— Gata concediul? – continuă popa.

— Da, părinte, răspunde femeia corect, ca la şcoală, mai am două zile şi mă duc la lucru.

Discuţia se încheie brusc chiar aici pentru că părintele se urcă în maşină, o întoarce şi pleacă în direcţia din care a venit în timp ce babele şi cele două femei tinere şuşotesc între ele sub urechile ciulite ale fetiţelor, iar bărbatul de lîngă tine spune tare, ca pentru el (dar trebuie să înţelegi că ţi se adresează şi te ia părtaş la observaţia lui):

— A venit cu maşina să puie un plic!

— Are benzină, răspunzi tu. Nu se face să te prefaci că n-ai auzit.

— Da, şi are şi bani să cumpere benzină, continuă omul pe acelaşi ton neutru de mai înainte.

Urmează apoi o lungă tăcere în staţia de autobuz. Ea e tulburată numai de chicotelile fetiţelor care se joacă cu iepurele alb şi de smiorcăitul lui Todirică agăţat de poala bătrînei cu care a venit. Tulburată apoi, iarăşi, de zgomotul Fiatului care trece, cu popa la volan şi alţi doi tipi cam de vîrsta lui înăuntru, cu un snop de undiţe legate de portbagajul de deasupra.

Nu-ţi aminteşti să fi văzut vreun rîu sau vreo baltă prin apropiere deşi pe hartă ele par chiar foarte frumoase.

Apoi vine şi autobuzul (într-adevăr de pe drumul perpendicular pe cel de pe care a venit Fiatul) şi aproape toţi cei prezenţi, în afară de tine, de Todirică, de fata cu iepurele şi de babe, se îmbarcă în el. Imediat după plecarea autobuzului îţi legi chingile rucsacului şi o iei decis pe drum înainte. Nu iei în seamă privirile tot mai insistente şi şuşoteala babelor intrigate că, după ce ai aşteptat autobuzul (ca un simplu străin ce erai), te-ai decis să rămîi în sat şi să mergi pe jos în altă direcţie decît cea în care se pleacă de obicei de aici. Tu îţi închipui că ştii foarte bine ce faci, ce vrei şi de ce ai mai rămas în B., dar ele? Ele ce să creadă despre mutra şi intenţiile tale?

*

(ECLUZĂ)... vă închipuiţi că timpul care îmi rămîne zilnic pentru lectură nu e prea mare pentru că am început excavarea cîtorva milioane de metri cubi de pămînt şi noi, băieţii de pe camioane, cărăm acest pămînt încolo şi încoace. Pe locul pe care lucrează actualmente unitatea noastră va fi o uriaşă ecluză. Mi se pare că am mai discutat despre asta: sîntem o armată care lasă urme aproape ininteligibile pentru viitorul arheolog; nu tu arme, nu tu podoabe, nu tu morţi sau cimitire de eroi, nu tu scuturi, nu tu regi îngropaţi călare! Prin ce anume va deduce el, arheologul de peste trei veacuri, că pe aici a trecut o armată?

Dar să revenim la ale noastre. Aşa cum v-am promis, continui să mă pregătesc pentru viitorul examen de admitere şi, deşi am foarte puţin timp – seara cad lat de oboseală – citesc, cam în dezordine, tot ce se găseşte în biblioteca noastră şi are vreo legătură cu istoria şi cu bibliografia pe care mi-aţi indicat-o. Numai că, oricît încerc să evit ideile mele „sinucigaşe pentru un candidat", cum le-aţi numit, ele se încăpăţînează să se confirme şi în aceste noi lecturi.

Citesc acum, ca să vă dau un exemplu, o carte despre complotul împotriva lui Hitler de la 20 iulie 1944. Ei bine, ştiţi dumneavoastră cum îl chema pe şeful serviciului de protecţie *a Führer*-ului? *Rattenhuber! Oberführer*-ul S.S. Rattenhuber! Ştiam şi eu, mai de demult, de la o nemţoaică cu care am convieţuit aproape o săptămînă în cortul ei la Saturn, înainte de armată, că *Ratten* înseamnă şobolan. Despre ce înseamnă *Huber* l-am întrebat pe un sas din Cristian de lîngă Braşov, un tip spelb care e în acelaşi pluton cu mine, dar n-a reuşit să mă lămurească prea bine. Pentru mine însă e clar: paznicul şobolanului care se credea lup (buncărul lui de la

Rastenburg se numea „vizuina lupului") purta numele de Rattenhuber! Omul, numele şi povestea zilei de 20 iulie 1944 mi se par concentrate în această informaţie lipsită de importanţă pentru istoricii „normali" ca dumneavoastră. Mai rămînea de găsit şi obiectul care să întregească imaginea istorică a acelei zile. Tot plimbîndu-mă cu camionul încărcat cu pămînt, hîţ încoace, hîţ încolo, am găsit şi obiectul care sintetiza cel mai bine situaţia. Îl aveam lîngă mine, era vorba de *Ecluză.*

Să fiu mai clar. Ce urmăreau, în fond, ofiţerii germani care au pus la cale atentatul de la 20 iulie '44? Faptul că nu-l mai suportau pe Hitler nu explică suficient atentatul. Nu-l mai suportau ei mai de mult, nu de atunci. Faptul că Hitler nu era un bun strateg şi trebuia înlocuit iar nu explică nimic. Nu-şi mai făceau ei iluzii că vor cîştiga războiul dacă-l înlocuiesc pe Hitler, era prea tîrziu. În mare situaţia arăta cam aşa: fluviul dezlănţuit al armatelor aliate venea impetuos din toate părţile; pîrîul german care mai devreme îşi ieşise din matcă şi făcuse ravagii era ameninţat să-şi piardă şi valea lui. În astfel de situaţii, cînd te afli de partea apelor mai mici îţi vin idei. Ofiţerii din conjuraţie au vrut să construiască o *ecluză:* îl ucideau pe Hitler şi formau un nou guvern care accepta să capituleze punînd condiţii. Apele mari ar fi pătruns în ordine şi sub controlul ecluzei în valea pîrîului mic, se mai putea salva cîte ceva, iar cei care făcuseră ecluza aveau cel puţin dreptul s-o mînuiască o vreme. Din păcate şobolanul păzit de Rattenhuber a avut noroc, *ecluza* n-a mai fost construită, iar constructorii ei nu au fost executaţi pînă la unul. Războiul a mai durat 9 luni şi a mai făcut cîteva zeci de mii de victime. Una e să faci o ecluză pe timp de pace cu zeci de camioane şi sute de soldaţi, cum facem noi aici, şi alta e să încerci cu o mînă de ofiţeri de stat-major să faci, într-un imperiu al cenuşii, o revoluţie de fum, prin telefon. Chiar aşa a fost numită de către Goebbels acţiunea de la 20 iulie 1944: „revoluţia prin telefon". „Chiar fetiţei lui Stauffenberg (omul care a pus bomba) i-ar fi trecut prin minte să taie firul telefonului" – a adăugat el. Iar mareşalul Kluge, cînd i s-a propus să ia măsuri ca şi cînd complotul ar fi reuşit, se pare că a zis: „Da, dacă porcul ar fi mort!" În fine, despre rolul istoric al telefonului vom mai vorbi noi cu altă ocazie.

Credeţi însă că din nou voi pica cu succes la admitere dacă îmi voi dezvolta subiectele de pe bilet cu argumente de genul celor de mai sus?

Vă mai aduc un exemplu. Încă în perioada de instrucţie dinainte de depunerea jurămîntului mă împrietenisem cu un terist, unul Grinţu, profesor de română la o şcoală din Teleorman. Cînd mai aveam ceva timp stăteam de vorbă. Ştia ceva istorie, dar, probabil din motive personale, îl interesa

mai mult un singur aspect. Rolul istoric al delaţiunii. Am ajuns împreună la concluzii dintre cele mai ciudate. Ne-am şi certat uneori, dar, acum mă gîndesc, delaţiunea nu este şi ea imaginată de delator tot ca o ecluză?

Acum mi-e somn.

La revedere,
Zare

*

Printre celelalte obiecte de inventar pe care pedagogul Radu A. Grinţu le-a predat cu proces-verbal noului pedagog se aflau şi cîteva hîrtii scrise de mînă, un fel de declaraţii luate de la elevi care comiseseră diferite acte antisociale şi pe care directorul liceului îi ordonase să le păstreze pentru orice eventualitate. Pînă atunci nu le citise niciodată, dar, tocmai cu ocazia inventarierii, una dintre acele hîrtii îi atrăsese atenţia în mod deosebit şi înainte de a o preda se hotărîse s-o copieze în întregime respectîndu-i şi ortografia. Apoi descoperise că în aceeaşi „cauză" sînt de fapt patru declaraţii, recoltate probabil de Albu sau chiar de director la distanţă de o zi şi le copie pe toate. Ele arătau cam aşa:

I. Subsemnatul Pascaru Mihai din căminul III camera 7 din anul I C profesională declar următoarele. Pe data de 18 XI 75 am fost la cantonul CFR din Pajura pe la ora 14 pentru a asculta meciurile de fotbal şi am luat şi am băut nişte rom şi deoarece eram beat m-am apucat şi am spart 17 lacăte de la acest canton şi am luat rachiul şi 175 lei rachiul lam luat cu mine dar lam scăpat jos şi lam spart iar bani iam cheltuit pe toţi în după masa aceia. Eu cunoşteam cum se deschide uşa cantonului deoarece eu am mai dormit pe la acel canton. Eu recunosc că am spart toate cele 17 lacăte de la 17 vestiare. Am folosit o bară din fier şi am lovit lacătele pentru a putea sparge lacătele. Am mai dormit pe data de 18 XI seara fără a şti pedagogul.

Cele declarate sînt conform cu adevărul iar declaraţia mia fost luată fără a se folosi forţa azi 19 XI 1975 ora 7.30. Pascaru Mihai.

(Verso) Mai declar că după ce am fost la canton am plecat în oraş şi mam întîlnit cu 5 prieteni: Sandovici Vasile, Dumitriu Pavel, Sandovici loan şi Dascălu Neculai. Dumitriu Gelu lic. ind. nr. 2 Sandovici V. este angajat Dumitriu P. elev la şcoala Prof. Sandovici loan elev la şcoala Prof. Dascălu N. liceul industrial nr. 2. După ce neam întîlnit am mers toţi 6 prieteni la o berărie şi am băut şi am mîncat toţi împreună eu am făcut cineste. Neam întîlnit la ora 16 şi neam întors la ora 19.30. Pascaru Mihai.

2. Dată în fața noastră Pedagog Albu.

Subsemnații Guguluș Ghe și Baciu Aurel și Sumanariu Costache, Pelin Costache fiind plecații la lucru toții muncitorii pe data de 18.11 și cînd am venit de la muncă după program lam găsit pe Pascariu Mihai în dormitor asculta la aparat cu cheia de la ușă în fața lui. După ce mam desbrăcat mam dus la vestiară și am găsit lacătele erau stricate 12 bucăți. Prin care menționez că mai erau oameni plecații acasă, Tov Pascariu Mihai a mai dormit pe la Cantonu CFR Nr. 6. Prin care sa furat bani 150 și lui Pelin Costache pormonelu cu toate actile, o pereche de sosete, și prosopul prin care sau, găsit. Menționez ca legea să ea măsuri la aceste fapte tăcute. 1. Bocan Dumitru 2. Prodan Vasile 3. Mărășanu Vasile 4. Cibanu Ghe. 5. Guguluș Ghe. Baciu Aurel și Pelin Costache prin care sînt plecați acasă pe data de 19 XI 1975.

3. Declarație. Subsemnatul Pascaru Mihai declar următoarele: Pe În ziua de 19 XI 1975 la orele 16 am plecat din cămin, fără știrea pedagogului, la cantonul nr. 6 aflat în Pajura, de unde cu o zi înainte am spart 17 vestiare și am furat lucrurile declarate în anterioara declarație, unde am fost sămi ridic valiza. Am adus înjurii și amenințări personalului muncitor aflat în canton și păgubire cu o zi înainte. Am amenințat șeful de echipă că îi voi arăta eu. La ora 17 am intrat pe sub gard fără să mă prezint la pedagog pentru al anunța că am plecat fără știrea lui. Cele declarate sînt conform cu adevărul. 20 XI 1975 Pascaru Mihai.

4. Declarație. Subsemnații Sumanariu Costache, Pelin D. Costache, Guguluș Gheorghe, Baciu Aurel declarăm următoarele: în ziua de 19 II 1975 elevul Pascarul Mihai nea amenințat cînd a luat valiza de la dormitor, neanjurat, că ne arată el pe noi. Rugăm să să ea măsuri pentru potolirea elevului în cauză. data 20 11 1975.

Motivele pentru care Radu Grințu, înainte de a-și încheia scurta lui carieră de pedagog și de a-și strînge cele cîteva obiecte personale într-o valiză de carton, a copiat tocmai acele patru declarații sînt deocamdată neclare. Putem presupune, spre exemplu, că ele ofereau materialul de plecare pentru un scurt metraj pe teme educative, dar, prin faptul că el a subliniat apăsat în textul uneia dintre declarații tocmai cuvintele „cele declarate sînt conform

cu adevărul", se conturează și o altă ipoteză: aceea că documentele respective îi serveau drept argumente într-o discuție cu Zare pe tema adevărului. O astfel de discuție, cei doi purtaseră atunci cînd se văzuseră ultima oară, cu cîteva minute înainte de plecarea trenului cu care Grințu se întorsese din serviciul militar. Dacă timpul și obligațiile noastre auctoriale ne vor permite, vom reda cîndva și fragmente din acea discuție nu tocmai neinteresantă pentru destinul acestor două presupuse personaje.[1]

Un fapt sigur este că, de cîte ori a revenit la internatul L.M.F.-ului, Grințu nu s-a interesat în nici un fel de persoana elevului Pascaru, ci l-a căutat numai pe Gelu cu care uneori a ieșit în oraș. Acesta continua să-i povestească, pe fragmente și cu oarecare îndărătnicie, cam tot ce făcuse, văzuse și constatase în cursul vacanței de primăvară din acel an. Începînd de pe la sfîrșitul lui mai, Grințu găsise un post de ghid colaborator la oficiul de turism și, întrucît însoțea prin țară grupuri de turiști străini, venea tot mai rar. Dar și Gelu era ocupat pentru că se ocupa cu învățatul pentru bacalaureat.

[1] Dacă în cuprinsul acestui roman veți recunoaște cazuri și situații reale, nu uitați că în observarea și prezentarea lor au fost folosite mijloace ale literaturii de *ficțiune* (*n.a.*).

F. Zmeura de cîmpie

Bătrînul învățător Popescu pare abia trezit dintr-un chinuitor somn de după-amiază, transpirat și cu capul încă plin de confuzii: va fi avut vise sau mai degrabă coșmaruri? Te întreabă brusc:

— Dar cum te numești dumneata?

Îi răspunzi simplu.

— Gelu.

Și deși nu te așteptai deloc să fie mulțumit cu numai atît, credeai chiar că va insista să-ți afle și numele de familie, inventaseși deja unul, îl vezi că se freacă la ochi și cască. Ascultă fără prea mult interes tot ce-i explici și toate justificările pe care le dai pentru faptul de a-l fi căutat. Îți privește cu oarecare surpriză rucsacul pe care-l porți în spate, îți deschide poarta și te lasă să intri. Mai degrabă te lasă să intri decît te invită.

Soarele arde într-un fel neobișnuit, e agresivă fierbințeala lui și ceva dogoritor vine și dinspre pămîntul încă reavăn al grădinii cu straturi proaspete pe care o traversați amîndoi pînă ajungeți pe prispă. Bătrînul se oprește puțin înainte de a urca treptele și privește cerul. Ca și tine, e convins că se apropie o furtună neobișnuită, o furtună ca-n timpul verii, inexplicabilă în această parte a lunii aprilie. Vă așezați pe două scaune joase de lemn, taburete lucrate la tîmplar și nu cumpărate de la magazinul de mobile. Prispa e destul de largă și pe ea încape ușor o masă mare cu două scaune pe fiecare latură. Te așezi pe una din laturi, pe cea dinspre peretele casei și-l obligi pe bătrîn să se așeze în capul mesei. E clar că se află după somn și că n-a dormit prea bine sau nu e tocmai încîntat să fie smuls din somn chiar acum în preajma furtunii. Își freacă ochii așa cum ar face un copil dimineața, Todirică să zicem. Te ascultă cu același interes scăzut ca și acolo, în poartă, cu cîteva minute mai devreme. Te grăbești să-i expui totul pe larg împreună cu tot felul de scuze și politețuri, ceva care de fapt trebuie că-i îngreunează și mai mult înțelegerea cererii tale; ai venit să înșiri scuze sau să afli ceva de la el? Spune pînă la urmă; Mda! și tu te oprești din palavrageală și aștepți.

Eram în război, zice, eu am avut gradul de plutonier T. R., rezervist, concentrate din 39 și pînă în 45. Sfîrșitul războiului m-a prins la Nemec Hrad, la vreo 40 de kilometri de Praga. Puțin îți pasă ție de distanța dintre Praga și Nemec Hrad (sau cum s-o fi scriind numele respectivei localități). E deja destul că o formă pronunțabilă a numelui localității mai există în memoria bătrînului dascăl, deși tu nu asta ai vrea să cauți în ea. Îți porți privirea prin grădinița din fața prispei în care numai zambilele și ici-colo cîte o lalea sînt înflorite. Aproape de gardul dinspre stradă descoperi și o plantă ceva mai ciudată. Un fel de bețe lungi și drepte ce par înfipte în pămînt încă de toamna trecută și acum timid înfrunzite. Tufișul atît de geometric (toate bețele sînt tăiate cam la aceeași înălțime și toate sînt drepte de parcă ar fi fost laminate și nu crescute din pămînt) ocupă partea dinspre stradă a grădinii, de-a lungul gardului de uluci, căptușindu-l pe dinăuntru cam cu un metru, în lățime. În timp ce te tot întrebi de numele plantei respective, de utilitatea ei de leac sau de hrană sau de dublură a gardului (știai mai demult că pentru așa ceva se folosește Cracila, dar nu părea să fie tocmai asta), bătrînul își amintește lucruri care pentru el nu vor trece niciodată în uitare. Chiar adaugă din cînd în cînd: „n-am să uit niciodată" sau „asta am s-o țin minte cît-oi trăi" etc.

A luat-o de la început (probabil) pentru că folosește termeni consacrați punerii în temă într-o povestire de lungă durată.

„Primul contact cu inamicul l-am avut la Turnu Severin în 1944, imediat după 23 August. Noi eram cu instrucția recruților, cu rezerviștii mai bătrîni, așa cam de vîrsta mea, deja nu mai eram tânăr atunci. Am instruit recruții tot timpul, dar acum trebuia să filtrăm și noi în luptă directă. Adică să luăm parte la dezarmarea elementelor germane care veneau în coloană dinspre Craiova și voiau să se retragă spre Transilvania."

Îl vezi pe bătrîn concentrat asupra poveștii lui și trăind totul de parcă ar fi aievea, de parcă s-ar afla în cancelaria unității și ar fi chiar el cel care trasează sarcini și stabilește strategii. În fond, te gîndești tu, ce fel de războinic poate fi un învățător de țară concentrat la 40 de ani să facă războiul, pus să intruiască recruți timp de aproape cinci ani pentru ca apoi să intre și el în luptă?

„Aproape o divizie motorizată care trebuia dezarmată și noi ce eram?, recruți, bătrîni, dispersații și o companie de miliție. Să ținem piept la o coloană germană care se retrăgea! Am chemat toți soldații în curtea de instrucție... Nemții întîi ne-au somat să-i lăsăm să treacă. Dacă depuneți armele vă lăsăm să treceți! Au venit de la ei un colonel și doi locotenenți.

Cu interpretul nostru, cu alți superiori de-ai noștri, au discutat și nu s-au înțeles. Pe urmă au plecat, era așa, cam pe la ora opt de dimineață."

Îți imaginezi frica cu care învățătorul a privit în urma celor trei ofițeri germani știind că se întorc la ai lor să le spună să deschidă focul, nu se ajunsese la nici o înțelegere. Imaginația lui și a camarazilor lui lucra în mod febril, erau cu toții la un prim contact cu inamicul și-și închipuiau că nemții care veneau de pe front erau cine știe ce zmei, cunoșteau tot felul de chichițe ale războiului, cum să le țină piept ei, cîțiva rezerviști și recruți abia învățați cu stînga-mprejur? Te gîndești că mai ales teama i-a fixat în memorie ziua aceea de la sfîrșitul războiului ca și faptul că pentru el războiul abia atunci începea de-adevăratelea. Ai observat totuși felul în care a rostit cuvintele „să le ținem piept", cum corpul lui slăbănog de om bătrîn s-a înfoiat puțin și s-a umflat bine în partea din față pentru a rosti (nu cu gura ci cu tot trupul a rostit): să ținem piept. Era numai piept în clipa cînd rostea asta.

„De pe la zece pînă pe la patru după-amiază au durat luptele."

Ce simplă și ce scurtă poate fi o propoziție! Ea descrie de fapt o perioadă anume de timp. Șase ore dintr-o zi din luna august sau septembrie 1944. Șase ore în care cel care rostește acum această propoziție s-a vindecat (cum?) de frica nelămurită ce-l stăpînise cu siguranță la ora opt dimineața în acea zi. Șase ore în care el a făcut unele mișcări de corp neînvățate sau învățate la instrucția de front, a văzut murind lîngă el sau mai încolo oameni pe care-i cunoscuse. Și-a obosit trupul și spiritul, s-a întristat și s-a bucurat (un anume fel de tristețe și de bucurie pe care propoziția nu le descrie), a strigat, a ordonat și a ascultat / executat ordine. Șase ore în care poate i s-au perindat prin minte tot felul de amintiri și de gînduri, șase ore în care a sperat în secret că nu va fi ucis și că ai lui, regimentul lui de tineri recruți și bătrîni rezerviști, vor învinge. Toate aceste lucruri rămîn departe de ce spune, de ce-ți spune ție anume propoziția pe care el tocmai a rostit-o. Dacă nimic din toate aceste lucruri care au existat nu sînt reactualizate de această propoziție, atunci el, bătrînul, de ce o mai spune? Oricum, nu despre asta îl rugaseși să-și amintească. Poate că lui i se întîmplă acum să regăsească în memorie chipuri de camarazi care au murit chiar atunci și știe că între tine și aceia nu e nici o legătură directă. Tu te-ai născut doisprezece ani mai tîrziu, legătura ta ar fi mai degrabă posibilă cu unul dintre supraviețuitori, anume cu unul care a supraviețuit cel puțin unsprezece ani evenimentelor din acea zi. Și atunci? De ce povestește tocmai despre asta și tocmai așa? Să

vedem totuși, îți spui, unde vrea să ajungă, ce crede el că e important în istorie și cum își va continua povestirea.

„Au depus ei armele și au cerut să fie lăsați să treacă. Ehehe, păi, cum să treceți? Acum vă considerăm prizonieri!"

Tonul e dintr-o dată al unui mic comandant răzbunător, al unui vajnic colonel care și-a întreținut profesional agresivitatea naturală și și-o exercită normal în urma iritării din timpul unei lupte pe care inamicul l-a forțat inutil s-o poarte. E un fel de „noi" cel în numele căruia bătrînul spune cu satisfacție răutăcioasă: Ehehe!

„Numai că problema era alta: în toată unitatea noastră de acolo nu aveam decît două pavilioane. În unul se aflau, pentru o noapte, foștii prizonieri ruși eliberați de noi de la nemți, și în altul stăteam noi, 95 Infanterie. N-aveam loc să-i punem separat pe nemți și i-am pus împreună cu rușii, erau toți dezarmați, nu exista nici un pericol, doar că stăteau cam înghesuiți. Ei, și nu zici că peste noapte s-au luat la bătaie și a trebuit să intervenim și să-i despărțim?"

Deci asta era! Bătrînul vrea să povestească în mod coerent. Chiar atunci cînd abia a fost trezit dintr-un somn buimăcitor de după-amiază, el vrea ca tot ce spune el să aibă un chichirez, o morală. El e de mai bine de cincisprezece ani la pensie, dar acest tic al pedagogilor vechi nu și-l poate scoate din sînge; povestirea nu trebuie să facă loc nici unei semnificații strict personale înaintea celei moralizatoare cu valoare de generalitate. Această valabilitate generală trebuie s-o facă de necontestat și cît mai credibilă. El nu mizează deloc pe amănuntul observat numai de el, pe adevărata autenticitate, nu crede că astfel se poate comunica. Ciudat gîndesc acești oameni contemporani cu tine. Tresari la gîndul că se va apuca acum să despice firul în patru și să-ți dezvolte, pedagogic, morala pe care tocmai a înjghebat-o. Din fericire n-o face.

„E, și pe urmă, eram la Budapesta, cam 18 zile am stat acolo. I-am urmărit pe nemți pînă în Cehoslovacia."

Poate că-i place să pronunțe Cehoslovacia, să se mîndrească, să-ți aducă aminte că tu încă nu ești bărbat, n-ai călcat niciodată într-o țară străină cu un nume atît de sonor și de lung. Ai putea să-i spui că ai fost în Cehoslovacia cu lotul de juniori la lupte greco-romane, dar nu crezi în efectul de surpriză pe care l-ar avea asupra lui o asemenea informație. Mai degrabă va strîmba din nas, nu e aceeași Cehoslovacie!

„Eram la Budapesta, eram cartiruiți, adică ne cartiruiam singuri în casele particulare și venea un reprezentant al primăriei și ne întreba de ce

avem nevoie, erau foarte civilizaţi. Adică ne-au primit în general foarte bine, deşi... Probabil propaganda care se făcuse la ei în timpul războiului... Se cam temeau de ostaşii sovietici. Preferau deci să ne găzduiască pe noi dacă tot trebuia să găzduiască pe cineva. Dădeam proviziile noastre femeilor să ne gătească mîncarea. Domn'e aşa sînt de gospodine şi de curate femeile din Ungaria, e lucru mare! În orice caz în Ungaria am fost primiţi cu multă simpatie şi bunăvoinţă. E adevărat că femeile nu se dădeau în lături să... erau adică mult mai puţin ruşinoase ca altele, mă înţelegi ce vreau să spun, erau, cum se spune?, zi să-i zic, dezinvolte, aşa, dezinvolte erau. Nu e nimic rău în asta, măcar să fie toate dezinvolte şi aşa de curate şi de gospodine."

Îl surprinzi cu cîtă plăcere rosteşte neologismul care-l ajută să se desprindă de nuanţa de vulgaritate în care era ameninţată să alunece povestirea lui. E plăcerea de a salva memoria unei iubite din tinereţe de inutile profanări ulterioare, ghiceşti că plăcerea rostirii acestui cuvînt descoperit, desigur, mai tîrziu, ascunde amintirea unei alte plăceri. Ceva îl opreşte să-şi exhibe acea amintire, dar nici s-o treacă în întregime sub tăcere nu poate.

„De fapt, să ştii, ruşii erau foarte corecţi. În primul rînd, în casele în care ne instalam noi nu mai veneau şi ei. Se întîlneau superiorii la comandament şi puneau la punct planurile de bătaie, atît. E drept, mai erau unii soldaţi care se îmbătau şi nu ţineau seama, dar n-aş fi vrut să fiu în locul lor cînd ajungeau a doua zi în faţa comandanţilor lor. Uite, odată, eram la Budapesta şi... Eram într-o casă unde erau vreo şapte femei, se strînseseră acolo toate că auziseră că sîntem români şi că... cereau la noi ocrotire, dracu ştie, propaganda antisovietică sau li se întîmplase lor ceva, cine ştie? Şi cum stăteam aşa într-o seară..."

Ei, asta-i bună! E formidabil bătrînul! Auzi la el cum poate să înceapă o povestire de pe front! „Şi cum stăteam aşa într-o seară..." E clar, îţi spui, românul are în el ceva nemuritor.

„Şi cum stăteam aşa într-o seară, vin doi cu automatele şi trag să ne sperie cîteva gloanţe pe deasupra, prin cameră. Unul din ei ceva mai beat a căzut peste o sobă, era să ia foc. Ţipau femeile, copiii. Ăla care a rămas în picioare căuta să ne ameninţe şi pe noi. Am pus mîna şi i-am liniştit pe amîndoi."

Încă nu eşti sigur că toată morala fabulei abia înjghebate de bătrînul învăţător este asta. Poate mai urmează ceva, poate nu. Cert e că o senzualitate aparte se desprinde tot timpul din modul lui de a povesti. Ceva neştiut şi nebănuit se strecoară pe sub, printre, pe deasupra cuvintelor lui. Cum stăteau ei, odată, într-o seară, erau şapte femei, ei cîţi vor fi fost, ce discutau,

ce mîncăruri le găteau cele şapte unguroaice? Iată cîtă poezie, ce atmosferă în cîteva cuvinte şi ce brusc şi cu efect vine unul şi trage cîteva focuri în aer înainte de a se prăbuşi peste o sobă încinsă!

„În satele maghiare nu era casă fără bibliotecă, iar unele aveau şi pian. Nu stricam nimic pe unde treceam. Bineînţeles, ca-n război, unde găseam de mîncare luam, oricum luau alţii dacă veneau după noi. În Cehoslovacia, la *Kamerij* (aşa s-o fi scriind?), unde Armata 2 s-a întîlnit cu Armata 4 pe ziua de 2 mai 1945, de Paşti, am găsit un depozit întreg de alimente germane, saci cu zahăr şi conserve de carne de porc şi de peşte. Eu eram la carul de luptă regimentar. Te duceai cu căruţele după muniţie şi o distribuiai pe poziţie în linia întîi. Uneori se mai întîmpla să fim surprinşi de aviaţia inamică, dar... mai neplăcut era altceva, acolo în spatele frontului, am avut şi soldaţi împuşcaţi pentru că s-au dus să ia paie pentru cai. Dracu ştie de unde, erau civili înarmaţi sau gărzile lor patriotice, făceau paza la depozitele de alimente şi muniţii, dar... la paie? Să moară omul împuşcat pentru că s-a dus să ia pentru cal un braţ de paie? Păi, ăla mai e război?"

Ţi se pare ciudată mentalitatea lui cavalerească. În imaginaţia ta, probabil şi în funcţie de tot ce-ai apucat să citeşti despre război, al doilea război mondial nu ţi s-a părut deloc o confruntare dominată de cavalerism. De unde atunci această revoltă neobişnuit de naivă a fostului plutonier T. R. Popescu, învăţător într-o comună din regat, în faţa unei mici nedreptăţi pierdute în uriaşa nedreptate a conflagraţiei?

„Păi, în Ungaria, spre exemplu, eu mergeam înainte şi luam legătura pentru cartiruire cu oficialităţile locale. Mă întreba ce ne trebuie şi spuneam: Păi, un porc, 100 de păsări, femei la gătit. Altceva? Altceva nimic. Orice cereai îţi dădeau, dar să nu iei cu forţa. E adevărat că se făcuse şi multă propagandă împotriva noastră, dar oamenii nu erau şovini. În unele sate încă mai exista lîngă primărie cîte o gazetă de stradă cu harta *întreagă* a Ungariei şi pe ea scria, eu mai ştiu ungureşte că am fost învăţător şi prin Ardeal: *Nu, nu, niciodată nu vom uita ţinuturile care ni s-au răpit vremelnic.* Dar vreau să spun că oamenii se purtau foarte frumos. Şi chiar soldaţii lor, dacă luptau, luptau de frica nemţilor, ei nu mai aveau nici un chef *(parcă pentru a lupta cu arma ar avea cineva chef!)*, mai mult se sinucideau decît luptau. Se vedea că românii icneau ca eliberatori şi nu ca asupritori. În unele comune se ridicau arcuri de triumf cu ghirlande de flori, se strîngea tineretul la cămin şi ne cîntau cîntece de-ale lor, mai era şi cîte unul de-ai noştri care ştia la acordeon, dansam cu fetele, aşa a fost şi în Cehoslovacia prin unele sate."

*

ECLUZĂ!

*

Cînd îi dispare acea tendinţă moralizatoare a povestitorului exersat în mediul pedagogic, învăţătorul pare incoerent şi parcă i-ar fi teamă să se apropie de evenimentele vieţii lui personale de atunci, poate îi e teamă de ceva, poate preferă o imagine standard uneia prea originale, poate crede că dacă s-ar lăsa în voia sincerităţii ar trebui din cînd în cînd să-şi mărturisească şi angoasele şi laşităţile, poate că atunci cînd face cîte o pauză mai lungă chiar se luptă cu ele şi le ascunde. Zice:

„Pe 23 aprilie, de Sfîntu Gheorghe, încă eram la Kijov, un orăşel, şi ştiam că ruşii sînt la 12 kilometri de Berlin, însă în Cehoslovacia nemţii au luptat pîna în ultima zi. Ne vorbeau nouă prin megafoane peste linii: «Soldaţi români, nu mai luptaţi degeaba, căci datorită unei invenţii secrete care va exploda în curînd victoria va fi a noastră.» I-auzi, mă, ai dracu', ce armă o fi avînd? Dar începînd de la Kamerij, unde ne-am aflat în ziua de 2 mai 1915, nu prea am mai avut lupte cu ei. Se retrăgeau şi distrugeau armamentul, îl aruncau de o parte şi de alta a drumului, ici-colo se mai auzeau tunuri. Cînd ni s-a comunicat capitularea, ne-a dus într-o pădure numai de brad, eram plini de păduchi, ca de pe front, de, şi am rămas acolo în refacere. Luna aia de refacere a fost cea mai grea. După o săptămînă mereu întrebam, cînd mergem acasă, cînd mergem acasă? Se zvonea că mergem împotriva Japoniei care încă nu capitulase. Au venit comunişti din ţară şi au ţinut conferinţe în unele unităţi. A mai venit şi un episcop, Stan de la Oradea, care ne-a ţinut o cuvîntare înflăcărată. Ţara vă aşteaptă cu flori, voi sînteţi arhanghelii care aţi eliberat Ardealul şi v-aţi făcut datoria, meritaţi întreaga recunoştinţă a poporului român etc., etc. Ce dorinţe aveţi? Şi un soldat de la noi se ridică şi întreabă: «Domnule, cînd mergem acas?» «Tu cînd crezi?» «Păi, nu ştiu că d'aia vă întreb pe dumneavoastră.» Pînă la urmă s-a dovedit că nu e nimic adevărat cu Japonia şi la 12 iunie ne-am luat drumul spre casă şi am mers pe jos pînă la 20 iulie, cîte 35-40 de kilometri pe zi, două zile mergeam şi o zi făceam pauză. Pe 20 iulie am ajuns la Alba Iulia unde regimentul s-a desfiinţat. Am mers cu trenul pînă la Bucureşti şi d-acolo acasă."

Se opreşte oftînd. Pare să fi uitat de ce a început să povestească totul încă din război; în fond tu nu asta îl rugaseşi să-şi amintească. Probabil că acest rezumat e un punct obligatoriu de trecere pentru orice fel de poveste.

Îl întrebi, de exemplu, cum a fost cînd l-au trîntit caii din căruţă în vara lui '54 şi el începe: „Cînd eram în război...", urmînd să facă abia după aceea legătura cu anul 1954. Multe fire trebuiesc, probabil, urmărite din acel punct pentru a mai avea o logică anume, altfel, scoase din acest context atît de larg, poate că semnificaţiile lor ar fi altele. Pînă şi o buşitură din căruţă sau o zăpadă abundentă ca cea din iarna lui '53-'54 capătă alte semnificaţii. Ce e ilogic, însă, e că se porneşte de la un eveniment de toată lumea acceptat ca ilogic pentru ca celelalte să-şi păstreze logica! Iată, spre exemplu, cîtă logică în această bucurie de a descrie întoarcerea acasă la sfîrşitul lui iulie '45, şi în această alăturare inconştientă a textului scuipat de hitlerişti peste liniile inamice (Soldaţi români, o armă secretă etc.), cu bănuiala că se va merge împotriva Japoniei.

> Majoritatea savanţilor care au lucrat la realizarea bombei au cerut ca ea să nu fie folosită înainte de epuizarea tuturor celorlalte posibilităţi. Ei au insistat ca, înainte de a o folosi împotriva Japoniei, să se facă guvernului acestei ţări o demonstraţie cu privire la forţa ei. A prevalat însă punctul de vedere militar, astfel că a fost lansată prima bombă, care a ucis 100.000 de oameni şi a declanşat cursa înarmărilor nucleare; de atunci aceasta a consumat majoritatea roadelor muncii omului şi a dus omenirea în pragul dispariţiei. Lumea postbelică este evident diferită de cea antebelică şi oamenii care au devenit adulţi înainte de război niciodată nu i-au putut înţelege pe cei care au devenit adulţi după război. (*s.m.*, M.N.)
>
> (Albert Szent-Györgyi – *Pledoarie pentru viaţă*, Editura Politică, Bucureşti, 1981, p. 186)

„Dar acolo, în pădurea aia numai de brad în care am stat o lună în refacere, am văzut şi ceva care mi-a luat ochii. Era un ţăran, un om care avea casa acolo în pădure şi ăla, cine o fi fost că nu era nimeni pe la el prin curte, îşi pusese în toată grădina numai zmeură. Zmeură, ştii ce-i aia, nu?"

Da, ai zis tu şi chiar în clipa aia ochii ţi-au zburat spre beţele vag înfrunzite pe lîngă gardul dinspre stradă al grădinii învăţătorului Popescu.

— Nu cumva...?

— Păi, sigur că da, asta e, eşti băiat deştept, bravo, a zis el şi a plecat înăuntru, în casă, după o sticlă de vin. Într-adevăr, curiozitatea grădinii lui

Scanned by CamScanner

consta în această mică plantaţie de zmeură, aici, în plină cîmpie. Exista şi probabil că dădea şi roade.

*

Salutări Scumpi din Sf. Gheorghe (iarăşi printr-o minune de data aceasta) după un accident cam ciudat pe care am avut-o într-un *Jiguli* a unui prieten din Ungaria, care m-a transportat acasă pentru week-end. În această zi ne-am sărbătorit ziua noastră de renaştere (15 noiembrie) aşa că nu este cazul să-mi trimiţi nici o floare pe mormîntul meu, că din potrivă poţi să te bucuri că prietena ta dulce şi drăguţă îţi trimite salutări cît de sănătoasă posibilă, to be or not to be – asta a fost întrebarea. Aştept veşti de la tine. Într-o scrisoare îţi voi povesti mai multe despre mine. Ana.

P. S. Pînă-n urmă n-am avut ocazia să ţi-o pun această scrisoare la poştă şi îţi trimit de aici. Sînt iarăşi la Cluj. Am avut ocazia să mă aflu la culmea unei experienţe de viaţă în cursul acestor zile. It was interesting & terrific. I love you a bit! Ana.

*

Vînt de apus, cînd crezi că vei putea
S-abaţi peste pămînt mărunte ploi?

Ţi-am pierdut urma. Te-am căutat cu o scrisoare scurtă la exploatarea forestieră unde mi-ai dat adresa cînd ai trecut (o singură dată, Zare, vai ce ruşine – şi nici măcar nu m-ai văzut) pe la Cluj. Apoi mici salutări ţi-am trimis şi la Bucureşti pe adresa domnului Valedulcean, prietenul tău. Şi ţi-am pierdut urma. Ai dispărut de pe Pămînt? Puţin am impresia (mă tem) că lucrurile acestea sînt reale. Nu ştiu unde eşti, Zare. Şi ceea ce e *funny* din toată chestia, trebuie să te găsesc. Trebuie să mă conving că exişti şi că eşti chiar tu omul care a venit atunci (ce mult e de atunci) pînă la Sf. Gheorghe şi a întrebat de mine din om în om şi, deşi trecuseră ani de cînd mă văzuse o singură dată şi nu-mi ştia decît numele, m-a găsit. Eu de ce să nu pot să te găsesc? Nu vreau răspuns sau vreo scrisoare. Vreau să ştiu unde eşti. Nu-i totuna. Prima şi singura rugăminte de a mea nu o respingi, aşa-i? E frig. Vîntul suflă îngrozitor, dar îmi place.

P.S. Nu mai am unde să te caut, dar te găsesc eu pentru că vreau să te găsesc. Ana.

*

Scumpi! Te-am găsit în fine. Totul e O.K. Mai O.K. decît ai crede. Ţi-am primit scrisoarea şi ştiu că eşti în armată. Asta am vrut să ştiu. Şi încă ceva. Că măcar ceva din scrisorile mele (de fapt o singură scrisoare adresată la Exploatarea forestieră şi nişte vederi trimise la Bucureşti la domnul profesor – nu ştiam că a fost profesorul tău, credeam că e un prieten şi atît) a ajuns la tine. Mai precis că nu ţi-am pierdut urma de tot. Mi-ai trimis mai mult decît aşteptam. Îmi pare bine că nu era un răspuns ci doar o scrisoare, I just got your beautiful letter and I love you more. You are a really super-male! (No vulgar remarks, please!)

Eram convinsă că totul e neschimbat şi rămîne aşa, că exişti, că ceva din tine dăinuie. Apoi (sînt foarte fericită) apoi m-a străpuns îndoiala obişnuită, cu totul că nu voiam să mă las influenţată de împrejurări şi de timp (de faptul că nu mi-ai scris). Ştii bine că sînt şi eu împotriva corespondenţelor punctuale, promise, transpirante şi plictisitoare, dar îndoiala asta nenorocită. Văd că prea mult ne asemănăm din acest punct de vedere. Neliniştea asta de care vorbeşti şi tu nu mă lasă în pace. Faptul că nu ştiam unde eşti, doar asta mă enerva foarte mult. Mă enerva doar? (E ciudat că la cît-un moment de mare încordare cît-o frază nepotrivită îţi oferă serviciile şi reuşeşti să te manifeşti în cuvinte chiar pe dos.) Dar să nimicim cuvintele. Scumpi, şi vino mai aproape!

Ieri, cînd am venit de la şcoală, la amiază (ora cea mai prozaică a zilei) ţi-am găsit scrisoarea pe masă. După ce m-am convins că vine de la tine am avut atîta putere în mîini ca s-o bag în geantă şi să fug înapoi la şcoală avînd tocmai o consultaţie f. importantă cu profesoara de engleză şi ceva urgent de rezolvat înainte. M-am suit în troleul înghesuit ţinînd strîns ceea ce posedam; o scrisoare. Dar nu m-am mai putut abţine şi am citit-o acolo mergînd, stînd într-un picior, ţinîndu-mă cu o mînă de bară. Acum camera asta îmi pare că se află în mijlocul lumii. I'm happy. Şi inconştientă. Ana.

*

(FIRIDĂ, FOTĂ, FLUIER, FUIOR) E începutul verii. Grinţu deja a însoţit un grup de greci ortodocşi în turneul lor prin nordul Moldovei şi al Transilvaniei. Experienţa i se pare interesantă şi, într-un fel, suficient de „filmică" pentru a-i sugera scenarii gata decupate, tocmai bune pentru a intra în producţie. Este atît de încîntat de ce ar putea ieşi din asta încît îi povesteşte lui Gelu în amănunt cum s-au desfăşurat lucrurile.

Erau toţi din acelaşi sat – spune el – Haikiriki am înţeles că se numea satul şi era mic, dar bine situat din punct de vedere turistic. Ascuns de cîteva stînci mai mari, nu departe de Salonic, udat de apele Mării Egee. I-am primit la Giurgiu pentru că veneau direct de acasă cu autocarele lor. Erau aproape două sute înghesuiţi în cinci maşini. Cred că în sat mai rămăseseră vreo cîteva persoane să aibă grijă de capre. Pînă şi preotul venise cu ei, era un tip bărbos, de vreo cincizeci de ani, îmbrăcat într-un anteriu soios şi cu o mutră mai vicleană decît a delegatului de grup şi a celor cinci şoferi la un loc. Îl compar cu ăştia pentru că ei toţi erau „directori". Fiecare şofer era proprietarul firmei de transport care pusese la dispoziţie respectiva maşină, iar delegatul grupului era „proprietarul firmei de turism"! Din mutrele şi apucăturile lor se vedea clar că nu mai deţin şi alte „mijloace de producţie" în afara celor aduse cu ei, dar erau directori. Trista măsură exactă a capitalismului în Balcani era uşor de studiat cu aceste cîteva cazuri. Aşa îmi închipui că arătau şi „întreprinderile" burgheze româneşti înainte de război.

Noi eram cinci ghizi români, adică eu, doi alţi foşti profesori, un arhitect în concediu medical şi un fost fotbalist, unul Vulpe. Toţi, în afară de mine, erau ghizi vechi. Mai însoţiseră adică şi alte grupuri, mai înainte. Toţi mă sfătuiau ce să fac şi cum. Mi-era teamă că n-o să mă descurc bine în limba franceză sau engleză pentru că eu le-am învăţat în bibliotecă şi nu vorbind. Din păcate, în afara celor cîteva cuvinte englezeşti pe care şoferii le manipulau în fel şi chip însoţindu-le cu o gesticulaţie bogată, toate cunoştinţele de limbi străine ale grupului se reduceau la franceza aproximativă a delegatului, pardon, proprietarului firmei de turism „Star" şi la engleza de dicţionar a unei domnişoare bătrîne (cam la patruzeci de ani, uscăţivă, negricioasă cu uşoare urme de mustaţă prost epilată).

Mi-au dispărut toate emoţiile cînd am auzit cum vorbesc franţuzeşte ceilalţi ghizi, aşa că, de-a lungul excursiei, ne-am înţeles de minune prin tot felul de eforturi nelingvistice. La Voroneţ, spre exemplu, i-am strîns pe toţi cei 200 de turişti în faţa peretelui de vest, unde e pictată *Judecata de apoi* şi i-am lăsat vreo zece minute să se uite singuri. Apoi am început explicaţiile astfel: ghidul monumentului îmi prezenta mie cu voce tare partea pe care o învăţase el pe dinafară din cartea *Dulce Bucovină* de Ion Miclea tipărită la Editura Meridiane; eu făceam un fel de rezumat şi-l traduceam în franceză la urechea proprietarului firmei „Star"; acesta, la rîndu-i, făcea un rezumat şi mai esenţializat pe care îl spunea în cîteva propoziţii din greaca nouă; cei două sute de locuitori ai satului Haikiriki dădeau din capete precum

înţelepţii lor strămoşi sau se mirau spunînd cu voce tare „Ooooh!". Probabil că unii dintre ei chiar au crezut pînă la urmă că au văzut *Capela Sixtină* şi nu *Capela sixtină a Orientului*, cum este denumită biserica de la Voroneţ în cartea lui Ion Miclea.

Nu ştiu dacă te prinzi unde bat, dacă ţi se pare interesantă o asemenea temă de scurt metraj. Vreau să zic, de fapt, că era păcat că 200 de oameni veniseră pînă acolo şi se aleseseră doar cu atît. Noi eram, într-un fel, scuzaţi. Oficiul de turism anunţase firma „Star" că nu are prea mulţi ghizi de limbă greacă şi că în perioada Paştilor sînt mulţi greci care vin în România. Firma „Star" se mulţumise şi cu ghizi de limbă franceză sau engleză. Profitul ei era acelaşi. Dar tot ce se întîmpla atunci, acolo, în curtea bisericii construite din ordinul lui Ştefan cel Mare în trei luni, trei săptămîni şi trei zile din vara anului 1488, era un lucru foarte trist. Cu tot efortul meu, povestea sau legenda lui Daniil Sihastrul ajungea cu deformări fatale sau nu ajungea deloc la cunoştinţa celor două sute de oameni care veniseră pînă aici pentru asta. Minunatele idei ale voievodului Petru Rareş şi ale mitropolitului Grigorie Roşca rezistaseră patru secole şi jumătate pe pereţii bisericii (şi un tip cu figură prelungă şi ochi mari albaştri se afla şi atunci sus, pe o scară de lemn, în apropierea unei firide, pentru încă o operaţie de conservare), dar încă nu comunicau nimic deosebit celor care se aflau atunci în curte. Bănuiesc că nu ştii cîte milioane de străini vin anual la noi în ţară, dar, ia gîndeşte-te, în care război o ţară cît a noastră a fost traversată de mai mult de cîteva sute de mii de străini? Deci, între război şi turism diferenţa ar consta în felul obiectelor pe care invadatorii le poartă cu ei. În fine, divaghez. După ce am terminat de vorbit pentru numerosul public am fumat o ţigară cu ceilalţi ghizi. Fotbalistul s-a dus în biserică şi a dat drumul magnetofonului pe care erau imprimate sunetele clopotului vechi, cel despre care se spune că dacă era tras într-un anume fel „striga" destul de inteligibil cuvintele „Ştefan-Vodă, Ştefan-Vodă". Ghidul local l-a chemat şi pe cel de pe scară să fumeze cu noi o ţigară. Aveam impresia că-l cunosc de undeva pe tip, nu ştiam de unde să-l iau. Fii atent, aici ar trebui să înceapă scenariul!

Domnul „Star" a venit şi i-a strîns mîna pictorului Pătruţ (aşa-l chema) de parcă l-ar fi felicitat că tocmai a terminat de pictat Voroneţul. Apoi tot el l-a întrebat pe arhitect cum se numeşte partea aia intrată mai înăuntru faţă de zid. „Firidă" – a zis în româneşte Pătruţ care înţelesese şi el întrebarea. Arhitectul s-a prefăcut că nu-l aude şi a tradus plin de morgă: „Abside aveugle". Grecul n-a înţeles nimic şi a zîmbit tîmp, iar fotbalistul s-a grăbit să-l ajute să înţeleagă: „Niche". Interlocutorul tot nu părea lămurit. Să i se

facă un desen era inutil pentru că lucrul despre care întreba, obiectul adică, era în fața ochilor lui. Pătruț a zis din nou „Firidă", iar grecul a repetat după el „firida". Impasul era total, așa că am renunțat să ne mai preocupăm de asta și am luat-o cu toții, agale, spre parcare. „De unde ne cunoaștem?" – l-am întrebat pe Pătruț. El m-a privit scurt cu o pereche de ochi de iconar rus din secolul al XVI-lea și mi-a răspuns: „Am fost și eu profesor în Teleorman, ne-am mai întîlnit pe la Inspectoratul județean." Așa era. Mi-am amintit aproape instantaneu unde, cînd și în ce postură îl mai văzusem. Turiștii noștri se strînseseră în jurul autocarelor și pălăvrăgeau. Fotbalistul îi îndemnă fără convingere să urce, dar nimeni nu părea să-l ia în seamă. În mijlocul parcării se formase un grup mai mare, așa că ne-am dus și noi într-acolo. Se uitau toți la un bătrîn cu plete albe și lungi, îmbrăcat în costum popular și cîntînd la fluier. Arhitectul a zis: „Moșu' ăsta mereu vine pe aici să-l fotografieze străinii. Se face că are treabă încolo sau încoace, da' după ce încep ăștia să-l fotografieze scoate din chimir niște bilețele cu adresa gata scrisă și îi roagă să-i trimită poze. Cred că are cîteva sute." Iar grecul „Star" a întrebat și el: „Qu'est-ce que c'est?" În spatele unuia dintre autocare l-am văzut pe preotul din Haikiriki scoțîndu-și peste cap sutana nouă și curată pe care obișnuia să și-o pună, cînd vizitam biserici, peste cea veche și soioasă cu care umbla de obicei. După aia am fost chemați în mijlocul cercului format în jurul bătrînului plăieș. Trebuia să servim de interpreți. L-am întrebat întîi cîți ani are. Era probabil întrebarea cea mai frecventă cu care începea o discuție între el și un ghid. Avea răspunsul pregătit. „Cînd s-o fost terminat războiul din 1918 mergeam pe nouă ani!" Mi-am adus aminte de bătrînii anchetați de tine în aprilie: „Cînd eram în război..."

Gelu zîmbește absent. E bucuros că Grințu are chef de palavre și că nu pune mai multe întrebări în legătură cu mica lui anchetă genealogică.

I-am zis grecului: „Soixante-sept ans" și el a tradus. Compatrioții lui au zis întîi „Ohooo!", dar pe urmă au realizat că nu e vorba de o vîrstă prea înaintată și au început să-și spună între ei că au avut în familie și bunici care au atins suta. Bineînțeles că nu înțelegeam dintr-o dată limba lor, dar mi-am imaginat că altceva n-aveau ce să-și spună. „Ce-i asta?" – l-a întrebat apoi „Star" în grecește arătînd cu mîna fluierul. Bătrînul a răspuns: „Fluier". Marele director de firmă turistică s-a uitat la mine și eu i-am tradus: „Sifflet, flûte!", fiind convins că nici unul din termeni nu este exact. A părut din nou nedumerit și a repetat după bătrîn: „Floer!" Prinsese gust să învețe limba română sau, pur și simplu, respectivele cuvinte i se păreau cunoscute. Pe urmă s-a aplecat și a arătat cu mîna poala cămășii purtate de bătrîn pe

dinafară, cum se poartă, pînă sus de genunchi. „Fotă" – s-a grăbit să explice din spatele meu fotbalistul, dar moșul l-a pus repede la punct. „Aiasta nu-i fotă, aiasta-i cămeșă!" „Fotă?" – a întrebat grecul. „Nu fota, nu, nu!" – a precizat din nou bătrînul. E, cam asta-i. Nu știu dacă poți să-ți dai seama ce fel de film aș putea să scot din povestea asta. În orice caz, cîteva cadre le și văd. Zgîrieturile de pe fresca bisericii trebuie să apară în primul rînd. Sînt tot felul de nume scrijelite pe zid – nume de polonezi, de ruși, de unguri, de nemți și chiar de francezi. Un alt element de efect este la sfîrșit, cînd bătrînul chiar scoate din buzunar bilețele pe care este scrisă adresa lui și le înmînează celor care l-au fotografiat. Pe unii dintre fericiții lui fotografi îi și întreabă: „Color, color?" Și pe urmă e ciudățenia asta a grecului care tot avea chef să repete unele cuvinte românești. Părea să nu fie interesat de sensul cuvîntului, ci de sonoritatea lui. L-am mai surprins odată făcînd asta cînd am oprit într-un sat să bem apă. A văzut o femeie torcînd cînepă și a repetat apoi de trei ori la rînd cuvîntul „fuior". Parcă încerca să denumească obiectul din nou.

Poate ți-am mai zis eu, mai demult, că aveam un coleg în armată...

— Da, mi-ai spus, obiectă Gelu. Era prima dată cînd își tutuia fostul pedagog.

Ei, da' m-am gîndit din nou la teoriile lui și am căutat în dicționar să văd ce origine au cuvintele repetate de domnul „Star" în românește. Mă așteptam ca măcar unul din ele să fie de origine greacă sau latină. Asta ar mai fi explicat cîte ceva. Dar nu. *Firidă* e bulgăresc, *fluier* se pare că vine din albaneză (!), *fotă* e turcesc, iar etimologia lui *fuior* este necunoscută. Ciudat, nu? Într-un fel, teoriile „istorice" ale tipului de care-ți spun se confirmă și prin asta. Atîtea obiecte circulă însoțite de *numele* lor și atîția oameni fără!

Gelu fu sigur acum că știe cine a fost colegul de armată al lui Grințu, dar nu suflă o vorbă.

Dar tu cînd îmi mai povestești ce-ai aflat atunci?, își aminti Grințu să întrebe. Altă dată, zise Gelu.

Mda, bine.

Tăcură o vreme.

Și încă ceva. Am auzit că la vreo două zile după aia bătrînul ăla a și murit. Și... culmea, a fost lovit de un autocar chiar acolo în parcarea aia în care tot făcea pe vedeta. „Așa cum îl vedeți, spusese despre el ghidul local, bătrînul e un om foarte elevat." „Adînc elevat!" – încuviințase fotbalistul. Săracul, ce moarte!

G. Identitate personală

Spuneţi-mi, ce e trupul? O frază de mine inventată spre-a mă supune ei?

— Nu, nu, nu, repetă bătrînul trîntind cu pumnul lui osos de masă. Nu există nici un Popescu de aici din sat care să fi pierdut sau părăsit vreun copil la vremea de care-mi zici.

Gelu se mulţumi să-l privească fix şi să-i spună, pe şoptite aproape, doar atît:

— Domnu' învăţător!

Furtuna se apropia şi era, aşa cum dinainte aţi ştiut cu toţii că va fi, o adevărată furtună de vară. Răbufnise întîi un vînt dogoritor şi grăbit care făcuse să scîrţîie gardul vechi de lemn şi acoperişul casei, ridicase în aer frunze uscate din toamna trecută şi praf, mult praf. Se oprise şi iar începuse de mai multe ori. Nu avea o direcţie sau, mai bine zis, se repezea de fiecare dată în altă parte. Una dintre cele trei sticle goale de pe masă se răsturnase, iar bătrînul îşi apucase cu stînga paharul în care mai avea două linguriţe de vin. Un val de praf îi umplu gura şi ochii în clipa în care voi să mai adauge ceva. Părul lui rar şi alb i se răvăşise şi-i cădea pe frunte dîndu-i o alură de filosof suspect pentru psihiatri. Părea beat cînd se ridică şi-ţi propuse să mergeţi în casă. Începuseră să cadă picăturile alea mari de ploaie răzleaţă de la începutul oricărei furtuni. L-ai ajutat să strîngă sticlele, paharele şi folia de material plastic ce servise ca faţă de masă. Pe urmă te-ai întors pe prispă şi ai pus scaunele cu picioarele în sus pe tăblia mesei. El a venit după tine şi a zis că masa trebuie luată cu totul şi dusă în tindă. Aţi procedat chiar aşa, dar tu iar ai avut impresia că bătrînul se clatină şi te-ai gîndit că n-ar trebui să mai bea. Te-a invitat apoi în camera de curat şi ţi-a zis:

— Stai puţin!

A dispărut într-o încăpere care se desprindea din spatele tindei şi continua, probabil, de-a lungul camerei în care te aflai. Ai bănuit, după zgomotele pe care le auzeai, că bătrînul deschide chepengul pivniţei şi încearcă

să coboare să mai aducă vin. Avea cel puţin două sticle în mînă pentru că le auzeai ciocnindu-se între ele. Apoi a căzut, cu sticle cu tot, de pe scara pivniţei în pivniţă şi ai avut emoţii: dacă i se întîmplase ceva? Ai ascultat mai atent şi odată cu mormăitul lui, compus desigur din înjurături, i-ai auzit paşii. Nu-şi rupsese deci nici gîtul şi nici un picior!

„Cel care suferă de amnezie totală este aceeaşi persoană cu aceea care «El» era înaintea pierderii continuităţii memoriei sale?"

Lumina de afară scăzuse brusc şi mai mult decît era normal să scadă chiar în timpul unei furtuni de vară. Lumina fulgerelor oprea în aer picăturile de ploaie care ţi se păreau uriaşe. Ai rămas în dreptul ferestrei cu ochii aţintiţi la spectacolul agresiv înscenat de natură. În curtea de peste drum o femeie tînără, îmbrăcată numai cu o rochie de stambă, încerca să adune dintr-un tufiş cîţiva puişori de găină în poală. Trupul ei vînjos, de care se lipise, expunîndu-l, rochia subţire şi udă, ţi se păru al unei fiinţe din altă lume decît cea în care trăiai. Lumea acelui trup era aceeaşi cu a furtunii, a ta semăna, cel mult, cu a învăţătorului, dacă nu chiar cu a puilor de găină.

Îţi simţeai capul greu, de vină era cu siguranţă vinul tare pe are bătrînul te obligase să-l bei, dar, deşi ai fi vrut să te întinzi cîteva clipe pe pat, ochii tăi nu se lăsau desprinşi de imaginea din fereastră.

În acelaşi timp te străduiai să continui să calculezi şi să presupui pentru a definitiva schema genealogică deja trasată de tine cu linii punctate în imaginaţie. Numai fiul cel mai mare al bătrînului putea la rîndu-i să aibă un fiu între anii 1945 şi 1955. Cel mic, născut (cu deficienţe mintale şi corporale) tocmai în perioada în care bătrînul se afla în Ungaria şi în Cehoslovacia, a fost renegat de bătrîn şi înfiat de o rudă a babei. Nu ştii cînd a survenit moartea soţiei învăţătorului, dar ruda ei care l-a crescut pe Niculae, un fel de prost al satului despre care ştii că mai trăieşte şi acum într-unul din satele vecine, ar trebui căutată. Prin posibila ei aversiune faţă de „domnu' învăţător" ar putea oferi amănunte interesante.

Nu poţi aprecia cît timp a trecut pînă ce l-ai auzit din nou pe bătrîn orbecăind prin tindă şi l-ai văzut intrînd pe uşa camerei de curat cu o sticlă de vin ridicată deasupra capului şi strigînd:

— Eheheheee, 95 Infanterieeee!

După aceea ai amestecat bolboroselile lui cu zgomotul şi mirosul furtunii.

*

Erai împreună cu alți băietani de o vîrstă cu tine sau mai mici pe un cîmp de primăvară tîrzie, în marginea satului. Privind înapoi ți se părea că satul are într-adevăr o imagine de primăvară sărbătorească. Prin spatele caselor, prin grădini și pe maidane, înfloriseră cireșii, vișinii, prunii și chiar merii. În față era o pădure, un crîng mai degrabă, așa cum sînt pădurile de cîmpie; salcîmi, stejari, plute și sălcii amestecate și izvorînd de-a valma direct din arătură. Verdele crîngului era încă timid și copleșit de negrul crengilor încă netrezite la viață. Dinspre sat alerga în urma voastră o femeie trecută de patruzeci de ani și de fapt ea era cea care vă îndemna să mergeți spre pădure și să tăiați un salcîm drept și înalt care domina partea dinspre stînga a aglomerării de negru și verde ce vă stătea în față. Băieții alergau bucuroși înainte, nu le vedeai fețele și erai convins că nu-i cunoști, nu-i mai văzuseși înainte. Tu, însă, întorceai din cînd în cînd capul pentru a distinge trăsăturile feței acelei femei. Vedeai de fapt numai marginea satului cu alură de mireasă în amiază și numai pe acest fond rochia murdară a femeii. Fața pe care satul și-o arată spre lume, îți spuneai, este această margine cu grădinile înflorite și nu, ca la oraș, centrul, piața, intersecția a două drumuri mărginită de cîteva clădiri chipurile mai arătoase și mai altfel decît celelalte.

Ați pătruns în pădure tocmai cînd femeia v-a ajuns din urmă și tu te mirai de figura ei care exprima porniri isterice, suferințe ascunse, abstinențe îndelungate și ranchiune. Ți se făcuse frică de ea și ai fost încîntat că nu pe tine te-a ales pentru a-ți încredința toporul. Ai descoperit că purtai în continuare cu tine rucsacul tău de excursii și că erai într-adevăr cel mai înalt din toată șleahta de adolescenți. Ciudat, dar nici unul dintre ei nu era vesel și nici tu. Ați descoperit curînd că nu departe de locul în care vă opriserăți, la cîțiva metri de uriașul salcîm, drept ca o lumînare și tînăr, adică neavînd încă acea coajă crăpată sinuos, trecea un drum larg de pămînt, un fel de șosea veche asemenea fostului drum al poștalionului de Stambul care cu siguranță că străbătuse și această cîmpie. Credeai că știi sau îi auziseși pe ceilalți copii spunînd ceva despre „fosta învățătoare, săraca, nebună, nebună" și făceai legătura cu chipul îmbătrînit prea devreme al femeii care se apropiase de salcîm și-l îndemna pe cel cu toporul să-l lovească. Voi, ceilalți, v-ați îndepărtat și v-ați căutat de lucru printre tufele de salvie încă neînfrunzită. Parcă vă temeați sau vă era rușine de ce se întîmplă și stăteați cu spatele spre salcîm. Femeia era grozav de agitată și o auzeați scoțînd niște țipete, icnete, gemete (puteau fi și expresii ale bucuriei ei nesănătoase) după fiecare lovitură de topor.

Cînd în sfîrșit arborele a trosnit anunțîndu-și moartea, ai tras cu coada ochiului spre drumul de pămînt ce tăia pădurea în două. Poate te-ai uitat într-acolo pentru că tresăriseși la auzul trosniturii și te abțineai totuși să te uiți la salcîmul care urma să se prăbușească. Pe drum trecea, aproape fără zgomot, un tractor cu două remorci. Salcîmul a căzut la mai puțin de un metru în spatele ultimei remorci și ai rupt-o la fugă spre femeie, erai convins că numai tu ai văzut ce accident se putea întîmpla și aveai deodată curajul să o tragi la răspundere pe nebună, să-i spui, vezi, ce era să se întîmple? Din cerul care fusese și pînă atunci plin de nori izbucniră fulgere însoțite de primii stropi de ploaie. Tunetele părură numai ecouri ale căderii salcîmului. Erai deja foarte aproape de femeie cînd prima rafală serioasă de ploaie te făcu să simți prin cămașă apa rece ca gheața. Ai rupt-o la fugă spre sat uitînd de reproșul plin de furie pe care te pregăteai să-l faci femeii. Alergai acum de-a lungul drumului de pămînt în direcția din care venise tractorul cu cele două remorci. Atunci te-ai auzit strigat, vocea răgușită a femeii descoperise brusc numele tău, și n-ai putut să te opui, ai întors capul. Ea rămăsese pe loc și-ți arăta cu mîna ceva care rămăsese la picioarele ei în iarbă. Ai realizat că nu ai cu tine rucsacul în chiar secunda în care ea l-a apucat cu amîndouă mîinile și a fugit după tine. Ai așteptat-o puțin și apoi ați fugit umăr lîngă umăr pînă în marginea satului. Acolo era un fel de adăpost, o colibă acoperită cu ierburi uscate și ceilalți deja se adăpostiseră sub ea. Femeia, acum destul de bătrînă, care alerga lîngă tine, era îmbrăcată într-o rochie subțire și murdară de stambă. Desigur că ploaia i-o lipise de corp și tu, abia acum, văzîndu-i corpul strîmb și osos, te convingeai că nu e tocmai sănătoasă la cap. Ai lăsat-o să fugă sub acoperiș cu rucsacul rău cu tot și ai alergat în continuare prin ploaie dînd ocol colibei. Pajiștea din jurul ei era înflorită în zeci de culori și plăcerea ta de a fugi prin ploaie într-un asemenea decor era una adevărată. Cînd în sfîrșit te-ai adăpostit lîngă trupurile lor ude și cu mirosuri amestecate, ploaia începea să contenească și raze timide de soare picurau printre bolovanii de nori.

Atunci a apărut dinspre cîmp, dar parcă de pe alt drum decît cel care venea din pădure, o căruță cu loitre înalte și plină pînă la marginea scîndurilor cu iarbă. Căruța venea în viteză și pe capră era un bărbat, ceva mai tînăr decît femeia care era cu voi, însă cu privirile la fel de rătăcite ca și ale ei. El ținea în mînă un buchet mare de flori de cîmp (aceleași culori ca ale pajiștii pe care alergaseși mai devreme) și striga ceva, părea un reproș plin de tristețe și furie, părea că anunță o nenorocire de care numai voi, cei de sub umbrar, erați vinovați și pentru care numai el, cel care o prevăzuse de

mult, suferea cu adevărat. Femeia păru să înţeleagă prima despre ce e vorba şi alergă desculţă după căruţă. Bărbatul îi aruncă jumătate din buchetul de flori, lăsă caii să meargă înainte cu hăţurile agăţate de loitră, îşi scoase pălăria şi veni în spatele căruţei. Ridică un preş care se afla tot timpul acolo în spatele căruţei şi în locul descoperit aşeză florile. Femeia începu să bocească în urma căruţei şi abia atunci voi, toţi copiii de sub umbrar, aţi ieşit şi aţi alergat după căruţă bocind. Era clar că cineva, probabil un copil, murise de curînd, poate chiar în timpul scurtei furtuni care vă alungase din pădure. Nici chipul, nici corpul celui mort nu se vedeau de jos, erau probabil scufundate în iarba cosită, iar loitrele căruţei erau foarte înalte.

Ceva ţi se păru ciudat în momentul în care bărbatul, bocind şi el, dar scoţînd un fel de răgete, ridicole şi nemuzicale, se întinse pe spate lîngă cel mort.

O auziseşi pe femeie strigînd mai devreme:

— Da, Niculae, Niculae!

Ţi-ai închipuit imediat că bărbatul din căruţă nu putea fi decît fiul bătrînului învăţător, fiul mai mic, cel cu minţile risipite, cel născut după prima permisie pe care o avusese bătrînul. Dar cine era femeia şi, mai ales, cine murise, pe cine boceaţi voi în acel cortegiu grăbit? Caii mergeau în continuare la trap, voi toţi eraţi desculţi şi fugeaţi după căruţă, totul avea acelaşi ritm ca şi furtuna care tocmai trecuse.

Cînd tocmai îţi conştientizai aceste noi ipoteze şi întrebări, a văzut deodată că de lîngă bărbatul culcat pe spate în iarba din căruţă s-a ridicat un cap de copil. Ai privit în jurul tău, nedumerit, ai încercat să întrebi pe cineva de alături de tine. Copiii însă plîngeau cu toţii şi-şi ţineau capetele plecate, iar femeia, pe care ai şi lovit-o cu cotul pentru a-i arăta ce se întîmplă, a privit absentă spre căruţă. Bărbatul continua să plîngă cu vocea lui ridicolă şi-l ruga pe copilul din car să se culce la loc în iarba cosită.

După asta femeia a întors spre tine faţa ei anormală, se vedea acum clar că plînsul ei era fals, şi ţi-a spus:

— Lasă, ce, crezi că-i prima oară? Ne prefacem şi noi că plîngem, ăsta-i melicu lu' Niculaie după ploaie!

*

Omului?

Şi de fapt de ce nu? Se dărîmă ecluza aia, la care zicea că lucrează, dacă i-aş scrie? Uite, îmi usuc părul şi precum nu am Fön – aparat de uscat părul adică – lucrul cel mai plăcut e să-ţi scriu o scrisoare adevărată, veritabilă, pe care o să-l citeşti cu o adevărată surpriză (poate).

Adevărul e – dacă chiar vrei să ştii (servus, Zare – nici nu ţi-am spus – vezi?, servus, servus, servus, ppp!), adevărul e că era să-mi rup un dinte din faţă din cauza ta. Mă mai doare şi acum dar nu l-am rupt totuşi. Chestia e că voiam să mă uit la fotografia ta pe care cum – cum nu? – *NU* o găseam (!) la locul lui – lîngă Koncz Zsuzsa, cîntăreaţa mea semi-preferată dintre cei unguri, şi într-o carte de lîngă ea (cunoşti camera şi lucrurile de pe perete de lîngă pat şi locul unde ţin scrisorile, aşa că nu-ţi mai explic). Aşa că – negăsind fotografia ta – cea pe care se scrie fraza aceea enervant de faină – am început să răscolesc toată camera, durîndu-mă în cot că trebuia să-mi vină ceva musafire şi eu făcusem camera un turn de cărţi şi foi şi scrisori şi poza nicăieri. Stai frate! Eram nervoasă şi supărată pe mine pentru ignoranţa asta timp de aproape o lună faţă de poza ta şi încercînd să trag la o parte blestematul ăsta de pat uriaş şi greu pentru a mătura de acolo poza ta (eventual cu alte lucruri nesemnificative) am alunecat şi m-am lovit gura şi mai ales dintele din faţă – acela de formă de iepure în colţul patului. Şi aşa fui pedepsită. Îndurare!

De altfel milioane de veşti de aici – toată măruntc şi puţin enervante, nesemnificative totuşi – despre mine. Ar fi timpul să ţi le povestesc pe rînd. Prima. O să te vreau să te întîlnesc, deci: voi pleca la mare – ca turistă – nu se ştie cînd. Nu contează. Ne vom vedea! Ce senzaţie! Interesantă.

A doua; Repartiţia – dar mai întîi lucrarea. A ieşit bună pînă la urmă pentru că m-am ambiţionat pîn'la urmă şi în mod ciudat pentru cei de acasă m-am mutat în pod o săptămînă şi, foarte pretenţioasă devenind, am tratat un subiect destul de greu, poate ca să mă ierte domnul Piaget că am ajuns să-l urăsc deja. Un cunoscător de Piaget mi-a citit lucrarea şi i-a plăcut. Cică. Şi atunci, cu lucrarea aproape gata mă prezint şi eu la profesorul meu, stimatul şi mult prea respectatul domn şi profesor Popa – bărbat bine, tînăr, orgolios şi afemeiat – soţul prietenei mele Kity – ştii povestea cu eu–baby-sitter timp de jumate de an la ei – şi precum stimatul domn mai sus numit şi-a exprimat dorinţa lui de a se culca cu mine pentru diferite motive – eu, fată curajoasă şi cu sprîncenele ridicate prima dată şi iar lăsate în jos, i-am vorbit pe un ton destul de clar ca să-mi înţeleagă opinia şi să nu zică cumva mai încolo că l-am derutat, i-am trîntit uşa la plecare, de el, care voia parcă să mai zică ceva după mine în uşă, era pe cale să-şi piardă ticul de la nas. Ar fi trebuit, de fapt, să-i spun că eu încă nici cu tine n-am apucat să... De fapt, cred c-ar trebui s-o facem odată, Zare!

Şi aşa am primit un opt. După părerea lui pot să fiu mulţumită că nu mi-a respins lucrarea (convorbire între 4 ochi: – Orgoliu? Răzbunare, hm? – zic eu. Zice el, pe un ton cel puţin în si bemol: Da, ai ghicit!) Şi aşa trecuse şi asta.

A treia. Repartiţia. A, am uitat să-ţi mai spun că lucrarea mea căpătase o formă frumoasă, bătută la maşină, legată în copertă bleu închis cu litere de aur greşit: Ana Sas (nu SzAsZ). La repartiţie îl tîrîsem cu mine şi pe fratele meu – soţ şi iubit tînăr aflat în luna de miere (sau otravă?) cu tînăra soţioară Carmen – veniţi la mine pentru 2 zile şi rămaşi (mă bucur de fapt) aici şi pînă azi (în acest moment cred că mănîncă o friptură bună la restaurantul Cazino – unde eu, de fapt, de data asta lipsesc pentru cauze şi motive bine întemeiate: voiam să mă spăl şi eu în sfîrşit, să fac un duş de cap şi să-ţi scriu – nu-i de ajuns?)

Repartiţia se desfăşoară într-o zi călduroasă de iulie (1 iulie de fapt), înainte de masă şi după, cu 2 ore întrerupere. După-masa nu mai era nici cald (ploua cu găleata de nu găseai un taxiu), nici transpiraţie, nici nevroză, nici citronadă, nici aşteptare cu migrene, ci era linişte şi ici-colo cîte un hohot de rîs. Doamne, cît am putut să rîdem, tu, Zare! Ce posturi! Eu primisem Rio della Burleşti, un sat care, dacă te gîndeşti bine, nici nu-i aşa de departe de Bucureşti unde aş vrea eu să mă înscriu anul viitor la engleză – fără frecvenţă. Şi dacă ai şti tu, Zare, ce fericită aş fi să ştiu că îmi răspunzi la această scrisoare şi că voi sta totuşi în mica localitate Burleşti mai multă vreme în aşteptarea ta. Ceva poate urgent schimba totul în cenuşă şi nisip. Nici nu bănuieşti la ce mă refer – un fel de carneţel bleu sau maron sau roşu cu formă de notes şi cu litere aurii ar fi în stare să mă despartă definitiv de Burleşti şi de tine. Îţi dai seama? Şi noi încă n-am apucat să facem dragoste!

Mi-e ruşine dacă ghiceşti ce facem acum, aici, noi, „my family" şi alţi „prieteni". Ne certăm pe chestia asta înainte de masă, iar după – ştrand, muzică, chefuri – bune şi nereuşite – bancuri, excursii, pozări în parc cu feţele blazate, nebunii, cunoşti placa. Cei care-şi zic familia mea vor să aibă altă ţară! Şi tu nu-mi scrii ca să mă bazez măcar pe ceva cînd spun că nu plec cu ei nicăieri! Vai, de cînd n-am vorbit cu tine. God! Şi de cînd nu te-am văzut! Aproape nu mai am clar în minte figura ta şi totuşi imaginea ta e f. tare de fapt ştii!

Mă scuzi că nu-ţi mai scriu detaliat, dar aş putea foarte uşor deveni plîngăreaţă în ton, destăinuitoare eventual (pentru tine ar fi destăinuiri plăcute totuşi, surprinzătoare chiar, cu toate că aici aparenţele arăt altceva). Ascultă pe vorbele oricui, dar crede-mă pe mine.

Aşadar îţi doresc noapte bună şi te întreb ce mai faci – vechea şi plăcuta, plăcută-plăcută întrebare pe care ţi l-am mai zis de atîtea ori, remember? My life has been a song – Bee Gees – şi eu ascult acum – era melodia – still remember! – pe care ai ascultat-o în noaptea de 18 ianuarie, cînd mi-ai scris acea scrisoare fatală (ultima!) şi m-ai făcut să plîng de două ori: dimineaţa cînd am primit-o şi seara cînd am recitit-o şi am ascuns-o bine de tot. N-ai înţeles atunci de ce cred eu că e mai bine să n-ai familie! Te sărut. Ana.

p.s. Şi morala din partea ta tot nu sosea. Aproape te uram că nu-mi scrii. Bineînţeles acum nici nu mă gîndesc la aşa ceva, ci... Ei, ci? Ci sînt tare. Tare obosită şi mă culc. Şi mă uit (God, ce copilării sfinte!) la poza ta regăsită. Te sărut. Ana.

*

Se aud apoi cocoşii cîntînd (aşa cum numai în sat îi auzi) şi descoperi că bătrînul sforăie alături de tine. Aprinzi lumina şi-ţi priveşti ceasul. Mai sînt două ore pînă cînd, pe la intersecţia din centrul satului, va trece autobuzul de dimineaţă.

Te învîrteşti o vreme prin cameră, priveşti pozele învechite de pe pereţi, aprinzi lumina şi le examinezi mai de aproape. Bătrînul continuă să horcăie. Răsfoieşte cîteva cărţi de ştiinţă popularizată pe care el le va fi cumpărat cam pe vremea în care, undeva în ţara asta, dar desigur nu în acest sat (deocamdată asta e clar pentru tine), tu abia te năşteai. Într-una dintre ele găseşti o scrisoare. E adresată de bătrîn fiului său. E vorba de cel mare, desigur, cel care e acum economist într-o uzină din Vîlcea. Plicul e ştampilat, deci a făcut drumul pînă la destinatar şi, în neştiute împrejurări, a fost din nou adus aici. *Memorezi mai întîi adresa de pe plic.* Apoi citeşti:

Dragă Floreo

Am primit pe adresa ta de acasă o scrisoare de la întreprinderea unde ai lucrat înainte de arestare şi o alta de la Direcţia de miliţie a regiunii, pe care mă grăbesc să ţi le expediez pe noua ta adresă pe care ne-ai trimis-o cu vederea trimisă la 22 XII 1965. Alte noutăţi de pe acasă nu prea avem, cu sănătatea sîntem aşa cum de altfel ştii că ne aflăm, nu prea sînt schimbări nici înspre bine, nici înspre mai rău. De Crăciun a fost noua ta nevastă pe aici a sosit în prima zi şi a plecat a doua zi acestea cred că le ştii şi tu căci după cum ne-a explicat ea trebuia să vă întîlniţi la Bucureşti Sîmbătă.

Eu printre altele mi-aş permite să te îndemn să mai trimiţi cîte o carte poştală cînd şi cînd asta pentru liniştea maicătei şi tot odată spre satisfacţia mea că am un fecior care-şi stimează părinţii. Cu drag, Popescu.

Notezi că sintaxa bătrînului începuse de atunci să scîrţîie nejustificat pentru un om care încă mai era învăţător şi nu se pensionase pentru boala de cap pe care acum se zice că şi-a mai domolit-o. Mai constaţi şi că nici în scrisorile de acum zece ani nu avea obiceiul să pomenească vreun cuvînt despre fiul lui, Niculaie, sau despre alte rude întîmplătoare (nepoţi, spre exemplu). De ce să se apuce el aseară să vorbească de aceste subiecte tabu tocmai cu tine care nu-i eşti decît un vizitator întîmplător, un străin?

*

(GHERGHEF)... cît timp povestim, război nu va fi. Aşa că permiteţi-mi să vă mai povestesc şi eu cîte una. Că l-am întîlnit zilele astea pe Muşu, nu ştiu dacă vă mai amintiţi de el. A fost colegul meu de bancă în şcoala generală şi, uneori, cînd trebuia să fim luaţi de urechi şi duşi la directorul Stamatescu, el nu voia să meargă fără mine şi nici eu fără el, chiar dacă greşisem şi eram vinovaţi separat. El a părăsit Casa de copii prin '66, a venit tatăl lui şi l-a luat. Nu ştiam noi atunci de ce trebuise tată-său să nu-l ia de acolo mai devreme. Azi putem bănui. A fost şi el militar şi s-a liberat de curînd. Trăieşte pe undeva prin Munţii Apuseni şi a devenit moţ get-beget. Dacă nu vă mai amintiţi mutra lui, poate vă aduceţi aminte că v-am rugat odată să mă duceţi la Stamatescu şi să mă ajute să-mi caut părinţii. Şi dumneavoastră aţi zis, eram în cabinetul de istorie, numai noi doi, aţi zis: „De unde ştii că tatăl tău nu e vreo canalie, vreun om de nimic, vreun delator, de unde ştii că e un om cu care merită să stai de vorbă." Bineînţeles că nu era pedagogic să-mi spuneţi aşa, dar eu eram deja băiat mare, d'asta mi-aţi şi spus. „Da, dar pe Muşu de ce a venit taică-su să-l ia?" – am întrebat eu. Şi atunci mi-aţi zis că în familia lui s-a întîmplat ceva deosebit, era un caz special. Mi-aţi dat impresia că eraţi la curent cu povestea familiei lui. Aşa că dacă vă amintiţi e bine, dacă nu, n-are importanţă.

„Mai mult de o persoană pot ele vreodată să-şi împartă acelaşi trup?"

Acum face şi el meseria de şofer şi s-a întîmplat să mergem împreună într-o zi la o înmormîntare într-un sat, nu prea departe de aici. Poate ar trebui să vă povestesc tragedia celor doi tineri care muriseră şi care erau rude cu tot satul. Poate ar trebui să vă spun şi că toţi bărbaţii din satul ăla lucrează

aici şi că au închiriat două camioane de la şantier, au plătit motorina şi i-am dus acolo. E interesant, dar nu de asta vă scriu. Eu vreau doar să vă spun că pe celălalt camion, care venea de la punctul de lucru nr. 18, s-a întîmplat să fie şofer chiar Muşu. Atît. Dar este el acelaşi om cu colegul meu de bancă de acum 10 ani? Figura lui semăna cu a băiatului care a fost coleg cu mine, numele e acelaşi, de amintit ne-am amintit multe lucruri pe care le-am făcut împreună, dar...

În primul rînd vorbea altfel, avea alt accent. Spre deosebire de mine nu părea deloc surprins de revederea noastră bruscă, ba chiar mi-a dat de înţeles că el ştia mai de demult că eu sînt pe acolo. N-avea ce povesti cînd l-am întrebat ce-a mai făcut între timp. Era curios să afle detalii despre cei doi morţi tineri şi despre toate poveştile puse în legătură cu ei. Parcă ignora că ne-am mai fi cunoscut înainte.

(Şi atunci eu am zis: „Dar poate tatăl meu mă iubeşte, dar nu poate veni să mă ia de aici!" „Problema e fals pusă" – mi-aţi explicat. „Dacă nu poate din motive independente de voinţa lui, atunci nu va veni nici pentru că tu încerci să-l cauţi." „Dar dacă poate şi nu ştie că sînt aici?" „Dacă e liber – aţi zis – în fine, dacă vrea să te găsească, el poate să ajungă la tine foarte uşor. Ţie nu-ţi rămîne decît să aştepţi." Curiozitatea mea nu părea să intre în calculele dumneavoastră şi nici ale directorului Stamatescu. Aşa că la numai vreo două zile după aceea am venit şi v-am spus: „Cred că un delator nu poate iubi!")

Pe urmă, oamenii ăia cu care venisem ne-au dus într-o casă a ne-au dat să mîncăm. Eram numai noi doi şi bucatele puse pe masă. Încercam să-i recunosc lui Muşu gesturile, inflexiunile vocii. Povestea de cum se face pe la ei cînd moare cineva tînăr. Apoi legende ciudate din satul lui. Cică doi prieteni de-o vîrstă. Şi unu trebuia să moară. Mă pretine! Ce? Io oi muri! Cînd? Api, pînă mîne mor. Da' ştii ce? Noa? Mă, dacă poţ, api să vii pă la mine să stăm de vorbă. Şi s-o dus la el şi l-o strîgat pă nume. Noa şi s-o deştis mormîntu ş-o stat puţin dă vorbă.

Şi eu prind toate firele astea şi încerc să le leg în jurul imaginii lui. Figura îi seamănă, doar că e ceva mai matură. Privirea nu mai e chiar aceeaşi. Vocea e şi nu e tocmai la fel. Plus că vorbeşte cu un accent mult schimbat. Nu că n-ar putea altfel, dar îi place. Io mi-s moţ, zice. Mă, Muşule, da' dă cînd lucrezi tu aici la canal? Amu fac doi ani, zice, că lucru de cînd eram militar. Dar aici sînt oameni din toate părţile, de ce nu vorbeşti ca ei. Noa, că şi moţi sînt destui!

(Cred că nu aveam mai mult de 15-16 ani atunci, dar, vă asigur, pot să şi jur dacă vreţi, că atunci m-am decis să nu-i caut niciodată pe cei care-mi sînt, după legile naturii, părinţi. Un fel de ranchiună fără răutate îi purtam eu atunci acestui Muşu. Atît!)

Api, i-o dat drumu să să ducă cătă casă. Cînd s-o dus acasă, nici sămn nu mai era unde-o fost casa lui, nici nimnic nu era, nici oamini nu cunoşte, nici nimnic, gîndei că-i altă lume!

„Orice participant la o limbă anume are, cel puţin potenţial, o conştiinţă de sine."

Ne-am ridicat de la masă şi ne-am dus să vedem şi noi înmormîntarea. Erau şase popi şi puzderie de lume în urma celor două coşciuge. Tot la cincizeci de metri se opreau şi tot cortegiul îngenunchia în praful drumului. A trebuit să facem la fel, nu puteam rămîne doar noi în picioare ca doi popîndăi. În tot acest timp, mi-am dat seama deodată, eu făceam un singur lucru: încercînd să-l recunosc pe prietenul meu Muşu din fire întrerupte sau înnodate sau care se păstraseră întregi, încercam de fapt să-l *ţes* aşa cum era atunci. De fapt, m-am gîndit de ce unealta de ţesut se numeşte război. Cînd mi-a venit în minte întrebarea asta eram deja sigur că din nou am să vă trimit o scrisoare. De ce tocmai război? Dumneavoastră trebuie să ştiţi.

(Groparii îşi făcuseră deja treaba şi aşteptau să se termine slujba. Ne-am dus lîngă ei şi am vrut să vedem la ce se uitau cu atîta atenţie. Erau trei şi din cînd în cînd îi apuca închinatul, lucru rar la gropari. Dezgropaseră oasele unor bunici ai celor morţi, oameni decedaţi la rîndu-le cu douăzeci, treizeci de ani înainte. Oasele fuseseră duse în faţa bisericii pentru a li se face slujba de pomenire. Şi, cum aşteptau ei acolo liniştiţi, cei trei gropari mai descoperiseră încă ceva pe fundul uneia din gropi. Acel ceva îi făcea să se tot închine.)

Muşu avea chef de spus poveşti „de pi la ei". Spunea că dacă un om moare vîndut de un alt om, vînzătorul găseşte în pîinea lui un cheag de sînge de forma inimii omului vîndut. Aşa s-o întîmplat cu Horea – zicea el. Da' tu dă unde ştii, ai fost acolo? Noa, că vorbesc bătrînii. Zicea că e un sat, Trifeşti, cu care flăcăii şi fetele din alte sate nu se înrudesc niciodată. „Trifu l-o vîndut pe Horea!"

(Ei, bine, cam în aceste condiţii am aflat eu ce era acel obiect la care se tot închinau groparii. Era ceva care arăta ca o cîrpă maronie, dar... era

pielea de pe palma unuia dintre morţii dezgropaţi pentru pomenire. Închipuiţi-vă, domnule profesor, putreziseră pînă şi oasele mai subţiri, iar această bucată de piele rămăsese intactă! Aproape că puteau fi citite, la o privire foarte atentă, liniile plantare principale. Erau aproape treizeci de ani de la înhumare. Aveau de ce să se minuneze cei trei şi nici Muşu nu se lăsa mai prejos.)

„Cumplită pedeapsă pentru vînzători" – am zis eu, dar Muşu deja uitase despre ce îmi tot povestise pînă atunci şi privea ţintă bucata de piele de om. După asta am încercat să-i explic că trebuie să fi fost palma unui om muncitor şi că sudoarea, sărurile minerale din ea plus frecatul zilnic de coada cazmalei au desăvîrşit o operaţie asemănătoare cu tăbăcitul. Bucata aia de piele era, deci, tăbăcită încă de cînd omul era în viaţă şi n-a putrezit pentru că pielea tăbăcită nu putrezeşte aşa repede, te-ai prins? Se uita la mine cu o mutră tîmpă de parcă nu auzea ce-i spun sau vorbeam într-o limbă necunoscută. „Du-te şi întreabă-i pe gropari dacă pantofii putreziseră!" – i-am mai zis şi el într-adevăr s-a dus şi i-a întrebat. Cînd s-a întors părea mai liniştit, începea să creadă şi el că nu e vorba de nici o minune. Dar nici de povestea sau legenda cu vînzătorii lui Horea n-a mai vrut să vorbească.

(Mie, în schimb, dacă lucrurile au stat chiar aşa, totul mi se pare foarte logic. Delatorul este pedepsit prin izolare în timp. Dacă toate satele din jurul Trifeştilor au respectat cîteva sute de ani consemnul de a nu permite căsătoria fiilor şi fiicelor lor cu cei ai delatorilor, aceştia din urmă se vor fi împerecheat între ei şi vor fi degenerat. Ce ştie istoria dumneavoastră, cu ale cărei documente mă tot băteaţi la cap, despre asemenea întîmplări?

Acum pot să vă spun şi că motivul ciudat al morţii celor doi tineri care se iubeau (se convenise în cele din urmă că nu era vorba de o sinucidere!) era căutat de cei care povesteau în ura veche „de cînd lumea" dintre cele două familii. Într-adevăr, acel bunic sau străbunic a cărui piele de pe palmă fusese găsită intactă s-ar fi răsucit de trei ori în mormînt dacă ar fi auzit că cineva din neamul lui, un băiat, voia să se însoare cu o fată din neamul celor mai mari duşmani ai lui din acel sat. N-am reţinut numele acestor Capulet şi Montague care se înfruntau între ei din mormînt, dar un sens moral începea să se desprindă din cuvintele celor care vorbeau. Se pare că în celălalt mormînt, deschis pentru primirea nepoatei, n-ar fi existat nici un semn al unei munci depuse cu atîta sudoare.

(După-amiaza, cît timp ceilalţi erau la pomană, mîncau, beau şi reluau de la cap povestea celor două familii, noi, adică eu şi Muşu, am mers

şi ne-am culcat în casa unui gospodar. În timp ce încercam din nou să-l reconstitui pe Muşu din micile gesturi, m-am gîndit că într-adevăr trupul nostru nu e decît o maşină cu care încercăm să ţesem, din tot felul de fire fără legătură, cuvinte, relaţii, întîmplări, eforturi, imaginea a ceea ce trebuie să spunem că este Eu. O maşină de ţesut, deci un *război*. Un război în care personalitatea se ţese uneori şi la propriu. Nu altceva decît o ţesătură rezistentă era bucata aia de piele de om pe care o văzusem la cimitir. Dar de ce această omonimie între războiul de ţesut şi războiul-conflict? De fapt, vă întreb, domnule profesor! Căci eu am căutat şi sinonime pentru război şi am găsit gherghef, care vine din turcă şi, dacă aveţi posibilitatea, căutaţi sensul acestui cuvînt în limba lui de origine. Vă rog!) În rest, bine.

Zare

*

În cele din urmă te înfurii pe ceva şi pleci fără a-ţi lua rămas bun de la bătrînul învăţător. Vei sta două ore în staţia autobuzului, fumînd şi gîndindu-te la lucruri frumoase, luminoase, viitoare.

Cu vreo jumătate de oră înainte de sosirea autobuzului în staţie mai apar cîţiva bărbaţi cu pălăriile trase pe ochi (navetişti probabil), o femeie tînără şi urîtă cu doi copii îmbrăcaţi la fel şi, o cunoştinţă mai veche, fetiţa cu puiul alb de iepure, însoţită şi acum tot de Todirică şi de bătrîna lui bunică. Aceştia trei (fără a socoti şi iepurele, desigur) au şi rămas în staţie, nu s-au urcat în autobuz, dar privirea stranie, curioasă, rea şi atrăgătoare în acelaşi timp a fetiţei cu iepurele te-a urmărit pînă cînd ai ajuns în oraş.

— Ştii ce te rog, zise Grinţu, de acum înainte să nu-mi mai povesteşti şi ce vise ai avut. Nu-mi foloseşte la nimic.

Gelu zîmbi misterios, apoi se ridică fără un cuvînt şi plecă.

H. Adevărul ca proces

Pe panoul de lîngă podişca plină de noroi de la intrarea în curtea dispensarului comunal, cu litere mici şi albe pe fond roşu scria:

Ştiaţi că...
în anul 1975 cetăţeanul.............................
a obţinut un venit de 8.400 ca urmare
a contractării şi predării statului
a unei Bovine tineret în greutate de
450 kg!
Urmaţi exemplul lui!

Elevul Popescu Gelu îşi amintise chiar acolo că trebuie să-şi suflece pantalonii şi se aplecase. Încerca în acelaşi timp să facă astfel încît rucsacul din spate să nu-i cadă peste ceafă. Pentru asta ţinu spinarea cît mai dreaptă şi capul ridicat, aşa că putu citi întreg textul panoului în timp ce-şi suflecа pantalonii.

Cum n-avea nici o treabă la acel dispensar comunal, îşi aranjă dintr-o singură mişcare rucsacul şi porni mai departe prin mijlocul drumului plin de noroi. „Ştalap, ştalap!" – făceau pantofii lui de sport prin mocirlă. S-ar fi zis că-i face plăcere să se murdărească, dar, de fapt, el mergea pe mijlocul drumului desfundat din simplă prudenţă: începea să se întunece, iar el nu cunoştea drumul, puteau fi gropi sau şanţuri pline cu apă în marginea lui, nu i-ar fi plăcut să facă o astfel de baie. După mai mult de un sfert de oră de mers întîlni alt panou, dar pe acesta nu-l mai putu citi şi se miră că lumina a scăzut atît de rapid. Un fel de teamă plăcută îl invadă. E ceva să te afli într-un sat necunoscut în întuneric şi noroi, lipsit de repere şi fără o imagine clară a ceea ce cauţi! Pînă ce nu se aprinde nicăieri nici o lumină, aproape că te îndoieşti şi de propria ta identitate.

Pînă acum o jumătate de oră încă mai erai elevul Popescu de la L.M.F., clasa a XII-a C, te aflai într-un autobuz despre care ştiai că va opri

şi în acest sat, veneai aici să-l cauţi, nu ştii prea bine de ce, pe „un anume Grinţoiu sau Grinţescu, un om mai în vîrstă". Acum însă, în întuneric şi zloată, poţi să începi să te întrebi dacă nu cumva harta ta e greşită sau dacă n-ai luat din greşeală un autobuz în altă direcţie, dacă nu cumva te afli într-o ţară necunoscută sau în altă epocă. Ce dacă maşina a oprit în presupusul sat aproximativ la ora trecută în mersul autobuzelor? Poate fi simplă coincidenţă! E drept că pe bărbatul care a coborît odată cu tine ai avut curajul să-l întrebi despre bătrînul Grinţescu, dar explicaţia lui ţi s-a părut nesigură, înjghebată la repezeală; un navetist obosit care n-avea chef să stea de vorbă cu tine la ora aia în mijlocul drumului plin de noroi; ţi-a zis şi el ceva să scape de tine şi a dispărut aproape instantaneu. Zisese:

— Mergi aşa pe uliţa asta pînă aproape de moară, adică la *industria locală,* acolo să-nfundă drumul, dă în curtea morii. O casă sau două mai încoace, pă mîna dreaptă, acolo stă.

Doar atît zisese şi dispăruse. Nu întrebase nici care Grinţescu sau Grinţoiu, nici ce treabă ai cu el, nimic. Într-un fel te bucurase lipsa lui de curiozitate, dar mai pe urmă, odată cu lăsarea bruscă a serii începuseşi să ai îndoieli. Poate că omul n-a cerut lămuriri tocmai pentru că nu voia să stea de vorbă cu tine şi deci îţi indicase anapoda, puteai să-l întrebi şi de preşedintele Nixon, el tot acolo te-ar fi trimis, „o casă sau două mai încoace, pă mîna dreaptă". De unde ştia el că tocmai ăla era omul de care întrebai? E drept că şi dacă ţi-ar fi cerut lămuriri tot n-ai fi avut de unde să-i dai, dar uite că drumul ăsta nu mai are de gînd să intre în curtea morii (sau a întreprinderii de industrie locală; pînă şi asta te nelinişteşte, ambiguitatea asta: ori e moară, ori e industrie locală, ori o casă mai încoace, ori două) şi nici vreo lumină nu se zăreşte în capătul lui. Te opreşti o secundă pentru a nu mai tulbura liniştea cu plescăitul noroiului sub pantofi: şi nici un zgomot de motor de moară nu se aude!

Priveşti cerul întunecat, norii nu se mai văd, e întuneric adevărat, dar nici mai devreme cînd se vedeau nu păreau nori de furtună ca cei de ieri, ci, mai degrabă, nori care anunţau cîteva zile de ploaie surdă, mocănească. O primăvară ploioasă, îţi spui. Îţi aminteşti figurile celor două fete care se aflau în faţa ta în autobuz. Erau urîţele, ba chiar urîte de-a binelea, dar, din elemente luate separat şi de la una şi de la cealaltă ar fi ieşit o tipă acceptabilă. Te surprinde că te gîndeşti tocmai la lucrul ăsta în timp ce înaintezi prin noroi. Obiceiul tău este să te holbezi pur şi simplu cînd se întîmplă să se aşeze în raza ta vizuală în tren sau autobuz vreo fată frumoasă. Constaţi că la cele mai urîte devii analitic. Sau poate din cauză că timp de două ore

cît a durat drumul pînă aici te-ai cam plictisit şi, în autobuz, în afara celor două fete, nu mai erau decît pălării cenuşii sub care dormeau ţărani navetişti, fraţi cu cel care te îndreptase spre moară?

> Foamea a dus de multe ori la războaie şi revoluţii, pe cînd necesitatea sexuală nu.
>
> (Albert Szent-Györgyi, *op. cit.*, p. 182)

Laşi pentru moment deoparte imaginea lor compusă pentru că ţi se pare că vezi în faţă o lumină. Speranţă, curiozitate, dar şi nelinişte. În fond, după harta pe care ai consultat-o de multe ori înainte de a pleca şi apoi pe drum, în autogară, în autobuz, în tren aceasta-i o regiune prin care trebuie să fi trecut şi romanii. Ei chiar veneau într-o ţară străină, nu aveau hărţi şi nu ştiau ce se află în faţa lor. Probabil că în legiuni se aflau şi soldaţi de 19 ani, adică de aceeaşi vîrstă cu tine cel de acum. Ei ce vor fi simţit pe cînd înaintau în întuneric şi zăreau de-odată, în faţă, la acea margine temporară a lumii cunoscute de ei, o lumină palidă ca cea pe care tocmai ai zărit-o? Evident că un gînd ca acesta te îmbărbătează şi te simţi dintr-odată stăpîn pe situaţie şi pe propriul tău gînd şi corp, teama plăcută ţi se transformă în simplă plăcere de a înainta, iar pasul ţi se accelerează puţin ceea ce înseamnă că te stropeşti cu noroi pe pantaloni mai sus de fund, poate chiar pe spatele bluzei de vînt sau pe şapcă. Gîndindu-ţi astfel propriul corp, elimini uşor frica dintre gîndurile tale. Ai timp să te apuci din nou să compui sînii mari ai uneia dintre fetele din autobuz cu buzele cărnoase şi roşii fără a fi vopsite ale celeilalte, ochii albaştri ai celei dintîi cu picioarele lungi şi gleznele fine ale celei de a doua.

Păru surprins că luminiţa străfulgeră din nou, mult mai aproape de data asta şi apoi se opri, adică aproape că se lovi de o poartă de fier forjat, probabil poarta morii sau a *industriei locale.* Dincolo de poartă, lîngă o gheretă de PFL întunecată ca un cavou, pe o bancă, stăteau doi bărbaţi şi unul din ei tocmai îşi reaprinsese ţigara.

Zise bună seara şi cel care fuma veni să-i deschidă poarta răspunzîndu-i la salut şi abia apoi întrebîndu-l cu o voce mai puternică şi mai autoritară:

— Care eşti, mă?

— Nu vă supăraţi... – începu el, dar omul tocmai mişca drugul încuietorii şi scîrţîitul care se produse acoperi cuvintele. Celălalt intrase în gheretă şi tocmai răsturnase ceva, o găleată sau o foaie de tablă proptită de

perete. Cam aşa suna zgomotul care fu urmat imediat de o înjurătură scurtă şi de lumină. Cel dinăuntru găsise în sfîrşit ce se dusese să caute, comutatorul. Deci aveau posibilitatea să aprindă lumina şi preferau să stea pe întuneric. Era încă aprilie şi deci nu se temeau de ţînţari; Popescu ghici că cei doi stăteau acolo şi fumau pe întuneric pentru că asta le făcea plăcere şi atunci, pe loc, ei îi deveniră simpatici.

Datorită luminii becului de 150 de Waţi putea fi văzut dincolo de gheretă un zid masiv, probabil spatele fostei mori din localitate şi un fel de alee sau drum pietruit care pornea de la poarta de fier forjat şi cotea imediat pe lîngă zid. Rămaseră toţi trei în picioare cît timp cei doi ascultară întrebarea încîlcită a lui Popescu. Cînd el pronunţă cuvintele „Grinţoiu sau Grinţescu, un om ceva mai în vîrstă", cel mai tînăr, adică cel care fuma, păru surprins sau contrariat şi-l privi scurt pe celălalt care tocmai se aşeza la loc pe bancă.

— Da' ce-ai cu el? – întrebă tînărul.

Şi în timp ce Popescu încerca să bîlbîie un răspuns cît se poate de neutru, tipul adăugă zîmbind:

— Eu sînt Grinţescu, da' io nu sînt bătrîn.

— Aşa-i zice pă buletin, da' pă polocru lui nu-l ştii, se amestecă şi cel care se aşezase deja, şi Popescu, privindu-l abia acum cu atenţie, constată că omul purta haine maronii şi şapcă cu stemă, deci el era paznicul.

— Nu.

— O fi ăla, cum îi zice?, Ciutu sau Ciutache, Costele! – completă paznicul.

— Sau unu din Mărgineni; cu ăsta am mai avut eu o dandana că-l cheamă exact ca pă mine, Grinţescu Constantin, şi-mi venise citaţie acasă... Că „să mă prezint în data de...", nu ştiu ce... Băi, fraţilor, zic, staţi puţin, mînca-v-ar neica, că nu sînt io. „Cum, mă, să nu fii tu, lasă vrăjeala!" Era miliţianu' ăla care a murit, nea Mitule, îl ştii matale!

— Grabnicu.

— Aşa, Grabnicu, ăla nu ştia multe, venise să mă ridice că de ce nu m-am prezentat, nu ştiu ce. Nu zici că m-am dus cu el pînă la ăla acasă? Că zicea că dacă nu e nici ăla, gata, mă ia pă mine! Da' nici ăla nu-i aşa bătrîn, să tot aibă la vreo patruşcinci dă ani, ai?

Pînă la urmă ajunseră amîndoi la concluzia că unul aşa, mai în vîrstă şi care n-are nici o legătură de rudenie cu ceilalţi este un anume moş Anton, dar care stă tocmai în cealaltă parte a comunei, adică în ţigănie, în partea numită Mailaua, stă singur acolo, şi-a pus el pomi în curte, corcoduşi, pruni, nu e de pe aici, e venit de pe undeva, n-are femeie, n-are căţel, n-are

purcel. În timp ce Costel înşira toate astea şi-i făcea lui Gelu o schemă foarte complicată de cum trebuie să ajungă pînă la casa bătrînului, moş Mitu aproba prin mişcări ale capului sau mai adăugînd cîte un da. Băiatul păru descurajat la început, dar, cînd se lămuri bine de cîte ori trebuie să facă la dreapta şi de cîte ori la stînga, îşi săltă rucsacul pe umeri, zise bună seara şi mulţumesc şi plecă în direcţia din care venise.

După zece paşi fu strigat şi chemat înapoi. Paznicul Mitu îşi amintise că-l văzuse pe bătrîn chiar în acea seară trecînd spre cazanul de ţuică. Zicea că are de fiert vreo trei cazane şi deci sută-n sută că mai era acolo, avea de stat toată noaptea.

— Cazanu-i colea, după moară – îi explicase din nou tot Costel – uite, treci pe aici, prin curte pe la Industria Locală, vezi că-i o spărtură în gard, treci prin ea şi-ai ajuns, găseşti uşor după miros.

*

(HOTEL DE LUX)... aşadar, ori de cîte ori, datorită mediului, interlocutorului sau interdicţiilor, decid conştient să nu folosesc decît o parte a trupului sau creierului meu, propria mea identitate personală este pusă în cauză? Sigur că instinctul de conservare obligă conştiinţa la concesii (şi ar merita să reconsiderăm anumite evenimente ale istoriei din această perspectivă) şi, iarăşi sigur, instinctul de proprietate obligă la mai multe concesii, dar concluzia firească, truismul ce rezultă de aici „proprietatea este o extindere a corporalităţii în dauna conştiinţei" este în contradicţie cu primul truism. Limita dintre ele trebuie că arată ca o linie a apelor între doi versanţi foarte abrupţi. Ea se deplasează tot timpul, ba spre stînga, ba spre dreapta şi istoria n-ar trebui să fie decît atît: descriere a mişcărilor ei!

(Într-o frumoasă noapte senină de la începutul verii, în holul Hotelului N din luxoasa staţiune turistică N de pe minunatul litoral românesc al Pontului Euxin au pătruns cu o falsă dezinvoltură trei muncitori tineri, proaspăt bărbieriţi, îmbrăcaţi curat şi corect, fără gust însă, tăcuţi şi cu portofelele pline de sute, uşor de ghicit a fi la originea umflăturilor de pe piepţii din stînga ai vestonului fiecăruia. Era duminică. Pe unul dintre cei trei îl chema Zare Popescu.)

> Sînt un fiu al Revoluţiei. Poate că nu sînt un fiu bun. Dar sînt şi rămîn fiul Ei.
>
> (Valentin Kataev – *Iarba uitării*, Editura Univers, Bucureşti, 1970, p. 133)

(Abia intrați, cei trei muncitori și-au plimbat privirile, pe rînd, în trei direcții. Trei puncte de interes ale holului de hotel categoria lux au depistat ele, privirile lor, în primele fracțiuni de secundă de după zgomotul vătuit cu care ușa de la intrare s-a închis. Mușu l-a privit crunt pe recepționerul din spatele *comptoirului:* nu cumva ăsta ridică vreo pretenție, că ce vrem, că nu e voie să intrăm aici, că cine sîntem? Zare a depistat în stînga lui barul de zi, încă deschis, însă cu toate mesele și scaunele ocupate de persoane cu care simțea că nu va putea schimba vreodată vreo vorbă. A mai remarcat și lista de prețuri cu nume de coctailuri simandicoase ce păreau scrise fiecare în cîte trei limbi; așa ceva e de nebăut – și-a zis el – o lingură de vodcă, o coajă de lămîie și o cireașă egal un pol plus remiza. Mai mare plictiseala. Valerică Așchiopoaie, cel de-al treilea proaspăt intrat pe ușă, mai încet din fire, și-a păstrat privirea ațintită drept înainte și abia după ce a văzut ce-a văzut a încetinit puțin mersul lui hotărît și a început să analizeze ce văzuse: cîteva babe stînd tologite în niște fotolii de piele și fumînd, o plantă mare de interior, din „șelea cu frunza ca lipanu", o ușă cu perdele pe care scria cu litere discrete „Restaurant" și o fereastră uriașă prin care se vedea suprafața lină a mării bătută de razele lunii.)

Bineînțeles că traseul acestei linii de separare a unui instinct primar (cel de conservare) de un altul achiziționat (cel de proprietate) este diferit de la o persoană la alta, dar media obținută prin suprapunerea lor pare să fie neschimbată într-un mod de producție dat. Au dreptate domnii examinatori să se uite la mine în mod ciudat! Și pentru o clasă socială determinată, de asemenea, ea pare să fie fixă. Vreau să spun că oricine se depărtează prea mult de ea se prăbușește într-una dintre direcții; moare sau se dezumanizează (pierde total conștiința sau trece într-o altă clasă socială!). În fine, nu e prea important mecanismul în sine cît modul în care mă gîndesc eu acum că poate fi „gripat": ce se întîmplă dacă cineva încearcă să traverseze aceste linii? Dacă se deplasează cumva perpendicular pe el sau oblic, cum vreți? Asta ar însemna că respectiva ființă reunește în ea și cinismul și rațiunea și plăcerea și... moartea (chiar dacă e paradoxal). V-aș ruga acum să vă gîndiți puțin la Dyonisos, cel născut din coapsa lui Zeus, după ce și mama lui, muritoarea, nu mai știu cum o chema, îl născuse o dată. Vă mai amintiți că am discutat despre semnificația lui o noapte întreagă la mine în podul pe care-l închiriasem în strada Bărbuncului?

(Cele trei priviri pînă atunci disjuncte – ca să nu spun rătăcite – se reîntîlniră și căzură de acord. Acordul lor însemna alegerea unei direcții comune: ușa perdeluită a restaurantului. În acordurile rock ale formației

conduse de Johny Titilică, cei trei tineri oameni ai muncii pătrund în sala de mese cu program de dans a renumitului hotel N. Deocamdată nimeni nu sesizează și, evident, nimeni nu ia nici o măsură.)

Era ziua aia în care mi-ați adus cîteva scrisori pe care Ana le trimisese de la Cluj pe adresa dumneavoastră și erați însoțit de un tovarăș foarte sobru, coleg de la facultate, nu-mi amintesc numele, unul pe care dumneavoastră tot încercați să-l menajați cînd scotea pe nas banalități în loc de argumente. Acum sper că vă amintiți de cine e vorba pentru că tipii atît de îngîmfați și fără nimic în cap cum era ăla sînt totuși rari. De altfel, atunci cînd dumneavoastră orbecăiați pe scări, eu eram într-o discuție foarte avansată cu una Getuța de la FCTB pe tema stampelor japoneze pe care ar fi urmat să i le arăt. Îmi pare rău că în timp ce băteați la ușă nu erați și înăuntru să vedeți cît de expresivă putea să fie mutra ei cînd se hotăra să încerce masca dezamăgirii profunde.

(Dialog cu unul din șefii de sală ai restaurantului N.

Zare: — Domnu, vă rog, o masă.

Șef sală: Privire triplu măsurătoare pentru cele trei frizuri proaspete, cele trei costume noi și cele trei umflături din stînga pieptului fiecărui veston. Concluzie: ușor dispreț. Decizie rapidă: tipii ăștia n-au decît să bea la altă cîrciumă. Enunț: N-avem.

Valerică Așchiopoaie: — Da' șeia di colo? Înainte de a termina propoziția se și îndreaptă spre cea mai apropiată masă liberă.

Șef sală: O mînă în pieptul lui Valerică, cealaltă întinsă spre ușă. Enunț: Rezervată. Poftiți mîine seară. Gest energic spre ușa perdeluită. Poftiți!

Mușu: — D'api ce, banii noștri nu-s buni?

Zare: Îl ocolește pe șeful de sală și se îndreaptă decis spre altă masă. — Noi ne așezăm și pe urmă ne spuneți pentru cine e rezervată.

Șef sală: Îl lasă pe Valerică și trece, cu pieptul puțin bombat, în fața lui Zare. — Da' cine sînteți dumneavoastră?

Zare: — Etee, nu vrei să-ți fac un curriculum vitae?

Șef sală: Ridică vocea. — Cee, mă și înjuri?

Valerică:— Șini te-o-njurat, bre? Omu' aista vorbește pă lătinește cu mata și mata ziși că te-o-njurat?

Priviri fixate una într-alta, de la numai zece centimetri distanță, a lui Zare și, respectiv, a șefului de sală.

Mușu: — Noa, d'api că cine ești tu?

Șef sală: — Mă, mucosule, pot să-ți fiu și tată!

Zare: — Iote, bă, ne-am găsit rudele. Muşule, nu-ţi dă „tăticu" tău o masă din alea rezervate?

Şef sală: Furie crescîndă. Spume. — Vă dau în brînci afară!

Muşu: Semeţie. — Noa, hai numa hai! Io mi-s moţ, mă!

Valerică: — Şi vrai, bre, vrai o suticî, spune?

În tot acest timp, ca o populaţie microbiană ce pulsează pe o lamă de microscop, cele cîteva zeci de corpuri umane aflate pe ring au tot zvîcnit în ritm şi în contra-ritm cu melodia din repertoriul internaţional cîntată de Johny Titilică. Pe ultimele acorduri ale şlagărului internaţional, Zare a luat de pe una din mese un pahar elegant din sticlă subţire şi cu picior înalt. I l-a arătat şefului de sală şi i-a zis acestuia în chiar secunda în care muzica se oprise brusc şi în tot restaurantul era linişte: — Pînă mănînc paharu' ăsta să nu te mai văd p'aici! Apoi a muşcat din buza paharului şi a început să mestece în măsele bucata de sticlă. Şeful de sală a mai holbat o dată ochii la el şi a dispărut în bucătărie.)

Cafeaua slabă pe care oftînd ne-a preparat-o Getuţa pe reşou, vodca adusă de dumneavoastră şi fumul din pod n-au reuşit să ne dispună prea mult, dar, la un moment dat discuţia s-a purtat în termenii noştri obişnuiţi, cît timp Getuţa se plictisea, iar Solemnul dvs. coleg îi examina pe furiş formele încercînd în acelaşi timp să facă şi o figură onorabilă în conversaţie. Am chef acum să reiau.

(— Vezi, Valerică, – zise Zare – că degeaba ţi-ai luat tu „şeas cu împărţeală" că tot nu pari domn de restaurant categoria lux? Tot cu paharu-n dinţi îi convingi p-ăştia!

Orchestra lui Johny Titilică se hotărîse în sfîrşit să facă o pauză mai lungă şi anunţase „Şpriţpauzen!" Cei de pe ring se răspîndeau pe la mese împreună cu mirosul de transpiraţie. Era abia începutul verii, clientela hotelului N. era încă destul de compozită şi curba ei urca încet spre selecţia *high-life* din luna lui iulie. Puteau fi auzite şi cuvinte nemţeşti spuse cu patimă de cîteva tinere (40-45 ani) cliente ale firmei Neckermann deja bete, dar şi chicotelile celor cîteva manechine ale fabricilor de confecţii din toată ţara venite la „contractări" împreună cu directorii şi şefii lor contabili care rîdeau gros, din guşi. La una din mesele lungi, tip „fileu" se vorbea franţuzeşte, era expus steagul „bleublanc-rouge" şi se degustau mere creţeşti cu caşcaval Dobrogea şi cabernet sauvignon de Murfatlar. Aceasta era o masă festivă (nu tovărăşească) în jurul căreia se învîrteau vreo opt chelneri şi privirile vag jinduitoare ale multor altor clienţi. În clipa în care Valerică Aşchiopoaie, buldozerist originar din Moţca-Neamţ, îşi privi „şeasul cu

împărţeală" (electronic, n.n.) şi citi pe cadran ora 22.15, colegul lui de muncă, şoferul Zare Popescu, scuipă în scrumieră o bucată de sticlă de la paharul din care mai devreme muşcase şi ridicîndu-se brusc de la masă, se îndreptă spre „fileul francezilor". La capătul lui îl descoperise pe un fost coleg de armată: teristul Radu A. Grinţu.)

> „Printr-o ironie a istoriei, în momentul în care la Berlin puciul era înăbuşit, el reuşise la Paris."
>
> (Maurice Baumont – *Marea conjuraţie împotriva lui Hitler*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1977, p. 207)

Vreau să spun că interpretarea semnelor primite din trecutul istoric (obiecte, descoperiri arheologice, documente, cronici, cărţi roman... – cum să zic?, romanţat sună a romanţă, romanizat a ginte latină, romantic datează într-un singur secol ceea ce, de fapt, se întîmplă de milenii –, opere de artă) se face tot timpul după logică. E nedrept pentru că oamenii au imaginaţie, au vise, au stări euforice, uneori datorate alcoolului, sînt inocenţi, au iluzii şi nebunii, au secrete şi sînt ridiculi. În tot acest timp ei decid şi deci fac istorie. Toată această uriaşă forţă a lor nu poate fi inclusă în nici un calcul logic (logistic!). Noi îi judecăm după rezultate, adică după ţelurile lor voit sau întîmplător atinse. Dar despre cele neatinse, care cu siguranţă că au fost mult mai numeroase, nu ştim nimic şi nici nu le luăm în calcul. Mie însă îmi e mai la îndemînă să cred că ei au acţionat şi au decis tot timpul şi în numele acestor ţeluri. Şi atunci...? De asta eram atunci un susţinător al mitului dionisiac, al rolului important deţinut de acest mit în istorie. Dacă tot rescriem mereu istoria după logica noastră prezentă să introducem şi acest mit care sfidează logica. Aşa pentru a vedea ce rezultă!

Adevărurile parţiale mă interesează cel mai mult. Ele sînt inatacabile în clipa istorică în care sînt emise şi incluse în cele ulterioare. Exemplul cel mai la îndemînă ar fi cel cu „adevărul" despre părinţii mei. Tot cu el mi se pare că am încheiat şi atunci discuţia sau am introdus-o în criză.

*

Se poate observa că în timp ce interlocutorii lui Gelu vorbesc despre altceva decît despre posibilii ascendenţi ai anchetatorului (despre război spre exemplu), Grinţu A. Radu, fostul lui pedagog, ascultă la rîndu-i distrat. Urmăreşte mai degrabă coincidenţele şi elaborează tot timpul schiţe de scenarii. Gelu, de fapt, îl provoacă, dar nu-i dezvăluie mai nimic.

*

În fond, ceea ce cauţi tu este aproape imposibil de găsit. Tinereţea şi vîrsta matură a omului care ţi-a fost tată (îţi este!), trebuie să fi existat acest om, s-au petrecut într-un timp de neînţeles. Nici un criteriu nu mai este acelaşi. Semnele acelui om, dacă le-ai găsi, ar fi imposibil de interpretat, reacţiile lui la întîmplările propriei vieţi vor rămîne pentru tine învăluite în mister. Tot ce poţi spera este ca el să mai trăiască şi, văzîndu-l cum se comportă în mediul lui de acum, să încerci să-ţi inventezi aşa-numitele date ereditare.

Traversează încet curtea fostei mori luminată de un bec cu halogen, aprins special pentru el de către paznicul Mitu. Moara e pustie şi ne putem închipui cu uşurinţă că în ea s-au cuibărit bufniţe şi păianjeni. Grinţu ar da indicaţii precise pentru coloana sonoră a unui asemenea scenariu. În partea din spate a curţii, cumva în faţa şi spre stînga ruinei din cărămidă roşie, se află cîteva ateliere noi, un fel de barăci ridicate din prefabricate uşoare, ondulate. Ferestrele lor mici sînt luminate, dar dinspre uliţa care vine de la şoseaua principală nu pot fi văzute din cauza pereţilor groşi, înalţi ai fostei mori. Aceasta e industria locală. Două camioane sînt parcate într-o latură a curţii, urmele lor în noroi pot servi de potecă. În ateliere se lucrează, e vorba de schimbul de noapte şi încerci să ghiceşti, după zgomotele care se aud, ce anume fac acolo înăuntru acei oameni. Se aud plesniturile mici şi dese ale unui aparat electronic de sudură şi ghiceşti uşor, după fereastra care se luminează alb, în care dintre barăci se întîmplă asta.

Cîteva fetişcane durdulii ies să-şi facă nevoile într-un colţ întunecos al curţii. Se păzesc una pe alta, astfel că Popescu se duce decis la cea care-i „de gardă" şi o întreabă cum să ajungă la cazanul de ţuică. Între timp vin şi celelalte şi-şi dau cu părerea asupra celui mai bun traseu de urmat. În cele din urmă una dintre ele se decide să-l conducă pînă la respectiva spărtură în gardul de tablă garnisit cu sîrmă ghimpată. Celelalte rămîn în mijlocul curţii şi chicotesc. După ce trece dincolo de gard, Popescu primeşte rucsacul din mîinile fetei şi mulţumeşte politicos.

Tinereţea lui, vîrsta pe care tu o ai acum, el trebuie s-o fi trăit prin 1939. Numeroase lucruri s-au întîmplat atunci şi puţine pot fi descifrate de tine. E greu adică să i te substitui. Dar el s-ar putea transpune în situaţia ta de acum?

Citise el în ziarele din aprilie 1939 că Albania fusese cotropită într-o săptămînă de Italia? Ştia ceva despre mesajul adresat de Roosevelt lui Hitler, în acelaşi aprilie '39, cu privire la asigurările pe care *Führer-ul* trebuia să le

dea că nu va ataca un număr de 31 de state europene printre care şi România? Dar despre România ce ştia? Despre el însuşi ştia mai mult decît poţi închipui tu citind datele statistice dintr-un anuar privitor la acel an şi căutînd aproximativ pătura socială şi regiunea în care el trăia?

Prin spărtura din gardul de tablă se iese pe un maidan pe care se aruncă gunoaiele. Se văd mai multe grămezi negre din care cîteva fumegînd. Poate că aici se aruncă boasca fierbinte care a rămas în cazan după extragerea alcoolului. Se aud tălăngi şi zgomote de oi închise în ţarc. Buşiturile surde, behăit de miei care şi-au rătăcit mama şi vor să se apuce de supt acum, pe întuneric. Trebuie să laşi în dreapta ţarcul şi saivanul cu cele aproape două sute de oi ale omului care e şi proprietarul cazanului. Te gîndeşti că, poate, şi în 1939 cazanul de ţuică al acestui sat se afla tot aici şi că oile, pe atunci ale altcuiva, behăiau la fel în timpul nopţii.

Auzi zgomot de voci şi vezi o lumină slabă licărind prin uşa unei construcţii lipsite de orice măreţie. Te apropii. Doi tipi ies cu o roabă metalică pe uşa pe care te pregăteai să intri. Conţinutul roabei pare cald, scoate aburi. Miroase puternic a drojdie şi a foloştină. Te saluţi cu cei doi. Lumina nu permite să vă examinaţi feţele, dar nici ei nu par curioşi, nu ţin neapărat să te recunoască, să ştie cine eşti şi ce vrei. Înăuntru, împrejurul cazanului e forfotă şi lume multă. Unii sînt ocupaţi cu golirea cazanului, ceilalţi stau pe jos şi ascultă povestea cuiva, rîd, rîgîie, comentează. Cum priveşti de afară, din întunericul dens, ştii că încă nu rişti să fii descoperit. Aşezi rucsacul pe jos, lîngă pervazul uşii. Îţi scoţi hanoracul şi rămîi cu puloverul cenuşiu de lînă amestecată cu PNA. Ştii că astfel vei trece mai uşor neobservat şi în timp ce-ţi îndesi hanoracul în rucsac îi aştepţi pe cei doi care au plecat cu roaba. Vei intra împreună cu el şi deja ai ales locul retras şi neluminat în care te vei aşeza după ce vei intra.

Majoritatea celor dinăuntru par oameni trecuţi de cincizeci de ani, iar locul în care se află, atmosfera, ţuica îi îndeamnă să-şi amintească ceva ce li s-a întîmplat lor mai demult. Au ajuns să vorbească despre vremuri pe care tu nu le-ai trăit şi nu le-ai cunoscut. Nu există o cronologie a lucrurilor povestite. Înlănţuirea lor depinde mai degrabă de pertinenţa vocii celui care intervine, de ştiinţa lui de a povesti, de gradarea povestirii, dar şi de şocul iniţial, de obicei anunţat ca fiind viitorul şoc a ceea ce se povesteşte. Au loc salturi uriaşe peste timp, imprecizii, situări anacronice ale unor evenimente mari, cunoscute, care s-au petrecut, de fapt, în alt an şi altfel. Detaliul mărunt poate schimba întreaga semnificaţie a unei poveşti şi poate determina succesul celui care decide să continue.

Despre cum trebuie întreţinut focul uniform sub cazan cineva îşi aminteşte că „bietul tăticu, numai el se ocupa de asta, iar noi, io cu frati-miu, Vasile, căram boasca, aduceam beţe de floarea-soarelui să aibă la îndemînă şi el stătea numai acolo, cu ochii la foc. Păi, ce, era ca acuma să bagi viţă-de-vie şi lemn de butuc? Coceni şi beţe de răsărită... Şi astea au foc iute, păcătos, imediat o dai în foc şi curge roşu pe partea ailaltă!"

Omul spune că nu avea atunci decît cincisprezece ani şi, calculînd, inventînd (o vîrstă aproximativă pentru mutra lui nerasă), comparînd, tragi concluzia că putea să se întîmple acest lucru odată cu Anschluss-ul. Desigur că puţin îi păsa băiatului de 15 ani de atunci de ce se întîmpla cu Austria şi probabil că nici soarta de acum a ţărilor din Orientul Apropiat nu-l tulbură prea mult.

„Era un cazan tocmai acolo, pă vale, la nea Costică Sfîrînel, parcă era mai mare ca ăsta şi, ce, crezi că băga apa cu furtunu? Cărai cu găleata pînă-ţi săreau ochii din cap. Cînd venea alde nea Mite Bălan să facă ţuica, ăsta avea vie multă şi corcoduşi şi pruni, strîngea totul dă cu toamna în tocitori d-alea mari şi le lipea pe deasupra cu pămînt să ţie peste iarnă şi cum e ca pe-acuma venea şi închiria cazanul o săptămînă, stătea aicea zi şi noapte, mînca, bea, dormea tot aicea. I-avea pă băieţii lui doi, p-atunceea să tot fi avut 18-20 de ani fiecare, nea Niculae şi cu nea Ionică, ăla d-a murit, ăştia aduceau apă de la fîntînă şi beţe dă foc, descărcau cazanu, scoteau cenuşa..."

Aproape fiecare propoziţie e însoţită de un gest indicativ. Cel care povesteşte arată diferite locuri din camera mică şi plină de fum ca şi cum ele ar fi aceleaşi cu cele de acum 40-50 de ani, iar cazanul de aici, din spatele întreprinderii de industrie locală ar fi acelaşi cu cel al lui nea Costică Sfîrînel. Încetul cu încetul toţi cei de faţă se transpun în acea epocă şi în acel loc, celor mai mulţi nici nu le vine prea greu, au trăit şi pe atunci, sînt oameni în vîrstă deja. Cei cîţiva care sînt mai tineri, de fapt pentru ei pare a fi concepută povestea, fac eforturi pentru a-i convinge pe cei mai bătrîni că au înţeles foarte bine, nu trebuie insistat, atîta lucru pot să înţeleagă şi ei. Neîncrederea povestitorului şi a celor de o vîrstă cu el este însă foarte mare. El continuă să povestească tocmai pentru că nu crede că ceilalţi vor înţelege totul. Popescu surîde în colţul lui întunecos; nu vei convinge niciodată pe nimeni cu o poveste care să fie simplă descriere şi nu naraţiune cu întîmplări atractive şi semnificative. Cel aşezat în faţa focului, concentrat asupra ritmului în care acesta trebuie întreţinut, făcînd pauze pentru a-şi relua povestirea ori de cîte ori i se pare că ceva nu e tocmai clar, e şi el o fiinţă conştientă de acest adevăr al povestitorului natural. Imediat se uită către cofa din lemn de dud în care trebuie să curgă alcoolul şi roagă pe cineva să ia păhărelul şi să-i aducă să guste „fruntea" cazanului. Abia pune pe limbă lichidul şi se declară mulţumit, poate chiar uimit de mulţumire, cum se spune?, se arată mirat că a putut ieşi o ţuică aşa de bună din boasca lui prost păstrată peste iarnă, aproape că se temea să nu fie trezită şi să strice focul degeaba.

„E, zice el, şi ăştia, băieţii lui nea Mite, tineri, de, mai gustau şi ei, ba dintr-o ţuică dintîi, ba din butoi, mai scoteau apă din puţ, mai deşertau cazanu de boască cu găleata, mai gustau, mai aduceau la foc, mai gustau, pe la al doilea, al treilea cazan erau deja piliţi şi se întîlneau prin curte şi nici nu se mai cunoşteau, se luau la bătaie."

Cei care ascultă rîd pentru a demonstra că ei urmăresc povestea şi că s-au prins cum stăteau lucrurile.

„Uliu, fi-r-aţi ai dracu, făcea nea Mite, v-aţi îmbătat! El stătea aicea la foc, nu să mişca şi zicea: ia vezi, măi Costică, ce fac ăia p-acolo prin curte? Şi *betu* nea Costică, parcă-l văz, ieşea după ei, noapte, întuneric şi ăia buf, buf!, îşi cărau cu pumnu sau cu *picioarili."*

Bătrînul care povesteşte îşi subţiază dintr-o dată vocea într-un mod foarte caraghios, probabil pentru a-l imita pe proprietarul de atunci al cazanului. Unii dintre ceilalţi rîd, semn că au recunoscut a cui voce era imitată.

„Ce e, mă, aici, ce-i aici? Vă jucaţi de-a perghelu?"

Aproape imediat unul dintre puştii care mai devreme ieşiseră cu boştina caldă, s-o ducă la groapa cu bălegare fumegînde de lîngă podul metalic, întreabă ce-i ăla perghelu şi, iată încă o dovadă că tot ce se spunea acolo avea ca destinatari tocmai pe băieţii ăştia mai tineri, omul din faţa focului face o paranteză şi le descrie un joc uitat. Un joc cu o minge de cîrpă şi cu toţi jucătorii dispuşi pe un cerc, cu unul dintre ei, aflat în mijloc, încercînd să recupereze mingea pe care ceilalţi şi-o pasează pe deasupra cercului, prinzînd-o şi căutînd apoi să ţintească un jucător din echipa adversă. Se pun întrebări asupra numărului de echipieri, asupra locului în care are voie fiecare să stea sau direcţia în care poate să fugă, rolul cercului în joc şi originea numelui jocului, cu ce seamănă jocul numit perghelu.

Numai că jocul nu seamănă cu nici un joc contemporan şi nici numele lui nu poate fi explicat. Popescu se gîndeşte la periheliu. E străfulgerat de

acest gînd. De ce perghelu n-ar fi o pronunţie derivată din periheliu? Poate că jocul ăsta a fost lăsat aici chiar de acei soldaţi romani în vîrstă de 19 ani la care el, elevul Popescu, s-a tot gîndit în timp ce venea încoace.

Vocea subţiată caraghioś revine imediat după paranteză, reclamîndu-i pe cei doi fraţi bătăuşi tatălui lor. Acum vocea povestitorului se îngroaşă şi devine fonfăită. Ascultătorii izbucnesc în rîs. Probabil tot pentru a demonstra că au recunoscut personajul reintrat în scenă sau pentru că într-adevăr imitaţia are ceva comic în ea. A cita pe cineva mot-à-mot, mai ales cînd nu crezi sau nu ai respect pentru cuvintele lui, iată un lucru prin care uşor poţi provoca rîsul. E o formă constructivă de a lua în rîs oameni şi idei care, chiar dacă mai există, par să-şi fi încheiat de mult existenţa.

„«Rîsu' lumii, rîsu' lumii.»"

Povestitorul s-a ridicat de pe buturugă şi şi-a spus pălăria pe ochi pentru a rosti cuvintele de mai sus. Rîzînd tare şi gîndindu-se probabil mai mult la scenă decît la cuvinte, unii dintre cei de faţă solicită repetarea.

„Cum, bre?"

„«Rîsu' lumii, Rîsu' lumii.» Şi ieşea la ei cu o jordie d'asta şi mi ţi-i altoia. «Ai, bre, tată, tot în mine dai?»" Vocea a devenit plîngăreaţă şi imită şi un defect de pronunţie. Pare tocmai defectul de pronunţie al supravieţuitorului dintre cei doi fraţi despre care tocmai se povesteşte.

„Eşti om însurat şi tu, mă, fi-r-ai al dracu, ptiu, rîsu' lumii."

> 17 aprilie 1939. Ministerul de Externe al Germaniei a transmis unui număr de 27 de state din cele 31 enumerate în mesajul preşedintelui S.U.A. (cu excepţia Franţei, Marii Britanii, Poloniei şi U.R.S.S.) din 14 aprilie 1939 o telegramă în care le adresa întrebările: a) dacă se simt ameninţate de o agresiune din partea Germaniei şi b) dacă l-au autorizat pe preşedintele S.U.A. să le reprezinte.
> 28 aprilie 1939. Într-un discurs rostit în Reichstag, Hitler răspunde mesajului preşedintelui S.U.A., F.D. Roosevelt, din 14 aprilie 1939, enumerîndu-i răspunsurile negative primite din partea statelor chestionate şi respingînd în derîdere propunerile conţinute în mesajul preşedintelui. Din cele 27 de guverne chestionate, singur guvernul român a adresat un „răspuns muşcător", arătînd că guvernul german era mai în măsură să ştie dacă vreo ameninţare plana asupra României din partea Reichului.

(Petre Bărbulescu, Ionel Cloşcă – *Repere de cronologie internaţională 1914-1945,* Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1982, p. 277)

„Era însurat Niculae?"

„Eraaa. Ionică, săracu, nu era. Da' stăteau toţi în casele lu aldi tac-su. D'acolo *s-a* şi dus amîndoi la război şi tot Ionică, săracu, nu s-a mai întors."

I. Rubus Idaeus

„Eeee, război, război!" – zise unul dintre bătrînii care stăteau ghemuiţi chiar în apropiere de Gelu Popescu, lîngă peretele de lut al încăperii. Pînă atunci nu zisese nimic, băiatul aproape că nici nu-i observase prezenţa. Cuvîntul lui, plasat în singurele cîteva secunde de tăcere pe care le permisese volubilul povestitor, transformă puţin atenţia şi aşteptările celorlalţi. Cei mai în vîrstă păreau concentraţi asupra amintirilor, fiecare voia să găsească repede ceva demn de a fi povestit şi, iată, acum, dintr-o dată prilejul tematic era în favoarea lor; şi ei trecuseră prin război. Cei cîţiva băietani, unii de o vîrstă cu Gelu, alţii chiar mai mici, obişnuiau să ciulească urechea ori de cîte ori se povestea despre război: o plăcere inexplicabilă le colora imediat feţele. Asta aşteptau şi acum să se întîmple.

Oricum, se aflau în faţa unei întîmplări mai puţin comune pentru ei. De obicei nimeni nu se apuca să vorbească despre război la simpla cerere a unui copil. Filmele de război arătau altceva decît oameni din satul nostru povestind lucruri greu de imaginat, striviţi ei înşişi sub povara neobişnuitului a ceea ce aveau de povestit. E uşor de captat atenţia cu asemenea lucruri, dar mult mai greu de păstrat. Cu invenţia de fapte sau locuri trebuie să fii atent, oricînd poţi fi prins cu minciuna. Variantele scrise (sau oficiale) e multora dintre evenimentele mari ale perioadei existau şi nu puteau fi contrazise. Orice situare greşită a experienţei personale aducea dubiul asupra adevărului celor relatate. Bătrînul de lîngă perete, cel care prin cuvintele lui aproape liric rostite determinase suspendarea poveştii cu cazanul de ţuică şi familia Bălan (o subminase sau determinase pur şi simplu amînarea ei), părea omul ori mai în măsură să se apuce de povestit. Un stimul suplimentar era necesar şi pentru el şi, tocmai cînd Popescu se pregătea să-l întrebe ceva (ceva gen „matale ai fost la război, bre, pînă unde ai fost?") pentru a-i oferi acest stimul, vocea cuiva, o voce subţire deşi bărbătească, vocea unui om încă tînăr, unul cu bască şi neras, aşezat pe jos chiar lîngă groapa în care stătea cofa de lemn de dud şi se umplea încet încet cu alcool de fructe din ce în ce

mai slab, vocea acestuia deci sparse tăcerea şi dovedi că cealaltă poveste nu era pentru toţi ceilalţi şi definitiv încheiată.

„Ai, bre, zise el, dar alde Bălan ăştia d'aici nu e rude cu Sică nebunu' ăla din B.?"

Popescu tresări la auzul numelui satului din care plecase cu o zi înainte. Ar fi putut spune că pe respectivul nebun îl şi cunoscuse. În orice caz, mai auzise cîte ceva despre el. Iată cum, un singur element era suficient pentru ca ascultătorul să fie captat de o altă poveste decît cea de care interesul său este legat direct. Tînărul neras şi cu bască simţi că i-a surprins pe ceilalţi şi se grăbi să continue.

„Cînd eram pă Salvare, l-am adus io de cîteva ori la Spital şi parcă ştiu că tot Bălan îl chema pă buletin."

O poveste cu nebuni poate să atragă atenţia în aceeaşi măsură ca şi o poveste de război. Oamenii simt că pot să audă lucruri mai puţin obişnuite şi că, pînă la un moment dat, o poveste cu minţi rătăcite e ceva mai veselă decît una cu morţi, răniţi, explozii şi împuşcături. Răsuflă uşuraţi într-un fel; acceptă să asculte şi povestirile, poate interesante, ale unui şofer de Salvare, mai ales dacă acesta a avut şi ocazia să-l ducă pînă acolo, la ospiciu, pe unul pe care-l cunosc şi ei: Sică.

„Pă vremea aia avea un fix: să credea ofiţer şi bătea pas de defilare prin curte. Cînd îl apuca dracii lui era periculos că apuca te miri ce cu mîna, un baston, un topor, o coasă şi te trezeai că vine să se lupte cu tine. Striga şi înjura, zicea «bifoimate», dă unde o fi auzit şi el d'alde astea şi-ţi dădea la cap imediat. Acuma, nu era problemă dacă era un om mare, că ştiai că-i nebun şi te fereai, da' mai erau copiii, să juca cu ei, le făcea puşti din lemn, îi organiza pe armate, detaşamente, divizii şi pe urmă îi punea să se bată. Copiii se jucau în glumă, dar el era periculos, odată îşi pierdea controlul şi se trezea că dă d'adevăratelea cu toporu, cu furca, cu ce-i venea la mînă. Aşa, după ce-i făceau ăştia tratamentu, băga injecţii în el, puteai să stai de vorbă cu el, îţi povestea ce-a făcut prin balamuc, cum să înţelegea cu doctorii, cu alţi nebuni ca el. Acuma ăia erau nebuni, nu el. La Bălăceanca, zicea că a ieşit odată din curtea spitalului, era un chioşc acolo cu bomboane, cu sucuri, cu biscuiţi şi portaru îi ştia, care era, aşa, mai potolit, îi dădea voie să-şi cumpere, să iasă de unu singur pe poartă şi să vină înapoi. Şi vizavi e o biserică, biserica din sat. Iese el într-o duminică să-şi ia biscuiţi şi ce crezi, al dracu, că-i dă prin cap să facă? Mai era cu încă unu, spunea el cum îl cheamă şi p'ăla, că-i tot dup'aici, din satele astea de pe vale, da' am uitat cum îl cheamă. Şi zice: Hai, mă, la biserică, să facem rost dă bani!

Şi-au dat jos halatele de pe ei şi au intrat în biserică aşa în izmene, în pijamale. Lumea care era acolo nu i-a văzut că era slujbă şi erau iuţi cu spatele spre uşă. Ei s-au aşezat în genunchi, s-au făcut şi ei că se roagă acolo şi s-au dus aşa, d'a buşilea, mai în faţă. Cînd a ieşit popa mai în faţa altarului să cădelniţeze sau dă ce-o fi ieşit el, ăştia, hop, sar amîndoi şi-i pun mîna în gît. Dă-i ţipete p'acolo prin biserică, babele ţipau şi se închinau, băieţii nimic: Scoate banii, părinte, că te omorîm! A deschis ăla cutia milelor şi le-a dat, dar, ai dracu, că nu era proşti, i-au luat anteriu lu' popa. Şi ăla care-l avea pe el şi încă unu mai vechi, care-l avea în altar, sau unde l-o fi avut acolo. Au pus anteriele peste pijamale, au ieşit pe o uşiţă din spatele altarului şi, tuleo, drept la autobuz să plece la oraş. Acolo nu ştiu cum e că-i autobuz tot la o jumătate de oră. S-au urcat ei, dar pînă să plece autobuzul au venit însă oamenii ăia de serviciu de la spital şi i-au luat ca din oală. I-au legat în cămăşile alea de forţă, i-au băgat la izolare şi le-au luat şi banii. Na, Sică, ai mîncat şi bătaie şi ai pierdut şi banii! Altă dată erau nişte oameni şi coseau prin curtea spitalului. Şi s-au dus să bea apă sau unde s-o fi dus şi au lăsat coasele acolo. Sică al meu, pac, se repede şi ia o coasă şi se duce drept la nişte vizitatori: Dacă nu-mi cumpăraţi o ciocolată, vă iau gîtu' cu coasa. Ăia că hîr, că mîr, că se duc ei să-i cumpere ciocolata, Sică nimic: Daţi-mi banii că-mi cumpăr io! Vine un doctor şi zice: Băi Sică, da' dacă-ţi dau două ciocolate, îmi dai mie coasa? Hî, zice, avea-r-ai mintea mea! Păi dacă-ţi dau coasa, tu nu-mi mai dai nimic. Ce, crezi că era prost? Pîn' la urmă tot a reuşit să fugă o dată de acolo, cum dracu' o fi făcut că a ajuns pe jos pînă în oraş şi acuma voia să se ducă la frati-su şi nici nu prea ştia unde stă ăla. A văzut undeva, într-o curte, nişte haine militare puse la uscat. Le-a furat şi s-a îmbrăcat cu ele. Îi cădea şapca pe ochi, haina-i era mare, pantalonii prea lungi, da era îmbrăcat acuma. A mers el aşa toată noaptea prin oraş s-ajungă la frati-su ăla. Şi zice, băi, nea Vasile, să vezi cînd se mai făcuse aşa, dimineaţă, cum trecea un militar pe lîngă mine, cum mă saluta! Cine ştie ce grad o fi avut ăla dă-i furase el hainele! În fine, cum s-ajungă la frati-su cînd el mergea şi nu ştia unde să duce? Pînă la urmă l-au văzut nişte miliţieni, se făcuse probabil mai lumină şi au văzut cum atîrnă hainele pe el, s-au apropiat de el, l-au întrebat de una de alta, au văzut că nu e în toate minţile şi l-au dezbrăcat imediat; l-au trimis pachet înapoi. Acuma îl ştiau toţi de «Ofiţeru», îţi dai seama că boala lui mergea şi mai şi. El se credea ofiţer, ăia îl porecleau «Ofiţeru», ce mai...

Păi, io, cînd l-am dus odată, acu' cîţiva ani, nu ştiu ce dracu mai făcuse, că văz că mă cheamă de acasă la dispensar, zice, hai să-l duci pe

Sică la spital că are crize puternice şi ăştia nu pot să-l mai ţină aici. Îi făcuse ei cu chiu, cu vai, o injecţie să-l mai calmeze, dar el, al dracu, nu să potolea deloc şi nici ăştia nu mai aveau din seru' ăla care-i trebuia lui. Hai, să-l duc! Îl luăm noi, cîţiva bărbaţi, cu portaru de la dispensar, cu nea Mitu, ăsta de la *industria locală,* cu încă vreo doi, nu ştiu cine mai era, şi-l urcăm pe uşa din spate în Salvare. Încui io uşa, că avea lacăt pe dinafară, şi-l las acolo, n-avea ce să rupă, ce să spargă.

Cînd ajungem în curtea spitalului, mă dau jos din cabină şi ăia mă întreabă pe cine am adus, portarii ăia d'acolo, nişte oameni de serviciu... Io zic, zic, stai, că nu-mi aduc aminte cum îl cheamă, şi descui lacătul. Sică al meu, cum a văzut uşa deschisă cum a sărit jos. Era numai într-o cămaşă d-aia lungă, scoasă din pantaloni, îi ajungea pînă la genunchi, un pantalon murdar pă el şi desculţ, ciufulit cum trăsese ăia dă el să-l bage în maşină. Măi, fraţilor, şi unde nu mi se apucă şi trage un pas de defilare pă cimentu' ăla din curte, ştii cum ridica picioru? Pînă la brîu şi... pac, pac, ziceai că-i din trupele de elită. Io dacă aş fi dat aşa cu talpa de ciment şi încălţat să fi fost şi mă internam să mă tratez de fracturi la călcîie. El, nimic! Ăsta, gata, l-au şi cunoscut, zice unu: A, ăsta-i Ofiţeru, lasă-l aici că-l ştim noi ce-i poate pielea!"

Tot ce spune fostul şofer al Salvării pare comic, deşi nu prea este. Băietanii ascultă şi se hlizesc, bărbaţii par să se gîndească la altceva, bătrînii oftează şi unul dintre ei chiar se ridică şi iese afară.

Între timp cofa de lemn de dud s-a umplut cu ţuică, cel din faţa cuptorului a turnat apă pe foc şi unul dintre băieţi se duce să-l cheme pe Gavrilă să ia uiumul.

Popescu se ridică şi el în picioare şi citeşte pe peretele încăperii, la lumina slabă a becului montat deasupra alambicului, o hotărîre a Consiliului Popular local cu privire la funcţionarea alambicului de 220 de litri. Este specificat în text procentajul de ţuică tare care va fi reţinut pentru fiecare încărcătură a cazanului. Unele rînduri sînt şterse, ilizibile, cineva a stropit cu apă, intenţionat sau om greşeală, hîrtia dactilografiată, semnată şi ştampilată de primar. Numele proprietarului instalaţiei de rafinare este şi el şters pe jumătate. Se mai cunoaşte unde a fost scris cu cerneală numele de familie numai litera I (mare de mînă), iar pe rîndul următor, ceva mai în dreapta, scrie clar: Gavrilă.

Bătrînul care pînă atunci stătuse pe jos alături de Popescu se ridică şi el, va fi rîndul lui la cazan, pare neliniştit, are de făcut vreo trei sau chiar patru cazane şi nu ştie cum va face, dacă băieţii ăştia mai tineri i-ar da o

mînă de ajutor el ar fi bucuros să le dea şi lor cîte un chil de ţuică, el e totuşi bătrîn, nu poate singur, să toarne şi apă, să şi bage la foc, să schimbe boasca.

— Lasă, nea Antoane, zice fostul şofer de Salvare, noi nu sîntem aici?, vezi-ţi de treabă!

Popescu abia acum îşi reaminteşte că a venit s-o caute pe posibila rudă a lui Grinţu, „un om mai în vîrstă, Grinţoiu sau Grinţescu, nu se ştie de ce cîndva a cerut să-şi schimbe numele". Ar trebui să-şi imagineze că este chiar unul dintre bătrînii prezenţi aici. A venit doar pe urmele lui, nu se poate să-i fi scăpat. E mai greu de crezut că Grinţoiu este cel care tocmai a terminat ultimul cazan din cele cinci cîte spune că a fiert de azi-dimineaţă pînă acum. E mai degrabă posibil să fie tocmai acest „nea Anton" pe care Popescu se decide brusc să-l ajute să descarce viţa uscată de vie pe care a adus-o pentru foc. În felul acesta va părea mai puţin suspect celor din jur, va putea rămîne pe lîngă ei toată noaptea şi, deci, va reuşi să afle mai multe lucruri. Bătrînul, oricum, nu poate conta prea mult pe ajutorul şoferului de Salvare care a tot gustat ţuica şi nu e sigur că se va putea ridica în picioare cu uşurinţă. Acum ei chiar gustă din nou cu păhărelul direct din cofă şi se declară nemulţumit de tărie. Asta îi aminteşte încă un lucru demn de povestit şi ca atare rîde întîi de unul singur de ceea ce tocmai şi-a amintit. E vorba, de fapt, Popescu reuşeşte să reconstituie uşor povestirea din fragmentele pe care le ascultă de fiecare dată cînd intră cu un braţ de viţă şi o depozitează în colţul depărtat de vatră, despre nişte beţivi dintr-un sat ceva mai depărtat decît B. şi mai mare, un sat care avea şi un spital şi unde omul cu Salvarea se mai ducea din cînd în cînd cu bolnavi sau cu medicamente. Ăia, beţivii ăia, au văzut într-o zi că iese fum de la cazanul de ţuică şi, deşi nu era o perioadă în care cazanul să fie deschis şi să funcţioneze, s-au şi dus acolo să vadă dacă nu e rost de ceva băutură. Aspectul satiric al povestirii este ineficient, cel comic este mai puternic întrucît cel care povesteşte este şi el aproape beat şi se străduieşte să-i descrie drept foarte vicioşi pe cei doi beţivi dintr-un sat fără nume. În fine, ăia, cum au ajuns la cazan au şi întrebat ce e cu ţuica aia, a cui e, cine o face şi de ce nu le dă şi lor să guste. Omul de acolo, proprietarul cazanului, sau cine-o fi fost, zice: „Bă, nu vă dau, că-i a spitalului, au adunat de prin curtea spitalului prune, vişine căzute pe jos, corcoduşe, da' mi-e frică să vă dau că dacă vine doctoru' Cutare şi vă găseşte aici se supără pe mine, mă reclamă la primar, n-am io chef să mă pun rău cu nimeni pentru voi." „Ai, bre, dă-ne un chil că-l luăm cu noi şi-l bem mai încolo, pă vale, nu ne vede nimeni." „Aşa, da, vă dau, dar puneţi mîna şi daţi-mi doi poli!" Ăia au plătit litrul de ţuică pe care proprietarul

cazanului l-a şi pus într-o sticlă şi le-a învelit-o în ziar să nu vadă nimeni ce au ei acolo şi au plecat. Numai că în ziua aia cazanul într-adevăr fusese deschis din ordinul primăriei numai în folosul spitalului, însă nu pentru a face ţuică din prunele culese de pe jos din curtea spitalului (prunele nici nu se copseseră bine la ora aia) ci pentru a face, pur şi simplu, apă distilată. Se pare însă că tot ce iese pe ţeava alambicului determină comportamente agresive la unii oameni. Ăia doi, doar ce-au gustat din apa distilată şi au şi venit înapoi şi l-au bătut pe cel de la cazan de l-au băgat în spital pe două săptămîni. L-au trimis adică să se trateze el cu ţuică d'aia din care le vînduse lor un chil cu doi poli.

Abia după ce împreună cu bătrînul ai reuşit să pui în cazan cele douăzeci şi cinci de găleţi de boască ai început şi să fii sigur că el este cel căutat. De aici înainte totul se complica însă mai mult decît te-ai fi aşteptat. Bătrînul Grinţoiu părea un om ursuz şi fără chef de vorbă, trăncăneala din ce în ce mai incoerentă a şoferului de Salvare îl enerva, iar ironiile acestuia aruncate fără rost la adresa calităţii îndoielnice a materialului din care bătrînul urma să facă ţuica îl înfuriau pur şi simplu. Nu puteai spera la cine ştie ce destăinuire interesantă în ordinea care-l interesa pe Grinţu, în favoarea sau în defavoarea bănuielii de care-ţi vorbise cîndva. Ai mirosit repede că bătrînul nu ştie ce cauţi pe acolo, că te crede un băiat din sat, venit şi el cu părinţii să aştepte rîndul la cazan şi l-ai lăsat să creadă asta pentru că te avantaja. În scenariul pe care urma să i-l prezinţi, mai tîrziu, lui Grinţu, aveai să joci rolul anchetatorului întîmplător. Ştiai că te va obliga să-i povesteşti totul în amănunt şi că era convins că desprinde din povestea ta mai multe informaţii decît tine. Erai un fel de cablu prin care el îşi culegea date personale (poate!) dintr-o zonă care-i era deocamdată inaccesibilă.

După ce bătrînul lipise cu pămînt locurile în care ţeava de cupru se cupla cu partea de sus a cazanului şi cu intrarea în spirală care traversa bazinul cu apă rece ai mai avut timp să observi că şoferul adormise întins de-a lungul peretelui şi că ceilalţi îşi băteau joc de el mînjindu-l cu pămînt şi îngrămădind peste el snopi de viţă de vie uscată. Ai observat un zîmbet pe faţa bătrînului Grinţu şi, mulţumit, te-ai dus să aduci furtunul pentru a completa cu apă rece bazinul.

Poziţia ta în următoarele ore ale acelei nopţi, posibilitatea ta de a capta propoziţiile bătrînului şi de a-l incita la vorbe şi poveşti, depindea în mare măsură de reuşita primului cazan. Bătrînul se instalase la foc şi părea concentrat şi absent. Pînă la urmă, cînd cei care se aflau în încăpere s-au

plictisit să-l mai zgîndăre pe şofer, cineva a avut ideea să-l scoată afară, sub şopronul din faţa intrării şi să-l lase să doarmă acolo. Atunci bătrînul într-adevăr a devenit mai vesel şi chiar vorbăreţ.

*

(IMAGINI)... Între timp, Ana, fata aceea care-mi trimitea scrisori pe adresa dumneavoastră se pare că nu mai e în ţară. A încetat brusc să mai scrie, după ce în ultimele ei scrisori mă somase într-un mod puţin obişnuit: sau eu mă însuram cu ea şi atunci ea rămînea aici şi-i lăsa pe ai ei, mamă, tată, un frate şi o cumnată să plece (aveau rude într-o ţară străină – ziceau că fac un fel de reîntregire a familiei!) sau eu nu voiam să mă însor cu ea şi atunci, întrucît nu avea alţi prieteni la care să ţină atît de mult cum ţinea la mine (Chiar aşa!), iar familia ei oricum pleca, atunci, neavînd încotro, ar fi plecat şi ea. Ciudat ultimatum, nu-i aşa? Ei bine, închipuiţi-vă că nu i-am răspuns în prima lună de la această ultimă scrisoare, iar după aceea, cum ea nu mai revenea cu nici o veste, mi-am imaginat că a considerat că răspunsul meu e nu şi a plecat. Dacă e chiar aşa, îmi voi reproşa multă vreme lenea sau iresponsabilitatea din cauza căreia nu i-am răspuns imediat. De fapt, o iubeam!

(— Ce faci, băi, teristule? – strigă Zare şi sări să-l îmbrăţişeze pe Grinţu. Priviri tulburi dintr-un întreg sector al mesei festive se îndreptară pline de curiozitate spre ei.

— C'est votre frère? întrebă una dintre doamnele aşezate în dreapta lui Grinţu.

— Non, madame, on a fait le service militaire ensemble!

Păreau grozav de bucuroşi de revedere.

— Ia loc, zise Grinţu trăgînd spre el un scaun de la masa vecină.

— Nu, nu, sînt cu nişte prieteni – refuză Zare şi-i arată cu mîna spre locul în care Muşu şi Aşchiopoaie stăteau nemişcaţi ca două curci într-o colivie de canari.

Se mutară la masa abia ocupată prin forţă. Apăru din nou şeful de sală împreună cu un chelner solid şi cu o mutră tîmpă.

— Băieţii sînt cu dumneavoastră, domnu' Grinţu? – întrebă „le maître d'hotel".

— Da, nea Gicu, sînt băieţi buni, prietenii mei!

— Mă iertaţi, n-am ştiut, mai zise el şi plecă nu înainte de a-i mai adresa lui Zare un zîmbet care semăna perfect cu o înjurătură de mamă.)

Dar ce înseamnă cînd răspunsul unui filosof la problemele vieţii constă în porunca tăcerii decît la recunoaşterea falimentului filosofiei sale?

(G. Lukács despre Wittgenstein, în *Ontologia existenţei sociale*, vol. I, p. 93, Editura Politică, Bucureşti, 1982)

(Se mutară apoi pe terasa dinspre mare a restaurantului. Era răcoare, dar ţînţarii mişunau nestingheriţi. După ce fură serviţi cu ficat de porc şi cîrnăciori olteneşti, cu vin roşu şi apă minerală, Grinţu se duse din nou în salon şi ceru să fie stinsă lumina de pe terasă.

— Aşa da! – se bucură Zare. Ceilalţi doi nu păreau la fel de încîntaţi de soluţia aleasă. Pînă la urmă se aşezară în aşa fel încît printre faldurile perdelei vedeau o bună parte din ringul de dans. Se delectau privind trupuri de doamne de toate vîrstele agitîndu-se, sărind, ţopăind, chicotind, adică dansînd. Ele nu ştiau că sînt privite şi de.pe terasă. Zare şi Grinţu rămaseră cu spatele spre salon, priveau marea.)

În fond, toate semnele lăsate de un război se prelungesc în timp pînă la distanţe de cîteva generaţii. Ele pot fi uşor recunoscute printr-un fel de alianţă secretă cu absurdul sau cu nebunia. E absurd, recunosc, să nu vreau să aflu niciodată cine sînt sau cine au fost părinţii mei, dar... eu sînt cel nebun sau la o determinare dată reacţionez normal, deci sînt normal? Mai clar: dacă reacţia mea ar fi cea firească şi aş ignora situaţia nefirească în care mă aflu, nu cumva comportamentul meu ar fi puţin pieziş faţă de logică? Să zicem „dionisiac", am propus eu atunci, dar cred că nu aţi acceptat propunerea mea. L-aţi lăsat pe Solemnul să-mi facă el o scurtă lecţie despre mitul lui Dionis. Am vrut să mă îmbăt atunci, dar n-am reuşit, Solemnul a reuşit în schimb şi, cînd dumneavoastră eraţi plecat la WC, l-am prins că încerca s-o mîngîie pe Getuţa pe picior şi l-am dat afară pe scări. V-am spus că se grăbea şi a plecat de bunăvoie. Nu mi s-a părut că v-aţi mirat prea tare de comportarea lui.

Zare! Uite, am o scrisoare pentru tine şi n-am cui să-i trimit. Adică n-am unde. Am luat, după cum vezi, o foaie şi am rupt-o în două egale părţi şi o scriu cu două aceleaşi texte: scrie-mi unde să te caut cu scrisori!!!

Culmea ar fi să fii *întradevăr* la Colonie – căci astăzi, trecînd pe lîngă Telefoane mi-am dat ultimul meu ban să-ţi spun un Hello!, dar nu te cunoaşte acolo nimeni!

Hai, trimite-mi o carte poştală şi lasă-mă să-ţi trimit scrisoarea dacă ţi-am destinat-o deja ţie.

Te sărut lung-lung şi nu mă pune să-ţi
scriu scrisori în duble exemplare! Plouă.

Ana

(„Pur şi simplu colind prin ţară." „Şi asta faci de cînd te-ai liberat din armată?" „Nu, am fost mai întîi pedagog la un liceu, dar mi-au pus în vedere să-mi caut de lucru aiurea pentru că n-am buletin de oraş." „De scenarii te mai ocupi?", „Aproximativ." „Cum adică?" „Adică, am găsit acolo unde eram pedagog un puşti de la Casa de copii care s-a hotărît să-şi caute de unul singur părinţii." „Şi ăsta!?" „Şi, ce te miră?" „Deci şi el colindă?" „Exact. Aşa că l-am pus să-mi povestească ce a aflat şi cred c-o să-mi iasă un scenariu bunişor din povestea asta." „Crezi?" „Sînt sigur, însă, ce e foarte captivant pentru mine este că el a dat şi de urme ale părinţilor mei." „Aha. Şi?" „Nu e chiar aşa de simplu. Din ce am dedus eu pînă acum, se pare că tatăl meu a fost însurat cîţiva ani cu o femeie din satul ăsta care-i trecut pe buletinul meu. Acea femeie nu e mama mea şi nici nu ştiu dacă ea mai trăieşte. Lucrurile astea se întîmplau înainte de război. Stai să vezi! Femeia era însă mai de multă vreme curtată de un alt tip, mai tînăr puţin, băiatul unui învăţător. Ăsta aranjează ca Grinţu, babacu' meu deci, să fie încorporat şi să fie trimis direct pe front. Înţelegi în ce scop, nu? Bătrînul fuge, dar tot este încălţat şi trimis pe front. Femeia lui rămîne singură la părinţii ei. Se pare că bătrînul era venit din altă parte, încă nu ştiu de unde. Buun. Băiatu' învăţătorului trece la acţiune şi încet-încet prin diverse manevre şi acte false, ştiu şi eu, plastografii etc. – văd eu ce bag aici dacă fac scenariul aşa – o convinge pe femeie că soţul ei a murit pe front şi o ia el de nevastă. Grinţu, bătrînu deci, află de lucrurile astea şi după război nu se mai întoarce acasă. Se opreşte undeva la munte şi se însoară acolo din nou. Se pare că eu acolo sînt născut. În fine, de aici începe o parte şi mai complicată. Unele accente ale ei noi nu le vom înţelege niciodată. Adică de ce am ajuns eu în cele din urmă din nou în satul în care bătrînul nu avea nici un motiv să revină?"

Muşu şi Aşchiopoaie îşi terminaseră porţiile de ficat şi cîrnăciori, goliseră vreo trei sticle de vin şi se săturaseră să tot privească printre perdele la ce se întîmpla pe ringul de dans. Oricum, femei neînsoţite nu păreau să fie pe acolo, deşi unele păreau însoţite nepotrivit. Ascultau.

„Şi?" – întrebă din nou Zare. „Şi. Se pare că noul soţ al primei femei a lui taică-miu a reuşit din nou să tragă sforile şi să-l înfunde pe bătrîn. L-a pîrît cu ceva, l-a denunţat, ştii cum era pe atunci, şi l-a băgat pe vreo cîţiva ani în puşcărie. Cum a dat de el, cu ce l-a pîrît, ce s-a întîmplat cu mama mea, despre toate astea nu ştiu nimic." „A, păi eşti pe terenul tău acum, delaţiunea, istoria, nu ştiu ce. Chiar vrei să faci un scenariu din asta?" „Să vedem. Partea ciudată e că *am fost făcut cadou* familiei delatorului." „De ce, cum?" – întrebă Zare. „Uite aşa, să mă întreţină el cît timp e bătrînul în puşcărie. Sau poate că Grinţu, tata deci, s-a gîndit că prima lui femeie va avea grijă de mine. Ţi-am spus că despre mama nu ştiu nimic." „Extraordinar!" – zice Zare. „Şe oameni, bre, şe oameni!" – adaugă şi Aşchiopoaie care-i numai ochi şi urechi. „Buun, acum vine secvenţa şoc: femeia, prima nevastă a lu' tata deci, nu ştie nimic. Ea crede că Grinţu a murit pe front şi e însărcinată, trebuie să-i nască un copil noului ei soţ abia acum, sîntem prin cincizeci şi ceva, deci a aşteptat şi ea o vreme, a avut unele bănuieli!" Muşu se întoarce şi el cu spatele la vitrina de sticlă prin care pînă atunci tot mai privise ringul de dans. E cu spatele la cei trei şi priveşte spre mare. Tace. „Eu sînt adus plocon în casa ei tocmai cînd femeia trebuia să nască. Nu ştiu cine m-a adus, bănuiesc doar, în fine, nu are prea mare importanţă. Delatorul face o scenă de furie, femeia alta, secvenţă şoc, cum ţi-am zis, ea probabil că vede că eu semăn cu Grinţu bătrînul, scandal, chestii şi femeia naşte pe loc, tot un băiat se pare, dar după asta cade bolnavă, înnebuneşte, ceva se întîmplă cu ea!" Şe oameni, bre, şe oameni!" – se miră de unul singur Aşchiopoaie. Tot el toarnă şi în paharele golite între timp. „Nu ce oameni, bă, ce perioadă ciudată!" – îi atrage atenţia Zare, dar băiatul pare să nu înţeleagă ce i se spune. Zice doar: „Ţţ-ţţ-ţ!" „Oare aşa o fost povestea, sau o fost altfel şi dumneata vrei să-ţi iasă filmu'??" – întreabă şi Muşu. „Stai că n-am terminat", zice Grinţu. „D'apoi să spui întîi cum o fost şi pă urmă s-o termini!" – insistă moţul. „Muşule, lasă gura!" – pune Zare lucrurile la punct. Grinţu continuă. „Nu peste mult timp, un an, doi ani şi noul meu tată e arestat. Cineva a avut grijă şi de el să nu scape nepedepsit! Aşa că mesagerul, cel care m-a adus plocon prima dată, nu ştiu cine e, dar bănuiesc, mă ia şi mă dă în grija unei femei pe care eu o credeam mamă cînd a murit şi a trebuit să fiu luat în Casa de copii. Acum ştiu că nu era mama mea. Ce zici, Popescu?")

Eu respect propoziţiile esenţiale privitoare la cinstea istoricului şi la loialitatea lui faţă de fapte şi documente. N-am uitat principiile sănătoase pe care m-aţi pus să le învăţ pe dinafară. Ştiu că indignarea sau admiraţia

pot să apară în orice descriere de fapte istorice, dar că ele nu trebuie niciodată să țină loc de explicație, dar... dacă totuși facem loc indignării și admirației, de ce am ezita să facem loc și *ironiei, burlescului,* tuturor celorlalte sentimente care pot apărea în timpul descrierii?

Gîndiți-vă puțin la colinde, domnule profesor! Ce fel de istorie este aceea din textul colindelor decît una exactă și sentimentală? Și scrisă (spusă, mai bine zis) de poporul însuși! Și spusă fiecărui membru al comunității, strigată la fiecare fereastră, democratic. Și însoțită de umor, de ironie, de admirație, de indignare, înscenată, jucată, cîntată etc.! Încifrată, dacă vreți, dar încifrată așa de frumos încît nici nu mai poate fi rescrisă și nici nu-i inexactă. În felul ăsta ziceam eu atunci că și istoria are dreptul să fie dionisiacă. Dar m-ați ironizat și mi-ați zis că n-am șanse să devin student la istorie cu teorii de genul ăsta. Cine știe?

(Trei muncitori aproape fruntași se întorc agale pe strada pustie a stațiunii N de la hotelul N, unde au băut de cîteva sute fiecare, spre Colonia muncitorească aflată cam la vreo 4 kilometri, unde vor dormi profund. Întîlnesc în drum un tip aproape la fel de pilit ca ei. Acesta se apropie de Mușu – probabil că pe ceilalți doi încă nu-i vede, ei vin mai în urmă – și-i zice:

— Auzi, bă, vreau să te bat! Vrei?

— Păi, poț? – întreabă Mușu sincer.

— Hai să vedem! – zice ăla.

— Și dacă-ți iau șapca?

— Hai să vedem! – insistă tenacele trecător.

Așa că s-au încăierat, dar nu i-au luat decît șapca.)

J. Grințu Anton – infanterist marin

„Bă, fraților, io sînt om umblat prin lume și nu găsesc alt chichirez lumii ăsteia decît că poți purta cu tine unde vrei hoitul ăsta de humă. În momentul cînd trebuie să-l lași sau te obligă cineva să-l ții într-un loc, să nu-l mai miști, să nu mai fie al tău, atunci ai murit și dacă tu ai murit lumea nu mai are nici un chichirez...

Păi, io nu sînt du p'aici, unde m-am născut io e sat cu baltă și cu pește, cu țînțari doi la chil și cu jumătate de viață trăită în barcă. D'aia m-a și luat pe mine în armată la Infanteria Marină sau Marina Călăreață, cum îi ziceam. Da' și pînă să mă ia în armată am umblat mai mult dăcît trebuia, că mă săturasem de pește, de stuf și de apa aia care-ți îngheață sîngele-n vine. Mergeam cîte doi kilometri prin stuf pînă ajungeam la apă mare să prind pește și, ce aveam?, șase ani! Și prindeam peștele cu mîna și-l puneam între dinți că-mi erau mîinile înghețate și nu puteam să-l țin, îmi scăpa. Am mai fost p'acolo acu cîțiva ani și ce crezi c-au făcut? Au pus porumb pă toată lunca aia care era înțelenită de stuf dă ziceai că nu să scoate porumb d'acolo cît îi lumea. Nu știu cum a făcut dă a secat toată partea aia și a intrat cu tractoarele s-o are. Omu' face și pă dracu în patruzeci dă ani și io cam d'atîta vreme nu mai fusesem p'acolo.

Io, la vîrsta dă 14 ani am plecat la București și m-am băgat ucenic la fabrica dă șlefuit oglinzi a lu' Gogu Dumitrescu, din Fundătura Ceair. Pă urmă, în anu' următor, nu mi-a mai convenit la oglinzi și m-am dus la unu, Cristache Melinte, care avea atelier de tîmplărie și am învățat și tîmplăria, da' peste iarnă, a fost iarnă grea sau nu mai avea el comenzi să ne ție pă toți ucenicii, că ne-a gonit, ne-a dat pașapoartele. Am mai stat pînă-n primăvară la un meșter, nu mai știu cum îl chema pă meșteru ăla, și pă urmă m-am mutat din nou: pă Mihai Bravu, la fabrica Oțet-Cocoș.

Cînd eram acolo am recrutat și atunci mi-a venit așa să-mi caut o nevastă și am venit aici, în Burlești (arată cu mîna în direcția unui sat pe care Gelu are de gînd să-l viziteze din nou) și m-am însurat cu una Speranța, era învățătoare și m-am gîndit să m-apuc dă plugărie. Bietu ta-su,

săracu, era orb şi avea şase pogoane de pămînt, nu era nici mult, nici puţin, da' munceam doi şi mîncau şapte, aşa că niciodată nu s-ajungea pînă în martie cînd ieşeau urzicile şi loboda şi te amăgeai cu un peşte că mă duceam io să-l prinz. Ori ieşeai la furat, ori mureai dă foame. Şi, hodoronc-tronc, mă trezesc că-mi vine ordin dă încorporare, da' dîn tot leatul meu numa' mie din tot satul. Şi s-auzea că începe războiu'. Măi, să fie! M-am gîndit io că e ceva necurat la mijloc şi, dacă mi-a murit şi nevasta, am dat-o dracului dă plugărie şi am plecat iar."

Gelu e singurul care bănuieşte că moartea soţiei e o minciună, prea e spusă în grabă, dar momentul de linişte pe care-l impune cu mare ştiinţă infanteristul marin e respectat de toţi cei de faţă. Regula povestirii lui pare să fie totalul dezinteres pentru cei care-l ascultă. Ei nu există, bătrînul pare să povestească direct jarului şi flăcărilor din gura cuptorului. Ceva ca o apă îngheţată ni se strecoară în corp în timp ce vorbeşte, iar răscolirea focului cu vătraiul de fier, operaţie pe care o face totdeauna în pauzele discursului, nu face decît să completeze senzaţia în sensul echilibrului. E probabil special gîndită această oprire şi această răscolire înceată a focului, e mai mult ca sigur că face parte dintr-un fel de *actio* al retoricii lui.

„Îmi intrase mie în cap că trebuie să trăiesc la munte, că numai acolo e destul lemn ca să faci focul şi să alungi frigul şi destulă piatră ca să nu fie noroi."

Surpriza acestei poveşti constă tocmai în subminarea aşteptării. Noi toţi am crezut că e vorba de o tăcere pioasă, de un moment de reculegere în amintirea acelei femei care a fost prima lui soţie şi care a murit tînără. El, în schimb, doar a răscolit focul şi a şi introdus un alt plan, o altă lume, deci alte aşteptări pentru noi. Puţini dintre cei de faţă puteau fi suspectaţi că ştiu cum e un munte şi deci, cu atît mai mult, efortul lor de a-şi imagina cadrul povestirii în următorii ei paşi era mai greu. Ruperea lui, atunci, acum 40 de ani sau cîţi vor fi fost, de o etapă a vieţii lui, se făcea, parcă, mai uşor decît ruperea noastră, a ascultătorilor, de un fragment din poveste. Şi totuşi el, sau ceva mai puternic decît el, ne surprinde din nou:

„N-am apucat să ajung prea departe că m-a dat în urmărire prin toate posturile de jandarmi şi în noiembrie '39 m-au încălţat în gară la Ploieşti şi m-au şi trimis la Sulina la Infanterie Marină. Am stat aproape doi ani la Sulina şi eram singurul care nu ceream nici învoiri şi nici concedii. N-aveam chef să mă duc nicăieri în lume şi cu atît mai puţin la mine în sat unde nu mai trăiau decît fraţii mei mai mici sau poate încă de atunci plecaseră şi ăia undeva în lume. Şi cînd te uitai numai o dată în cimitirul din

Sulina îţi era de ajuns. Tot atîta legătură cu satul în care erau înmormîntaţi ai mei aveam şi eu cîte aveau şi englezii, italienii, grecii şi japonezii îngropaţi acolo cu oraşul Sulina."

Trebuia să ne dăm seama deja că modul lui de a povesti este cu adevărat cel al unui infanterist. Povestea înainta pas cu pas, chiar dacă aproape fiecare pas putea însemna o surpriză, iar noi nu reuşeam s-o urmărim decît prin salturi şi zig-zag-uri. Era sigur, însă, că el avea o adevărată ştiinţă a provocării acestor salturi.

„Nu mai putea fi vorba să ne liberăm curînd, toată lumea vorbea de război şi, ca să ne mai treacă timpul, p'ăştia care eram cei mai vechi ne-a îmbarcat într-o zi pe un vas şi ne-a dus în aplicaţie pe o insulă. Aveam cu noi hrană rece pe două săptămîni şi umplusem cu apă bazinul de lîngă far. Apă de băut, ştii, acolo nu erau nici izvoare şi nici fîntîni, apa se aducea cu vaporul de pe uscat. Nu e mare insula asta. Nici cît satu' ăsta. E aşa ca o stîncă, de vreo trei- patru sute de metri înălţime şi în vîrfu' ei nu e decît farul, o căsuţă în care stătea paznicu' de far şi bazinul cu apă. Era aşa ca un platou, unde mai făceam instrucţia şi în rest nimic. După două săptămîni ne-a anunţat şi pe noi că a început războiul şi că vasele noastre, dacă ies în larg, sînt bombardate, aşa că nu se ştia cînd o să vină să ne mai aducă hrană sau apă sau să ne ia de acolo."

Deja treceam în basm prin această idee care-i venise bătrînului (sau, iarăşi, poate cuiva mult mai puternic decît el) de a-şi izola personajele. O altă calitate a lui, aveam s-o constatăm încetul cu încetul în cursul povestirii, era aceea de a nu decupa spaţiul mai ales după clădiri, oameni sau drumuri, ci mai ales după animalele care-l populau. Aşa cum la început povestise despre peştii pe care-i prindea cu mîna şi-i ţinea apoi în dinţi să nu-i scape, tot aşa şi acum lucrul neobişnuit pe care îl aducea el în prim-plan, în timp ce noi eram curioşi să vedem în ce fel a supravieţuit o companie întreagă rămasă fără hrană şi apă, a fost viaţa şi dimensiunile şerpilor de pe insula ce le purta numele. Îl şi vedeai uitînd de foame şi sete pentru a se informa asupra traiului şi obiceiurilor acelor animale scîrboase şi înţelepte.

„Băi, fraţilor, zice, acolo era cîte un şarpe după fiecare pietroi şi noi, cum dormeam sub cerul liber, aveam mereu norocul să ne întîlnim cu cîte unul. Uite, eu, într-o noapte, îmi făcusem culcuş aşa într-un fel de gaură în stîncă, nu era mai mare decît cazanul ăsta. Ăilalţi camarazi..., le-a fost frică să intre lîngă mine, ziceau că le e frică de şerpi, dar eu le-am zis: Vedeţi-vă dă treabă, băi, că dacă e să vă muşte sau să vă înăbuşe, vin ei şi acolo afară nu numai aici. Da' nici nu erau veninoşi şerpii ăia, mai ales ăia mari, poate

să fi fost şi vipere, io nu le-am văzut. Domn'e, şi unde nu mă trezesc dimineaţa că strigau ăia la mine, n-aveau curajul să intre, şi io mă trezesc şi zic: Ce e, băi, camarazi? Cînd mă uit lîngă mine, aşa în partea dreaptă, un morman de şarpe încolăcit şi dormea. Era gros ca pe picior şi avea cel puţin zece metri lungime. Cînd m-am uitat eu la el a ridicat şi el capul şi s-a uitat la mine. Eu zic: Bă! Şi el atunci lasă capul la loc. Da' ştii cum a fost? Parcă ne-am dat bună dimineaţa unul la altul! Ăia cică: «Bă, al dracu' eşti, Grinţule, vorbeşti cu şerpii cum ai vorbi cu răcanii!» M-am ridicat aşa uşurel şi am ieşit d'acolo de lîngă el."

E evident că bătrînul are un mod de a povesti care într-adevăr reprezintă o forţă. În primul rînd ne-a făcut pe toţi să credem că în insula aia trăiesc pitoni şi anaconde, ce alt şarpe ar putea avea zece metri lungime şi să fie gros cît un picior de om? În al doilea rînd, a pronunţat, fără ca cineva să sesizeze, numele de Grinţu în loc de Grinţoiu şi, deci, multe alte lucruri ne-ar face el să acceptăm fără să tresărim, dacă ar continua să povestească în acelaşi ritm, răscolind focul şi conducîndu-ne prin salturi în marginea adevăratelor puncte fierbinţi de pe traseul de povestit.

„Cu foamea o mai duceam cum o mai duceam că prindeam peşte şi mai aveam pesmeţi, dar cu setea, fraţilor, nu ştiu dacă aţi suferit vreodată de sete, da' io zic că în alea două săptămîni dacă nu dădea o ploaie d-aia dă vară să umple toate vasele şi bazinul aproape pă sfert, muream cu toţii şi ne duceam dracului. D'aia zic că la munte, cel puţin, de sete nu poţi muri, oricînd găseşti un izvor şi nici de foame, dar, vezi, cum a fost făcută natura asta, acolo în mijlocul mării, deci acolo unde e cea mai multă apă, întîi de sete poţi să mori! E, da' pe noi ne-a ajutat Dumnezeu în alea două săptămîni că a dat aşa o furtună cum n-am mai văzut de atunci decît o singură dată şi tot în vara aia. Adică nu, asta era.... stai, în vara lui '42, deci în anul următor, că trecusem de Odesa şi mergeam spre Nikolaev, ne băgase şi pe noi să apărăm ţărmul Mării Negre de o eventuală debarcare a ruşilor la ei în ţară."

> 18 decembrie 1940. Hitler a aprobat planul de atacare a Uniunii Sovietice (Planul Barbarossa) (Directiva nr. 21). Planul prevedea nimicirea iniţială a armatelor sovietice din partea occidentală a U.R.S.S. şi înaintarea rapidă pînă la aliniamentul Volga-Arhanghelsk. Baza industrială sovietică din Urali urma să fie distrusă de aviaţie. Trebuiau cucerite: Leningrad, Moscova, bazinul Donețului. Ofensiva germană urma a se desfăşura pe trei direcţii principale: a) din Prusia Orientală pe direcţia Leningrad; b) din zona Varşovia pe direcţia Moscova şi c) din zona Lublin pe direcţia Kiev, şi pe două direcţii secundare: a) din Finlanda spre Murmansk şi Leningrad; b) din România prin sudul Ucrainei şi în lungul litoralului nordic al Mării Negre.
>
> (P. Bărbulescu – I. Cloşcă, *op. cit.*, p. 809

„Fusese, timp de cîteva zile, o furtună grozavă şi neagră şi drumul se transformase într-un fluviu de noroi."

Transcrierea amintirii uzează deja de alte cuvinte decît cele proprii povestitorului. Între timp el s-a ridicat şi a gustat din ţuica ce începuse să se scurgă încetişor în cofa din lemn de dud. Nici unul dintre cei de faţă, nici Popescu care se afla în picioare şi mai aducea cîţiva snopi de viţă la îndemîna bătrînului, nici ceilalţi care stăteau tolăniţi pe jos de-a lungul pereţilor lipiţi cu pămînt şi cu atît mai puţin şoferul de ambulanţă care sforăia sub şopronul de la intrare, nici unul dintre aceştia nu a avut puterea să întrebe cum e ţuica sau să se ridice s-o guste. Erau cu toţii subjugaţi de povestitor. Cînd el vorbise de sete şi răscolise jarul, tuturor li se uscaseră buzele, cînd amintise de furtuna salvatoare şi se ridicase de pe scăunel, lovise cu piciorul un vas de tablă cu care se scotea de obicei cenuşa, crezuseră cu toţii că aud tunete nu departe de ei. Ipoteza s-ar fi susţinut oricum căci cu numai două zile în urmă chiar fusese o furtună grozavă şi neobişnuită pentru luna aprilie. Acum, deci, erau cu toţii în luna aprilie a anului 1942 şi înaintau între Odesa şi Nikolaev imediat după o furtună ca cea de alaltăieri.

În camioane era foarte frig şi tot pămîntul era acoperit cu frunze smulse din arbori de furtună. Multe case erau complet distruse, cu pereţii ciuruiţi de gloanţe, cu pereţii năruiţi sau cu pereţii rămaşi în picioare înnegriţi de fum. Printre case puteau fi zărite mieroase gropi de obuze, şi apa cu frunze şi crengi rupte de furtună le umpluse ochi. Pe marginea drumului se mişcau sute de oameni, civili care se refugiau sau căutau de mîncare şi adăpost în altă parte decît acolo unde se născuseră. Mulţi dintre ei erau răniţi, iar vocile copiilor se auzeau mai tare peste tot vacarmul şi peste zgomotul motoarelor, ca nişte ţipete de care nu ştiai dacă sînt de durere sau bucurie. Rîdeau sau plîngeau acei copii care abia puteau fi văzuţi din viteza, totuşi redusă, a camioanelor? Bătrînii priveau numai cu acea răbdare suferindă şi multă, mai puternică decît orice reproş exprimat în cuvinte. Ei aveau exact aceeaşi privire lipsită de speranţă pe care toţi cei din camioane

o văzuseră la părinţii şi rudele lor atunci cînd plecaseră de acasă. Era greu de suportat aşa ceva. Bărbaţii tineri nu se vedeau în acea mulţime şi probabil că nici nu existau acolo. Erau înrolaţi în Armata Roşie sau deveniseră partizani, adică erau şi mai periculoşi: datorită lor întreg drumul camioanelor trecea printr-un loc întunecos chiar şi în timpul zilei, un loc plin de obiecte aducătoare de moarte. Femeile mai tinere nu priveau decît cu dispreţ şi încercau să-i retragă pe copiii care strigau după camioane.

Eraţi cu toţii aşezaţi pe podelele de lemn ale camioanelor, nu ştiaţi ce căutaţi acolo şi eraţi doar mulţumiţi că nu sînteţi în camionul din coada sau din fruntea convoiului, încercaţi să păreţi ceva mai curajoşi decît cei de lîngă voi şi făceaţi bancuri pe seama timpului urît sau a modului în care stăteaţi înghesuiţi în camioane. Unele bancuri se apropiau dintr-o dată de erotism şi pornografie, erau ca o rază falsă de soare, dacă se poate imagina un surogat şi pentru asta. Asupra camioanelor se trăgea destul de des şi din locuri care păreau dintre cele mai paşnice, multe convoaie fuseseră obligate să se întoarcă. Unele case ce păreau demult în paragină erau foarte bune pentru a ascunde trăgători şi, adesea, o singură grenadă ar fi fost suficientă pentru a transforma un camion în bucăţele.

Voi eraţi conduşi de la distanţă de nişte persoane abstracte pe seama cărora încă nu ştiaţi să faceţi bancuri. Se putea deduce de aici că duşmanul dinăuntru era mai periculos decît cel dinafară? Că vă era teamă mai ales de cel care vă făcea răul spunîndu-vă că vă vrea binele, decît de cel care venea cu răul spre voi numai ca să răspundă la răul vostru?

Printre voi se afla şi un tip ciudat, despre care cei ce fuseseră cu el la Sulina şi pe insula Şerpilor spuneau că vorbeşte cu şerpii şi cu alte animale şi că nu se teme de moarte cu condiţia ca moartea să-l surprindă în mers şi nu stînd pe loc. O dovadă că era chiar aşa era floarea galbenă pe care omul şi-o pusese la bereta lui de infanterist marin, o ţintă perfectă pentru orice trăgător. Din cînd în cînd ridica ochii spre cer şi zicea: „Doamne, Doamne, m-am săturat de peşte” şi nimeni nu înţelegea ce vrea să spună cu asta. Avea un fel de surîs fericit, dacă nu cumva era un rictus datorat nervilor lui zdruncinaţi, şi acest surîs şi-l păstrase şi în ziua în care un glonte lovise zidul unei case la cîţiva centimetri de bereta lui. Nici după aceea nu se lăsase de obiceiul de a purta o floare uscată la pălărie, uneori o floare roşie, o muşcată ruptă din vreun ghiveci găsit în casa localnicilor.

Aţi mers o noapte întreagă şi dimineaţa convoiul vostru a traversat un fel de canal pe un pod de vase instalat de genişti. Dincolo de canal aţi văzut două cadavre, primele dintre cele cîteva sute pe care aveaţi să le

vedeţi de-a lungul drumului în zilele următoare. Un bătrîn îmbrăcat cu o pufoaică zdrenţuită, căzut cu faţa în jos chiar în marginea canalului, valurile îi udau din cînd în cînd părul alb în care se prinseseră cîteva fire de mătasea broaştei şi o fetiţă care căzuse cu faţa în sus şi cu braţul ridicat pe o bucată de lemn putred. Degetele ei păreau îndreptate spre voi. Se aflau acolo de mai mult de o săptămînă şi, într-un fel, v-aţi bucurat că încă era atît de frig.

Cînd în sfîrşit aţi ajuns pe malurile unui fluviu al cărui nume a făcut multă vreme spaimă ţiganilor din România, v-aţi oprit într-un sat, Varvarovka, şi aţi văzut pe partea cealaltă un oraş frumos, alb, case înalte şi blocuri, vile şi grădini liniştite, o clădire mare şi albă despre care se spunea că e Universitatea. În mijlocul drumului se aflau două ambulanţe germane distruse de grenade şi camioanele au trebuit să le ocolească prin noroiul din şanţurile drumului. Pînă la traversarea fluviului şi intrarea în oraş ochii voştri s-au mai oprit de zeci de ori pe grupuri de cadavre sau pe cadavre singuratice în aşa fel încît cea mai clară idee despre acel război este că el seamănă cu toate războaiele de pe lume şi toate seamănă între ele. Nu pot fi găsite diferenţe esenţiale între acel război şi, să zicem, războiul purtat de americani în Vietnam în urmă cu cîţiva ani. Poate doar în ce priveşte numele satelor pe care le traversaţi din goana camionului sau în care vă opreaţi pentru a petrece noaptea sau ziua sub cort să poată fi depistate diferenţe: Znaminovka, Orlinşcina, Mavrena, Carabinovka, Metrovka, Mejerici, Pavlohrad. Paştele din 5 aprilie 1942 şi satul Zelioni şi viscolul care apoi s-a transformat în furtună şi a apărut şi soarele. Înălţarea, sărbătoare ortodoxă care în 1942 a căzut chiar în ziua de 14 mai cînd o întreagă companie de infanterie marină se cantona în oraşul Dniepropetrovsk. Sfîntul Ilie, oh, ce de mai sfinţi militari au acceptat patriarhii din Constantinopol şi cum i-au răspîndit ei de-a lungul calendarului, sfîntul Ilie, deci, cel care în fiecare an îşi sărbătoreşte ziua făcînd să bubuie cerul de tunete şi fulgere, ei bine, şi de data aceasta, la Ţarburestova, pe malul Doneţului, unde aţi avut mare poftă să vă scăldaţi, atît cerul cît şi pămîntul au bubuit în 20 iulie '42, dar nu neapărat carul de foc al bietului sfînt era la origine. Armata 6 germană, cu cele 18 divizii şi cei circa 300 000 de oameni începuse atacul disperat al Stalingradului. Voi încă vă mai scăldaţi în apele Doneţului şi credeaţi că sfîntul Ilie face să bubuie cerul. Sau preferaţi să credeţi asta decît să vedeţi şi să auziţi adevărul. Adevărul infanteriei marine deja nu mai exista. Pentru obuzul care vă putea transforma la orice oră în terci n-avea nici o importanţă dacă eraţi îmbrăcaţi în kaki sau în bleumarin, dacă purtaţi bonetă sau beretă, dacă eraţi

sub comanda unor căpitani de rangul III şi a unui amiral sau pur şi simplu a unor colonei şi generali.

> Popor român, salvează-te de la pieire sigură! Ridică-te la lupta hotărîtă împotriva ocupanţilor nemţi şi slugilor lor trădătoare de patrie, pentru ieşirea imediată din războiul nemţesc, antiromânesc.
>
> (Manifest al C.C. al P.C.R. editat la 7 noiembrie 1942)

*

(JAF – fragmente din caietul de regizor al lui Radu A. Grinţu) În stînga mea este o colină sau un mal de pămînt sau o movilă rezultată din pămîntul scos de la săparea tranşeelor. Obiectul nu poate fi distins foarte clar, de aceea aş fi de acord chiar şi în cazul în care cineva mi-ar propune să spun că este o grămadă de paie sau de fîn. Eu stau, oricum, cu spatele la cei care mă privesc, astfel că ceea ce este în stînga mea pare să fie şi în stînga cîmpului lor de privire. Port un costum neutru de pînză de doc a cărei culoare nu este deloc ţipătoare, iar pe cap am un fel de pălărie de asemenea din pînză şi care cu siguranţă că nu e albă. Alături de mine sînt cîteva aparate rudimentare – aşezate pe trepiede – cu care sper să pot fotografia sau filma ceea ce se întîmplă în faţa mea, deci şi în faţa domniilor voastre. Este evident că locul în care mă aflu este puţin mai înalt şi de aceea cei ce se află în cîmpul privirii mele par desfăşuraţi pe o scenă sau pe un stadion sau pe un fel de arenă de circ. Ei sînt însă pe un cîmp de bătaie.

Şi, de fapt, ce se vede?

Se vede un cortegiu de oameni călări şi pedeştri, cîteva căruţe sau furgoane sau ce alt nume mai poartă aceste mijloace de transport cu tracţiune animală situate, toate acestea, pe o linie oblică care începe din dreapta mea şi puţin din faţă, adică de la poalele înălţimii pe care mă aflu, şi continuă pînă dincolo de orizont, într-un punct care s-ar afla deci în faţa mea şi puţin în stînga, dar în orice caz, foarte departe.

Pare să fie umbra unui copac (de altfel, trunchiul acestuia poate fi observat în partea dreaptă) şi doi soldaţi poartă trupul rănit al unui al treilea. Cel rănit are haine de culoare închisă, ţesute probabil din lînă, un postav ţărănesc, făcut în casă. Cel care îl ţine de subsuori şi se află cu spatele în sensul de înaintare, deci şi cu spatele la copacul al cărui trunchi se vede în dreapta, are capul plecat şi pare să-l privească atent pe rănit. Cel care-l susţine de picioare priveşte undeva înainte, peste capul plecat al tovarăşului său, fără a ne da posibilitatea să ghicim ce anume priveşte. Este evident că celor doi le lipseşte o targă ce le-ar uşura foarte mult munca. Să-i numim totuşi brancardieri. Ei poartă haine subţiri de culoare ceva mai deschisă, haine militare, desigur, haine de simpli soldaţi. Ei poartă şi un fel de pălării fără bor care par să facă parte din uniformă, dar ele nu ne dau nici un fel de indiciu suplimentar asupra armatei din care brancardierii fac sau au făcut parte. Nu se poate distinge dacă rănitul poartă vreun acoperămînt de cap, în primul rînd pentru că el ţine, nu se ştie de ce, mîna stîngă ridicată. Nu-i putem vedea nici figura schimonosită de durere şi nici felul bonetei sau căştii (dacă are). În al doilea rînd, el ar fi putut s-o piardă cînd a fost rănit şi e de bănuit că un om care tocmai a fost rănit nu mai este aşa de preocupat de şapca lui pentru a o recupera şi a şi-o pune pe cap. În depărtare se ghicesc clădirile unui oraş sau ale unui sat sau numai ruinele a ceea ce a fost un oraş sau un sat.

În faţa unui mormînt care, judecînd după casca metalică aşezată pe grilajul pitic de lemn, pare să fie mormîntul unui soldat, se află, în picioare, echipat cu o manta lungă pînă la pămînt şi purtînd o cască mare de metal prinsă sub bărbie cu o bandă neagră, un alt soldat. Soldatul cel viu e tînăr, are o faţă rotundă, grăsulie şi imberbă. El ţine mîna dreaptă întinsă deasupra crucii simple de lemn şi pare că jură răzbunare. Imaginea este solemnă şi gravă şi este înscrisă într-un peisaj de cîmpie mohorîtă cu mai mulţi copaci tineri, desfrunziţi, răspîndiţi ici-colo. Totul este foarte cenuşiu, deci putem deduce că e toamna tîrziu şi că plouă.

O sală de tribunal cu bănci de lemn în care stau aşezate mai multe persoane. În faţa un bărbat tînăr îmbrăcat în negru, în togă, de fapt. O femeie mai în vîrstă îşi ţine mîinile împreunate şi priveşte cu necruţare într-un punct din stînga imaginii, în off. Are o faţă rotundă şi tristă, iar părul, negru, îi este ascuns în parte de un fel de căciulă.

> ACUZATOR PUBLIC SĂRACU: Cît timp înainte de 23 August s-a întîmplat aceasta?
> ACUZAT CRISTESCU: Cu 10-15 zile înainte. D. Maniu a continuat: „Dragule, acest act trebuie făcut de un militar. Numai el poate să-l facă. Spune şi d-ta, domnule Cristescu, care ai trecere la d. mareşal; stăruie ca d. mareşal să fie acela care să facă armistiţiul..."
>
> (*Procesul marii trădări naţionale*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1946)

De această dată, pur şi simplu un morman de cadavre. Feţele a doi dintre cei morţi pot fi distinse mai clar. Unul dintre ei are gura deschisă, probabil că a fost surprins de moarte urlînd, celălalt are ochii închişi ca pentru somn, are o figură blîndă, împăcată cu toate, este foarte tînăr şi are o coafură bogată de culoare neagră. Alături de această grămadă de cadavre se află un soldat cu capul descoperit şi cu mantaua descheiată. De gîtul lui atîrnă o cutie semirotundă în care se află un binoclu sau, pur şi simplu, ceva de mîncare. Faţa celui viu pare răscolită de oroare, de groază. Ochii îi sînt supradilataţi şi privesc undeva în sus, iar mîna lui dreaptă atinge cu vîrful degetelor partea dintre frunte şi tîmpla dreaptă.

*

Ar trebui să-ţi amintească măcar chipul uneia dintre numeroasele lui mame. Spre deosebire de Zare, nu reuşeşte să numere cu precizie primele trei obiecte din memoria lui. În armată au tot discutat despre asta. La Zare totul părea compus din unităţi discrete înconjurate de ceaţă, cîteva piscuri ivite dintr-o masă cîlţoasă. La el, în schimb, fiecare amintire avea un detaliu clar şi restul ascuns dedesubt, un mozaic de aisberguri; văzut de sus el oferă o singură siglă a cuvîntului Eu; dacă ar putea fi văzut de sub apa oceanului, dar cine să-l vadă de acolo?, probabil că ar oferi sensuri noi, complexe, largi, chiar dacă ale aceluiaşi cuvînt. Continuă să se servească de prima imagine, cea mai concentrată şi, deci, în mod fatal mincinoasă. Se numeşte Radu A. Grinţu. S-a născut în anul 1949 şi nu ştie unde. A crescut în satul Burleşti unde a fost îngrijit de o femeie uscăţivă şi tăcută căreia el îi spunea mamă. Această femeie avea un frate în oraşul Bucureşti. El îl credea unchi. I se spunea Vergu. Cînd ultima lui „mamă" a fost găsită moartă în marginea rîului (spălase rufe toată ziua), unchiul Vergu a venit la Bucureşti şi l-a dus cu trenul la Casa de copii din Sinaia, unele detalii din acea clădire i s-au părut, în mod ciudat, cunoscute. Ce fel de coincidenţă trebuie considerată aceasta? Poate începe astfel un scenariu de Bildungsfilm?

K. Infanteria Marină şi forţa ei perlocuţionară

Momentul în care adevărul Infanteriei Marine ar fi putut să vi se dezvăluie şi vouă, în sfîrşit, a fost ziua în care un copil cu ochii spălăciţi şi cu părul blond-cînepiu s-a apropiat, sub ochii voştri, de mutra încordată a infanteristului Anton Grinţu şi i-a vorbit într-o limbă necunoscută mişcîndu-şi capul de la stînga la dreapta cum fac bulgarii cînd vor să spună da. Rîdea şi-şi clătina capul. Nimeni nu înţelegea ce e cu copilul ăla acolo şi ce vrea. Privirea lui, poate, dacă cineva ar fi avut timp s-o examineze, spunea totul, dar nimănui nu-i trecea prin minte că şi un copil poate să înnebunească. Abia cînd a încercat să-i scoată cuiva ochii şi ţipînd s-a agăţat de cartuşierele voastre, abia atunci cineva s-a gîndit că e nebun şi că trebuie luat cu binişorul. „Hai d'aci, bă, ţîcă, zicea bătrînul că i-ar fi zis chiar el, hai d'aci că poate-i vine *frunuia* prin minte să te împuşte." L-a luat şi l-a dus în tabăra vînătorilor de munte. Şi ei se aflau acolo la fel de inutil şi absurd ca şi Infanteria Marină, ca şi Dorobanţii şi Pionierii şi alţii, atîţia. Acel moment al adevărului a trecut repede pe lîngă voi. Şoferul de ambulanţă, dacă ar fi fost treaz, şi-ar fi dat seama imediat cu ce fel de sindrom are de-a face şi s-ar fi şi pregătit să plece cu copilul la spital, la Bălăceanca, dar aşa...

Copilul ăla a fost plasat însă în tabăra vecinilor şi de acolo e foarte posibil să fi nimerit la tanchiştii sau la geniştii maghiari la infanteriştii italieni sau la Luftwaffe. Va fi ajuns el în cele din urmă şi în buncărul lui Hitler (Wolfschanze, Vizuina lupului), aşa cum, peste ani, avea să povestească la un pahar de vodcă în schiţa *Mille pardons, madame!* a lui Şukşin? Hei, Vova, încotro băiatule, tu nu vezi că şoferul ambulanţei încă doarme rîzînd de nişte beţivi care au făcut puşcărie pentru că s-au îmbătat cu apă distilată?

Ce ştii tu despre ştiinţa pe care trebuie să o înmagazineze un mare savant pentru a demonstra cît de vitală este pentru om agresivitatea şi să obţină apoi premiul Nobel pentru biologie? Copiii, după părerea acestuia din urmă, trebuie feriţi mai întîi de agresivitatea care zace în ei şi abia apoi de cea a oamenilor mari.

În încercuirea de la sfîrşitul lui noiembrie '42 deja nici unul dintre voi nu-şi mai amintea de copilul nebun de pe malul Donețului. Iată-vă scăpați cu toții vii şi nevătămați (ba poate vătămați!), stînd aici, la căldură, lîngă cazanul în care se fierbe boasca de corcoduşe şi struguri a lui nea Anton, fostul Infanterist. În ce fel ați fi putut voi să determinați ca acele lucruri îngrozitoare să nu se întîmple? Sau, mai bine zis, cum ați reuşit să le dați curs, să le provocați, altfel decît prin propria voastră ignoranță şi tăcere?

Da, da, degeaba ziceți că nu vă pasă şi că totul a trecut în cele din urmă. Sîntem tot timpul soldați, dar nişte soldați pe ai căror umeri apasă răspunderi de generali; de tăcerea şi ignoranța noastră poate depinde soarta multor bătălii care încă n-au început. Dacă, din întîmplare, veți deveni cîndva generali, ceea ce nu cred, nici atunci nu veți schimba mare lucru într-o bătălie sau în lume înainte de a cîştiga în voi înşivă lupta cu ignoranța şi tăcerea. N-are rost să păstrați tăcerea aceasta „de moarte", încercați să vorbiți, formulați propoziții coerente, abia între ele se va instala din cînd în cînd o tăcere „viabilă", o PACE.

„Ce puțin lucru îi trebuie omului ca să fie fericit!" – mai zicea moş Anton Grințu după ce cu ajutorul băiatului pusese şi al doilea cazan de tescovină la fiert, iar voi deja simțeați în nări mirosul imposibil de descris al fînului cosit pe obcină odată cu mirosul primelor picături de alcool tare de fructe scurs în cofa din lemn de dud. Nu de coşmaruri ar trebui să vă temeți, ci de eventualitatea că odată treziți dintr-un somn în fînul acela v-ați duce să vă vărsați mațele din cauza amintirii!

„Tot am ajuns om de munte, m-am însurat a doua oară cu o munteancă ce stătuse cu porcii ascunşi pe rîu tot timpul războiului. Taica socru era om bătrîn, făcuse războiul din şaişpe şi credea în armată, crezuse adică pînă în ziua în care veniseră şi-i rechiziționaseră patru juninci şi doi cai lăsîndu-i o hîrtie pe care înainte de a muri nici n-a găsit-o la iuțeală să se şteargă cu ea undeva. Se strîngeau la el în casă toate femeile singure şi fetele tinere, băgau vitele pe rîu în spatele casei, în pădure, printre stejari, le legau şi le luau talăngile. Stăteau acolo pe întuneric şi vorbeau de cele mai grozave lucruri. Nimic nu ghiceau din ce avea să se întîmple, nici în vise, nici în semne cereşti."

Acum regula povestirii părea să se schimbe. Plăcerea teribilă pe care moş Anton o trăise aproape trei ani, mersul călare peste mameloanele dulci ale peisajului bucovinean, cositul şi întorsul fînului, apa rece a izvorului (probabil unul dintre puținele vise împlinite ale unuia din soldații infanteriei Marine izolate două săptămîni fără apă pe insula Şerpilor), gustul

afinelor, al merelor dulci şi al perelor zemoase, somnul şi dragostea în fîn cu o munteancă drăgăstoasă şi blîndă, toate acestea nu mai puteau fi împărtăşite nimănui. Poate de aceea acum nu se mai adresa direct jarului din vatra cazanului, ci ridicase privirea şi-i urmărea pe cei care încă mai încercau să înțeleagă totul împreună cu povestitorul. Se vede pe fețele lor că nu ştiu să se bucure şi asta îl mulțumea pe bătrîn. Plăcerea aceea rămînea numai a lui, nimic nu i-o putea fura, povestirea ei nu însemna o redistribuire. Cînd ajunsese să vorbească despre copilul pe care i-l făcuse munteanca şi descrisese în amănunt ce făcuse moaşa împreună cu babele satului, Popescu a simțit dintr-o dată că ceva se clarifică şi în mintea lui de observator indiferent.

Dacă Grințu ar fi admis să primească sugestii pentru scenariul său, una dintre desfăşurările lui ipotetice ar fi arătat astfel:

Încă tînăr, Anton Grințu se decidea să coboare prima dată din satul de munte în care se recăsătorise pînă în centrul urban cel mai apropiat. În mintea lui zăpăcită de fericirea simplă pe care o trăise în ultimii trei ani, ignorînd toate pericolele posibile, necunoscînd deloc vicisitudinile reale ale epocii, îşi făcu loc o hotărîre ciudată; aceea de a lua cu el, poate din orgoliu, poate din plăcere, copilul care abia depăşise un an şi era foarte vînjos, ca un adevărat fiu de munteancă hrănit cu laptele gras al vacilor de acolo.

Pus într-un fel de rucsac cu spătar, deschis, între perne umplute cu fîn, copilul face primul său drum în afara satului natal. Trece prin pădurile de fagi, prin zmeurişuri şi pe platouri unde pasc turme de oi. Ajung în cele din urmă amîndoi într-un sat de sub munte. Anton dă ziua bună tuturor celor pe care-i întîlneşte. Cei mai mulți îi răspund, deşi nu-l cunosc, alții însă se arată suspicioşi şi tac. De ce vor fi gîndit atunci aceşti ignoranți tăcuți vor depinde multe lucruri din biografia ulterioară a celor doi, tată şi fiu. Anton încă mai poartă pantaloni militari, foştii lui pantaloni de infanterist marinar, cămaşa, pulovărul de lînă groasă şi laibărul sînt făcute de mîna muntencei celei harnice. Unul dintre aceste obiecte de îmbrăcăminte pare să fie la originea suspiciunii unuia dintre cei care nu i-au răspuns infanteristului la bună ziua.

Merg apoi pe un drum forestier, mai departe, către orăşelul despre care Anton ştie că se află la 10 kilometri în față. Din cînd în cînd se opreşte, dă jos rucsacul şi-i vorbeşte copilului, îi dă sirop de zmeură din biberonul pregătit de acasă de către munteancă, îl mîngîie şi îl ascultă cu duioşie cum strigă „ma-ma" sau rîde. Pe drum sînt depăşiți de un tip călare. Acesta nu e un muntean din sus de munte, Grințu Anton l-ar fi recunoscut, ci mai

degrabă unul din satul de sub munte, poate chiar unul dintre cei care nu i-au răspuns la salut. Anton îl salută şi de data aceasta, dar el tot nu răspunde sau face doar o mişcare din cap pentru a răspunde. Mai tîrziu se va dovedi că nici această mişcare nu a fost un salut, ci o continuare a mişcării calului, o simplă zdruncinătură. Acel om era, de fapt, soţul de atunci al primei neveste a lui Anton.

Ajuns în micul tîrg, centru al valorificării laptelui şi lînii, legat de un oraş mai mare printr-o cale ferată îngustă construită mai demult pentru necesităţile industriei forestiere, Anton caută un magazin, o prăvălie de unde să-i cumpere hăinuţe de oraş micuţului şi, dacă găseşte, basmale, pînze subţiri şi colorate pentru rochiile muntencei. Trece prin faţa miliţiei oraşului şi i se pare că vede în curte un cal mocănesc. Dă copilul jos din rucsac şi-l ia în braţe. Ajunge pe strada principală şi vede că fostele prăvălii evreieşti sînt închise sau vînd altceva decît ce vindeau pe vremuri, în faţa uneia dintre ele este oprit de o patrulă a miliţiei care-i cere buletinul şi-l roagă să meargă la post.

E de verificat numai dacă acest lucru s-a petrecut sau nu în 1951, altfel, nici virtualul autor al scenariului şi nici cel care îl sugerează nu pot oferi nici un fel de detalii. E clar numai că de aici Grinţu cel mic pleacă spre orfelinat, iar Anton, după ce aşteaptă o săptămînă în beci, află în sfîrşit că cei din satul unde s-a însurat prima dată nu l-au uitat. Ba unii chiar şi-au amintit că el ar fi simpatizat cu legionarii înainte de a pleca pe front. Nu e vorba numai de ignoranţa sau de tăcerea cuiva în faţa salutului muntenesc: ziua bună. Organele locale nu-şi pot permite să-l lase să urce înapoi în muntele cu fîn şi izvoare, cu vaci şi porci, cu meri şi pruni pe un om asupra căruia plutesc bănuieli. Dar el nu mai ajunge niciodată în bălţile cu stuf şi peşte pe care le-a părăsit cînd era încă adolescent. Este invitat să se aşeze, împreună cu alţi cîţiva oameni la fel de periculoşi ca şi el, într-un loc mult mai secetos, departe de baltă, în preajma unei păduri de salcîmi.

Lamentarea n-ar avea nici un rost, asupra supravieţuirii Anton e de multă vreme documentat, balta oricum nu i-a plăcut încă de cînd era mic, aşa că şi într-un bordei din marginea pădurii de salcîmi se putea supravieţui.

Apoi, dacă viaţa bătrînului ar fi un roman de mare succes în zilele noastre, a presupusului său fiu, pedagogul de la Liceul de Mecanică Fină, ar fi cel mult un scenariu de film cu puţine şanse de a intra în producţie. De vreme ce aceste generaţii nu comunică între ele, se teme fiecare de altceva, speră altfel şi au ideal un fatal, diferite, pentru cine, atunci, ar emite pedagogul Grinţu minuţiosul lui scenariu? Dorinţa lui de a-l elabora nu e decît

expresa simplei plăceri de a trăi totul la vedere, în lumina becurilor de cîteva sute de waţi, în faţa obiectivelor normale şi grandangulare, totul cu 24 de imagini pe secundă. E încurajator să ştii că viaţa ta se petrece în întregime în faţa camerelor de luat vederi. Singurul dubiu este legat de existenţa cuiva de partea cealaltă a obiectivului. În absenţa lui, nici cei care vin nu vor putea imagina nimic pornind de la detaliile atît de minuţios înregistrate. Ei nu vor putea broda pe marginea lor nici măcar atît cît a lucrat imaginaţia lui Popescu la auzul poveştii lui Anton, cel atît de îmbătrînit înainte de vreme.

„Judecînd după cantitatea de suferinţă bizară şi fără cauză, războiul îl poartă mai mult mamele" – îşi spune Popescu în timp ce stă afară, în curtea cu oi a proprietarului cazanului de ţuică şi aşteaptă să crească lumina dimineţii pe deasupra grămezilor de cenuşă şi boască fumegîndă. Au urcat într-o căruţă lăsată acolo de cu seara şi butoiul cu ţuică şi tocitoarea goală în care a fost boasca şi rucsacul lui Popescu şi cei cîţiva snopi de viţă uscată care au rămas nearşi. Bătrînul a rămas înăuntru şi-l sfătuiesc pe unul care nu ştie prea bine cum se încarcă un cazan. Pare mai proaspăt şi mai vesel decît era de cu seară, pune chiar el mîna să etanşeizeze cu lut părţile în care se îmbucă ţevile de aramă ale alambicului. Mai are timp pînă ce vine cu caii cel care i-a împrumutat pentru o noapte căruţa. Nimeni nu mai are chef să povestească, iar cei din sat, oamenii mai bătrîni care ştiu că într-adevăr bătrînul Anton s-a instalat aici mai tîrziu şi e un venetic îl privesc cu oarecare suspiciune. Pe vremuri s-ar fi temut de aceste priviri tăcute şi ignorante, dar acum nu-i mai pasă, le ignoră şi-şi rîde de ele. În tăcerea lăsată simţurile celelalte se ascut şi, iată, dintr-o dată simt cu toţii un miros ciudat de mămăligă afumată. Mai întîi nu ştiu ce să creadă, s-a apucat cineva să facă mămăligă la ora asta? Popescu intră şi el tocmai cînd mirosul devine din ce în ce mai pătrunzător. Observă că de data aceasta cel care stă în faţa vetrei şi alimentează focul tace, nu are nimic de povestit şi nu are nici ascultători. Îl aude pe bătrîn spunînd pe un ton cît se poate de neutru:

— Măi Tudore, de ce te lăcomeşti, vere?

Cel din faţa focului tresare de parcă ar fi fost prins la furat şi se uită speriat spre bătrîn. În acelaşi timp privirea lui e şi agresivă, impertinentă: „Ce vrea veneticul ăsta de la mine?" Neruşinarea cu care îl înfruntă din priviri pe bătrîn (de fapt nici diferenţa de vîrstă dintre ei nu-i prea mare) nu reuşeşte totuşi să-i ascundă sperietura. Ceilalţi se scutură şi ei de amorţeala care îi cuprinsese. Ceva se întîmpla în faţa ochilor lor adormiţi şi ei încă nu înţelegeau de ce.

— De ce, bre, nea Antoane? – întreabă cel de lîngă vatră.
— Păi, ai pus porumb în boască să-ţi iasă ţuica mai tare!
— Io, bre, să-i sară ochii...
— Ai, mă, nu te mai jura, nu vezi că miroase a mămăligă arsă?
Cei de pe margine rîd. Al dracu', moş Anton, pe toate le ştie!
Gavrilă intră şi el cu figura încă buimacă de somn, dar suficient de montată pentru ca toţi să-i observe şi furia.
— Ce-i măi Tudore, tu-ţi paştele mă-tii, vrei să-mi strici cazanul?
Îi arde imediat două palme seci numitului Tudor, care-i totuşi mai în vîrstă decît el, şi pune mîna pe crengi să scoată focul de sub cazan. Ceilalţi nu mai rîd. Gavrilă varsă apă pe foc şi ia o cîrpă să desfacă ţeava fierbinte de cupru din lăcaşul ei de deasupra cazanului. Aburi tari de alcool se răspîndesc prin încăpere şi afară unde şoferul ambulanţei îi simte şi el şi se trezeşte. Apare buimac în uşă şi nu înţelege de ce proprietarul cazanului toarnă apă rece cu furtunul pe boasca abia dată în fiert. Tudor îl loveşte cînd iese pe uşă înjurînd şi şoferul îl întreabă jovial:
— Ce-ai, bre, nea Tudore?
Popescu iese şi el. Un fel de lehamite i se citeşte pe faţă. Se întoarce din uşă şi-i face semn bătrînului că a venit omul cu caii. Peste mai puţin de zece minute, lumina soarelui e deja puternică acum, ei stau în căruţa cu tocitoarea şi butoiul de ţuică şi ocolesc pe un drum desfundat curtea Industriei locale.

În curtea dispensarului, prin faţa căreia trec, se vede o ambulanţă nouă. În jurul ei trebăluieşte un şofer tînăr. Ăsta probabil că încă n-a avut ocazia să-l ducă pe Sică la ospiciu. Drumul pe care au intrat cu căruţa pare un drum bun, pietruit, gropile pline cu apă sînt mult mai rare, iar panourile vopsite în roşu cu inscripţii mobilizatoare adăugate cu alb sînt mult mai dese. E o zi plăcută, va fi probabil plină de soare, aşa cum merită să fie o zi de după furtună. În fereastra unei case Popescu zăreşte o păpuşă uriaşă îmbrăcată în roşu. Constată numai că efectul asupra trecătorului e foarte trist, deşi intenţia cu care cineva a pus acolo păpuşa era de înfrumuseţare a imaginii. Un copil cu nasul turtit de geam ar fi fost cu totul altceva. Casa e mare şi pare a unui om înstărit. În tencuiala casei sînt prinse bucăţi de oglindă şi romburi colorate de faianţă. În spatele curţii, cineva care ar privi mai atent l-ar vedea pe Tudor sărind gardul cu o furcă în mînă.

Mai departe, tot pe partea dreaptă a drumului, se află şi clădirea cu etaj a miliţiei. Pe scările de la intrare se vede o femeie nu tocmai subţire, cu mînecile rochiei de diftină suflecate şi purtînd pe cap un fel de fes cu

ciucure roşu. „O fi gospodina miliţiei" – îşi spune Popescu privindu-l pe furiş pe bătrîn. În curtea instituţiei nu se află nici un cal, ci doar un Aro şi două Dacii.

Căruţa se clatină apoi ameninţător în momentul în care moş Anton îndeamnă caii să cotească pe un alt drum desfundat şi împărţit în trei de cele două şanţuri adînci făcute de roţile tractoarelor.

După mai puţin de o jumătate de oră cei doi au reuşit să descarce tot ce era în căruţă, să deshame caii şi să le dea să mănînce dintr-un braţ de fîn pus direct în tronul căruţei, să se spele pe mîini şi pe faţă şi să se aşeze unul în faţa celuilalt la o masă de lemn pe prispa strîmtă a casei. Popescu îşi priveşte ceasul cînd află de la bătrîn la ce oră va trece pe aici autobuzul. Ciocnesc apoi păhărele cu ţuică şi le dau pe gît. Încep să mănînce din brînza, pîinea şi ceapa puse pe masă de bătrîn. Tac amîndoi şi se uită peste cîmpul care începe dincolo de gardul viu al curţii.

Între ei doi ar putea fi o legătură secretă, dar autorul acestor rînduri o ignoră deocamdată cu desăvîrşire.

*

(KITSCH)... cuvîntul *abţibild* fiind unul din nu prea numeroasele neologisme de origine germană ale limbii române. El semnifică, la propriu, în română ca şi în limba de origine, o imagine tipărită în culori pe o suprafaţă gumată care, prin umezire, poate fi aplicată pe orice obiect. Nu ştiu cine a inventat abţibildul, cînd şi, mai ales, de ce. Se pare, totuşi, că la originea acestui obiect a stat o firească dorinţă a omului de a înfrumuseţa, de a colora şi împestriţa obiectele din jurul său. Pentru a ghici cam în ce epocă s-a produs această invenţie (cucerire a spiritului, nu-i aşa?), e suficient să ne gîndim că un abţibild nu poate fi aplicat pe un obiect de lemn sculptat, cum ar fi o lingură sau o poartă maramureşană. Incompatibilitatea lui cu lumea rurală pare să-l situeze istoric destul de exact. Tehnica producerii şi aplicării abţibildului a evoluat şi ea odată cu numeroasele tehnici ale secolului. Aşa au apărut în ultimii 25 de ani *auto-collant*-ele, variante moderne de abţibild, dar termenul, deşi de origine franceză, nu a mai pătruns şi în limba română. Aceste noi obiecte, definite prin chiar numele lor ca imagini ce pot fi lipite pe o maşină, au apărut însă şi în spaţiul geografic în care se vorbeşte limba română şi au apărut în număr mare. Aşa s-a ajuns la una din puţinele situaţii de neprotocronism românesc, o situaţie în care, deşi obiectul există şi e folosit, limba nu are termenul. Situaţia este jenantă pentru cei care doresc să-şi „înfrumuseţeze" Dacia, Trabantul sau Lada cu astfel de briz-briz-uri şi

nu-şi găsesc cuvîntul cînd cer cuiva să le facă rost de ele. De obicei ei spun: „Fă-mi şi mie rost de nişte d'alea care se lipesc pe maşină!", ceea ce, să recunoaştem, este o nefericită parafrază. Cînd sînt obligaţi să precizeze despre ce e vorba, ei folosesc termenul vechi, abţibild, devenit impropriu, sau termeni derivaţi ca „reclamă", „vinietă", „şmecherie", termeni la fel de improprii, dar a căror derivare din obiect este interesantă. În librăriile noastre nu se găsesc decît abţibilduri, cum să le zic?, clasice. Adică cele cu piticul care se spală pe dinţi sau urinează la oliţă, cele cu flori de colţ sau flori de cîmp. Acestea nu pot fi folosite cu succes la decorarea automobilului – ele se lipesc doar pe faianţa din baie spre a-i îndemna pe copii să se poarte corect în respectivul context. Pentru a avea din cele moderne trebuie să ştii să-ţi faci rost de ele. Limba română nu ajută la aşa ceva, dar dă sugestii. O astfel de sugestie e tocmai cuvîntul reclamă. Pe străzile noastre vezi parbrize care fac reclamă la produse niciodată întîlnite: ciocolata After Eight sau Cognac-ul de ora 14. Superbă farsă joacă aceşti automobilişti autorilor de astfel de reclame: foamea lor de abţibild este mai mare decît foamea de respectivul produs.

Dar pentru abţibild sau auto-collant limba mai oferă şi sinonimul parţial „şmecherie". Ce vreau să vă povestesc ca exemplu are o legătură cu starea de perplexitate. Cînd mai lucram vara ca ţapinar în vacanţe, am ajuns într-o zi într-un celebru sat românesc din inima ţării, un sat din „matca celei mai curate românităţi", cum spunea Iorga despre acea zonă. Ce credeţi că am văzut eu acolo? Un parbriz împopistrat cu zeci de reclame la pasta de dinţi Colgate! Nu e grav că posesorul respectivului parbriz dovedea, cînd te apropiai de el, că nu foloseşte nici măcar pasta de dinţi Primăvara (atît de banală), dar e grav că omul acela se născuse tocmai în satul de care vorbesc. E drept că lucra de cîţiva ani buni la oraş, dar *se născuse acolo.* M-am prefăcut interesat şi l-am întrebat cum făcuse rost de abţibildurile alea roşii cu care-şi decorase maşina lui galbenă. Ei bine, la schimb! Omul dăduse pe ele un ştergar vechi, brodat de mama lui pe care acum venise s-o viziteze. Mişto şmecherie! Nu voi numi acel sat din respectul pe care i-l port, dar perplexitatea în care te poate arunca un astfel de fiu al lui pot spune că-i durabilă.

Alte păreri

Cînd ţi se povesteşte ceva foarte captivant teme-te de un singur lucru: să nu uiţi de-ale tale!

L. Metoda paşilor adăugaţi

Din locul în care se oprise trenul, prin fereastra compartimentului în care se afla elevul Popescu, se putea citi pe o stivă de ţevi subţiri de trei ţoli următoarea propoziţie:

TRĂIASCĂ PACEA PE TTERA

Cel care folosise vopseaua roşie a întreprinderii în felul mai sus arătat era, probabil, un bun cunoscător al limbii franceze şi îşi amintise, în timp ce scria Terra cu doi T, de cuvîntul franţuzesc *courgette* (dovlecel) în care, de asemenea, r-ul e simplu, iar t-ul dublat.

Luate una cîte una, se gîndi Popescu, ţevile n-ar mai păstra pe ele decît linii roşii, în lung sau în curmeziş, virgule şi arce de cerc, puncte sau linii piezişe şi nimeni, odată pusă în funcţiune instalaţia din care trebuiau să facă parte acele ţevi, n-ar mai fi putut reconstitui textul care acum strălucea la soare pe rampa de mărfuri a acelei gări de cîmpie. Poate tocmai de aceea ţevile erau păstrate în continuare acolo, lăsate pradă ruginii.

Unul dintre ceilalţi doi ocupanţi ai compartimentului citi cu voce tare inscripţia şi spuse: Hm!

Popescu îl recunoscu după voce, fără să întoarcă ochii spre el: era cel gras, cu ochelari, cel căruia însoţitorul său i se adresase tot timpul cu tovarăşe director. Băiatul aşteptă cu răbdare ca celălalt să găsească şi în acest gest atît de simplu al directorului un pretext pentru a începe o nouă poveste. Pînă atunci Subalternul (e numele cel mai potrivit pentru un asemenea personaj) tot găsise astfel de pretexte la fiecare kilometru de cale ferată şi tot povestise ţinîndu-l pe bietul director cu gura căscată mai abitir decît reuşise cîndva Şeherazada să-l ţină pe sultan.

Treceau pe lîngă un cîmp pe care mai mulţi ţărani semănau cu călcîiul pepeni şi Subalternul deducea imediat (nu atît pentru el însuşi cît pentru tovarăşul director) că aceia seamănă pepeni, aşa că începea să-şi amintească de copilăria lui şi de cele două pogoane pe care tatăl său punea

pepeni în fiecare an. Descria sămînța dicotiledonată și planta în toate fazele ei. Descria fructul cu miezul portocaliu și semințele maronii, „cel mai dulce pepene din cîți există și are și coaja foarte subțire" (aici directorul se mira și ochii Subalternului sclipeau o fracțiune de secundă de bucurie), vorbea de recoltatul lor de cu seara și de transportul cu roaba în beciul de sub casă. De cît de reci erau acei pepeni dimineața la trei cînd erau puși în căruță să fie duși la vînzare în piața Obor. Directorul se ștergea pe gît și pe față cu o batistă uriașă, era transpirat tot, apoi ofta, probabil gîndindu-se la răcoarea din beci și la gustul pepenilor. Da, da, continua Subalternul, pe la patru dimineața eram deja la bariera Vergului și uneori nici nu ajungeam cu pepenii pînă-n Obor că ni-i cumpăra lumea pe drum, din căruță.

Odată încheiat ciclul natural al plantei pepene, povestitorul trecea, fără să-și permită să răsufle, la grîu și la porumb, la castraveți și vișini, la arbagic și roșii, vinete, viță-de-vie, mei românesc și pruni sau corcoduși. Viața la țară, așa cum o prezenta el, era un fel de paradis în care numai el, Subalternul, pe atunci copil, muncea cît șapte oameni mari. După aceea își aducea aminte brusc de altceva și-l întreba pe director:

— Dumneavoastră, tovarășe director, n-ați lucrat de mic așa, în agricultură, nu?

— Eu? – zicea directorul. Ohoho, de la cinci ani eram cu sapa în mînă la prașilă.

Situația nu era tocmai convenabilă pentru povestitor, nu-i convenea nici lui să povestească unuia care era deja cît de cît avizat asupra subiectului și alegea altul cu o iuțeală de invidiat.

— Dar în mină n-ați fost, nu?

— Nu, uite, în mină n-am intrat niciodată – recunoștea grasul.

Era deja mai mult decît suficientă această recunoaștere pentru ca celălalt să înceapă acum să vorbească pe larg despre galerii și vagoneți, stîlpi de susținere și catastrofe adevărate sau posibile. Cînd ajungea la catastrofe omul se înfierbînta pur și simplu (deși n-ar fi fost necesar, erau cel puțin treizeci de grade la umbră, iar în compartiment căldura devenise insuportabilă), nu-ți puteai da seama dacă inventează sau relatează obiectiv, enumera detalii dintre cele mai insolite, găsea chichițe și descoperea vinovații, știa exact ce vîrstă și cîți copii avea fiecare accidentat, ce declarase directorul minei și ce spuseseră reprezentanții ministerului de resort, cine furase material, cine nu fusese atent, care nevinovat fusese pedepsit, oferea soluții și propunea măsuri radicale. Directorul aproape că începea să moțăie în acest timp, și Subalternul se oprea brusc, căuta cu privirea lui agilă încă

ceva de care să-și lege povestirea pentru a o face mai atractivă, aproape că nici nu sesiza prezența lui Popescu în compartiment, își arunca privirea pe fereastră și striga:

— Ia uite, domnule, ce-au făcut ăștia aici!

Directorul redevenea dintr-o dată atent și Subalternul îl și stimula:

— Ați văzut?

— Nu, ce era?

Povestitorul nu aștepta mai mult decît acest minim semn de curiozitate că și începea cu un alt potop de vorbe din care se dovedea că el e un om umblat și priceput, drept, cinstit, curajos și cu o moralitate de netăgăduit. Construcțiile de drumuri, conducte, linii de înaltă tensiune, poduri sau hidrocentrale erau domenii prin care el însuși trecuse și făcuse pe acolo un mare număr de minuni. Nici nu putea fi numită lăudăroșenie vorbăria lui continuă, era mai degrabă o performanță; la un concurs de ocupat atenția directorilor cu fleacuri ar fi ieșit primul.

Acum însă făcea o pauză inexplicabil de lungă, iar trenul întîrzia să se pună în mișcare.

Subalternul ar fi putut să vorbească despre trenuri și locomotive, dar acesta părea un subiect epuizat, povestise deja o catastrofă feroviară „care i se întîmplase chiar lui, adică în familia lui". Desigur că la o asemenea exprimare nu numai directorul, dar și Popescu și un alt călător, care se afla pe culoar și o auzise prin ușa întredeschisă, căscaseră ochii.

Totul se întîmplase în jurul Craiovei pe o vreme caniculară, probabil că unele șine se torsionaseră ușor și un cumnat de-al Subalternului se afla în cursă cu o garnitură de marfă. Acel cumnat al lui era, ați înțeles, mecanic de locomotive Diesel, un băiat bun, pîinea lui Dumnezeu, cuminte și ascultător.

Ei bine, și, cum mergeau ei așa pe căldura aia cu locomotiva și cu 34 de vagoane pline în urma lor, ajung într-un loc în care linia cobora într-o pantă destul de abruptă, iar la piciorul pantei se găsea și o curbă ușoară. Cumnatul cunoștea drumul, mai trecuse pe acolo de zeci de ori, știa cu ce viteză trebuie să meargă, avea și ochii ațintiți pe tabelul cu parametri regulamentari calculați pentru siguranța mersului în condițiile acelui drum și a încărcăturii pe care o aveau în spate. Mai trebuia luată în calcul și căldura care ar fi putut deforma puțin șinele. Pe măsură ce povestea se complica cu toate aceste date tehnice, Subalternul mai adăuga și cîte un „și atunci" rostit pe un ton mai înalt. Cei trei ascultători trebuiau menținuți sub o presiune constantă. În fine, pe scurt, cumnatul mecanic primise ordin să se grăbească puțin pentru a face loc unui accelerat sau rapid care venea

dinspre Timişoara şi, la baza pantei, acolo unde începea curba aia uşoară, încercase să frîneze, locomotiva sărise de pe linii, iar vagoanele care se aflau în spate, deşi nu căzuseră şi ele, împinseseră locomotiva înfrînată pe deasupra traverselor, din traversă în traversă, cale de vreo două sute de metri. În fond, nimic foarte grav, cei trei chiar răsuflă într-un fel uşuraţi, directorul ceva mai convins decît ceilalţi doi.

Ei, da, dar eroismul povestitorului în această catastrofă feroviară care „i s-a întîmplat chiar lui în familie" abia de aici încolo începea. El fusese cel care aflase primul despre accident pentru că lucra pe atunci în funcţia de contabil într-o gară mare din apropierea accidentului. Apoi tot el descoperise mai demult (este obligat să facă o paranteză) că o anume tanti Veturia, un fel de vecină a unei colege de serviciu a soţiei povestitorului, cunoscută în timpul unei excursii cu autocarul la Porţile de Fier, era şi cumnată cu unul dintre secretarii ministrului transporturilor, deci prin ea se putea ajunge în audienţă la ministru. Povestitorul reţinuse această preţioasă informaţie încă de atunci cînd avusese loc excursia şi avusese grijă să întreţină respectiva relaţie. Meritul lui! Important era ca mecanicul de locomotivă, cumnatul deci, să nu fie dat afară din personalul CFR. Plătea tot, cheltuielile pentru reparaţii, deplasarea macaralei speciale care venise să repună locomotiva pe şine, alte cheltuieli legate de catastrofa pentru care nici nu era vinovat (suma nu era foarte mare), dar trebuia să fie salvat de la excluderea din rîndul cadrelor CFR. Această grea sarcină şi-o asumă tocmai povestitorul şi, pentru a o duce la bun sfîrşit, îşi luase chiar a doua zi după accident concediu de odihnă.

Partea a doua a poveştii cu catastrofa feroviară îl ţinu foarte încordat pe director. Subalternul povestea, de fapt, ce poate fi mai captivant pentru un biet directoraş?, cum se poate obţine o audienţă la un ministru şi cum trebuie să faci pentru a-l convinge pe înaltul personaj că ceea ce ceri tu pentru un năpăstuit de cumnat este acelaşi lucru cu ceea ce de drept i se cuvine. Detaliile înaintării din secretară în secretară erau foarte captivante, iar discursul ţinut în faţa ministrului un adevărat poem. Printre altele zicea că-i zisese ministrului aşa:

— Tovarăşe ministru, noi am iubit calea ferată de mici copii, eu şi cumnatul meu, pe care-l cunosc din fragedă copilărie, ne-am născut în fum de locomotive şi în fum de locomotive vrem să murim...

Et caetera, et caetera.

Directorul părea încîntat de poveste, dar parcă şi începea să se teamă puţin de volubilul său subaltern.

Poate şi de asta încerca acum s-o facă pe ursuzul, pe distratul sau pe obositul pentru a nu-l mai încuraja pe celălalt să-şi dea drumul la gură. Sau, pur şi simplu, acela încă nu găsise un pretext şi o temă convenabile.

Popescu se plictisi să mai aştepte reluarea inepuizabilului şir de inepţii ale Subalternului şi ieşi pe culoar. Directorul îi făcu semn să lase uşa deschisă. Căldura din tren era de-a dreptul sufocantă. Oricum, neobişnuită pentru luna aprilie.

În partea opusă rampei cu mărfuri se afla cîmpul. O tarla de culoare verde, un verde crud şi foarte intens, bătînd spre albastru (probabil o tarla cultivată de mai mulţi ani cu lucernă) şi o alta de culoare neagră, arată de toamna şi acum învăluită în aburi uşori.

Băiatul deschise fereastra şi simţi în nări mirosul proaspăt de primăvară. Urmări cu privirea drumul de ţară ce despărţea cele două tarlale şi un cîrd de ciori care-l survolau de-a curmezişul. Nu departe de terasamentul căii ferate drumul cobora într-un fel de vîlcea (deasupra căreia aerul încălzit de soarele puternic juca în ape) şi putea fi văzut urcînd din nou aproape de orizont pe lîngă un copac uriaş, un stejar probabil, care străjuia singuratic întreaga cîmpie. Trenul părea înţepenit acolo, nici un zgomot, nici un şuierat de locomotivă nu se grăbea să-i anunţe plecarea. Cîmpul arat avea o măreţie specifică, imposibil de descris sau de comparat, ceva în prezenţa căruia nimeni şi nimic, nici chiar trenul, nu mai îndrăznea să se mişte sau să şuiere.

Şi totuşi, după numai cîteva minute, Popescu văzu în marginea îndepărtată a plăpumii de aburi, acolo unde drumul subţire şi noroios se ridica din valea sau vîlceaua care-l ascundea, un punct roşu. Rămase cu ochii aţintiţi pe acel punct pînă cînd distanţa scăzu într-atît încît presupunerea iniţială să se confirme. Era o femeie tînără care venea grăbită spre calea ferată. Popescu deduse că în valea în care drumul se ascundea privirii se află un sat.

Fata era încălţată cu cizme de cauciuc şi căuta să alerge, Popescu avu chiar emoţii pentru ea, dacă aleargă să prindă trenul şi personalul ăsta care a înţepenit aici de mai bine de douăzeci de minute se pune tocmai acum în mişcare? O încurajă în gînd în timp ce încerca să-i distingă trăsăturile feţei. „Hai, surioară, că-l prinzi, ar fi nedrept să plece tocmai acum şi dacă totuşi o face, nu-i nimic, trag eu semnalul de alarmă!"

Prin uşa deschisă a compartimentului se auzi vocea Subalternului. Găsise în sfîrşit un alt pretext de trăncăneală, Popescu nu reuşi să-şi dea seama care anume, era prea concentrat asupra efortului fetei care se zbătea singură într-un cîmp de basm ca acela.

Ajunse în cele din urmă, iar trenul, de parcă numai pe ea ar fi aştep-tat-o, se puse în mişcare încet-încetişor. (Ea se urcase în vagon.) Abia după aceea dădu un şuierat şi luă viteză.

În compartiment scena devenise din ce în ce mai strîmtă acum. Directorul se retrăsese în colţul dinspre uşă şi încerca să respire, era transpirat tot, agasat. Subalternul era aproape de el şi-i povestea din nou ceva ce nu suporta contradicţie. Era vorba de un fel de şedinţă sau miting în care luase şi el cuvîntul şi fusese cel mai logic, cel mai convingător, cel mai aplaudat. Popescu nu înţelese dacă omul fusese invitat acolo să ia cuvîntul sau se înscrisese el, din proprie iniţiativă, dar, cum ghici repede că era vorba de o adunare pentru pace care se ţinuse în întreprinderea în care lucra omul pe atunci (alta decît cea a cărui director este tovarăşul lui de drum de acum), îşi spuse că, gata, omul nu mai are mult şi începe să vorbească despre ce a făcut el în război. Era un *miles gloriosus* perfect şi te puteai aştepta să afli că el a fost cel care a întors soarta războiului.

Tocmai atunci uşa compartimentului se deschise din nou şi fata cu jachetă roşie pe care Popescu o văzuse traversînd cîmpul întrebă de un loc liber, dădu bună ziua şi se aşeză.

Avea o geantă de voiaj agăţată de umăr şi o pungă de plastic în mîna dreaptă. Punga de plastic nu o avusese mai devreme cînd fugea pe cîmp şi Popescu îi privi imediat încălţările; într-adevăr, purta pantofi albi, curaţi, deci în pungă îşi pusese cizmele cu care venise pînă aici. Părea să aibă puţin peste douăzeci de ani, dar figura ei copilăroasă, puţin speriată şi obosită, nu se armoniza deloc cu fardul pe care şi-l adăugase în grabă, la toaletă probabil, pe pleoape şi pe sprîncene, pe pometii obrajilor. Avea o frumuseţe aparte, sportivă, sinceră şi băieţoasă, cu un procent de feminitate foarte mic, dar perfect integrat în ansamblu. De altfel, fiecare element al chipului ei părea urît luat în parte şi numai privite împreună dădeau senzaţia de frumos şi ciudat în acelaşi timp. Popescu rămase cu ochii aţintiţi la ea pînă ce, tot încercînd să-i înlăture, în imaginaţie, cele cîteva umbre de fard şi să-i descopere adevăratul ei chip, îşi dădu seama că o cunoştea sau că, în orice caz, o mai văzuse cîndva.

Începu să caute cu atenţie în memorie în timp ce Subalternul, cum era de aşteptat, se apucase să vorbească despre faptele lui de arme.

*

(LOCUTOR) „A spune ceva înseamnă a face un lucru anume, adică a spune ceea ce se spune. Un vorbitor produce sunete, un scriitor aşterne pe hîrtie simboluri grafice." (acte locuţionare)

„Dar dincolo de acestea un vorbitor mai face şi altceva. El pune o întrebare, dă un ordin, cere, propune, enunţă." (acte ilocuţionare)

„În sfîrşit, prin spunerea a ceea ce se spune, se înfăptuieşte şi un al treilea tip de act. Pot să vă intimidez, să vă informez, să vă nedumeresc, să vă întristez sau să vă înveselesc, să vă adorm, să vă conving etc." (acte perlocuţionare)

LOCUŢIUNE = grup de cuvinte cu înţeles unitar, care se comportă din punct de vedere gramatical ca o singură parte de vorbire. (*DEX*, p. 506)

*

O sală de festivităţi. Elevi din toate clasele, profesori, pedagogi, nerăbdare sau plictiseală, mici emoţii, aşteptare prelungită a unui lucru faţă de care interesul nu e prea ridicat. O acţiune culturală, cum se spune, o acţiune de masă. Popescu Gelu are 14 ani şi face parte din această masă. A reuşit să ocupe un loc în apropierea ferestrei, stă liniştit, mai liniştit decît de obicei şi priveşte afară. E o toamnă plină de soare, se apropie sfîrşitul lui octombrie şi încă nu s-a făcut frig. La masa care ţine loc de tribună s-au aşezat vreo douăsprezece persoane, scriitori, activişti culturali, directorul Stamatescu, profesorul de istorie Valedulcean, profesoara de română Maria Stănescu, trei sau patru elevi printre care şi o fată cu tenul foarte alb şi cu părul negru tuns scurt. Lîngă tribună vin să recite mai întîi elevii care au compus ei înşişi versuri.

Prelins în palma mea fluid
Ca o cerneală veche-n călimară
De teama irosirii te închid
Şi pumnu-l voi desface mai pe seară

Cînd va fi umbră rece peste toate
Şi duhurile bune au să vie,
O poezie albă peste noapte
Cerneala cărnii tale va să scrie.[1]

[1] Versurile aparţin într-adevăr unei tinere poete din Tg. Jiu pe care am ascultat-o cu ocazia unui cenaclu, dar, din păcate, nu i-am aflat şi numele sau nu i l-am reţinut dacă el a fost rostit de cineva pe scenă. Cîndva, ea va deveni o poetă cunoscută şi, poate, în volumele ei veţi întîlni şi aceste versuri (*n.a.*).

Aplauze. Fata subţirică şi tunsă scurt aplaudă şi ea versurile colegei din Tîrgu Jiu. Deci cei de la tribună sînt elevi de la alte şcoli, deduce Popescu şi aplaudă tare, vrea să se facă remarcat. Poeta se aşază, roşie ca un apus de soare printre palmieri, chiar pe scaunul de lîngă cea cu părul negru şi alură băieţoasă pe care Gelu nu o mai scapă din ochi. Recită apoi un băiat din Maramureş, o tipă durdulie şi negricioasă de la Constanţa, apoi ea, aleasa privirilor lui Gelu, dar despre ea nu spune nimeni din ce zonă a ţării provine. Recită cu un accent nu tocmai românesc o traducere proprie după o poezie de Ady Endre. Popescu aplaudă din răsputeri. Murmurul sălii se potoleşte greu, dar nu entuziasmul ci indisciplina e la origine. Un tip cu chelie se ridică şi începe să-şi amintească de cum era cînd era el elev. Încearcă să fie glumeţ, dar glumele lui nu amuză pe nimeni. Cîţiva elevi hohotesc totuşi în contratimp cu poantele slabe ale vorbitorului. De la tribună, profesorii lansează cîte un ssst! Gelu se întoarce brusc spre fratele lui, Zare, şi-l întreabă:

— Bă, cine-i aia de la tribună, a doua din stînga, aia cu părul scurt?

Zare ridică plictisit din umeri. Apoi începe să o examineze cu atenţie pe fată. (La sfîrşitul reuniunii îl va ruga chiar el pe profesorul Valedulcean să-i afle numele şi adresa fetei. Acesta va rîde, ce-i cu tine, Zare, iar te-ai îndrăgostit la prima vedere?, dar nu va reuşi să afle decît că pe fată o cheamă Ana şi că e din oraşul Sfîntu Gheorghe.)

— Nu-i de la noi din şcoală?, mai întreabă Gelu.

— Nu cred, zice Zare şi, dacă nici el n-o cunoaşte, înseamnă că fata într-adevăr nu e de pe aici. Zare e clasa a X-a şi le cunoaşte pe toate fetele din liceu.

Ea ascultă tot ce se spune sau se citeşte privind sala cu un aer absent şi rozîndu-şi o unghie. Popescu Gelu îi vede numai degetul şi ochii. De cîte ori se termină o poezie sau cuvîntul cuiva, amintirile chelului, spre exemplu, fata scoate degetul din gură şi aplaudă împreună cu toţi ceilalţi în urma degetului, buzele ei rămîn într-un zîmbet enigmatic. Îi vine din nou rîndul să citească, de data asta o mică povestire lirică scrisă chiar de ea. Gelu se apleacă în faţă şi ascultă cu ochii larg deschişi şi cu gura căscată, dar nu reuşeşte să înţeleagă vreun cuvînt, nu prinde nici sensul general al poveştii; rîde doar împreună cu ceilalţi cînd vreun accent pus greşit schimbă sensul cîte unui cuvînt. Nu-şi mai aminteşte dacă şi el a aflat atunci cum o chema pe autoare sau nu. Îşi aminteşte numai aerul ei absent din momentele în care era aplaudată şi felul în care îşi rodea unghiile de parcă fabrica încet-încet acel zîmbet pe care îl lăsa apoi la vedere pentru cîteva secunde.

— Dar dumneata ce-ai fost în armată? – întreabă directorul.

— Poştar! – declară plin de mîndrie Subalternul.

— Cum poştar, ce armă e asta?

— Hă, hă, e o armă secretă, tovarăşe director!

Tonul este de: „Hă, hă, ce ştiţi dumneavoastră?"

În rest, povestea este la fel de plină de lăudăroşenii şi alte gogoşi ca şi cele de pînă acum. Omul îşi făcea serviciul militar la Direcţia Intendenţei şi o ducea foarte bine, făcea operaţiunile de cartare a corespondenţei, scria scrisori pentru camarazii care veneau la el să-l roage s-o facă, scria şi cereri, petiţii, dădea sfaturi juridice celor care aveau nevoie de ele, „aa, nu, asta nu intra în atribuţiile de serviciu, astea erau contra plată, le efectuam în timpul meu liber." Pe front nu fusese decît o singură dată cîteva zile, împreună cu un ofiţer, unul la fel de plin de zel şi eroism ca şi el. Se întorsese îngrozit şi jurase să se mutileze dacă vreodată va fi trimis în linia întîi.

> Mai multe sute de soldaţi care nu se prezentaseră la apelul de seară se strînseseră în faţa postului de gardă în care se refugiase căpitanul Cros; timp de o oră îi strigară cele mai murdare înjurături şi ameninţări. Pentru a-l înfricoşa şi mai tare, un exaltat trăgea din cînd în cînd focuri de revolver în aer. Pe 30 mai, la prînz, avu loc şi o şedinţă în afara satului pentru constituirea, după modelul ruşilor, a unui „soviet" compus din cîte trei oameni din fiecare companie, soviet care ar fi urmat să preia conducerea regimentului. Spre marea mea stupefacţie, îmi oferiră chiar mie conducerea acestui soviet, ceea ce însemna că trebuia, nici mai mult, nici mai puţin, decît să-l înlocuiesc pe colonel.

(*Les Carnets de guerre de Louis Barthas, tonnelier. 1914-1918*, Edition Maspero, 1979 – Carnetele de război ale lui Louis Barthas, dogar. 1914-1918)

Popescu era în clasa a treia cînd venise la el unul Zare Popescu din clasa a VI-a şi-i spusese:

Tu ştii, bă, că eu sînt fratele tău?

Nimeni n-avea nimic împotrivă. Cine ar fi putut să-i împiedice pe doi copii de la Leagănul de copii să se considere fraţi, mai ales cînd pe amîndoi îi chema Popescu? Poate şi erau fraţi! Gheorghe Budu, fochistul instalaţiei de încălzire, omul care lucrase mai demult la birouri şi fusese dat afară din cauză de beţie, chiar spunea uneori:

— Bă, păi unii dintre voi, cînd aţi venit aici, adică în partea ailantă, unde-i creşa, bă, păi nici n-aveaţi nume: vă botezăm noi: Ionescu, Popescu...

Aşadar, cu timpul, toţi se obişnuiseră să-i considere fraţi. Lui Gelu i se spunea Popescu, fratele lui Zare, iar lui Zare Popescu, fratele lui Gelu. Lucrul nu putea fi contrazis nici oficial, mai tîrziu, cînd amîndoi căpătaseră buletine, pentru că în ambele stătea scris:

NATURAL
Prenumele părinţilor
NATURAL

M. Onomastică specială

Se afla în vagonul din coada trenului şi, cînd trebuise să coboare, văzuse că de la scară pînă la pietrişul de lîngă terasament era o distanţă mai mare de un metru. Rugase pe cineva să-i ţină valiza, îşi aruncase jacheta şi coborîse şi ea ţinîndu-se cu mîinile de scară. Apoi trenul pornise imediat şi cel căruia îi lăsase valiza se văzuse obligat s-o arunce pur şi simplu. Nu avea nimic fragil în valiză, dar se simţise într-un fel jignită, mai degrabă de întreg contextul decît de gestul, în fond cinstit, al omului care o ajutase. Văzuse apoi că se află pe rampa de mărfuri a unei gări micuţe şi că în jur nu e decît cîmp. Deja avea ochii umezi cînd îl întrebase pe impiegat de drumul spre satul Burleşti. Plînsese apoi tot timpul cît se luptase cu noroiul de-a lungul drumului desfundat care începea chiar vizavi de rampa de mărfuri. (Vis-à-vis, dacă vă place mai mult!) Cînd văzuse satul înaintînd pe sub ceaţa din vale ca o procesiune de buburuze, mai suspinase o dată şi se oprise. Şi-a şters ochii, a dat afară din plămîni tot aerul vechi şi a pornit mai departe. În biroul primarului izbucnise din nou, de data aceasta în hohote şi, în timp ce nu se putea opri, se asculta şi se întreba dacă nu cumva e isterică:

— Liniştiţi-vă, domnişoara învăţătoare, ce dracu', se poate? Hai cu neica, hai, nu mai plînge! – zicea primarul şi, în cele din urmă, ceea ce o liniştise cu adevărat fusese mirosul de tocană şi lavandă pe care îl răspîndea acest om uriaş.

Prima vorbă pe care a auzit-o apoi într-o curte de om gospodar de acolo, cum mergea însoţită de primar către viitoarea ei gazdă, a fost:

— No, călca-le-ar minunea de vaci!

Şi atunci s-a gîndit că oamenii de pe aici nu sînt toţi născuţi şi crescuţi în această cîmpie fără repere, că unii dintre ei veneau de undeva de la munte sau din podişul Transilvaniei, dar cine, de ce şi cînd îi adusese aici?

*

(MAŞINĂ) Tîrgul duminical nu e un obicei românesc dispărut pentru totdeauna (nu insistaţi şi n-o faceţi pe folcloristul, domnule profesor!), el

continuă să existe şi ia forme noi. Este un „nou" care se manifestă la toate nivelele: mijloacele de locomoţie cu care se vine şi se pleacă de la tîrg, prilejul organizării lui, ţinuta cerută în zi de tîrg, natura produselor, locul în care se ţine tîrgul, misterele tîrgului şi ale tîrgoveţilor. Este, mai degrabă, o evoluţie a fenomenelor pentru că fondul tîrgului e ceva ce n-a dispărut încă.

Dar cînd imaginaţia omului este provocată să schimbe la nivelul formelor, ea poate avansa atît de rapid şi de departe încît cineva care nu-i atent poate să nu mai recunoască deloc obiectul, rămas acelaşi, în noua lui formă. E aproape un cameleonism.

Iată: o margine de pădure, nu departe de un lac, o pajişte mereu verde, un ideal loc de joacă pentru copiii oamenilor cu maşină. Sîmbăta, cam de pe la prînz încolo, încep să apară Skode, Moskviciuri, Trabanturi şi, bineînţeles, Dacii. Locul nu e departe nici de oraş şi nici de şantier. El începe să semene, la ora amintită, a camping neamenajat, iar oamenii (mici şi mari) desfăşoară cu succes activitatea de odihnă în aer liber. Copiii s-au dezbrăcat şi aleargă. Se zbenguie sau au sarcini precise de la părinţi. Cînd totul e ocupat apare, cam brutal, o Volgă obosită din care coboară un ţăran. Acesta începe să vîndă cireşe (în funcţie de anotimp se va schimba cu caise, prune, mere, gutui sau nuci). Are loc o uşoară dezorientare a populaţiei minore care-şi uită de sarcini şi rămîne cu gura căscată la lada cu cireşe pînă cînd unul din părinţi se hotărăşte să vină să-l răscumpere pe fiecare copil plătind ţăranului cinci lei şi luîndu-i un cornet mediu de cireşe. Întîmplarea devine declanşatorul unei serii de evenimente neaşteptate, dar care se dovedesc a fi fost minuţios pregătite dinainte. Între uşile deschise ale unei Dacii se întinde o sfoară pe care se agaţă mai multe „mileuri" croşetate. Cineva întinde pe iarbă un pled alb şi varsă pe el vreo două kilograme de acadele şi „bomboane cu gumă" prevăzute cu un băţ, deci tocmai bune pentru a fi consumate în context. Ca la un semn, aproape toate celelalte maşini devin mici magazine ambulante. Sînt expuse spre vînzare ştergare, perdele, cusături pe etamină, jucării de lemn sau de material plastic, coşuri şi pălării de paie, maiouri cu chipul lui Alain Delon, agrafe, ace şi bile de prins în păr, ba chiar şi scule şi accesorii de maşină. Familiile comersanţilor se plimbă de colo-colo şi, oprindu-se în faţa uneia sau alteia dintre dughene („în faţa" înseamnă aici „lateral dreapta sau stînga" faţă de direcţia de mers a maşinii), întreabă:

— Cum le daţi?

Şi după ce află preţul aprobă printr-o mişcare a capului şi pleacă. Pînă cînd să-şi termine cel cu Volga cireşele pe care le-a adus la vînzare,

aproape toţi „turiştii" au cumpărat şi au vîndut cîte ceva. A apărut între timp (venit pe jos, probabil, sau adus de autobuz pînă la colţul dinspre şosea al pădurii) şi un producător de linguri de lemn care nu are un punct fix de vînzare, ci umblă cu ele printre maşini. Înfuriat pe sine, proprietarul unei Dacii roşii care se oprise în locul cu pricina numai pentru a-şi înlocui o roată şi a mai rămas apoi să-şi facă şi pana, desface anvelopa roţii de rezervă şi se gîndeşte s-o vîndă. Se duce pînă la maşina cea mai apropiată (unde se vînd bretele) şi spune:

— Dau un „Michelin" pe două „Danubiana"!

Soţul tovarăşei care ia banii şi dă restul la sută după ce a mai vîndut o pereche de bretele zîmbeşte jenat şi spune:

— Nu, mulţumesc, noi nu...!

Vestea că cineva vinde un „Michelin" face turul tîrgului şi un cumpărător foarte interesat se apropie de cel cu Dacia roşie. Cumpărătorul oferă însă două anvelope foarte uzate pe care cel cu „Michelin"-ul le refuză preferînd bani. Ţăranul cu cireşe aude şi el vestea şi vine să cumpere cele două anvelope uzate.

— Da' ce faci bre, cu ele, nu vezi că e găurite? – îl întreabă, îngrijorat, un vînzător de oglinzi de buzunar.

— Ehe, zice ţăranul şi pleacă.

Într-adevăr, cîte nu se pot face cu o anvelopă uzată. Puii de o zi ciugulesc cu mare plăcere mălaiul amestecat cu urzici dacă e pus într-un sfert de anvelopă care arată ca un mic jgheab, oile, vacile şi caii beau apa numai din jgheaburi mari făcute din anvelope de tractor. Copiii din numeroase sate nu mai ştiu de mult să se joace cu cercul, dar să împingă o anvelopă pe asfalt îi amuză. Ba, într-un sat din judeţul Neamţ am văzut şi o mică industrie care folosea anvelopele ca materie primă. Ţăranul care pusese pe roate respectiva industrie avea o maşină cu care tăia anvelopele scoţînd din ele nişte cercuri de cauciuc din care, puse unele lîngă altele, clienţii lui făceau un fel de tuburi de scurgere a apei pe sub podeţul de la poartă (daţi-mi o hartă şi vă spun imediat în ce sat am văzut asta!).

În fond, sensul primar al cuvîntului anvelopă vine de la a acoperi, a împacheta, a înveli, a ascunde, a îmbrobodi etc. Anvelopa este un produs secundar al maşinii şi nu un accesoriu al ei.

*

„Să fii curier la Direcţia Intendenţei e mare lucru, tovarăşe director. Păi, dumneavoastră ştiţi ce bani învîrteam eu în timpul războiului? Unitatea

noastră s-a aflat tot timpul în sudul Dobrogei şi a produs ceapă de arbagic, roşii, vinete, usturoi, tot ce era zarzavat şi putea să folosească la hrănirea ofiţerilor, subofiţerilor şi soldaţilor noştri plini de curaj care se aflau pe front în linia întîi. Io zic că în război trebuie să ai şi noroc. Păi, uite, odată..."

E 1 iulie 1976. Radu A. Grinţu tocmai s-a întors dintr-un circuit prin nordul Moldovei şi prin Maramureş. Îi însoţeşte pe vajnicii turişti străini plini de obiecte de artizanat la aeroport, apoi se întoarce în centru cu maşina colegului său, ghidul Vulpe, fostul fotbalist. E obosit şi adoarme pe bancheta din dreapta a maşinii. Vulpe opreşte mai întîi la el acasă, pe bulevardul Ana Ipătescu, îl lasă pe Grinţu adormit în maşină, urcă la el în apartament, îşi sărută soţia (aceasta îi pune de mîncare), mănîncă, bea şi o cafeluţă, desface bagajul şi-i arată soţiei ce cadouri i-a mai adus de la drum apoi, fumînd, coboară din nou în stradă, porneşte motorul maşinii, îl trezeşte pe Grinţu şi-l întreabă:

— Unde să te duc, bătrîne? Unde dormi la noapte, ai vreo gagică?

— Nu, zice Grinţu, du-mă la Union, îmi iau cameră acolo că trebuie să vină un prieten să mă caute.

Noi ştim că acel prieten este fostul elev Gelu Popescu, acum proaspăt bacalaureat, dar în ce stadiu au ajuns dezvăluirile acestuia nu vom şti decît, poate, din scenariile succesive ale lui Grinţu. Şi aceasta abia după ce ei se vor întîlni din nou în holul hotelului Union, către seară şi după ce Gelu îi va zice fostului său pedagog:

— Sînt invitat la o zi onomastică, vii cu mine? (Uneori îl tutuia pe Grinţu, alteori nu.)

— Da' ce sfînt e azi? – va întreba Grinţu.

— A, nu, pe gagică o cheamă Iulia şi aşa sărbătoreşte ea, de 1 iulie.

— Aha.

— Cred că o ştiţi, a fost colegă de clasă cu mine, e o tipă mişto! Mai sînt şi alte fete singure.

Grinţu va face un gest de plictiseală cu mîna.

— Vă înţeleg, va continua Gelu să i se adreseze cu politeţe lui Grinţu, după două săptămîni cu franţuzoaicele...

Vor cumpăra flori şi se vor duce la petrecerea unde erau totuşi mai mulţi băieţi. Vor sta pe jos, amîndoi, vor bea vin şi Gelu va continua să povestească.

„Cînd am ajuns noi se încărcau răniţii pe un fel de camion deschis, lipsit de oblonul din spate. Un băiat, de care am aflat pe urmă că era din Breaza, plîngea şi striga:

— Mor, dom' sergent, mor, nu mai scap! Sergentul îl ţinea de mîini şi încerca să-l încurajeze: — Nu mori, mă, vezi-ţi de treabă, cum o să mori? — Ba da, ba da! Şi sergentu' iar: — Nu mori, mă, Gheorghiţă, nici nu eşti rănit grav! Băiatu' ăla, abia dacă trecuse de 19 ani, dar în situaţia în care se afla părea un ţînc de 14 ani speriat că şi-a pierdut vacile şi o să fie bătut măr de ta-su. Rana lui era la gît, una dintre cele mai periculoase răni, tovarăşe director, puţini scapă şi nici băiatu' ăla n-a scăpat, am auzit a doua zi că a murit. Da' io un lucru n-am înţeles: băiatu' zicea că nu-l doare rana şi sergentu' îi tot zicea că nu-i o rană gravă; de unde ştia el c-o să moară? Io cred că există aşa, o certitudine pe care nu ţi-o ia nimeni şi nici să ţi-o dea altcineva nu se poate. Dacă cineva îmi spune: «în trei zile mori» nu-l cred. Da' dacă mi-a intrat mie în cap că mor, nu mă mai scapă nici doctoru' ăla, Barnard.

Şi, ce credeţi, cînd ne-am întors la comandament, în curte instalaseră o masă de tenis şi un ofiţer german l-a văzut pe Lotreanu ăsta pe care-l însoţeam eu şi l-a întrebat dacă nu joacă. N-a putut să refuze, dar în timp ce juca se făcea din ce în ce mai alb la faţă, era aşa ca aluatu' faţa lui şi pă urmă a stat toată noaptea la toaletă şi a vomitat. Cînd ne-am întors în ţară, n-au trecut două săptămîni şi am auzit că a murit în spital. Îi spusese doctorului din prima zi că el are de gînd să moară!"

Directorul îşi drese puţin vocea înainte de a reuşi să-l roage pe Subaltern, cu o voce totuşi aproape de nerecunoscut, să deschidă fereastra. Acesta se ridică de pe locul lui cu sprinteneală şi o întrebă pe fată:

— Nu vă deranjează, domnişoară, dacă deschid geamul?

Ea tocmai îşi rodea o unghie şi, cînd îndepărtă degetul de buze, Popescu îi văzu acel zîmbet enigmatic.

„Ea este! Dar cum o cheamă? Cum o cheamă?"

Se gîndi că poate, dacă-şi şterge puţin albastrul de pe pleoape şi rimelul şi rujul, numele ei va reveni dintr-o dată în memoria lui.

Bătrînul se afla pe prispa casei lui cu pereţii văruiţi în albastru deschis şi încerca să ascută pe o piatră un briceag vechi şi mare cu plăsele de os. Avea pe cap o pălărie veche cu boruri pleoştite şi un fel de sclipire de umor şi bunătate în ochi. Abia cînd descoperi această privire fata se decise definitiv să nu mai plîngă. Nu găsea adică nici un răspuns pentru eventualitatea că bătrînul ar fi întrebat-o, privind-o cu acei ochi, de ce plînge. Se simpatizară dintr-o dată, fără vorbe şi definitiv. Amîndoi se uitară pieziş la primar în timp ce acesta vorbea amestecînd termeni oficiali cu cuvinte care-şi imagina el că vor fi pe placul bătrînului şi apoi izbucniră în rîs cînd îl văzură plecat.

— Rugina de pe fier o mai cureți... – zise bătrînul și scuipă pe piatra pe care încerca să ascută briceagul – ... da' de pe capul omului care vrea să moară în funcția de primar, ba!

> Într-o zi au adus un prizonier. În timp ce oamenii patrulei îl înconjuraseră pe general pentru a-i povesti peripețiile acțiunii lor, un ofițer se apropie de Neamț, îl înjură și chiar îl amenință băgîndu-i pumnul sub nas.
> Cîțiva dintre „voluntari" văzură scena și-l puseră la punct pe ofițer; ei nu permiteau nimănui să se atingă de prizonierul lor. „E prizonierul nostru, au zis ei. Ce, dumneavoastră l-ați capturat?"
> Aiurit, prizonierul se trezi că i se oferă țigări, cafea, vin etc...
>
> (*Les Carnets de guerre de Louis Barthas, tonnelier (1914 - 1918)*, Edition Maspero, 1979 — trad. M. N.)

Cu Zare n-avusese timp să stea de vorbă despre fete. Vara, el pleca de obicei în alte tabere decît cele în care mergea Gelu, iar mai tîrziu se ducea pe șantierele de tineret și se întorcea cu o mulțime de bani cu care cumpăra haine pentru amîndoi. Cînd terminase liceul, Zare lucra la pădure, undeva lîngă Cluj și n-avea timp să vină să-l vadă. Îi trimitea bani și-l chema pe la el. Cînd Gelu Popescu intră în clasa a zecea la L.M.F., Zare îi scrise o scrisoare plină de reproșuri și teorii: el, Zare, urma să plece în armată și cine știe prin ce colț al țării avea să se afle, iar el, Gelu, fratele lui cu care a împărțit și bun și rău (de unde o fi cules Zare o asemenea expresie melodramatică?), a uitat cu totul de el și nu vine deloc să-l vadă? Se aflau în practică cu școala și nu-și putea lua bilet de voie decît pe o jumătate de zi. Către sfîrșitul lui septembrie, într-o după-amiază ploioasă de joi, Zare apăru amețit la poarta 1 a liceului, se certă cu portarul care nu voia să-l lase să intre, ocoli gardul de prefabricate și se strecură printr-o spărtură din spatele școlii nimerind chiar sub fereastra atelierului în care se afla Gelu. Maistrul Minea fu bucuros să-l revadă pe Zare, se îmbrățișă cu el și puse mîna pe o bucată de hîrtie pe care scrise un bilet de voie pentru Gelu.

— Dar să-mi ziceți și mie unde vă duceți, zisese maistrul Minea cu gînd că poate se duc la vreun restaurant din apropiere și deci ar putea să treacă și el să bea o bere.

— Ne ducem la fete, nea Minea, dacă te crezi în stare, îți lăsăm adresa să vii și dumneata.

Maistrul Minea nu ceru nici un fel de adresă, dar pe drum Gelu descoperi că respectiva adresă nici n-ar fi fost ușor de ținut minte. Zare cumpără mai întîi două sticle de vin spumos de la bufetul Marna și, după ce numără banii pe care vînzătorul îi dăduse drept rest de la o sută de lei, intră din nou în local și apăru apoi cu alte două sticle. S-au urcat într-un tramvai cu care au mers aproape o oră fără să spună vreunul vreo vorbă. Era frig și tramvaiul era aproape gol tot timpul. La capătul liniei se afla un cartier care semăna perfect cu un sat. Îl traversară mergînd pe jos pe străzile abia pietruite și, după un timp, ieșiră într-un cartier de blocuri noi de unde se vedea cîmpul cu porumb încă necules. Se învîrtiră de mai multe ori pe aceleași alei noroioase pînă cînd întîlniră cîțiva soldați care stăteau la căldură lîngă o asfaltieră. Zare, care încerca să pară vesel și fără griji, le strigă de departe:

— Hai Libi! – ceea ce însemna că le dorește acelora, cum se spune, liberare ușoară.

Unul dintre soldați îi făcu semn cu două degete în fața buzelor și Zare se apropie de ei și le întinse un pachet de țigări Snagov nedesfăcut. Vorbi ceva cu ei și apoi se hotărî să le lase și o sticlă de vin spumos din cele două pe care le avea sub balon.

Blocul pe care-l căutau ei de mai bine de o jumătate de oră se afla chiar alături, așa că intrară și urcară pe jos pînă la etajul șase.

Fata care le deschise ușa era îmbrăcată într-un capot matlasat, roz, era durdulie, negricioasă și probabil că nu se epilase niciodată în viața ei. O chema Ileana și lucra la Tricodava în schimbul de noapte, era verișoară cu Mariana, fata pe care Zare o cunoscuse la Constanța și de la care primise această adresă. Spuse că Mariana lucrează acum la un magazin de confecții și că vine acasă abia pe la ora nouă seara. Zare desfăcu o sticlă de vin și fata aduse trei pahare pe o tavă pe care era desenat un pepene abia tăiat. Băură fiecare cîte două pahare și Zare adormi pe canapea, iar fata se scuză că are treabă în baie și dispăru. Popescu G. Își dădu seama, după zgomotul care venea din baie că fata spăla rufe. Se îmbrăcă și ieși din apartament în vîrful picioarelor. Alergă pe scări și pe una dintre aleile pline de noroi pînă cînd crezu el că nu mai poate fi ajuns de Zare, în cazul în care acesta s-a trezit și a plecat după el. Ajunse la cămin după ora zece și se strecură prin aceeași spărtură a gardului de prefabricate prin care mai devreme intrase și Zare în curtea școlii.

Abia peste o lună primea o altă scrisoare de la Zare care îl anunța că-și face serviciul militar într-o unitate de geniu, că speră să fie șofer pe un camion și că, probabil, după perioada de instrucție va lucra la Canal. Se

declara bucuros de toate astea şi-l ruga pe Gelu să-i scrie. Despre ziua în care fuseseră amîndoi „la fete" nu scria nici un cuvînt.

Grinţu sări drept în sus, Gelu rămase uluit pe covor. Alţi invitaţi care dansau se speriară de gestul brusc al fostului pedagog. Cineva opri muzica.

— Cum, mă, tu eşti frate cu Zare Popescu? – strigă Radu.

— Într-un fel – răspunse Gelu – dar de ce, îl cunoaşteţi?

— Sigur. Da' de ce nu mi-ai spus pînă acum?

— Asta-i bună – zîmbi Gelu rămînînd în continuare aşezat pe covor – de unde să ştiu eu că vă cunoaşteţi?

— Extraordinar!

— Exact aşa s-a mirat şi Ana, dar, de fapt, era prea tîrziu.

Ceilalţi crezură că-s beţi şi-şi văzură de dans.

Subalternul continua să vorbească. Bruia.

„Era lîngă noi şi un regiment de cavalerie. Ce cai frumoşi aveau ăia, tov director! Nu mai ţin minte ce regiment era ăla. Parcă 12 Roşiori. M-am împrietenit cu un colonel doctor veterinar care fusese la dresaj la cîinii-lup ai poliţiei. Se luase prea tare de băutură şi-l transferaseră. A fost cea mai mare pilă a mea cît am rămas eu acolo. Pe urmă, cînd am întors armele, ştiţi cum e, n-ai voie să cunoşti prea multă lume, m-am făcut şi eu că nu-l mai cunosc, da' spunea ăsta că..."

— Ştii că dacă trenul ar fi pornit aş fi tras semnalul de alarmă pentru tine?

— Bine G.P., te cred. Îmi dai voie să-ţi spun G.P.?

— Şi eu cum să-ţi spun?

— Cum vrei, G.P., cum vrei tu!

— Poate că după ce-ţi ştergi fardul şi rimelul am să fiu convins că tu eşti şi am să-ţi spun Ana.

— Nu s-ar zice că eşti lipsit de iniţiative! – zise ea, dar se vedea că e puţin surprinsă: de unde îi ştia el numele?

Aş zice că a fost prima persoană pe care am cunoscut-o cînd am ajuns în unitate. Eu venisem ceva mai tîrziu, peste cîteva ore puteam să fiu dat dezertor, aveam părul lung şi au chemat pe cineva de la trupă să mă tundă. Probabil că nu ştia că sînt terist pentru că, imediat ce a intrat pe uşa infirmeriei, m-a întrebat:

— Cum te cheamă, bă, pe tine?

Am răspuns conform contextului:

— Grinţu Anton Radu.

— Hm, ce nume! – s-a mirat el, apoi, jucîndu-se cu foarfecele şi cu maşina de tuns în părul meu încîlcit, a început să-mi vorbească despre numele proprii.

Am aflat că numele meu deriva din *Grigore,* adică din slavul *Grigorii* diminutivat în rusă sau în ucraineană la *Grişa, Griţa* sau *Griţko,* articulat apoi, după obiceiul vechi moldovenesc în *Griţul* şi pronunţat *Griţu.* Probabil că *n* a fost intercalat mai tîrziu pentru a uşura şi mai mult pronunţarea în română, dar asta nu fără o legătură cu diverse alte substantive comune (grinda, grindul etc.) aflate în uzaj la vorbitorii din locul meu de origine.

— De unde eşti de fel? – m-a întrebat.

— Nu prea ştiu, am zis, dar tu de unde ştii toate astea, ai făcut cumva filologia?

— Pardon, sînt autodidact. Am dat la istorie şi n-am reuşit!

— Dar ştii ce-i ăla un hipocoristic?

— Bineînţeles. Doar despre asta ţi-am vorbit, nu-i aşa?

Avea dreptate. Era un autodidact în sensul bun al cuvîntului, dar mult prea legat de o singură problemă, prea obsedat de teoriile lui care i se păreau fără fisură.

Era foarte sigur că numele meu venea, prin slavă, din greaca veche, dar dintr-un nume vag cunoscut în epoca clasică, *Grigorios,* care însemna „cel care veghează" deci „paznicul", „santinela" sau pur şi simplu „martorul". Am fost surprins că un simplu soldat de la trupă ştie toate aceste lucruri, dar, după aceea, m-am obişnuit cu el. Aşa făcea cu toată lumea. Te trezeai că te întreabă: cum te cheamă, bă, pe tine? Apoi îţi traducea numele pe căi ştiute numai de el şi te trezeai cu o poreclă nouă sau cu un argument de neclintit pentru a face tu o corvoadă în locul lui. Avea în plutonul lui un tip de pe valea Tîrnavei Mici, unu' Gabor şi toţi ceilalţi ziceau că-i ţigan. „Măi, Gabore, tu eşti ţigan?" „Ţigan la mă-ta!" – răspundea tipu' care nici n-o bunghea el prea bine pă româneşte, supărat că de ce i se zice lui ţigan. Atunci scotea Zare una din ideile lui: „cum te cheamă, bă, pe tine?" „Gabor." „Păi, bine, bă, proştilor, se adresa el către ceilalţi, Gabor e nume de ţigan, mă? Gabor vine în ungureşte de la Gabriel şi Gabriel înseamnă, în ebraică, eroul lui Dumnezeu, ia să nu-i mai ziceţi ţigan, da?"

Cînd se apuca să dea interpretări onomastice, toată lumea căsca gura la el, soldaţi, gradaţi, ofiţeri, chiar maiorul şi colonelul cîteodată. Într-o zi l-am prins singur, trebuia să păzim un drum să nu intre nimeni pe el cît aveau loc tragerile şi l-am întrebat:

— Bine, dar numele de Popescu de unde vine?

— Ehe, tocmai voiam să-i scriu profesorului Valedulcean despre asta.

Explicaţia că Popescu înseamnă fiul popei este falsă, zicea el. E adevărat că -escu adăugat la sfîrşitul numelui tatălui era modelul folosit de boierii din secolul 18 şi că pe urmă, cînd ţăranii au venit la oraş Petre al lu' Ion a devenit Petre Ionescu, dar dacă şi Ion al popii ar fi devenit Ion Popescu n-ar fi existat aşa de mulţi Popeşti. Explicaţia că în perioada Regulamentului Organic clasa intermediară era formată mai ales din fii de preoţi e foarte şubredă. În fond, fiecare sat avea un preot, cel mult doi. Dacă un sat avea 100 de case, proporţia de Popeşti ar fi de cel mult 1 %, or ea e mult mai mare. De ce? – s-a întrebat el. De ce? – am întrebat şi eu şi el a continuat. Pentru că Popescu înseamnă altceva şi nu „fiul popii". Noua explicaţie era într-o oarecare măsură seducătoare, ca toate teoriile autodidacţilor, dar conţinea şi exagerări şi improvizaţii. El pornea de la un obiect, pop, adică par, stîlp, element de sprijin sau de susţinere într-o construcţie. Astfel, includea în clasa Popeştilor şi pe cei, mai ales din Transilvania, care purtau numele de Pop şi mulţi alţii. Apoi nota că pop îşi are originea în limba bulgară, că *popa* vine, normal, din slavă, *popu*, dar aducea în discuţie şi un cuvînt cu etimologie necunoscută, *popîndău,* în formarea căruia era sigur că se amestecase şi o interjecţie şi asta era, după el, o dovadă sigură a vechimii cuvîntului. Zicea că popîndău existase mai întîi în locuţiunea formată de la interjecţie şi că asta desemna un „mod anume de a se aşeza, de a sta drept, de a ţîşni, de a izbucni, de a sări drept în picioare, de a rezista, de a fi de neclintit." De aici insista pe sensul metaforic şi extrăgea două sensuri: *stîlp de sprijin* şi *a sta drept.* Era ispititor, după asta, să accepţi că cele două sensuri sînt emblematice pentru români. Animalul popîndău, zicea el, şi-a luat numele mai tîrziu şi tocmai din cauza poziţiei lui preferate. Comenta apoi virtuţile şi servituţile acestui sens al numelui Popescu, „cel care stă semeţ", dar şi „cel care se sumeţeşte şi cînd duşmanul e mai puternic" aducînd exemple ciudate de la rima *hopa-popa* pînă la articolul „Drumeţ în calea lupilor" al lui Iorga (el zicea „Semeţ în calea lupilor") etc. etc. Avea, în orice caz, un mod foarte special de a gîndi onomastica românească. Dacă eşti cumva frate bun cu el, nici tu nu eşti un tip tocmai normal!

N. Modul activ al uitării

Pînă spre după-amiază bătrînul terminase de ascuţit briceagul, îi arătase fetei camera în care se putea instala şi „aplecatul" (din spatele casei) care servea de bucătărie, făcuse focul sub plită, o tratase apoi pe tînăra învăţătoare cu o vişinată făcută de el şi-i povestise cîteva dintre isprăvile lui de cînd era vînător. Ana se apucase de curăţenie şi de aranjatul camerei în care urma să locuiască, desfăcuse valiza şi-şi răspîndise lucrurile prin încăpere. Soarele care apăruse între timp printre nori ardea cu putere făcînd să strălucească iarba din curte şi frunzele arborilor, avertizînd că ploaia ar putea începe din nou pînă seara. Era o vreme în acelaşi timp frumoasă şi apăsătoare, de vină era probabil cantitatea mare de vapori care plutea în aer, astfel că fata simţi deodată că i se îngreunează pleoapele şi, fără să termine treaba, se întinse pe pat şi adormi. În timp ce dormea simţea că nu vrea să doarmă, avu coşmaruri şi auzi zgomote cărora nu le găsi nici o explicaţie. Trezindu-se, nu mai auzi nimic, liniştea era de-a dreptul ciudată, astfel că de fiecare dată adormi la loc fără să vrea.

Aproape se înserase cînd cineva îl strigă pe bătrîn şi Ana, trează acum de-a binelea dar fără puterea de a se ridica din pat, îşi ascuţi cît putu auzul. Nu auzi decît un mormăit de voci şi salutul de plecare al celui care strigase mai devreme. În aceeaşi stare letargică urmări trebăluiala bătrînului prin camera de alături fără să-şi poată imagina ce anume face şi, cînd ea tocmai se ridicase în sfîrşit şi voia să meargă în curte să se spele pe faţă, îl auzi bătînd cu sfială în uşă. Era îmbrăcat în haine negre şi avea o cămaşă curată, era cu capul descoperit şi voia să-şi ia pălăria cea bună din dulapul din camera ei. Îi spuse apoi că făcuse de mîncare şi o chemă să-i arate de unde se poate servi în caz că i se face foame pentru că el trebuia să plece, murise un om, un bătrîn şi se ducea şi el la priveghi.

Ana întrebă mecanic:

— Cînd?

— Acum, după masă, să fie două ore de cînd a murit!

Fata își privi ceasul și se sperie. Omul acela murise chiar atunci cînd ea adormise fără să vrea. Se gîndi că atmosfera puternic ionizată de după ploaie, atunci cînd soarele arde puternic și anunță altă ploaie sau chiar o furtună, este greu de suportat de organism. Și totuși moartea e ceva mult mai ciudat decît coșmarul pe care îl avusese ea.

— Era el bolnav mai demult – zise bătrînul – dar, vorba aia, nici unul nu știm cînd ne sună ceasul.

În timp ce venea cu trenul se gîndise că va face în așa fel încît să participe la toate evenimentele satului pentru a-l cunoaște cît mai bine, un priveghi era un bun prilej de studiu al mentalităților și obiceiurilor, dar nu avu curajul să-l însoțească pe bătrîn. Un fel de frică nelămurită o stăpînea; de ce se întîmplase să ajungă în satul în care urma să fie învățătoare, cel puțin cîțiva ani, odată cu moartea cuiva?

— Vă era rudă? – îl mai întrebă ea pe bătrîn.

— Nu – zise acesta – eu nu mai am rude demult.

Apoi plecă fără să mai adauge vreun cuvînt.

„Dar după ce am întors armele eu am cerut să nu mai fiu mobilizat pe loc. Io, tovarășe director, am mers cu pistolul în mînă după nemți prin Pădurea Băneasa! Cînd mă duc undeva în audiență și văd că nu am prea multe șanse să obțin ce vreau, chiar așa încep: «Ooof, eu mergeam cu pistolul în mînă după nemți prin Pădurea Băneasa. Ăștia unde-mi erau atunci?» Și dacă mă întreabă care ăștia, abia atunci intru în subiect: «Ăștia, care nu vor să-mi dea sau să-mi semneze sau care au făcut reclamații împotriva mea etc.» Dacă omul cu care stau de vorbă a fost și el cu arma în mînă acolo, mă înțelege altfel, mă ajută, bineînțeles în limitele legale dacă n-a fost, atunci, oricum, mă privește altfel, se teme, nu știe cine sînt, ce e cu mine, mă tratează corect."

Directorul abia acum pare să-și dea seama cu adevărat de cît de periculos este acest palavragiu subaltern al lui pe care l-a ascultat tot timpul cu gura căscată. E ceva să ai curajul nerușinat de a gîndi și vorbi așa ca el!

Subalternul, însă, pe cît de exersat pare el în arta de a-i ține pe ascultători sub teroarea lui retorică, nu observă că directorul își schimbă poziția față de el. Continuă să povestească ce-a făcut el pe front, în Ardeal, în Ungaria și în munții Tatra. Povestirile sînt însă din ce în ce mai confecționate și mai greu de crezut, deși omul dă numele camarazilor și locul lor de naștere și respectă în mare traseele armatei române. Popescu chiar recunoaște una dintre povești pentru că a mai citit-o și în rubrica de mărturii a revistei *Vatra.*

*

(NODURI ȘI NĂVOADE – dintr-un alt caiet al lui Grințu)

Este o cameră sau un birou de stat-major sau un adăpost subteran. Pe o masă se află mai multe hîrtii mari care de la distanță pot fi luate drept hărți. Există chiar și o călimară în fața bărbatului tuns scurt care este așezat la masă și ține mîna dreaptă în așa fel încît se poate deduce că tocmai a lovit masa cu palma într-un gest de furie sau de disperare. În stînga lui arde o lampă cu petrol, iar în dreapta, puțin întors cu spatele, stă în picioare un bărbat cu beretă marinărească. Acesta privește peste umăr.

Un grup de persoane îmbrăcate destul de diferit și printre care se află și o femeie stau ghemuite, cu un genunchi la pămînt și cu celălalt picior sprijinit pe talpă (o poziție asemănătoare cu startul de jos într-o cursă de atletism). Țintesc cu niște puști vechi un inamic pe care nu-l vedem. Ei se află pe o stradă a unui oraș de provincie sau pe o șosea de o parte și de alta căreia se văd niște arbori ce pot fi castani sau nuci și sînt foarte bătrîni.

G., cel care s-a prezentat ultimul la încorporare, nu a mai găsit loc într-un dormitor de teriști și doarme cu trupa. Dimineața aude goarna, dar, așa cum fac și toți ceilalți, încearcă să profite cît mai mult de cele cîteva secunde cît mai poate rămîne în căldura patului. În chiar secunda cînd începe un vis ultrascurt aude comanda „drepți!" strigată de un căpitan slăbănog oprit în ușa dormitorului. Sar ca arși. Încremenesc în poziția ordonată. Izmenele lor n-au nasturi la șliț, dar în poziția drepți nimeni n-are voie să miște. Căpitanul le administrează o morală scurtă, stabilește o pedeapsă, apoi rostește o serie de comenzi care pot sta la baza unui gag simplu. Pe loc repaus! Toți duc piciorul stîng cu talpa goală în față pe linoleumul rece. Aranjați-vă ținuta! Toți își pun la loc în șliț ce stătuse pînă atunci afară. Drepți! Toți iau poziția de drepți, dar unele șlițuri ar trebui din nou aranjate. La revedere! Să trăiți, tovarășe căpitan! În urma lui se aude vocea somnoroasă a lui Zare: Cum îl cheamă pe ăsta, mă?

La Valencia oamenii din popor mîncau orezul cu lingura, ceilalți se serveau de furculiță. În timpul războiului civil, lingura și furculița devin simboluri de clasă așa cum pot fi regăsite în cîntecul revoluționar: „Trăiască lingura, jos furculița!"

O ușă din lemn gros, negeluit, ferecată pe partea din carele vedem noi cu mari bucăți de metal și cu mai multe zăvoare. În partea de mijloc a

uşii, la înălţimea unui stat de om, o deschizătură dreptunghiulară cu două gratii de metal, un fel de vizetă. Ţinînd strîns gratiile în mîini, dincolo de uşă, se află o femeie frumoasă, tunsă scurt, foarte tînără. Priveşte cu descurajare undeva în sus.

Un bărbat foarte solid cu o beretă marinărească şi cu un tricou dungat, rupt în bucăţi. De gît are legat un pietroi care pare să cîntărească 10-15 kg. El are o faţă bronzată şi dură, iar mîinile îi sînt legate la spate. Alături de el, copleşit de greutatea unui alt pietroi legat de gît, se află un copil de 10-11 ani. Acesta se sprijină cu umărul de marinar încercînd astfel să nu se prăbuşească sub greutatea pietrei. Poartă şi el beretă marinărească şi are şi el mîinile legate la spate. Din faţă, două baionete îi silesc să meargă de-a-ndaratelea spre marginea cheiului, spre mare. Este apa unei mări neidentificate, dar, dacă toţi cei care ajung astfel pe fundul ei ar fi împreună, din nodurile sforilor cu care sînt legaţi s-ar face un teribil năvod.

„Cum să concepi bine un subiect care prin propria sa activitate structurală să pună ordine în harababura de impresii spaţiale şi temporale şi astfel şi numai astfel să le constituie într-o experienţă obiectivă şi cognoscibilă?" Aceasta-i principala problemă a unui personaj de film (sau de roman, de ce nu?).

*

Bătrînul nu voia să vorbească despre război. În primul război mondial avea 10 ani, era un copil. În al doilea aproape patruzeci. Din amîndouă ar fi avut cîte ceva de povestit, dar pur şi simplu refuza să vorbească despre asta. Ana a încercat o singură dată să-l aducă la şcoală şi să-l pună să povestească elevilor. El refuzase:

— Apăi, domnişoară, două lucruri nu stau într-un loc!

Ana nu înţelesese dacă aceste cuvinte sînt de refuz sau de acceptare şi el începuse atunci să se explice pe îndelete. Aproape fiecare cuvînt i s-a părut adevărat tinerei învăţătoare, dar ea n-ar putea să reproducă nici acum şi nici mai tîrziu întregul raţionament.

Să spui cum a fost, zicea bătrînul, este minciună. Vorbele pe are le spui acum ascund oamenii şi faptele de atunci. Abia vorbind reuşeşti să uiţi ce a fost pentru că tot ce ai pus în loc e mai proaspăt în mintea ta. Atunci ai spus sau ai gîndit alte cuvinte şi nu ţi le poţi aminti, dar, şi dacă ţi le-ai aminti, cine ar înţelege ce vrei să spui?

Mintea ţi-e slabă, mai ales dacă n-o pui în lucrare, abia poţi face faţă cu ea lumii care trăieşte odată cu tine; de ce să te sumeţeşti să o vezi şi pe cea care a fost sau va fi. De ţi-e dat să ajungi acolo, în acel loc, vei ajunge, de nu, nu vei ajunge. Locul e totdeauna lucrul care stă în el, uite, eu nu stau acum şi aici pe prispă şi acolo la şcoală. De asta acolo-i şcoală şi aici e casa mea.

Ana a presupus atunci că bătrînului i se întîmplaseră lucruri prea dureroase şi că el nu voia să deschidă, povestind, acele răni.

— Ba, din contră, domnişoară. Eu dacă mă sforţez să-ţi povestesc dumitale cum a fost, abia aşa oi uita tot ce-a fost. Pentru că pe urmă am să ţiu minte numai povestea aia de ţi-am spus-o şi nu-i totuna.

Aşadar bătrînul susţinea că a povesti este un mod activ al uitării şi el nu voia să uite. Cele două care n-ar fi stat într-un loc erau trecutul şi prezentul. Pentru a le păstra întregi refuza să le aibă în minte pe amîndouă deodată.

— Ciudat, zise Popescu, dar l-ai văzut pe ăla din tren cum mai povestea?

— După cum am învăţat eu de la bătrîn să citesc oamenii, acela chiar era un om de nimic. El nu povestea ce văzuse şi din tot ce spunea, din fiecare poveste, încerca să facă un laţ pentru a-i prinde pe oameni şi a-i jefui.

— Bine, dar părea să aibă vîrsta unui om care a trecut prin război, poate că tocmai ceea ce i s-a întîmplat atunci l-a făcut să fie aşa.

— Adică, vrei să zici că de frica prea mare ce a trăit a învăţat să se apere cu vorba de toate relele?

— Într-un fel. Cred că şi el este un mutilat de război, dar în alt fel. Are o infirmitate care nu se vede decît dacă-l asculţi mult timp vorbind, aşa cum l-am ascultat noi.

Fata făcu un gest de lehamite cu mîna, se opri şi spuse:

— Am ajuns!

Intrară pe un gang care dădea într-o curte interioară. Popescu se opri cîteva secunde în centrul curţii şi privi bucata pătrată de cer de deasupra. La una dintre ferestrele strîmte ale bucătăriilor blocului văzu chipul unei femei bătrîne de la ţară. Avea capul acoperit cu o broboadă neagră şi o privire plină de tristeţe fixată asupra curţii murdare în care cineva se chinuia să bată un covor şi mai mulţi copii jucau tenis cu piciorul. Ana o văzu şi ea pe femeie, dar nu zise nimic, doar îl luă de mînă pe Popescu şi-l obligă s-o urmeze. Au urcat pe o scară întunecoasă vreo şase sau şapte etaje, au ocolit apoi întreaga clădire printr-un coridor strîmt, au traversat o mică terasă pe

care erau așezate rufe la uscat, au intrat pe un alt coridor, ceva mai înalt și mai larg decît primul și, în fața unei uși de culoare cenușie, fata se opri din nou:

— Acum chiar am ajuns!

Descuie și intrară. Era camera în care stătea ea ori de cîte ori venea la oraș pentru examenele de facultate fără frecvență. Popescu se așeză pe pat pentru că alt loc pe care să stai nici nu era. Ana deschise dulapul, scoase de acolo un reșou și puse apă pentru cafea.

Nu știu dacă eram îndrăgostită de Pătruț. Îl urmăream cînd traversa curtea școlii în apropierea prînzului de după perdeaua clasei mele. El era profesor de desen și avea ore după-amiaza. Cînd era vremea frumoasă făceam în așa fel ca înainte de ora prînzului să ies cu clasa în luncă, în marginea pădurii. Făceam, adică, ore în natură, dar știam că și el își va scoate clasa, la care avea prima oră, la „pictură în peisaj" și astfel aveam ocazia să schimbăm cîteva cuvinte. Un an întreg ne-am întîlnit numai în astfel de ocazii puse la cale de mine. În timpul vacanțelor mi se făcea dor de el și-mi promiteam că voi fi mai îndrăzneață la prima noastră revedere. Ceva îmi spunea că și cu el se întîmplă la fel, ghiceam asta după tonul primelor cuvinte pe care mi le adresa, dar mie mi se păreau arogante, începeam să-l ironizez, simțeam să trebuie să mă apăr de ceva, de posibilitatea vulgarizării relației noastre, cred, și asta îl făcea și pe el reticent. Pînă la urmă reveneam în nota obișnuită de politețe și colegialitate. Ceva groaznic, pentru că amîndoi ne simțeam frustrați și vedeam că și celălalt ar dori o schimbare.

Înțelegi, G.P., totdeauna îmi voi reproșa că n-am fost altfel cu el. Dacă s-ar întîmpla să-l revăd i-aș face și lui aceleași reproșuri. Ne învîrtim așa mereu în jurul lucrului sau persoanei care ne atrage cel mai mult și nu reușim să ne apropiem, descriem cercuri tot căutînd poziția cea mai favorabilă. Înțelegi? Cred că nici nu sînt foarte clară în tot ce povestesc acum. Prostii! Pe tine nici nu te interesează.

O. Dragoste, surioară, maștihă!

„Dar dacă ne concentrăm exclusiv asupra fiecărei clipe prezente imediat conștiinței (luată ca dată), nu putem avea nici o impresie internă despre sinele nostru!"

Prin fereastra mică a mansardei se vedea acum cerul înnourat și înroșit de lumina soarelui care cobora la apus. Rămaseră amîndoi întinși pe pat și cu ochii ațintiți pe fereastră. De fapt, nu erau mai mulți nori pe cer, ci unul singur, mare și zdrențuit și luminat de soare de jos în sus. Marginile lui străluceau stins de parcă ar fi fost electrizate puternic și scoase brusc de sub tensiune. Partea întunecată a norului era bolovănoasă și agitată, privirea putea descoperi în cuprinsul ei desene fantastice, o colcăială de trupuri umane sau animale mișcîndu-se lent sau surprinse și încremenite în plin efort. În mijloc, norul avea o spărtură mai mare și cerul care se vedea prin ea nu mai era nici albastru din ce în ce mai închis cum devenise pe margini, și nici roșietic ca în celelalte spărturi mai mici ale norului, ci alb, alb strălucitor, de parcă întreaga imagine ar fi fost desenată în culori pastel pe o foaie de hîrtie șt cineva venise apoi și pătase hîrtia cu un decolorant foarte puternic chiar în centru.

Gelu se simți groaznic în primele clipe de după ce se lăsă să cadă pe pat alături de trupul gol al Anei. Era un profitor nerușinat, făcuse o nedreptate și știa că nu o mai poate repara în nici un fel. Fata asta fusese îndrăgostită pe rînd și de-adevăratelea de doi tipi care ar fi meritat-o, probabil, mai mult decît el. Fusese mai întîi un tip ciudat, unul căruia Gelu nu-i știa numele, unul care o căutase vreo doi ani după ce o văzuse o singură dată. O găsise, îi declarase că o iubește, o vizitase de cîteva ori la Cluj, pe cînd ea era încă în Liceul Pedagogic și apoi dispăruse și uitase și să-i mai răspundă la scrisori. De fapt, se pare că tipul era și puțin cam laș: pus în situația de a decide între a o lua pe ea de soție și a o păstra în țară, pe de o parte, și a o lăsa pe ea să

plece în străinătate definitiv împreună cu părinții și fratele ei, pe de alta, alesese soluția de a nu-i mai răspunde la scrisori. Ea însă continua să-l iubească și nu-l credea mort; dacă l-ar fi crezut mort, ar fi plecat cu părinții.

Celălalt era acel Pătruț despre care, la fel, îi dăduse destule detalii lui Gelu. Marea ei durere era pasiunea aceluia pentru pictură, desigur nu în sensul concurenței dintre dragostea ei și acea pasiune, ci altfel. Se simțea prea terestră pentru el, nu voia să-l împiedice cu dragostea ei să-și desăvîrșească harul și atunci... se autoflagela dăruindu-se unui om la fel de terestru ca ea? Poate că se hotărîse mai de demult să-și trăiască în acest fel mica ei dramă, își zisese Gelu, dar, cînd descoperise că... de fapt amîndoi erau la început, că totul nu e decît stîngăcie și teamă și curiozitate în speranța plăcerii...! O plăcere atît de neînsemnată! Prin ce meritase tocmai el și de ce profitase, doar o văzuse cît e de dezorientată, nu?

Acum fata plîngea încet, cu suspine abia auzite, iar Gelu își lăcrima ochii privind drept în pata albă și strălucitoare din mijlocul acelui nor uriaș. Partea cenușie a norului se curbă încet și luă forma a două emisfere cerebrale. Pata albă rămînea în mijloc ca o prăpastie în memorie. Fata șopti.

— Pleacă, G.R, pleacă!

El se aplecă deasupra ei și începu să o mîngîie. Nu știa exact ce e mai bine de făcut în astfel de momente, dar își zise că cel mai bine e s-o facă să vorbească.

Pînă la urmă, tot ea se dezmetici prima. Sări în picioare, își trase o pereche de pantaloni și o bluză direct pe piele, puse altă apă pe reșou pentru cafea (cea de mai înainte se evaporase), zîmbi și se întoarse cu spatele pentru că ghicise că lui îi e rușine să se îmbrace sub privirile ei. Își aprinse o țigară și, în timp ce el tot se mai încurca în nasturii cămășii, nu nimerea adică butonierele, începu să povestească.

Dar nu era numai Pătruț, profesorul de desen de acolo din sat. Mai era și paznicul de vînătoare, Culiță. Venea o dată pe săptămînă în vizită la bătrîn și se instala în „aplecatul" ce servea de bucătărie. Asculta sfaturile bătrînului cu privire la vînătoarea de mistreți, de urși, de cerbi, de rîși, de căprioare și cocoși de munte și, în tot acest timp, nu-și dezlipea privirea de pe mîinile, părul și mijlocul Anei, de parcă abia așa ar fi înțeles mai bine sfaturile ce i se dădeau. Era originar din Moldova, dar făcuse școala de pădurari pe undeva pe la Rîmnicu Vîlcea. La terminarea școlii alesese postul de paznic de vînătoare la această pădure mică și veche din apropierea satului Burlești, în plină cîmpie, „rămășiță din uriașul codru al Vlăsiei", cum le spunea Ana țîncilor ei din clasa întîi.

De obicei aducea cu el o sticlă de țuică de prune și, cît stăteau ei de vorbă și o degustau, el o tot îmbia și pe Ana să bea. Ea gusta o singură dată, la început, apoi refuza cu încăpățînare. Alteori aducea într-adevăr cîte un iepure sau un fazan. O rugau pe Ana să-l prepare după indicațiile bătrînului, iar în acest timp Culiță povestea de opt ori la rînd cum făcuse de împușcase animalul. I se părea că fata n-a înțeles în ce a constat măiestria lui de vînător, că ea nu-i admiră îndeajuns dibăcia și că trebuie să repete povestea:

— Știți cum, domnișoară? Uite, el venea așa, pe partea aia și vîntul bătea dintr-acolo și eu, cum stau aici, odată mă ridic și... bum!, s-a rostogolit peste cap!

Era agasant Culiță, dar părea un om bun și credincios. Ana era convinsă că putea obține de la el orice i-ar fi cerut, dar tocmai această solicitudine a lui o enerva. Părea un om incapabil să contrazică pe cineva și norocul lui era că pe acolo încă nu se gîndise nimeni să facă braconaj, altfel...

Cînd vorbea bătrînul, el nu mai scotea o vorbă și, dacă Ana nu mai era cu ei în bucătărie ca să-și plimbe privirea furișă după mișcările ei, înțepenea cu capul plecat. Își privea fix vîrfurile bocancilor și spunea din cînd în cînd da. Animalele despre care vorbea bătrînul nu mai trăiau demult în această pădure de cîmpie. Dacă bătrînul avusese cîndva ocazia să le vîneze, era greu de crezut că și Culiță o va avea vreodată. El asculta însă cu smerenie și se transpunea în poveste cu totul. Cura lui săptămînală de utopie se satisfăcea în cele două-trei ore cît stătea acolo în bucătărie ascultîndu-l pe bătrîn și privind-o pe Ana.

O singură dată avusese curajul să i se adreseze ei, direct, fără martori. O oprise pe stradă și o întrebase ce mai face. Apoi, fără să-i lase și ei timp să răspundă, adăugase la iuțeală că el și-a făcut casă și că o să cumpere mobilă și tot ce trebuie. Dacă vrea ea, Ana, ar putea să se mute acolo, că el e mai mult plecat prin pădure și ea ar avea liniște și tot ce trebuie.

— Hi, hi, rîsese Ana, te-ai gîndit mult pînă să-mi spui asta, Culiță?

Pusese imediat capul în pămînt și plecase cu privirea ațintită în vîrfurile bocancilor. Lăsase apoi să treacă trei săptămîni înainte de a avea din nou curajul să vină în vizită la bătrîn. Bineînțeles că moșul mirosise ceva. O luase într-o zi pe Ana de la școală și pe drum îi spusese:

— Dacă ai avea minte de femeie, te-ai mărita imediat cu el, dar tu ești zvăpăiată și mintea ta încă n-are un loc al ei. Da' nici el nu e ăla care s-o știe priponi. Lasă-l să facă ce-o ști, numai nu-ți bate joc de el că nu-i bine!

De fapt, dintre toți, Ana îl iubea de-adevăratelea numai pe bătrîn. Abia apoi veneau, în ordine, Zare Popescu – cel care uitase să mai răspundă

la scrisori, Pătruț – cel care și el plecase cu o echipă de restauratori de biserici în nordul Moldovei, Culiță și, deodată, el, cel prezent, cel care prin prezența sa răstoarnă ordinea.

— Cum ai zis că-l cheamă pe cel cu scrisorile? – sări Gelu.

*

(OBIECT) s.n. Corp solid, de obicei prelucrat, care are o anumită întrebuințare. – Din lat. *obiectum. DEX*

*

După ce-și terminase serviciul militar, Zare Popescu trimisese o scrisoare tot de la Constanța, ceea ce însemna că lucra tot la Canal și că locuia la căminul de nefamiliști. Cînd, din cine știe ce motive, suma de bani pe care o primea la lichidare era mai mare decît așteptările lui, Zare își însoțea scrisorile către fratele lui mai mic și cu cîte o mie de lei pe un mandat telegrafic. Obișnuia să trimită bani numai prin mandat telegrafic și cu indicația urgent de parcă s-ar fi aflat într-o irecuperabilă întîrziere. Uneori banii ajungeau la G. Popescu înaintea scrisorii. Drept mulțumire, Gelu îi făcea cîte o vizită de două-trei zile în vacanțe și-l asculta lăudîndu-se. Era probabil singurul om care-l asculta cu atenție cînd începea să se laude cu fetele care se țin scai de el și cum el face eforturi să scape de ele. Apoi își dezvolta cunoscutele lui teorii despre istorie.

Acum însă, în primăvara asta, deși spusese celor de la cămin și colegilor că se duce să-și viziteze fratele la Constanța, Gelu nu reușise să mai ajungă pînă la el. Căutase doar niște semne, niște urme ale unor oameni care bănuia el că-i fuseseră părinți. Nu le găsise.

„De fapt, tu nu știi, Ana, nici eu și nici fratele meu nu ne cunoaștem părinții. Într-un fel aceasta este infirmitatea noastră. Am ajuns la concluzia că... ăsta e un fel de complex, ceva care-l împinge pe Zare să se comporte ca un nabab cu mine și să se laude tot timpul cu femeile care-i stau la picioare.

Curiozitatea noastră cea mare și adevărată este legată de existența părinților noștri. Pe măsură ce caut îmi dau seama că nu pot afla mare lucru și mă umplu cu istorii despre război și dintr-o lume pe care n-am trăit-o și n-o vom înțelege. Și tu și „bătrînul tău" aveți dreptate. Facem tot timpul pași adăugați pe circumferință și rămînem cu fața spre lucrul care ne interesează, dar nu ne apropiem. Prin pași adăugați nu se poate înainta, ci doar ocoli. Totuși, un lucru e logic: declinul fiecăruia dintre părinții noștri trebuie

să fie început în timpul și după terminarea războiului. Altfel cum s-ar explica faptul că la aproape zece ani după război ei n-aveau o situație, o casă, un rost și n-au putut să ne țină pe lîngă ei? Sănătatea lor morală sau fizică fusese serios zdruncinată de război, în felul ăsta și eu sînt un mutilat de război!"

Ana îi răvăși părul cu mîna, rîse scurt și-i spuse:

— Vorbești prostii G.P., zău, hai las-o baltă că ai început să bați cîmpii.

— Ba nu, deloc, te-ai uitat la palavragiul ăla din tren? Și el a trebuit să-și modifice calitățile caracterului, i-a fost frică, frică, tot timpul. Și încercînd să se adapteze ai văzut ce-a devenit: o canalie. Nu ezită nici un moment să mintă și să jure strîmb pentru a viețui mai bine. La început făcea asta pentru a supraviețui, avea o justificare perfectă, dar apoi?

Ana terminase cu făcutul cafelelor, le turnase în cești și așezase ceștile pe covorul de iută de lîngă pat. Se așeză cu grijă pe pat alături de Popescu, îi luă acestuia capul în mîini cu un gest matern și-l sărută pe obraz.

— Hai, lasă, nu te mai gîndi la toate astea. Ești un băiat frumos și...

Popescu nu o lăsă să continue. Se întoarse spre ea și o sărută violent pe gură. Mîinile lor începură apoi să se caute și să se respingă, să alerge prin părul celuilalt, să mîngîie și să strîngă, să zboare și să fluture în aer, să desfacă nasturi sau fermoare, să înainteze, să ocolească sau să se retragă.

„Dar voi, bărbații, sînteți din ce în ce mai babe, mai plîngăreți și mai fricoși. Ai dreptate că din lupta voastră începe să dispară orice urmă de cavalerism și poate într-adevăr această urîțenie a caracterului apare justificată la început. E numai și numai pentru supraviețuire, numai că... Cel care imaginează arme sub imperiul fricii va căuta totdeauna arma cea mai perversă. Fricosul vrea să lovească o dată, o singură dată, și să nimicească tot, înainte de a-i vedea dușmanului său fața. Ce fel de bărbați sînt ăștia? Cu cît arma inventată de noi e mai nimicitoare cu atît frica dușmanului meu va fi mai mare și deci el va inventa o armă și mai perversă. Cel mai mare risc al celui ce-și exercită forța este numărul mare de fricoși pe care-l generează; aceia ca și el sînt foarte periculoși. Meschinăria omului din tren, fapta grea a părinților tăi sau a celor care i-au determinat să se poarte astfel, toate, toate sînt semne ale fricii.

Bombele atomice și cu neutroni au fost inventate de lașitatea bărbaților acestei lumi, G.P.!

Armele sînt prelungiri ale bărbăţiei. Cu cît armele sînt mai puternice cu atît bărbăţia celui care posedă arma este mai ameninţată să dispară.

Să nu te plîngi, G.P., să nu te plîngi şi să nu ceri ajutor nimănui!"

Noapte bună, apă bună,
Io-s întîie după lună,
Noapte bună, apă mare,
Io-s întîie după soare!

(Descîntec de dragoste din Maramureş)

— Şi totuşi, ar fi trebuit să ştiu cu cîteva minute mai înainte că eşti frate cu Zare Popescu.

— Dar, cine ştie dacă sîntem fraţi sau nu?

— Pleacă, G.P., pleacă, te rog! – mai spuse ea şi el trebui să se supună.

Rătăci mai întîi prin culoarele întortocheate ale uriaşului bloc, iar cînd în sfîrşit ajunse în stradă încercă să vadă din nou cerul cu nori zdrenţuiţi sau lumina roşietică a apusului. Rătăci deci şi pe cîteva străduţe printre blocurile vechi, cenuşii şi masive, pînă cînd avu în faţă o deschidere destul de largă spre cer. Totul era acum întunecat, soarele scăpătase sub linia orizontului, dar reuşi să recunoască spărtura rotundă din mijlocul norului uriaş şi descoperi că aceasta rămăsese, inexplicabil, tot albă.

Cum mergea după aceea fără să se întrebe încotro sau de ce pata albă şi strălucitoare îi rămînea tot timpul în centrul cîmpului vizual. Putea fi o simplă remanenţă a retinei, dar acum toate faptele pe care şi le amintea sau imagina se petreceau pe marginea acelei gropi albe săpate în pămîntul cenuşiu.

El se afla pe marginea ei, cu ochii aţintiţi spre centru unde nu putea să desluşească nimic din cauza strălucirii. Rămînea tot timpul cu faţa spre ea, deşi se mişca adăugînd paşi spre stînga sau spre dreapta. Aceeaşi deplasare pe circumferinţa petei albe o aveau şi alte persoane cu chipurile cenuşii, pămîntii, cele mai multe necunoscute, dar printre ele îl recunoştea cînd pe Zare, cînd pe bătrînul din povestirea Anei, cînd pe Grinţoiu, cînd pe învăţătorul Popescu care se certa cu omul din tren şi erau gata-gata să se încaiere.

„Am văzut un film cu o femeie din Rezistenţa Franceză care îşi salva bărbatul din beciurile Gestapo-ului. Era un film fără pic de tristeţe în el, G.P., un film de acţiune cum se crede de obicei că numai bărbaţii ar putea să producă. Ea era profesoară la Lyon şi soţul ei fusese prins în timpul unui

sabotaj şi arestat sub o identitate falsă. Ea ştia identitatea sub care fusese el arestat şi s-a machiat, şi-a pus o perucă, şi-a luat şi ea altă identitate şi s-a dus la Gestapo să spună că tipul din arest a lăsat-o gravidă şi că în familia ei nu se admit copii din flori. Şeful Gestapo-ului era Klaus Bărbie, cel despre care se spune că trăieşte încă într-o ţară din America Latină, tot sub o identitate falsă. Celebrul criminal de război a părut impresionat, dar nu i-a dat voie să-l vadă pe arestat, i-a spus numai că acesta va fi ucis şi a compătimit-o în sensul: «Domnişoară, bărbaţii din ziua de azi nu trebuie crezuţi pe cuvînt!» Ea a insistat cu acelaşi scenariu şi la alţi ofiţeri SS dîndu-le sume mari de bani şi cupoane din celebra mătase lioneză pentru care soţiile acestora erau înnebunite. Pînă la urmă reuşeşte să convingă pe unul dintre căpitanii de Gestapo să organizeze o întîlnire cu falsul «viitor ginere» numai pentru semnarea contractului de mariaj. Dar ştii ce e formidabil, G.P.? Formidabil e că după ce tipa lansează această variantă cu sarcina pentru a-şi salva soţul îşi dă seama că într-adevăr e însărcinată! Îţi dai seama? Bine, după ce s-au căsătorit din nou, sub identităţi false şi el sub stare de arest, cînd camioneta cu prizonierii se întorcea spre sediul Gestapo, mai mulţi partizani printre care şi femeia însărcinată au atacat-o şi l-au salvat pe tip. Era o reporteră şi o întreba pe bătrînă cum a fost, cazul e real, ştii, şi ea zicea: «Cînd au început împuşcăturile eram în faţa manufacturilor de tabac la ora ieşirii din schimb şi toţi bărbaţii s-au aruncat la pămînt. Doar femeile priveau scena stînd în picioare.»

Mi-a plăcut filmul ăla. Pe urmă ea a născut într-un spital din Londra în timpul unui bombardament."

Poate că i s-a făcut teamă pentru ea sau milă, sau poate s-a ruşinat de propria lui laşitate. Poate curiozitatea l-a făcut să se întoarcă şi să bîjbîie mai mult de o oră pe culoarele întortocheate de la etajele şase şi şapte ale blocului.

În cele din urmă a găsit uşa camerei ei, era aproape de miezul nopţii, dar încuiată. A bătut întîi încet, pe urmă tare şi din ce în ce mai tare speriindu-se singur de zgomotul pe care-l făcea dar şi de gîndul care tocmai îi trecuse prin cap: dacă s-a sinucis? Se gîndi mai întîi la complicaţiile la care s-ar fi expus dacă era găsit acolo, lîngă uşa în spatele căreia se afla corpul ei neînsufleţit. Ce puţin îi trebuie omului pentru a deveni canalie! Era cît pe-aci să se decidă să fugă. Ceva foarte puternic, dar de data asta nu mai puternic decît el, îl îndemna să plece spre camera lui de la internatul L.M.F.-ului. Fu

prima lui mare victorie: rămase pe prag gîndindu-se în ce fel să spargă uşa, să încerce s-o salveze, sau, oricum, să suporte ca un bărbat toate consecinţele.

Atunci apăru ea, fusese la o prietenă pentru a afla programarea examenelor. Avea ochii încă puţin înroşiţi, poate de plîns, poate de fum de tutun, dar era teribil de bucuroasă că-l găsise acolo. Dimineaţa îl însoţi pe el pînă la cămin şi abia după aceea plecă spre bibliotecă.

P. Cît timp povestim, război nu va fi!

Era un fel de poliţă sau acţiune, valoarea ei de cumpărare fusese de 1.000 lei şi arăta astfel:

Un desen în culori şterse.

Un munte spectaculos în fundal.

Cerul albastru-alburiu de deasupra întrerupt de litere mari, negre.

SFÎNTA MĂNĂSTIRE IZVORUL TĂMĂDUIRII DIN X JUDEŢUL Y MUNŢII Z.

Era prima dată cînd Grinţu se hotăra să arate acest document cuiva. Venise să facă pe conciliatorul între Ana şi Gelu şi se trezise vorbind despre partea neclară a genealogiei lui: branşa dinspre mamă.

Ea, absentă, îl întrebase dacă aude greierii. Era trecut de miezul nopţii şi, de la înălţimea ferestrei dinspre curte a mansardei, ar fi fost de presupus că nu pot fi auziţi. Îşi încordă auzul şi se lăsă surprins: aici, în centrul oraşului? Poate că acela a fost momentul în care s-a decis să-i mărturisească intenţia de a pleca în satul mamei lui şi să-i arate Anei singurul document pe care îl avea la îndemînă. Nu era o hartă a acelui loc şi nici o hîrtie cu semnificaţii legate direct de originea lui. Era această poliţă de 1.000 lei.

La poalele muntelui zona părea mai degrabă de cîmpie decît de deal şi era presărată cu numeroase construcţii mici şi mari, acareturi obişnuite sau specifice unei mănăstiri, porţi, clopotniţe, chilii, arbori singuratici, grajduri, garduri şi surse de apă, livezi desenate mai mult schematic decît naturalist. Deasupra fiecărui element se afla o cifră şi sub desen o legendă.

1. Sfînta Mănăstire „Izvorul Tămăduirii", zidită prin anul 1300. Distrusă de vitregia vremurilor prin anii 1614, 1762 - 1785, a rămas pustie pînă în anul 1940, cînd stareţul Ieromonah Evloghie OŢA din Sf. Munte Atos, a început refacerea ei.

(Primul punct al legendei nu are în dreptul lui o propoziţie care să se încheie cu punct, ci o pată neagră o continuă după aceleaşi reguli tipografice şi ortografice care au guvernat şi virgulele. Despre logica faptului că numărul 1 de pe desen ar indica tocmai „Sfînta Mănăstire"

zidită la 1300, distrusă „prin anii...", „rămasă pustie" după ce fusese distrusă și încă nerefăcută pînă la sfîrșitul propoziției – în propoziție cineva abia a început refacerea ei – nu se poate conchide decît că este o logică viciată de retorică: cel care citește trebuie înduioșat și abia astfel convins să achite cei 1.000 de lei.)

2. Stăriția veche
3. Catedrala nouă
4. Clopotnița-poartă
5. Muzeul Mănăstirii
6. Atelierul de lumînări și croitorie (Perfectă îmbinare specifică a două ateliere într-unul singur.)
7. Arhondaricile – casa pt. oaspeți
8. Magazia de lemne
9. Bucătăria
10. Trapez – sala de mese
11. Chiliile Călugărilor cu etaj (sic!)
12. Atelierul de sculptură
13. Atelierul de pictură (de data aceasta două ateliere separate și nu două într-unul ca mai sus)
14. Fîntîna
15. Sfînta cruce ridicată în memoria Călugărilor răposați în Sfînta Mănăstire X, județul X, pe ruina zidurilor vechi (Interesant de văzut de ce substantivele comune Călugări și Mănăstire sînt scrise cu majusculă, iar celelalte – cruce, memorie, ruină și ziduri – nu.)
16. Izvorul Tămăduirii
17. Calea Crucii
18. Bisericuța numită Golgota, cu terasă (virgulă salvatoare)
19. Chiliuța pustnicului în cimitirul Călugărilor
20. Casa excursioniștilor (un iz modern sau chiar monden!)
21. Locuințele grăjdarilor și grajdurile
22. Plantație de nuci
23. Plantație de meri și pruni
24. Grădina de zarzavaturi
25. Depozitul de apă

Jos, în stînga desenului, se află adresa care nu este decît o reluare cu litere mai mici a ceea ce stă scris cu litere mari pe cerul de deasupra muntelui din imagine. În dreapta, tot jos, lîngă prețul acțiunii sau poliței o specificare: „1.000 lei în folosul zidirei Sfintei Mănăstiri X jud. Y" deci

ceva care introduce dubiul asupra verosimilității ansamblului. Poate că tot ce e desenat acolo nici nu există cu adevărat, poate că totul trebuie zidit după macheta dată cu ajutorul acestor mii de lei, iar opera de refacere începută de starețul ieromonah în 1940 nu constă decît în înfigerea unui țăruș orientativ în preajma izvorului sau a ruinelor.

Jos de tot, în mijloc și cu litere foarte mici, mai scrie:

înregistrat la no. 89/1945 al Sf. Mănăstiri X.

O însemnare ce poate trece neluată în seamă, dar de mare importanță în stabilirea unui aer de seriozitate al afacerii care se încheie prin plata celor o mie de lei și adjudecarea desenului care-i cam de mărimea unui afiș de cinematograf.

Îi spuse ei că nu știe în cel fel „bătrînul" intrase în posesia acestui document și nici dacă într-adevăr afișul ăsta ciudat îi aparținuse cîndva. Cine i-l dăduse (vom reveni, desigur, cu amănuntele necesare) pretindea că da și că într-un anume moment îl strecurase în scutecul copilului său de un an înainte de a se despărți de el fără voie și probabil definitiv. Grințu încă se îndoia că tocmai el ar fi fost acel copil.

Ea începu fără veste să plîngă încetișor. Suspinele ei se auzeau odată cu cîntecul greierilor sau alternativ. Multă vreme acesta fu singurul fond sonor și greu de stabilit în ore și minute acea durată.

Liniștea fu spartă în cele din urmă tot de Grințu.

— Totuși, nu înțeleg de ce refuzi să-l mai vezi pe Meșteru.

— Pe cine? – întrebă ea.

— Pe Gelu. Nu știai că așa i se spune?

O scînteie pierdută a unei voioșii mai vechi traversă privirea ei și se stinse. Oftă.

— Am să-ți spun și asta, dacă de asta ai venit. Dar mai bine mi-ai povesti mai departe de mănăstire. Ce legătură are cu mama ta?

(Își propusese în cele din urmă să încheie repede cariera lui provizorie de ghid și să caute un post de profesor. Nu se gîndise în mod special la satul ăsta proptit sub munte și adunat în jurul mănăstirii ca o turmă de oi în jurul stînii, seara. Alesese, de fapt, numai județul, un județ îndepărtat, o zonă mai degrabă muntoasă decît de cîmpie, o senzație a îndepărtării de lumea de neexplicat în care trăise pînă atunci. În timpul uneia dintre excursiile de o săptămînă pe care le acompania de regulă pe același traseu,

se nimerise să aibă în program şi o zi întreagă de stat în oraşul reşedinţă de judeţ. Le lăsase turiştilor o dimineaţă liberă pentru a hoinări prin oraş, le arătase unde e piaţa, parcul, cartierul comercial şi principalele resturante „cu specific" şi se grăbise spre sediul inspectoratului de învăţămînt. Cînd îl înscrise pentru audienţi, secretara îl întrebă, regulamentar, în ce problemă şi unde domiciliază. Trebuise s-o lase să se mire şi cînd îi spusese că doreşte o suplinire şi cînd îi arătase buletinul; pe harta de pe perete se vedea clar că cele două judeţe (cel în care se aflau şi cel în care domicilia el) erau situate în două margini opuse ale ţării. Aşteptase apoi în curte sub un castan. Împreună cu alţi cîţiva profesori localnici, majoritatea cunoscîndu-se între ei şi ocupaţi cu „vînzarea de ponturi": „E liberă catedra de educaţie fizică din Stoiceşti!" „Completezi cu franceză la şcoala 2 şi predai româna la V-VIII." „Cutare e detaşat pentru doi ani în Algeria, îl suplineşti şi pe urmă vezi tu dacă se mai întoarce!" etc., etc.

Cît stătuse acolo în curte se simţise bine. Aerul de sub castan era răcoros, iar peluza pe care se aşezase fusese proaspăt cosită şi mirosul finului încă nestrîns în căpiţe îl îmbătase. Tocmai se întreba cine se ocupă cu cositul finului în curtea inspectoratului cînd se auzi strigat pe nume. Surprizele lui abia atunci începeau.)

„De cînd n-ai mai văzut-o pe Ana?" – îl întrebase Grinţu pe Gelu. Era în seara de 1 iulie a anului 1976, ziua în care Grinţu avusese revelaţia că Gelu şi Zare se cunosc mai demult, ba chiar se considerau fraţi. Era încă uimit de coincidenţă. Sau poate nu numai de coincidenţă. „Coincidenţe nu există" – îl auzea pe Zare spunîndu-i. Dar atunci ce există? Ce legătură cauzală, alta decît simpla coincidenţă, făcea ca Gelu s-o întîlnească pe Ana la cîteva luni după ce Zare încetase să-i mai răspundă la scrisori? „Întîmplare, hazard, nici astea nu există?" – întreba Grinţu pe cînd încă mai erau amîndoi sub drapel. „Nu!" – răspundea Zare ferm. Dar atunci – se întreabă Grinţu acum – de ce s-a întîmplat ca Gelu să nu sesizeze că iubitul ei de care pînă atunci tot vorbise era tocmai Zare? Sau de ce sesizase el acest lucru abia după ce făcuseră dragoste? În fine, nu teoriile lui Zare mă vor ajuta să duc la bun sfîrşit acest scenariu care se conturează aşa de complicat. Problema e să aflu acum de ce ea, de pe la începutul lui iunie, refuză să-l mai vadă pe Gelu, se ascunde de el, nu-i deschide cînd el vine şi bate la uşa mansardei, preferă să stea la Burleşti, la bătrînul care-o ţine în gazdă, deşi e vacanţă şi la şcoală n-are nimic de făcut. Dar, cu toate că vrea să afle, Grinţu se trezeşte că vorbeşte mai mult despre el. Nu pune întrebări, ci se destăinuie.

(Prima surpriză fu aceea că inspectorul şcolar care îl primea în audienţă era una şi aceeaşi persoană cu fostul director al Casei de copii şcolari în care-şi petrecuse adolescenţa. Chiar el îl strigase pe nume şi-l chemase în birou stîrnind astfel vagi licăriri de invidie în ochii celor cîţiva alţi profesori care aşteptau. – Mă aşteptam să vii! – fuseseră primele cuvinte ale tovarăşului inspector Stamatescu şi ele provocară al doilea zvîcnet al surprizei.)

În interiorul unei biserici (judecînd după arcadele – sau firidele – care se ghicesc în spate, în planul depărtat al imaginii) se văd mai multe paturi de campanie. Un spital improvizat, deci. Pe unul din paturi se află un bărbat tînăr, muribund, acoperit cu un pled de culoare cenuşie. Alături de pat, în genunchi, un alt bărbat, îmbrăcat cu o haină militară şi avînd un început de chelie în partea din faţă, priveşte fix. În picioare, în spatele lor, stă o călugăriţă cu bonetă albă şi purtînd un fel de şorţ de pieptul căruia atîrnă un ceas. Pe bonetă este desenată sau brodată o cruce (probabil roşie – poza e în alb-negru.) Grinţu-caiet.

> Împreună cu numitul Grinţu Anton din Infanteria Marină, simplu soldat ca grad, ne-am ascuns într-o şură de oameni gospodari şi ne-am lungit oasele pe finul care mirosea îmbătător. Mărturisesc că în acele clipe grozave, deşi era foarte posibil ca moartea să ne găsească în fiecare clipă, imediat ce m-am întins în fîn şi m-am uitat la cer printr-o spărtură a acoperişului am simţit că nu-mi pasă de nimic, nici de moarte, şi că aş sta acolo oricît şi orice s-a întîmpla. Camaradul meu trebuie să fi simţit exact acelaşi lucru. Mi-am dat seama de asta în chiar clipele următoare cînd mi-a spus că, dacă se sfîrşeşte războiul şi dacă Dumnezeu îi ajută lui să trăiască pînă atunci, el jură să vină să trăiască aici, în satul ăsta cu mănăstirea sau în cel de dincolo de cota 505. „Dom'le sublocotenent, mi-a zis, dumneavoastră nu ştiţi, da' ce urăsc io cel mai mult pe lumea asta nici nu e războiul, e balta. Balta împuţită în timpul verii şi bătută de viscol iarna, locul în care nu poţi decît să te tîrăşti şi să zaci ca un şarpe." Era un om simplu acest Grinţu, dar dintr-o bucată, simplitatea lui nu era una vicleană şi păcătoasă ca a multora, era una înnăscută, puternică şi neînfricată. Aş fi dorit mult să menţin legătura cu el după aceea, dar n-am reuşit să-i dau de urme decît foarte tîrziu şi în împrejurări care nu ne permiteau vreun contact.

(Stamatescu ceruse unei funcţionare de la contabilitatea inspectoratului să fie amabilă şi să facă două cafele. Nu părea să se sinchisească de cei cîţiva care încă mai aşteptau în curte să fie primiţi în audienţă. Spuse că îi cunoaşte pe toţi şi ştie exact ce vrea fiecare. Sînt plini de jalbe mărunte, de intrigi şi de ifose. Amabilitatea inspectorului i se părea însă foarte suspectă fostului său elev. La Casa de copii şcolari, acolo unde se văzuseră ultima oară, relaţiile lor nu erau decît cele obişnuite dintre un simplu elev şi ditamai directorul. De ce acum, după atîţia ani, era atît de prevenitor? Stamatescu îi prezentă pe larg lui Grinţu posibilităţile de suplinire pe care i le putea oferi în cuprinsul judeţului. Se bucură cînd auzi că tînărul voia să meargă într-un sat oarecare, în munte sau la deal, că nu ţinea să fie aproape de vreun oraş sau de vreo cale ferată, într-un cuvînt, se arătă bucuros că profesorul nu făcea mofturi, dar... nu era prea clar dacă bucuria lui era una personală sau una condiţionată de obligaţiile de serviciu. Nu cumva se bucura, pur şi simplu, pentru că avea posibilitatea să ocupe cu un cadru calificat o catedră care de obicei era refuzată de ceilalţi solicitanţi?

— În fond, zise inspectorul, tu nu ai stagiul, ai un an la catedră şi un an şi ceva în funcţia de pedagog. N-ar fi nici o problemă să te numesc definitiv pe unul dintre aceste posturi. Alege!

Grinţu se uită pe hartă prefăcîndu-se că alege, se gîndeşte, caută, dar în mintea lui deja a ales satul X, cel cu mănăstirea de mai multe ori vizitată de el în acel an şi deja se întreabă dacă bătrînii din casa acoperită cu şindrilă ar accepta să-l primească în gazdă. Cînd, în sfîrşit, îi comunică lui Stamatescu alegerea lui, i se pare că acesta tresare involuntar.

Surpriza adevărată abia acum urma şi, povestindu-i-o Anei imediat după ce ea îl întrebase dacă aude greierii, nu bănuise nici un moment că o va face din nou să plîngă.

— Dumneata ai fost de două ori la Casa de copii şcolari – spuse inspectorul Stamatescu.

Grinţu nu prinse din primul moment sensul întreg al propoziţiei. Simţi numai din frămîntarea specifică a celui care o rostea că ea conţine ceva grozav, ceva mai greu de acceptat sau de înţeles la prima vedere. Se concentra. „Am fost de două ori la Casa de copii."

— Adică, prima dată la Leagăn, la creşă, în '51 şi abia a doua oară la Casa de copii şcolari, ştiai?

Din nou nu prinse sensul întrebării destul de rapid pentru a reuşi să dea un răspuns scurt şi clar. „Dacă ştiam că...?"

Inspectorul continuă:

— Dacă nu ţi-a spus nimeni pînă acum, n-ai de unde şti. Atunci, prima dată, aveai ceva mai mult de doi ani şi ai rămas pînă pe la trei ani şi jumătate. Cînd te-au dezbrăcat femeile de serviciu eram de faţă şi am găsit sub pieptăraşul tău acest document pe care l-am păstrat.

Se aplecase şi scoase din sertarul de jos al biroului afişul la care Grinţu avea să privească îndelung, atunci şi după aceea, de obicei singur, şi numai acum, pentru prima oară, împreună cu Ana care se uita la hîrtia învechită şi plîngea.

În biroul inspectorului linştea se prelungise pînă cînd Grinţu se hotărîse să spună cuvintele lui preferate:

— Nu înţeleg!

Dar şi după aceea pentru că Stamatescu nu se grăbi cu explicaţiile. El voia de fapt să schimbe vorba.

— Şi acolo, la L.M.F., cum te-ai descurcat? Nu prea-ţi făceai meseria, nu-i aşa?

— Nu prea!

— Elevii?

— Şi buni, şi răi.

— Dar erai în oraş!

— Mda.

— Preferai?

— Tot mă mai gîndeam să mă fac regizor de film.)

Pot spune însă că acel om simplu şi dintr-o bucată, soldatul Grinţu Anton, mi-a salvat viaţa.

Era o dimineaţă mohorîtă, cu ploaie măruntă şi rece care venea în valuri dinspre munte. Atacul nostru din acea zi a început puţin înainte de ora 5 dimineaţa cu o pregătire de artilerie care a durat aproape o jumătate de oră. După ce s-a tras racheta roşie am pornit cu subunitatea mea spre cota 505. Nu se mai auzea nimic la doi paşi şi nici nu se vedea, zburau avioane la mică înălţime, proiectile, era fum, ceaţă, vacarm şi trebuia să înaintăm numai tîrîş prin noroi, prin porumbişte şi prin viile care încă nu erau culese. Ajunsesem la mai puţin de o sută de metri cînd nemţii şi ungurii au început contraatacul cu cîteva tancuri şi cu puşcaşii desfăşuraţi. Trăgeam cu toţii cu o disperare imposibil de descris. Automate, mitraliere, tunuri, branduri, toate scuipau foc în toate părţile şi nimeni nu mai credea că mai scapă de acolo. O subunitate de lîngă noi se retrăsese şi rămăsesem aproape încercuiţi. Eu eram tînăr, abia ieşisem din şcoală de ofiţeri şi, aşa cum învăţasem, am reluat atacul imediat ce focul nostru de artilerie a fost prelungit. La

vreo 80 de metri sub cotă am căzut rănit în două locuri, la picior şi la umăr, Am stat acolo în ploaia rece, rănit şi auzind din cînd în cînd gloanţe şuierînd pe deasupra mea, pînă aproape de ora 4 după-amiaza. Singurul om care s-a gîndit şi a îndrăznit să vină să mă caute acolo a fost Grinţu Anton. Îi datorez viaţa!

Nu ştiu ce s-a mai întîmplat cu el după război, i-am dat de urmă sau am crezut asta o singură dată, prin '51 sau '52, dar împrejurările şi situaţia lui dificilă (se pare că era deţinut politic) nu mi-au permis să iau legătura cu el. Cred că generaţia noastră a avut mai mult curaj pe cîmpul de luptă decît curaj civic înainte şi după război. Am vorbit atunci şi cu cineva care-l văzuse de curînd, un anume Vergu care stătuse cu el în arestul miliţiei o noapte şi venise la Leagănul de copii unde lucram eu să-l ia pe un copil cu numele de Grinţu şi să-l ducă mamei lui undeva în zona mănăstirii X. Nu a putut să-l ia prima dată pe copil pentru că mama nu mai exista sau nu mai putea fi găsită. Pe urmă acest Vergu a venit din nou cu o soră de-a lui, văduvă, care făcuse acte de înfiere a copilului, şi atunci l-am rugat să mi-l descrie pe Grinţu aşa cum îl văzuse în acea noapte de arest. Nu mi-am putut da seama, după descriere, dacă era el sau nu, dar ceva îmi spune că el a fost şi că acela a fost copilul lui. În '64 copilul a fost adus din nou la orfelinat, mama lui adoptatoare se stinsese din viaţă şi am presupus atunci, azi mă îndoiesc, că Grinţu – tatăl murise între timp. Sau... cine ştie, poate nu voia să-şi recunoască copilul pentru a nu-i zădărî acestuia viaţa cu dosarul lui pătat. La această variantă m-am gîndit mult mai tîrziu, cînd băiatul era deja student şi nu ştiam cum să dau de urma lui. De fapt nici nu ţineam neapărat să-l caut, ceva ca o vină inconştientă faţă de acel om care cîndva mi-a salvat viaţa mă apăsa şi nu aveam curajul s-o zgîndăr.

*

(PLUG) Stimate domnule profesor, pentru a vă dovedi cît de mult m-am maturizat între timp, vă anunţ pe această cale că anul acesta nu m-am prezentat la nici un fel de examen de admitere. Mi-am însuşit adică observaţiile dumneavoastră mai vechi, cum că am cunoştinţe nesistematizate şi sporadice şi m-am hotărît să continui acumularea de informaţii. Nu mai vreau, deci, să fiu acuzat că ideile mele o iau înainte şi nu se sprijină pe o disciplină de gîndire şi pe un corpus de date. Pînă în anul următor, cînd mă voi prezenta din nou (şi voi reuşi, neapărat!) am să continui să-mi cîştig existenţa în felul ştiut de dumneavoastră: săpînd pămîntul Dobrogei pentru a face loc apei! Cum vedeţi, eu am acceptat reproşul pe care mi l-aţi făcut

de atîtea ori. Vă rog acum să acceptaţi şi dumneavoastră unul din partea mea. Nu mi-aţi mai răspuns la scrisori din luna decembrie a anului trecut, adică de cînd ne-am trimis unul altuia respectivele urări de Anul Nou, pluguşoarele! Să cred eu că de acum încolo nu ne vom mai scrie decît o dată pe an, de pluguşor?

Permiteţi-mi atunci să vă spun că, înainte de a renunţa la vechea mea direcţie de „cercetare" şi odată cu decizia de a o îmbrăţişa pe cealaltă (cea pe placul examinatorilor!) am ajuns la un fel de concluzie care, ciudat, este legată tocmai de cuvîntul plug. Pe scurt, teza mea, *om-obiect-nume-poveste = istorie,* se confirmă dacă studiem cu atenţie principalul colind românesc: pluguşorul.

Arătura se face pentru a împrospăta pămîntul, pentru a repune elementele lui în alte contacte, pentru a-l pregăti să primească seminţele cu ospitalitate şi pentru a fi, astfel, productiv. Am mai zis eu cu alte ocazii că istoria cea adevărată este colindul. Că el presupune un alt contact între oameni şi numele, obiectele şi poveştile lor. Acceptaţi, vă rog, o singură dată, explicaţia mea „dionisiacă" şi „metaforică": solul istoriei, compus din oameni şi vise, din obiecte şi cuvinte, din legende, eresuri, fantasme şi speranţe, din iluzii şi planuri, din poveşti cu sau fără sens moralizator, acest tumul uriaş în formă de geoid de rotaţie, este arat o dată pe an. Obiectul cu care se face această operaţie nu este decît un simplu plug: colindul. Aceasta este istoria şi, chiar dacă nu voi deveni niciodată un bun profesor de istorie, aşa cum sînteţi dumneavoastră, mă voi mulţumi să cred că arînd, excavînd, săpînd pămîntul, aşa cum se întîmplă aici la cota X a şantierului, cei care sînt împreună cu mine fac istorie.

Ceea ce mi se pare grav, însă, este posibila dispariţie a poftei noastre de a colinda. Trebuie găsit la iuţeală şi un înlocuitor (groaznic cuvînt) modern al colindului. (În felul acesta aş putea să vă explic şi de ce autorul acestui aşa-zis roman, cel care a decis să mă transforme dintr-o dată în personaj, crede mai mult în proza scurtă decît în roman.)

La mulţi ani! (în plină vară, hă-hă!)

Zare

*

(Nu mai zicea nimic. Aprinsese o ţigară şi încerca să pară calm. Luase din sertar o coală de hîrtie şi începuse să scrie ceva pe ea. Grinţu crezu că inspectorul îi scrie numirea ca suplinitor în satul X. De altfel nici el nu avea prea mult chef de vorbă, simţea, mai degrabă, nevoia să iasă din

nou în aerul curat din curtea, cosită ca o fîneață obișnuită de munte, a inspectoratului. Fu surprins cînd Stamatescu îi spuse:

— Dacă într-adevăr te-ai hotărît să cauți urmele părinților tăi, du-te mai degrabă în satul G. din Ilfov. Ți-am scris aici o recomandare pentru inspectorul de acolo.

Luase plicul în care fostul director de orfelinat pusese hîrtia la care mîzgălise pînă atunci. Se retrăsese de-a-ndăratelea îngăimînd o formulă de salut.

Cînd în sfîrșit ieșise în curte, colegul care ar fi urmat să intre în audiență îl întrebase cu o voce pițigăiată:

— Ți-a dat?

Grințu dăduse din cap afirmativ și celălalt îl bătuse cu voioșie pe umăr. Voia probabil să arate că se bucură din tot sufletul de reușita lui Grințu.)

Abia după aceste ultime propoziții Ana reuși să-și oprească sughițurile de plîns. Ridică ochii înroșiți și, privindu-l drept în ochi pe fostul pedagog, încercă să zîmbească.

— Deci pînă la urmă n-ai ajuns din nou pînă aici? – întrebă ea arătînd cu mîna spre polița veche în valoare de 1.000 de lei.

— Nu, dar mă voi duce cîndva!

Se gîndi că acesta-i tocmai momentul în care ar trebui s-o întrebe și el ceva, s-o oblige la o mărturisire.

— Dar pe Gelu de ce nu vrei să-l mai vezi?

Ea răspunse scurt, cu răceală, interzicînd comentariile sau continuarea investigației:

— Sînt gravidă!

— Cu el?

— Da.

R. *Excursie în prag de iarnă*

Dimineața îl găsi în gară, prînzul îl luă în tren, iar noul episod din scenariul elaborat de el în acel an (început la L.M.F., continuat prin colindul de-a lungul și de-a latul țării cu autocarele *onetiste,* împănat cu date aduse de Gelu, Zare, Stamatescu și Ana, ajuns între timp și în punctul G.-Ilfov) trebuia să aibă un cadru de desfășurare tipic amurgului de sfîrșit de noiembrie.

Grințu înaintează într-un ritm nu prea lent pe drumul pietruit care se scurge din cîmpie spre deal, dinspre gară spre sat și spre mănăstire.

Ceață și frig. Case răzlețe, vechi, cimitir evreiesc pe partea dreaptă a drumului. Locul pe care sînt așezate pietrele vechi decorate cu stele în șase colțuri este ceva mai sus, cu doi sau trei metri, și drumul pare a se strecura pe sub el. Iarbă veștejită de brumă, izlaz, cîțiva cai și mai multe gîște în partea stîngă. Ceața străvezie înconjură muntele din față lăsîndu-i descoperită numai partea de sus. Înaintarea devine din ce în ce mai lentă în timp ce casele din stînga și din dreapta drumului se înmulțesc. Majoritatea caselor sînt vechi, dar nici cele noi nu diferă prea mult prin stil, culoare sau alte detalii de cele construite înainte de război. Nimic nu îndreptățește datarea acestei înaintări a aparatului de filmat mai degrabă în 1976 decît în 1944.

Cîțiva bătrîni stau de vorbă, îmbrăcați în costume naționale, în fața unei porți. Unul dintre ei îl recunoaște pe Grințu în chiar momentul în care acesta salută respectuos.

> Afirmăm, deci, că războiul nu ține de domeniul artelor și al științelor, ci de domeniul vieții sociale. El este un conflict al unor interese majore care se rezolvă într-un mod sîngeros (...) Mai bine decît cu o artă oarecare, războiul ar putea fi comparat cu comerțul, care este de asemenea un conflict al unor interese și activități umane și mult mai aproape îi e politica. Aceasta, la rîndul ei, ar putea fi considerată un fel de comerț la scară mai mare. Pe lîngă aceasta, politica este și pîntecele în care războiul

se dezvoltă; în ea zac deja, tainic sugerate, formele rudimentare ale războiului, după cum calităţile fiinţelor vii preexistă în embrionii lor.

(Karl von Clausewitz – *Despre război*, Editura Militară, Bucureşti, 1982, trad. P. Năvodaru, p. 133)

— Ziua bună, spune bătrînul trecînd peste şanţ şi apropiindu-se de Grinţu, ai mai venit pe la noi?

Întrebarea lui e însoţită de un zîmbet trist, un fel de nelinişte i se citeşte pe faţă.

— Ce mai faceţi, întreabă şi Grinţu.

— Iaca, supăraţi!

— De ce?

— E, las' că-ţi spui io cînd om ajunge. Baba, sireaca, plînge cît îi ziulica de lungă şi n-a mai lucrat nemică!

Grinţu e nevoit să explice că de data aceasta nu a mai venit însoţit de turişti, ca altădată, şi deci nici nu are de gînd să cumpere brodate, feţe de masă sau ştergare ţesute de babă. A venit să stea cîteva zile la mănăstire, să se odihnească şi el. Bătrînul îl priveşte într-un mod ciudat, pare surprins de mărturisire. Grinţu adaugă:

— S-ar putea ca de la întîi ianuarie să vin profesor aici, în sat.

Mirarea moşului creşte şi mai mult. Scade apoi vizibil şi se stabileşte la o cotă normală, apropiată de calm şi indiferenţă.

A trebuit să mă duc la poliţie ca să completez un chestionar şi să-mi pun ştampila pe buletinul de identitate. Prima întrebare ce mi s-a pus a fost naţionalitatea bărbatului meu. Am răspuns că e bulgar, supus român. Poliţistul mi-a răspuns: „Nu există aşa ceva. Sînt doar bulgar." Atunci i-am spus: „înseamnă că nu cunoaşteţi istoria poporului dus, Bulgaria se învecinează cu Turcia. Cînd turcii îi bateau pe bulgari aşa cum astăzi sînt bătuţi evreii, bulgarii fugeau în România şi primeau acolo supuşenia română." Poliţistul mi-a mulţumit „pentru conferinţă" şi mi-a pus ştampila.

(*Cartea neagră* – Ilya Ehrenburg, Vasili Grossmann, Lev Ozerov, Vladimir Lidin, trad. din limba rusă de R. Donici, Editura Institutului Român de Documentare, f. a., vol. I. p. 81)

— Sîntem supăraţi cu băietu'. Îi arestat.

— De ce?

— Iaca, s-a-nhaitat cu nişte derbedei şi şi-o făcut singur o puşcă de vînătoare.

— Cum, bre, o puşcă?

— Da, şi-o făcut-o la strung.

— Şi?

— Şi... I-o prins. Şi cînd o încercat procuratura puşca o văzut c-o mărs.

— Ce?

— Puşca. O răuşise! Da' amu i-o arestat pă toţi trei. Că ce-o vrut să facă cu dînsa, că de ce, nu ştiu cum...

Grinţu tăcu. Supărarea bătrînului nu putea fi alinată cu vorbe.

Casă acoperită cu şindrilă. Peretele de bîrne, la rîndu-i acoperit cu plăcuţe mici de lemn potrivite din bardă şi dispuse precum ţiglele pe o casă. Fereastra dinspre stradă închisă. Prin ea se văd totuşi perdelele înflorate ţesute în război de mîna bătrînei. Fîntînă cu cumpănă în dreapta intrării în curte. Gardul de nuiele împletite se opreşte în ghizdul de ciment plin de muşchi, astfel că jumătate din fîntînă se află în curte şi jumătate afară. Găleata e plină şi se reazemă de ghizd. Grinţu se opreşte să bea apă. S-ar zice că intenţionează să întîrzie să dea ochii cu bătrîna. Nu-i place să vadă oameni care suferă din vina altora.

(Din mai pînă-n septembrie trecuse de cinci şase ori pe aici, de fiecare dată venise cu un autocar de turişti, intrase în curte şi le arătase acelora o „gospodărie tradiţională" românească, îi invitase apoi în casă pentru a le arăta cum lucrează bătrîna la războiul de ţesut. Moşul stătea de obicei pe prispă şi-i privea zîmbind pe străini. Din cînd în cînd spunea: „Poftiţi, poftiţi! şi făcea semne încurajatoare celor rămaşi mai în urmă. Unii îi ofereau ţigări sau chewing-gum, dar el refuza politicos şi categoric, privind pe deasupra capului celui care-l „trata cu bunătăţi" şi nedezlipindu-şi zîmbetul de pe buze. Numai cînd veneau să-l fotografieze nu refuza. Îşi aranja cămeşa şi cojocul şi devenea serios. Grinţu nu-şi amintea să-i fi văzut pe bătrîni fotografiindu-se vreodată împreună. Baba stătea la război şi lucra demonstrativ, încet, ştiind că Grinţu le explica străinilor funcţionarea războiului de ţesut. Dacă cineva îşi exprima dorinţa să cumpere un ştergar, bătrîna se uita o singură dată spre obiectul ales şi-i spunea lui Grinţu preţul. Acesta îl traducea aproape instantaneu. Doamnele voiajoare ar fi vrut să se tocmească,

dar Grințu *nu lua în* seamă această dorință a lor Uneori le dădea răspunsuri mușcătoare. La sfîrșit tînărul ghid, fost pedagog, săruta mîna bătrînei și se îmbrățișa cu moșul! Nu știuse niciodată cum îi cheamă.)

Deodată soarele străbate prin colierul de ceață al muntelui, raza lui deja roșietică învăluie într-o lumină stranie turnul clopotniță și acoperișul bisericii mănăstirii. Grințu se șterge cu mîneca de apa care-i curge pe bărbie și privește fix spre mănăstire. O imagine suficient de diferită de cea din polița de o mie de lei examinează el la o distanța de numai 300 de metri. Plan ansamblu pe mănăstire, acareturi, livada mănăstirii și muntele din spatele ei.

Punctul cel mai înalt al delușorului pe care se află livada din spatele mănăstirii pare să fie faimoasa cotă 505.

Aparatul înaintează prin ceața alburie, o înlătură, survolează zidul dărîmat al mănăstirii, biserica, chiliile vechi, cimitirul de la poala dealului, locul, viran atunci, pe care acum se află livada de nuci și se oprește pe colnicul verde căruia i se spunea, tehnic, cota 505. Ceața revine, e mult mai întunecată și înfricoșătoare, se aud strigăte și împușcături, nu întîrzie să răsune bubuiturile tunurilor și să apară de după cotă trei tancuri nemțești și mai mulți soldați germani și horthyști în spatele lor. Sute de soldați români urcă tîrîndu-se pe coate spre cotă. Explozii, trupuri sfîrtecate, răcnete de durere sau de ură. Tunul antitanc din vale scoate din luptă trei din cele opt tancuri inamice. Celelalte cinci fac cale întoarsă. Inamicul e totuși bine fortificat pe cotă. Are cazemate, tranșee, armament mai mult și mai modern, o poziție avantajoasă de supraveghere și de luptă. Brancardierii se ghidează după strigătele celor răniți și se strecoară anevoie din spatele liniei 1 pînă la fostele chilii mănăstirești. Cei care nu pot striga sînt considerați morți și lăsați deocamdată acolo unde au căzut eroic.

Dac-am plecat, Ardealule, din tine,
Nu-i vina noastră și iarăși vom veni.
N-am fost învinși și nu vom fi nici mîine
Căci ceasul biruinței va sosi.

Cota 505 a fost atacată succesiv, zilnic și chiar de cîte două ori pe zi, timp de aproape o lună. Fiecare atac însemna un număr mai mic sau mai mare de morți și răniți, cîteva (sau cîteva zeci de) familii din țară intrau a doua sau a treia zi în doliu. Acum arată ca un deal lipsit de măreție, strivit

de alura semeață a piscului stîncos care în spatele lui se înalță cu eleganță din ceață. Este cultivat cu cartofi, secară și porumb. Cîteva locuri au rămas pajiști pentru fîn și nu peste mult timp de pe ele va fi cosită otava. Așa vor fi fost și în urmă cu 32 de ani, unele documente vorbesc chiar despe camuflarea în porumbiște a armamentului sau a soldaților. Grințu încearcă să-și imagineze situarea trupelor și mișcarea soldaților dintr-un careu într-altul. Nu-l deranjează prea mult gîndul că, poate, trapezele delimitate erau cultivate altfel atunci. Ceața care se mișcă alene pe suprafața dealului îl ajută să-și imagineze:

> După cîteva ore eram din nou atacați de 11 tancuri inamice, din porumbiștea din față, însoțite de infanterie. Artileria și aviația germano-horthystă ne bombardau continuu. În acele momente grele pentru noi am primit ordin să ne retragem prin focul inamic, fiecare pe cont propriu, în pădurea din partea de sud a comunei. Treceam prin curțile oamenilor, ne mai ascundeam pe după case, șuri și cotețe, săream garduri. În drum au căzut mulți ostași de-ai noștri loviți de gloanțele dușmane. Dintre ei mi-i amintesc pe...

Fumigena este lăsată să se împrăștie de la sine, cascadorii își șterg sudoarea de pe față și-și aprind țigările pe ascuns să nu fie văzuți de profesorul-antrenor. Cineva spune că aici nu mai sînt necesare duble, se va face totul la montaj, s-au luat destule planuri apropiate.

Aparatul se mai plimbă o vreme pe deasupra satului înecat în amurgul de noiembrie, întîlnește pădurea și, de parcă aceasta îl respinge, se întoarce în curtea pe a cărei poartă Grințu tocmai a intrat urmat îndeaproape de bătrîn.

— Săru' mîna! – spune Grințu cînd o vede pe prispă pe stăpîna casei.

— Să trăiești, maică, ai mai venit pe la noi?

Este îmbrăcată altfel decît altădată, o ținută întrucîtva ceremonioasă, un șal negru îi acoperă capul. Zice că tocmai pleca de acasă și bătrînul se miră, o întreabă unde se duce. Bătrîna spune un nume de femeie și pleacă. E, desigur, ciudată comportarea ei de obicei se arăta bucuroasă la apariția lui Grințu, iar acesta nu poate să creadă că se bucura atunci numai pentru că el venea însoțit de posibilii cumpărători de ștergare țesute.

Examinează acum cu atenție peretele dinspre curte al șurii. O mulțime de obiecte de forme și culori diferite sînt agățate în cuie bătute în lemn. O pălărie veche, maro. O găleată de plastic verde. O undiță. O răzătoare. O strecurătoare. O traistă murdară. O lingură de spumuit. Un bătător de covoare

(sau preşuri). O coasă. Un aparat de radio cu tranzistori. Un lighean (pe jos, proptit de zid Grinţu caută cu privirea locul în care, din punct de vedere plastic, ar fi putut fi plasată şi puşca de vînătoare făcută la strung de „băiet". Găseşte cel puţin trei locuri în care plasarea ei ar întregi plastic imaginea acelui perete.

Cere bătrînului un ştergar şi se duce din nou la fîntînă să se spele pe mîini şi pe faţă cu apa rămasă în găleata de lemn de pe ghizd. Ceaţa s-a ridicat inexplicabil de rapid, dar soarele deja a apus dincolo de creasta pietroasă a muntelui. Dealul din spatele mănăstirii pare ceva mai întunecat acum, iar pe drumul ce-l înconjură, pentru a ajunge în partea dinspre pădure a satului, o siluetă neagră, probabil a bătrînei, se deplasează cu o oarecare iuţeală. Stropii reci îi înviorează lui Grinţu faţa şi spiritul.

— Să bem o afinată! – zice bătrînul după ce l-a asistat în timp ce se spăla.

— Nu acum, zice Grinţu, mă duc întîi pînă la mănăstire.

AIDEZ L'ESPAGNE – I FRANC (Textul afişului executat de Joan Miró în 1937 – anul în care Picasso pictează *Guernica* – în folosul Spaniei republicane)
Desigur că asemănările între afişul lui Miró de 1 franc şi cel de 1.000 de lei desenat de un anonim (poate călugăr) în folosul mănăstirii X nu sînt uşor de găsit.

Ajunge în faţa porţii principale a mănăstirii şi încearcă s-o deschidă lăsîndu-şi toată greutatea pe clanţa mare de metal ruginit.

— Cine-i? – se aude o voce dinăuntru.

Cineva deschide cu zgomot vizeta şi priveşte cu interes spre Grinţu.

— Aveţi locuri la cazare? – întreabă acesta.

— Cîte persoane? – zice şi paznicul.

— Singur. Dar aş vrea să stau vreo două săptămîni.

Poarta masivă de lemn se dă în lături scîrţîind.

— Staţi puţin aici s-o chem pe maica stareţă – spune paznicul încuind sertarul mesei care-i serveşte şi de tarabă pentru cărţile poştale, ouăle pictate sau decorate cu mărgele fine, cruciuliţele sfinţite pe care încearcă zilnic şi uneori reuşeşte să le vîndă turiştilor. Pe masă au mai rămas numai cîteva cărţi poştale şi faţa de masă. Grinţu ghiceşte că omul tocmai se pregătea să plece acasă, îşi strîngea marfa şi se gîndea la ce va mînca astă-seară.

Privirea se mai plimbă o vreme prin curtea exemplar curată a mănăstirii. Dacă ar fi vară, ar fi plină de flori. În ce fel ar putea fi sugerat mirosul îmbătător al acelor flori printr-o imagine proiectată pe un ecran? Sinestezia rămîne o problemă deschisă a tehnicii artei. Fîntînă cu ghizduri groase, mult mai groase decît cele de la fîntîna bătrînului. O roată uriaşă de căruţă la capătul sulului de lemn peste care este trecut lanţul cu găleţi la fiecare capăt. Un veşmînt negru traversează curtea de la stînga la dreapta. Grinţu se aşază cu dosul pe masa-tarabă. Întinde mîna şi-şi apropie pachetul de cărţi poştale. Întoarce una din ele pentru a vedea dacă are şi timbru. Are. Ridică din nou privirea spre curtea mănăstirii. În uşa bisericii a apărut o călugăriţă care ţine în mîini o scîndură lungă de lemn uscat şi un ciocănel tot de lemn, foarte mic. E ora vecerniei. În curînd liniştea va fi străpunsă de bătăile ritmice de toacă; şi de clopot. Ce va fi voit să spună autorul poliţei de 1.000 de lei editate în folosul acestei mănăstiri prin lapidara formulare: „Distrusă de vitregia vremurilor prin anii 1614, 1762-1785"? Distrugerea unei mănăstiri era pe atunci o operă de 150 de ani? Şi de ce 1785? Să fi ajuns pînă aici răsculaţii lui Horea pentru ca mănăstirea să merite să fie distrusă? Ce altă vină să fi avut ea faţă de imperiu în chiar acel an? Între timp călugăriţa a terminat cu închinatul şi a pornit cu toaca în jurul bisericii. Ritmul bătăilor e mai întîi lent şi apoi accelerat pînă ce dă impresia unei sambe. Grinţu scoate din buzunar un pix şi se apucă să scrie pe cartea poştală:

Meştere,

Mă aflu în X. Din tot ce mi-ai sugerat nimic nu se conturează ca sigur. Ar mai fi răspunsul de bun simţ: „părerile sînt împărţite şi nimeni nu ştie nimic, nimeni nu are certitudini". Numai că simplul exerciţiu al bunului simţ nu a dus niciodată la descoperirea marilor adevăruri. Şi nici la adevăruri mai mici. Tu cum o duci cu armata? Aţi depus jurămîntul? La prima permisie te-aş sfătui să vii drept aici. Azi am aflat şi eu că Ana ta, pe care o tot caut cu scrisori la Burleşti, a devenit învăţătoare chiar aici în sat. De ce? Nu mă întreba. Te voi ţine la curent.

Armată uşoară!

Grinţu.

După asta se scotoci în buzunare de mărunţiş, puse pe masă două monezi de trei lei, luă încă o carte poştală şi-i scrise lui Zare.

„Vei fi şi unchi!"

Grinţu.

Ieşi din curtea mănăstirii şi puse cele două scrisori în cutia de poştă.

Stareţa îl recunoscu pe Grinţu şi fu bucuroasă să-i ofere o cameră liniştită şi luminoasă, cu o splendidă vedere spre dealul din spatele mănăstirii. Apoi, cu desăvîrşita politeţe a oamenilor obişnuiţi să trăiască în singurătate, ea îi puse cîteva întrebări banale. Grinţu răspunse corect, încercînd să fie cel puţin la fel de politicos.

Da, era profesor la o şcoală de pe lîngă Bucureşti.

Nu, pe acolo încă nu-i aşa frig, doar cînd bate vîntul, uneori.

Nu, nu e încă vacanţă, dar el, Grinţu, se simte prost, ceva cu nervii, şi-a luat un concediu medical de două săptămîni.

Mulţumi pentru urările de sănătate.

Înainte de a pleca la treburile ei, stareţa îl mai întrebă dacă nu-i e foame şi dacă nu vrea nişte lapte acru. El mulţumi politicos şi spuse că iese să facă o plimbare prin sat. Se întunecase. Apucă un drum subţire printre două rînduri de case, care părea foarte vechi. Lătrat de cîini, lumini pîlpîitoare la cîte o fereastră, strigătele unor copii în partea opusă a satului. Lună mare, plină, roşietică. Grinţu întoarce de cîteva ori capul ca s-o privească. Se gîndeşte dacă astfel de cadre ar putea fi trase pe peliculă prin procedeul numit „noapte americană". Din locul în care a ajuns poate vedea în contralumină (în puţina lumină a lunii, desigur) turnul din zidul de apărare al mănăstirii (rămas nedărîmat de vitregia vremurilor) şi turla bisericii.

> A doua zi de dimineaţă (29 ianuarie) am fost trezită de nişte plînsete. Plîngea o călugăriţă. Îi era teamă că înapoierea mea să nu aducă vreo nenorocire pe capul maicilor. Ciubac i-a spus că mîine voiu pleca. Maica cealaltă a repetat însă: doctorul Goldfain tot trebuie să moară, dar din cauza ei vom muri şi noi. Atunci, am intervenit eu şi am spus că dacă am ştiut să sar din trenul morţii, voi şti să ies din casa aceasta fără să pricinuiesc supărări gazdelor.
>
> (*Cartea neagră – ed. cit.*, vol. I, p. 210)

Ieşise deja în partea dinspre pădure a satului şi, pe poala dealului, văzu o casă izolată a cărei fereastră strălucea mai puternic decît a celorlalte.

Un fel anume de curiozitate îl făcu să se apropie şi să încerce să vadă ce se întîmplă înăuntru. Fereastra nu părea să aibă perdele, poate şi de asta strălucea aşa. Părăsi drumul şi tăie de-a dreptul peste fîneaţa din faţa casei. Se auzi dintr-o dată un răcnet prelungit de femeie, din casa luminată. Se trezi că aleargă fără voia lui peste fîneaţă spre gardul casei. Se propti de gard şi se uită cu atenţie prin fereastră. Mai multe femei în vîrstă se mişcau cu iuţeală prin casă. Sub fereastră stătea ghemuit un cîine care gemea încetişor, scheuna, scîncea, dar nu lătra la Grinţu sau poate, în mod ciudat, nici nu-i simţise prezenţa. O recunoscu printre femeile de dincolo de fereastră pe bătrînă. Abia cînd auzi din nou răcnetul acela îşi dădu seama că înăuntru se afla o femeie care năştea.

> De pildă, în *Amintirile soldatului Paul Alexa din Breb, din războiul din anul 1914* această imagine adecvată contextului în care ţăranul maramureşean este confruntat cu un eveniment mondial şi permanent cu moartea capătă formularea:
>
> *La cătană-aşa i-i dată/ Să moară moarte-mpuşcată;/ La cătană-aşa i-i scrisă/ Să moară moarte ucisă;/ La cătană-aşa i-i bună/ Să moară fără lumină,/ Fără lumină de său/ Fără om din satul său./ Da popă cine i-a fi?/ Gornistul şi tamborii/ Clopotele-s tunurile/ De răsună dealurile/ Şi în Ioc de dascăl sfînt/ Croncănesc doi corbi în vînt/ Şi-n loc de diac cu carte/ Dobaşul cu doba bate/ Păcatele i-s iertate./ Cine focu i-a cînta?/Tunurile şi puşca/ Cine focu i-a jeli?/ Numa sunetu puştii.*
>
> Spontaneitatea acestui enunţ-testament ne duce cu gîndul înapoi spre momentul care a generat, prin îndepărtare de contextul real şi rescriere continuă de generaţii, metafora nunţii mirifice din Mioriţa.
>
> (Mihai Pop în *Cuvîntul înainte* la *Antologie de folclor din judeţul Maramureş*, Baia Mare, 1980, vol. I, *Poezia*, p. 17)

*

(RETROVIZOR) Teristule, s-a întîmplat o mare nenorocire. Ştiu, nu te grăbi, ştiu că Gelu e în armată şi că Ana, pe care a lăsat-o gravidă, e de negăsit. Nu asta e nenorocirea. De găsit se vor găsi ei cumva. Doar nu i-o veni în minte zăltatei să plece abia acum după familia ei! Nenorocirea e

alta. A murit profesorul Valedulcean. A murit pe la sfîrşitul lui februarie şi eu n-am ştiut nimic şi i-am tot scris de atunci încoace. Săptămîna asta, nu mai ştiu în ce zi, iartă-mă, am fost eu la Bucureşti şi am întrebat de el la facultate. Aveau acolo toate scrisorile mele şi un plic pe care scria numele meu, dar nici o adresă. Mi l-au dat. Uite ce scria. Transcriu.

Fiecare dintre noi avem un singur loc despre care spunem „acasă" şi cel mai adesea, pentru cîteva bune milioane de români, acest loc se află într-un sat pe care nu-l mai locuim de mult. În imaginaţia noastră, satul acesta pierdut în cîmpie, ascuns între viile dealului sau resfirat de-a lungul unui rîu de munte, păstrează aura de mister pe care o avea, atunci cînd eram copii şi trăiam acolo, întreaga lume. El este pentru noi imaginea cu care începe lumea.

Se întîmplă să-ţi aminteşti în cele mai neaşteptate condiţii ale noii tale vieţi de un zgomot anume, de un chip de bătrîn, de o casă sau de un iaz, de o întîmplare sau de o poveste, de un incident sau de o iubire nedescifrate atunci, în copilărie, şi poate nici azi, de un sens al tuturor lucrurilor necunoscut celor care nu sînt din acelaşi sat cu tine.

Un acord dintr-o rapsodie a unui compozitor român de renume european, un tablou sau o sculptură despre care se spune că a avut mare succes tocmai la Paris sau New York, o poezie pentru care autorului ei i se recunoaşte accesul la universalitate, toate acestea se dovedesc pentru tine neaşteptat de simple dacă, auzindu-le sau văzîndu-le, gîndul tău le însoţeşte (le împerechează) cu *acel* sens primar al lucrurilor.

Există ceva, nu ştiu dacă să o numesc imagine sau stare, ceva ce concurează cele mai mişcătoare realizări artistice, ceva ce pune în umbră toate adevărurile permanente sau aparente înlocuindu-le cu un fel de sentiment al eternităţii: există, deci, senzaţia aceea pe care o încerci atunci cînd cobori din tren, din autobuz sau din *Dacia* în apropierea locului tău natal, priveşti în juru-ţi şi-ţi vine să spui că miroase a primăvară.

Miroase a primăvară în preajma locului tău natal? Atunci sigur că nu ai de ce te teme! Lumea întreagă e de partea ta. Tu eşti egalul tuturor oamenilor. Personalitatea ta e totuşi inconfundabilă.

Oricînd după aceea, la auzul numelui satului tău, gîndul tău ca o lacrimă de mîndrie, tresare.

N-am nimic de adăugat.

Zare

P.S. Acum sînt în concediu şi cred că într-o zi am să mă urc în tren şi-am să vin pînă acolo să văd şi eu cum eşti tu profesor.

*

Bătrînul încă-l mai aştepta (cu sticla de „afinatî" aproape goală). Nu se sfii să-i povestească şi lui că „fata şeia" o făcut copil din flori, da' nu-i nimic, s-o arăni ea cumva că omu', dacă-i liber, sănătos şi sătul... Da' o zis baba că l-o făcut şi la şepte luni. Amărîta! Oftă şi turnă în pahare.

— Iaca! – zise el înainte de a ciocni şi Grinţu nu înţelese ce anume îi indica bătrînul prin acest cuvînt: un obiect anume, o situaţie care putea/nu putea fi schimbată (şi care situaţie? a băietului care făcuse o prostie şi stătea la arest? a fetei care năştea din flori? a babei lui care se dusese să ajute la moşit? a lui Grinţu care tot se mai gîndea să se transfere în acest sat ca profesor?) sau lumea, lumea pur şi simplu?

S. Alte scenarii de pace

Profesorul Grinţu se întoarce în satul G. De la haltă şi pînă la casa gazdei lui sînt aproape trei kilometri. Îi străbate prin viscol şi se teme de lupi. Uuuuuu! Sssst!

Acasă găseşte scrisoarea lui Zare: Nici în locul meu natal nu mă aflu, dar nici a primăvară nu prea miroase.

T. Raportul complet al „comisiei Gelu Popescu"

Din nou dau ştire despre concluziile neverosimile la care am ajuns cercetînd cele cîteva documente scrise sau orale ce mi-au stat la dispoziţie sau mi le-am confecţionat singur.

În primul rînd, n-am găsit nici un semn cît de cît creditabil despre mine însumi. Asta nu înseamnă neapărat descalificarea mea. Nu prin asta trebuie să fiu eu declarat necreditabil. Rostul acestei lipse de semne despre mine însumi nu este nici, cum s-ar crede, obiectivitatea. Nu. Pur şi simplu trebuie să caut în altă parte.

Astfel.

Despre Zare Popescu ştiu că este fiul legitim al lui Florea Popescu (fiul cel mai mare al învăţătorului Popescu Spiridon din Burleşti) şi al Speranţei Popescu, învăţătoare, fostă soţie a numitului Grinţu Anton.

Astfel.

Învăţătorul Popescu a mai avut un fiu mai mic decît Florea pe numele lui Niculae. Acesta s-a născut în 1945 şi învăţătorul nu l-a recunoscut niciodată. El a fost luat mai întîi de o femeie din G., satul vecin, apoi a trăit ani mulţi într-o casă părăsită împreună cu cumnata lui, Speranţa Popescu, cea care nici ea nu mai era tocmai sănătoasă la minte. Acest unchi al lui Zare s-ar putea să mai trăiască şi astăzi. După naşterea şi mătrăşirea lui Niculae, învăţătorul Popescu a început să-l tot bată la cap pe Florea: „Ce, bă, tu n-ai de gînd să faci copii? Vreau şi eu un nepot!"

Astfel.

Cu cîteva săptămîni înainte de naşterea lui Zare, cineva, un anume Vergu (cine-o fi şi ce hram o purta din nou n-am ştire!) a adus de pomană (cu lumînare) familiei Popescu Florea şi Popescu Speranţa un copil pe nume Radu (nume slav, – bucurie, nota Z.P.) şi le-a spus celor doi că e din partea lui Grinţu Anton, cel care are de tăiat la stuf pe 15 ani.

Astfel.

Speranţa Popescu a înnebunit şi nu şi-a mai recunoscut nici copilul pe care l-a născut la puţină vreme. De altfel, cîţiva ani buni n-a recunoscut pe nimeni.

Astfel.

În casa învăţătorului Popescu au trăit cîţiva ani numai bărbaţii. Bătrînul, Florea, Radu A. Grinţu de la 3 pînă la 5 ani şi Zare Popescu de la naştere pînă la doi ani şi jumătate.

Astfel.

În ziua în care, noi nu ştim din ce motive şi pe ce căi, Florea Popescu a fost şi el arestat, Zare Popescu se juca în tufele de zmeură din curtea bunicului său, iar Radu A. Grinţu, despre care Zare credea că e sora lui mai mare, îl căuta, nu-l găsea şi, ca de obicei, începea să bîzîie.

Astfel.

Am uitat să spun că în tot acest timp soţia învăţătorului Popescu agoniza. Ea a murit abia după arestarea lui Florea. La moartea ei a venit şi Niculae, nebunul satului, şi acesta a fost un prilej de mare furie pentru bătrînul învăţător. În acelaşi timp el era ocupat şi cu expedierea cît mai rapidă a celor doi prunci la orfelinat.

Astfel.

Pînă la urmă Radu A. Grinţu a fost luat de sora unui anume Vergu, despre al cărui rol în toată povestea din nou n-am ştire.

Astfel.

Într-un tîrziu au venit şi actele prin care bătrînul Popescu îl putea „dona" pe Zare la Casa de copii. Mai greu a fost pînă ce Niculae i-a lăsat să-l scoată pe Zare din sat. Au trebuie să-i spună că ţîncul a murit şi el, Niculae, a mers pe jos 15 kilometri, pînă la halta din G., în urma căruţei care-l ducea undeva, el nu ştia unde. pe unicul lui nepot.

Astfel.

Dintre toţi cei implicaţi în aceste poveşti, cel mai indiferent este, paradoxal, tocmai Zare Popescu. El a încercat de nenumărate ori să mă împiedice să-mi continui ancheta. El a susţinut totdeauna că nu are nici o legătură cu acei oameni. El refuză să-şi recunoască părinţii şi, în general, nu prea acceptă ideea că el ar putea avea aşa ceva.

Astfel.

Despre mine, nimic. Dar, vorba lui Zare, ce-avem noi în clin sau în mînecă cu oamenii aceia?

Vom mai cerceta, fără îndoială.

*

(TELEVIZOR) Bătrîne Zare, văd că eşti mai puţin tenace decît mă aşteptam şi că te-ai decis deja să renunţi la o parte din ideile tale. Înţeleg că vrei să treci examenul de admitere, dar, iată, acum încep eu să cred că aveai dreptate. Dacă mai apar încă doi ca mine, mai ai tu dreptul să dai înapoi? Nu. Trebuie să continui să crezi în adevărul pe care l-ai rostit tu cel dintîi! Dacă vrei să te îndoieşti, totuşi, de ceva, pune-ţi întrebările altfel. Ce-ai zice, spre exemplu, dacă într-un tumul din perioada veche ai găsi un televizor?

....REPLAY...

(TELEVIZOR)

„Cînd cu gene obosite" seara sting televizorul (Caragiale n-ar ezita să precizeze că orice aparat se porneşte şi se opreşte cu *degetul* care apasă pe buton şi nu cu *genele!*) obiectele din juru-mi îmi par cîteva secunde altfel. Pînza fotoliului, deşi o ştiu murdară, străluceşte misterios, are patină şi personalitate; zgîrieturile de pe uşa şifonierului nu se mai văd, praful de pe vitrina cu veselă s-a şi şters singur sau s-a ascuns; tancul de jucărie al copilului gazdei pare mai adevărat (închipuirea mea îl face să salte peste ape şi gropi); culorile covorului nu mai sînt şterse ci vii; perdelele, foste cîndva albe, nu-mi mai par înnegrite de fumul ţigărilor ci asortate, prin cenuşiul lor discret, la restul culorilor din încăpere. Chiar aerul care pătrunde prin fereastra deschisă pare mai puţin poluat, iar din stradă nu se aud ambreiajele autobuzelor, ci pornirile line ale unor limuzine care mai fac un ultim tur pe o faleză fără nume. Care să fie, în acele clipe, adevăratul meu ambient?

Nu dicţionarele mă pot lămuri. Atît cele mai vechi în care nu găsim decît cuvîntul ambianţă, cît şi cele mai noi, în care au pătruns *ambientul* şi *ambientalul,* spun că referentul acestor cuvinte e unul singur: locul, mediul înconjurător în care trăim, obiectele care-i populează. În astfel de condiţii (definiţie deschisă) economiştii se gîndesc, fără îndoială, la standingul de viaţă, poeţii la atmosferă, actorii la spectatori, sociologii la grup, designer-ii la obiecte, fotografii la lumină, gospodinele la comodităţi, sportivii la calitatea terenului, vizitatorii la sumele de bani investite de gazdă etc. etc

Eu nu mă gîndesc decît la acest lucru surprinzător: de ce, pentru cîteva secunde, toate aceste lucruri înconjurătoare, deşi sînt aceleaşi, pot să pară altele? Ceva se petrece cu mine!

Pentru cel care îşi face mai ales o reprezentare vizuală despre lume, spaţiul este un continuum (spaţiul auditiv e o sferă cu centru şi margini – cum ar spune McLuhan –, iar toate celelalte spaţii sînt montaje de unităţi

discrete), aşadar orice mică schimbare în el determină transformarea totală. Pentru categoriile de persoane denumite mai sus ambientul ar fi, în acest caz, tocmai ceea ce nu se vede, nu se aude, nu se simte, trece neobservat. Ei nu percep decît modificările şi acestea numai în funcţie de ierarhii bine stabilite, ierarhii adesea personale şi greu de folosit în comunicare. În cel fel persoane situate cvasi-constant în acelaşi ambient pot vorbi despre ambientul lor? De ce, la schimbarea locului ambiant, elementele din vechiul mediu devin „noi", neobişnuite, se încarcă cu semnificaţii pe care pînă atunci nu le-au avut, pot provoca nostalgia sau repulsia?

Vreau să zic că abia astfel ne putem explica de ce o roată veche de căruţă poate deveni un aşa de apreciat lampadar, de ce sfeşnicul de aramă sau felinarul de căruţă sînt obiecte decorative în locuri în care necesitatea lor e nulă, de ce apare uneori încăpăţînarea de a armoniza o cergă de Maramureş cu mobila lustruită şi de ce pot sta în vitrină cu pahare de cristal rădăcini informe, tratate sau nu cu baiţ de tîmplărie.

Deci o explicaţie ar exista pentru toate compunerile personale de ambient (chiar pentru neglijenţe şi greşeli recunoscute ca atare de „autori"). Atunci cum să-mi explic privirea îmblînzită cu care accept ambientul după ce închid televizorul? Obiectele sînt aceleaşi, ordinea în care sînt aşezate nu s-a schimbat, eu însumi nu am schimbat nimic în situaţia mea socio-profesională, proprietarul apartamentului în care mi se întîmplă să fiu la sfîrşitul emisiunii îmi răspunde la fel de simpatic sau antipatic ca şi mai înainte, şi atunci de ce gustul meu devine îndoielnic?

Trebuie să existe o legătură secretă între gustul îndoielnic şi intensitatea iluziei. N-are, adică, nici o importanţă felul iluziilor pe care ni le facem, dar atunci cînd începem să credem în ele mai mult decît în realitate apare şi primul semn sigur al derutei: oscilaţia gustului. Cred că asta se întîmplă la sfîrşitul unei emisiuni în care m-am transpus de-adevăratelea şi cred că şi reciproca e valabilă; orice semn de prost gust e dovada unei iluzii luate drept realitate. Poate de aceea se spune că gusturile nu se discută. Cui îi e uşor să renunţe, chiar şi numai pentru un interval de timp redus, la iluziile lui? Cele mai realiste persoane pe care le-am cunoscut pînă azi – în majoritate artişti şi copii – aveau şi un gust foarte sigur; ei priveau nemilos ambientul. (...) Vom mai discuta despre toate acestea!

Salutări,
Grinţu

Alte investigaţii

U. Eterna cale a lupilor

Pe ţăranul G.P. zis Bobocică l-am cunoscut în 1977 cînd avea şaptezeci de ani, era pensionar C.A.P. şi lucra cu ziua la un şantier de lîngă şcoala la care eram profesor în satul G., judeţul Ilfov. În timpul celui de-al doilea război mondial Bobocică avusese gradul de caporal şi funcţia de şef de cuptor la o brutărie de campanie, îi plăcea să povestească şi, astfel, cînd aveam ferestre sau aşteptam autobuzul, aflam de la el adevărata istorie a brutăriei nr. 4 aşa cum în mare am şi relatat-o în primul meu scenariu. Din motive compoziţionale n-am introdus în acea schiţă şi modul în care eroica brutărie a dispărut, dar am reţinut în memorie acea parte a povestirii şi cred că ea este semnificativă.

Era, aşadar, către sfîrşitul iernii anului 1943. Soarta războiului luase o întorsătură definitivă iar trupele agresoare se retrăgeau în dezordine de pe teritoriul U.R.S.S.

Misiunea caporalului Bobocică şi a comandantului său, sergentul-major Ţiplea, originar din Dolj, era aducerea în ţară în bune condiţiuni a următoarelor obiecte considerate material de război: una căruţă fără animale de tracţiune şi unu cuptor de făcut pîine instalat pe căruţă. Pentru îndeplinirea acestei misiuni cei doi au primit hrană rece pe o săptămînă şi au fost plantaţi într-o gară din stepă. De-a lungul celor 168 de ore în care hrana rece drămuită cu zgîrcenie le-a amăgit foamea, caporalul şi sergentul-major n-au reuşit să convingă nici un şef de tren să le îmbarce căruţa. Aceia aveau alte griji şi nici n-aveau loc pentru căruţa lor.

Ce vor fi vorbit între ei cei doi în timpul acelei săptămîni, cum îşi vor fi povestit amintiri din copilărie sau din tinereţe, cum vor fi făcut din cînd în cînd focul lîngă cantonul 235 care se afla la cîteva sute de metri de gară, ce vor fi discutat ei şi în ce limbă cu şefii de tren care le răspundeau invariabil „Nein!", cum vor fi stat cu moralul nu ştiu. Ştiu numai că în primele două zile, nu departe de locul în care se afla căruţa, o haită de cîini era ocupată cu devorarea a două hoituri de cal. După ce au terminat, au lăsat oasele albe, bune de pus la muzeu, cîinii au plecat într-o direcţie necunoscută.

„Noi am rămas, zicea Bobocică, am rămas acolo şapte zile cu hrană şi vreo trei fără nimic de mîncare!"

Trebuie să mai ştii că un scop declarat şi atins de către Bobocică în tot timpul participării lui la război a fost simpla supravieţuire. Cele trei zile de foame trebuie că au fost privite de el ca o piedică teribilă în realizarea acestui scop. A refuzat însă să-şi amintească ce a vorbit cu sergentul-major Ţiplea în cele trei zile şi şi-a încheiat povestea cu următoarele cuvinte: „Şi atunci sergentul-major Ţiplea a dat ordin să plecăm şi am plecat, abandonînd căruţa."

Personal, cred că acesta este lucrul cel mai groaznic într-un război: conectarea fiinţei cu absurdul. Înainte de primul foc de armă, înainte de folosirea celor mai teribile arme, înainte ca bomba cu neutroni să omoare toţi oamenii şi să lase în „viaţă" clădirile, starea de război înseamnă – chiar dacă oamenii supravieţuiesc – înlocuirea principiului raţional al celui mai important şi mai strălucitor edificiu ridicat de oameni, cu un principiu absurd. Acest edificiu este societatea umană şi dacă el este ameninţat, oamenii degeaba mai supravieţuiesc.

*

(ULCIOR)... cică n-ar merge de multe ori la apă. Chestiune de rezistenţa materialelor!

*

Radu A. Grinţu primeşte săptămînal scrisori de la fostul lui coleg de armată. În ultima vreme acesta se arată tot mai furios, mai intransigent. Cum îşi permite tovarăşul frate-miu, se întreabă el, să-mi spună mie că sînt rudă cu acel delator? Bine, dar delaţiunea are şi ea un rol istoric, doar ai acceptat cîndva asta, nu-i aşa? – îi răspunde Grinţu. Da, dar am acceptat-o, aşa, în general, nu pentru că ar putea face parte din arborele meu genealogic. Aşa ceva mi se pare exclus. Şi apoi, ce v-a apucat pe toţi obsesia asta a căutării părinţilor? Uite, ţie sau lui, sau amîndurora, am să vă fac un cadou stupid. O carte în limba franceză. Se numeşte *Chasseur d'ancetres*. Dar ştii de la cine o am? De la o metisă - franţuzoaică originară din Martinica. Auzi, voia să ştie cînd a pătruns sîngele negru în vinele ei! Dar voi nu sînteţi metişi, nu-i aşa?

Ei, uite ce e, ştii ce? – îi răspunde din nou profesorul Grinţu (îi va lua locul lui Valedulcean în sistemul de relaţii întreţinute de Zare?). Acum din nou exagerezi, sări peste cal, dar în altă direcţie decît înainte!

V. Urmele istorice ale brutăriei nr. 4[1]

Îl vedeam pe fereastră. Stătea ghemuit (ca un om pe care-l doare stomacul) şi în jurul lui se adunau toţi ceilalţi muncitori ai şantierului. Purta mustaţă-muscă şi o pălărie cenuşie, boţită. Mi se întîmpla adeseori să mă apropii de fereastra clasei pentru a verifica dacă nu cumva iarăşi au făcut o „pauză de ţigare" şi s-au strîns să-l asculte. Îmi continuam lecţia, desigur, dar în timp ce vorbeam mă şi întrebam ce dracu' reuşeşte să le spună de-i ţine pe toţi aşa, cu gura căscată. Dacă se întîmpla să apară dirigintele şantierului sau vreun alt „organ", ceilalţi plecau care încotro, iar el se ridica alene, apuca roaba şi o tîra mai încolo. Nu părea un muncitor foarte harnic, nici n-ar fi putut să fie de altfel, avea pe atunci, cum aveam să aflu, aproape 70 de ani, era pensionar C.A.P., văzuse destule, zicea, întîmpinase de tot felul, cît pentru două sau mai multe vieţi, de ce să se agite, să dea-n brînci?

Filmul începe de aici, de la această fereastră a şcolii noi, construcţie cu zidurile încă umede, dată în folosinţă în toamna abia trecută. E un bun loc de poză pentru un plonjeu panoramat asupra şantierului. În cadru s-ar afla mai întîi întreaga harababură: betoniere, gropi cu var, roţi de maşini sau de tractor ce par aruncate roabe, lopeţi, alte unelte, grămezi de pietriş de rîu, saci, cărămizi, un zid ridicat pînă la înălţimea unui om, o fundaţie cheală mai încolo, groapa altei fundaţii ridicînd alături de ea grămezi conice de pămînt mai întîi negru şi apoi galben uscat, ocru, lutos. Se construiesc blocuri pentru intelectualii satului (deci şi pentru mine!), un dispensar şi o creşă. S-ar putea, aşadar, panorama peste toate acestea şi abia la urmă de tot, după un colţ al construcţiei deja începute, aparatul ar descoperi cercul de bărbaţi strînşi la un loc ca pentru un joc de zaruri. Unul singur dintre ei stă ghemuit. Nici jos, cum stau alţii, direct pe iarba veştedă care a acoperit

[1] Acest capitol are, fără îndoială, o legătură cu textul nostru *Istoria brutăriei nr. 4* (apărut în volumul *Aventuri într-o curte interioară*, Cartea Românească, 1979, pp. 80-101), dar el nu este o „rescriere" a aceluia, cel puţin nu în sensul pe care-l capătă termenul în prezentul „roman" (*n.a.*)

cîndva terenul de fotbal şi de instrucţie premilitară al comunei G. şi va dispărea în curînd sub trotuare, betoane, locuri de trecere, şi nici în picioare cum stau cei mai mulţi. El stă ghemuit în centrul imaginii. Pare că tocmai a primit un glonte în burtă. Sau că ar vrea să găsească în iarba arsă de brumă un lucru mic şi preţios pe care tocmai l-a pierdut. Dar nu, el povesteşte. Abia cînd aparatul se apropie destul se poate observa că vorbeşte. Toţi ceilalţi tac şi-l ascultă. Aici – un stop cadru pe microsecunda în care el, vorbind, tocmai desenează ceva cu degetul pe pămînt. Cît durează înşiruirea numelor de pe genericul filmului, el rămîne aşa, cu faţa pe jumătate ascunsă de pălăria cenuşie, cu un fel de rictus al gurii (zîmbet, răcnet, cuvînt sau simplă respiraţie?) bine pus în evidenţă de lumina puternică a dimineţii reci de început de iarnă. Cizme de cauciuc stropite cu var, bocanci murdari, tenişi, gumari şi chiar o pereche de opinci, craci murdari de salopete decolorate îl înconjură.

Cobor treptele scării în timp ce se aude pe culoarele şcolii zbîrnîitul soneriei şi începe zgomotul specific al recreaţiei. Traversez terenul de fotbal (ce a mai rămas din el), o minge deja îşi face apariţia, iar din spărturi de cărămizi şi căciuli se fac porţile. Aprinzîndu-mi ţigara mă apropii de micul grup subjugat de oratorul ce stă pe ciuci. Şi-a reluat între timp mişcările sugestive ale mîinilor lui butucănoase, desene prin aer şi pe pămînt, continuă să povestească.

Procedeele prin care se trece de la imaginea povestitorului la aducerea pe ecran a timpului şi locului povestirii lui sînt numeroase. Se poate alege oricare:

> ... în ziua de 25 martie, de Blagoveşteni – se aude din *off* vocea lui gîjîită de om bătrîn şi credincios fumător al ţigărilor Mărăşeşti – am luat în primire serviciu' care mi s-a ordonat, adică şef de cuptor.

Imaginea îmbracă imediat alura ei de arhivă de război şi înţelegem că lucrurile despre care vocea bătrînească vorbeşte s-au întîmplat în urmă cu ani. Imaginile se succed cu repeziciune ca la un jurnal de actualităţi din acea vreme şi nici gramatica montajului nu pare tocmai bine pusă la punct. Oricum, vedem convoaie de căruţe şi plutoane de soldaţi mişcîndu-se într-o ordine aproximativă pe drumuri noroioase, părăsind, printre casele mici cu arhitectură amestecată (românească, turcească, europeană!), cartierele de margine ale oraşului Medgidia. Unitatea în mişcare este Batalionul 2

Administrativ, iar funcţia de „şef de cuptor" de care G.P., zic Bobocică, vorbitorul ghemuit, tocmai a adus vorba, nu înseamnă decît onoarea de a conduce spre front un *cuptor de făcut pîine* instalat pe o căruţă trasă de boi. Aceasta este, deci, funcţia lui G.P. Gradul – caporal!

> În ziua de Florii, 30 martie, am mîncat numai turtă goală şi aşa de rea era făcută că nici porcii n-o mînca, deşi eram la locul unde se făcea pîinea, încă nu lucram, doar ne trambalam de colo, colo, dintr-un sat în alt sat, toată ziua şedeam degeaba şi răbdam de foame şi tremuram de frig.

La început prezenţa mea în spaţiul încercuit de povestitor trece neobservată. Am timp să mă gîndesc la detaliile acestei imagini şi să încerc să definesc prin ea caracterul povestitorului. Curînd devin un prizonier al lui, aşa cum sînt toţi ceilalţi, dar mai înainte mă întreb ce fel de om e. Se pare că asculta ordinele înălţătoare ale şefilor lui, dar boala eroismului nu-l chinuia deloc. Nici nu ajunsese bine pe front şi se şi plîngea de calitatea mîncării. Nu ştiu în ce fel devenise el „şef de cuptor" şi nici de ce. Observ că îi place să aducă la cunoştinţa tuturor eventualele contradicţii mărunte ale lumii: „deşi eram la locul în care se făcea pîinea, am mîncat numai turtă goală şi aşa de rea ce era făcută că nici porcii n-o mînca!" El încă nu lucra, nu făcea pîine. În contul celei pe care avea el de gînd s-o facă avea însă pretenţia să fie servit cu o pîine foarte bună. De aici s-ar putea extrapola astfel: deşi sînt un producător de petrol, mi-e frig şi n-am cu ce mă încălzi, deşi sînt fîntînar, voi muri în curînd de sete etc. etc. S-ar putea să fie chiar aşa, poate că acesta e războiul.

> 500 000 000 de asiatici, 140 000 000 de africani, 90 000 000 de latino-americani nu au acces la apa potabilă (Ziarele)

> America însă nu e cinică. Ea, ca şi aliaţii săi europeni, nu reuşeşte să priceapă că duşmanul, într-o lume a foametei, nu este comunismul – este foametea.

> În satul meu natal, în Siria, locuiam la cîţiva metri de conducta companiei Irak Petroleum. Copil fiind, vedeam această bogăţie

țîșnind din pămînt pentru a se furișa în conductele ce o transportau spre porturile de unde era exportată, în timp ce acasă și la școală tremuram de frig. Frig pe care îl simt și acum în oase.

(Nicolas Sarkis, *apud* J.-J. Servan-Schreiber – *Sfidarea mondială*, Editura Politică, București, 1982)

Dar singurul om tînăr din întreaga adunare „liniștită" din marginea șantierului este în sfîrșit descoperit de privirea neobișnuit de mobilă a bătrînului Bobocică.

— Să trăiți, domnule profesor! – spune el.

Îi răspund la salut și iată că întrebarea pe care tocmai mi-o puneam în legătură cu felul caracterului acestui om (personaj) rămîne suspendată. Ca o muscă bîzîind în jurul craniului meu, ea va asista de acum înainte tot ce aflu.

Eram pe malul mării, pe o șosea care făcea legătura între două orașe mari, cam la jumătatea distanței, ne uitam pe mare cum valurile se mișcau furioase, iar Regimentul I Roșiori făcea paza mării ca să nu debarce trupe inamice la mal.

Pe ecran ar trebui acum să se vadă cum e cînd ți-e foame și privești valurile mării de pe un pămînt care ți-e străin. Curat naufragiu! Coloanele de soldați se deplasează în continuare pe șoseaua dintre cele două „orașe mari", iar din în cînd întîmplarea face ca Bobocică, șeful de cuptor cu gradul de caporal, să se tot întîlnească, din mers, cu țărani tineri ca și el, cunoscuți, consăteni sau din satele învecinate. Plecat de acasă, și rătăcind organizat pe coclauri străine, el simte într-adevăr o mare emoție cu ocazia fiecărei întîlniri de acest fel. Dovada cea mai bună este că azi, după aproape patruzeci de ani, își mai aduce aminte de ele și le descrie în detaliu.

> ... m-am întîlnit cu Teodorescu, un *băeat* din Valea P., nepotul lui Grigore Țîvnă și spunea că a trecut înainte Alexandru lui Popa Velescu și Ionel al lui Bulgaru.

Gîndul meu se duce, desigur, către aceste nume pe care am învățat acum să le descifrez. Cum ar zice Zare, iată, Alexandru lui Popa Velescu și nicidecum Alexandru Popescu! Popescu este un nume propriu românesc derivat de la cu totul altceva decît cuvîntul popă. Să-i rugăm pe tovarășii lingviști să se mai gîndească puțin!

> și dimineața am plecat tot înainte spre front și am ajuns într-un sat de unde mai aveam zece kilometri pînă la orașul spre care se tot spunea că mergem, *aicea* am cantonat în noaptea de Paște și s-a dus căruța la șosea pentru a aștepta mașina cu daruri, adică țigări și ceva de mîncare, și am stat toată noaptea treji ca s-o așteptăm!

Chiar dacă vocea gîjîită nu spune mai nimic despre acea noapte de sărbătoare, noi putem desluși în fumul montajului prin fondú cum totuși preotul regimentului face la miezul nopții o slujbă. Feeria luminărilor aprinse în timp ce se cîntă „cu moartea pre moarte călcînd" (cum stă scris și pe mausoleul de la Mărășești) e totuși absentă, probabil din cauza camuflajului și a temerii de avioanele inamice. În întunericul de smoală al nopții de aprilie mulțimea de soldați-țărani-făcători-de pîine ascultă totuși cîntarea pe nas a slujitorului divin, cu inima privirea și urechea ațintite mai ales spre drumul de pe care ar trebui să apară căruța cu daruri. E o perioadă în care sărbătorile ortodoxe se țin lanț, zile întregi de-a lungul cărora n-ar trebui să muncești, ci doar să mănînci și să bei, în nici un caz să mergi spre front cu burta goală. Dimineața se apropie totuși cu răcoare și cu senzația de foame mult sporită.

> ... spre dimineață mi-am schimbat cămașa și m-am spălat și pe urmă, gospodina la care eram cantonat mi-a dat o bucată mică de cozonac și o bucată mică de brînză amestecată cu zahăr.

Minuția cu care el inventariază și cîntărește fiecare dar, adjectivul „mică" pus de două ori lîngă bucată – deși e vorba de daruri primite de la o femeie „inamică" – toate acestea dovedesc felul cusurgiu al caporalului G.P., zis Bobocică.

> mai tîrziu ne-a chemat sublocotentu' și ne-a dat cadou de Paști doi cozonaci mici, patru ouă, un chibrit și un tutun.

Povestitorul pare să păstreze și acum impresia de gravă inconsistență pe care i-au lăsat-o atunci acele daruri de Paște. Figura lui capătă nuanța dezamăgirii în timp ce rostește inventarul complet al celor primite în urmă cu 35 de ani din mîna unui sublocotenent rezervist.

după ce am luat masa a început un viscol mare de nu se vedea la mică distanţă, dar eu stăteam în casă şi mă uitam afară.

Gest: nu totdeauna dracul e aşa de negru pe cum ni-l imaginăm.

iar a doua zi de Paşte, după ce a trecut viscolul, a fost o zi foarte frumoasă, fără vînt şi cu soare.

În carnetul de regie trebuie notat că locurile pe care, cu carul lui tras de boi şi cu un cuptor de pîine instalat pe el, ţăranul-caporal G.P. zis Bobocică le-a cutreierat pe cînd era tînăr (poate avea vîrsta mea de azi), aveau şi o climă ciudată. În plină primăvară, adică de Paşte, ba era viscol, ba era soare. Ei, bine, pentru a nu îngreuna prea mult filmările şi pentru a nu aştepta să ningă de cîte ori ne trebuie imagini cu viscol, vom aduce pe ecran numai zilele frumoase din viaţa „eroului". Astfel, în ziua de care tocmai vorbeşte, el preia, după-amiaza, serviciul de comandant de gardă, la masa mai devreme decît ceilalţi soldaţi şi se duce să îl schimbe pe colegul lui care a făcut paza unităţii în timpul nopţii viscoloase.

Nu uită, desigur, să ne spună şi ce a mîncat, dar şi noile cusururi pe care în acea zi le-a găsit lumii:

ne-a dat masa, fasole cu şuncă, ne-a dat foarte puţină, ca la *prizionieri* (aşa pronunţă el!) şi ne-a dat şi cîte puţin cozonac.

Spectatorul trebuie să fie puţin derutat la rîndu-i! Ce fel de război fac ăştia, se va întreba el, dacă nici nu pun cuptoarele în funcţiune şi mănîncă în fiecare zi cozonac? Şi se mai şi plîng în gura mare că darurile sînt „mici", mîncarea „puţină" etc. Nu-i nimic dacă cititorul e derutat. Asta ajută la înţelegerea mesajului: în ograda gospodarului la care e cantonat Bobocică ne putem imagina şi un alt paradis decît cel al vorbelor lui:

dimineaţa, după ce am luat cafeaua, ni s-a mai dat şi cîte o cană de lapte de către gazdă, dar laptele nu era bun fiindcă se cam acrise *(cusururi peste cusururi!)* era aşa, ca un zer alb, după aceasta am fost la marginea satului să facem nişte trageri cu arma, dar eu nu am tras pentru că am spus că sînt bolnav şi nu mă simt bine. seara ne-a dat cîte o litră de secărică şi una de vin

înainte de masă, mă cam pilisem puţin şi după ce am dormit vreo două ore, m-am sculat şi am spălat un rînd de cămăşi, şervetul şi batista.

Imagine de „premiul întîi şi medalia de aur pentru operator": cîmpia liniştită după viscol, zăpada începînd să se topească din cauza soarelui fierbinte, streşini curgînd şi, într-o curte modestă de ţară, într-un sat pur şi simplu necunoscut, un soldat (de fapt un caporal) spălîndu-şi izmenele cu apă de ploaie într-un lighean de tablă împrumutat de la „inamic". Fundalul cu apus de soare poetic, culori pastel, virate uşor spre violet în laborator, pe fond alb şi negru. Eventual o tratare gen „noapte americană pe film Fuji-color".

În carnetul de regie stă notat, alături de cuvîntul „fierbinte" care a fost utilizat mai sus, echivalentul în limba germană: „heiss". Mă întreb de ce voi fi scris aşa ceva şi trec mai departe. Se face din nou ger peste cîmpie, e iar dimineaţă şi plutonul comandat de sublocotenentul care fusese atît de zgîrcit cu cozonacii evocaţi de Bobocică se deplasează către o fermă din marginea satului. Ferma are cîteva grajduri mari, toate la fel, aliniate impecabil. Brutarii intră şi încep să rînească, să spele, să arunce băligarul uscat şi să aştearnă paie pe jos. Pregătesc locul pentru instalarea vitelor brutăriei. Cînd în sfîrşit termină (au dat şi cu var pe ţăruşii care împrejmuiesc intrarea) privesc cu oarecare mîndrie în urma lor. Ei sînt ţărani şi încă n-au uitat cum se rîneşte un grajd. Încă mai ştiu să se bucure cînd ochii lor privesc un grajd curat. Ideea de război le devine chiar mai suportabilă. Bobocică a găsit în grajd o ţeavă de puşcă „aotomată" şi cîteva cartuşe care (surpriză!) se potrivesc foarte bine şi la arma lui. Se joacă cu ţeava găsită şi fumează uitîndu-se împreună cu ceilalţi la splendidul rezultat al muncii lor de cîteva ore. „Mă, da', l-am făcut, mă!", exclamă unul dintre „combatanţi" şi toţi cei ca el îşi clatină capul cu mulţumire. Acesta e momentul, în ceas de după-amiază, în care vine şi ordinul de înaintare. În cursul nopţii se vor părăsi poziţiile actuale şi se va înainta circa 15 kilometri spre front, după divizie. În noaptea următoare va fi traversat, pe pontoane, fluviul care se află acolo. Dincolo de fluviu e un oraş mare şi acolo vor cantona şi brutarii. „Mă, da' pentru cine am curăţat noi grajdul ăsta?" se va întreba cu mult regret unul dintre ei.

Îi vedem ajunşi pe malul fluviului. Drumul de noapte a fost obositor şi acum întregul batalion a primit ordin să se odihnească. Se execută totuşi, mai către prînz, curăţirea roţilor de la cuptoare şi spălarea lor cu apă din fluviu. G.P. zis Bobocică, are timp să scrie şi două cărţi poştale acasă. Una

nevestei şi alta lui nea Gheorghe Buldulea. Ascultătorii lui se privesc deodată. A, da, cei mai în vîrstă îşi amintesc de moş Gheorghe Buldulea, dar cei tineri nu prea.

> apoi am cîrpit cămaşa, era aproape distrusă şi strigam cu grai tare: unde eşti nevastă să mă vezi ce fac io acuma! cînd să ne ducem la masă ne trezim că ia dom' Căpitan Soroaga comanda companiei şi ne „culcă" de cîteva ori. drepţi, culcat, drepţi, culcat! – mă, ce l-o fi apucat p-ăsta? cînd colo ce să vezi, era din cauza la doi grăjdari că i-a prins că jucau rişca. Dom' căpitan i-a prins.

Carnet de regie: Spandau – penitenciar din Berlin cu o capacitate de 600 de locuri plasat în responsabilitatea Aliaţilor. Zid înconjurător de mai mulţi kilometri, cinci turnuri de control, gard electric cuplat la tensiunea de 4 000 de volţi. Deţinuţi: *unul singur!* Numele lui: Rudolf Hess. Probabil că în legătură cu acest nume propriu notasem mai devreme adjectivul heiss = fierbinte. Vîrsta: în 1977 deţinutul are 83 de ani. Încarcerarea lui costă 3 300 dolari pe zi. Un coşciug pregătit pentru el de multă vreme în subsolul penitenciarului aşteaptă să pună în sfîrşit capăt acestor cheltuieli administrate de către Aliaţi. Deţinutul nu vorbeşte cu nimeni. Refuză să primească vizita soţiei şi a fiului în spatele gratiilor de la Spandau. Primeşte ziarele (unele articole sînt decupate) le citeşte şi tace. Bătrînul Fierbinte e un fel de conservă din altă lume. Ar fi interesant de aflat ce gîndeşte el, după aproape 40 de ani de detenţie, despre această lume pe care o vede doar prin ziarele decupate. Vina: Rudolf Hess a aterizat în Anglia şi a propus, ca venind din partea lui Hitler, pace separată. Churchill a zis: „Hess nu este decît un criminal de război ca toţi ceilalţi conducători nazişti." Iar Hitler l-a declarat pur şi simplu nebun. Avea şi de ce să creadă asta: cu cîtava vreme mai înainte aflase despre el că se masturbează în W.C.[1] Buun, deci schizofrenul onanist de la Spandau trăieşte şi azi. Nimeni nu ştie ce l-a apucat atunci să fugă în Anglia şi nici dacă Hitler a avut sau nu cunoştinţă de „misiunea lui". În 1971, deci cînd avea vreo 77 de ani, el află din ziarele care-i parvin la Spandau că un compatriot de-al lui, Willy Brandt, a obţinut premiul Nobel pentru Pace. Îl cheamă pe directorul închisorii, americanul Eugene Bird (*bird* = pasăre, în psihanaliză simbolul masturbării este o fantasmă cu fulgi şi pene!), şi-i declară că dacă misiunea lui din Anglia ar fi reuşit, ar fi putut spera şi el să primească acest premiu (!).

Episodul, colateral, ar putea fi inclus în film numai dacă acesta ar fi un lung metraj.

> după-amiază a venit un sublocotenent medic şi ne-a făcut inoculări, toată noaptea n-am putut să dorm de durere, iar dimineaţa, pă 12 aprilie, s-a făcut inventarul la efectele ce s-au primit asupra omului, la prînz am mîncat ciorbă de peşte, da' era aşa de împuţită că nici porcii n-o *mînca.* după ce am mîncat am scris acasă un plic fără timbre.

Vocea din *off* pare a avea mereu acelaşi punct de emisie. De fapt el se schimbă foarte des şi spectatorul are dreptul să afle aceasta. Tocmai cînd Bobocică spune că într-o dimineaţă de aprilie au fost scoşi pe cîmp la instrucţie individuală, imaginea de arhivă se întrerupe şi, în cele cîteva cadre color, îl revedem pe povestitor îmbrăcat cu o cămaşă albă, curată, aşezat la o masă pe prispa casei lui, ţinînd în mînă un pahar cu vin, povestind. Dincolo de masă stau acum doar eu şi-l ascult. Spune povestea unei alte zile în care din camioane se descărcau alimente pentru întreaga divizie. Înfometarea din ochii lui de atunci licăreşte şi acum cînd îşi reaminteşte:

> am văzut cutii de conserve, caşcaval, unt, ţigări şi se spunea că ne vor da şi bomboane, da' la prînz nu ne-a dat decît cartofi prăjiţi, varză şi conserve şi 250 de grame de pîine, iar seara un ceai parfumat cu cuişoare şi foarte puţin îndulcit, 40 de grame de unt şi nişte varză cu cîrnaţi. din unt am păstrat şi pentru a doua zi dimineaţa, la cafea!

Cuvîntul *subzistenţă* pe care l-a învăţat el cu acea ocazie îşi păstrează şi astăzi nota de mister. E drept că acum îi rosteşte cu dezinvoltură, dar conotaţiile pe care i le acordă par foarte largi şi îmi scapă. Ne aflăm acum amîndoi pe marginea şoselei care trece prin satul G. Eu aştept autobuzul, iar el mă însoţeşte pentru că se plictiseşte acasă. Din cauza cuvîntului *subzistenţă* povestirea s-a transformat de cîteva ore în lungi liste de bucate din care eu înţeleg ce rol avea în război propaganda. Fiecare îmbunătăţire nesemnificativă a traiului omului simplu era însoţită de un potop de vorbe

[1] A se vedea fragmentul *DIALOGURI?* din volumul nostru *Efectul de ecou controlat*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1981, pp. 190-191 (*n.a.*).

misterioase. Proprietatea asupra limbajului este o importantă sursă a puterii. Nu ştiu prin ce truc filmic aş putea să figurez aceasta: potopul de cuvinte este din ce în ce mai consistent, iar bucatele ce se aşază pe masa soldaţilor din imaginile de arhivă sînt tot mai puţine şi mai inconsistente! Este un paradox pe care nici Bobocică nu-l trece cu vederea:

> de dimineaţă cafea surogat cu foarte puţină pîine şi unt. am lucrat toată ziua la depozitarea alimentelor pentru divizie. la ora 12 ni s-a dat din aceeaşi ciorbă de peşte împuţită. a doua zi, dimineaţa, ceai de izmă cu marmeladă, la prînz ciorbă de peşte, seara ciorbă de peşte şi puţin unt. patru zile am lucrat la depozitarea alimentelor şi în tot acest timp n-am mîncat mai nimic, abia mă mai ţineam pe picioare şi în a cincea zi ne-am dus pe malul fluviului să ne îmbarcăm pentru front, am scris acasă, stăteam pe iarba verde şi mă uitam la armatele care îmbarcau pentru front. Vasile Enciu mi-a dat un tutun şi un pachet de ţigări şi trei mărci. noaptea următoare am dormit în oraşul de dincolo de fluviu şi am auzit cum a trîntit vreo 5 bombe.

Carnet de regie: În 1938 unul dintre deputaţii conservatori englezi, pe numele său Anthony Eden, declara: „Hitler nu este decît un fanatic sincer care nu doreşte războiul." Acelaşi deputat cu nume predestinat (eden = paradis) este în 1956 prim-ministru al guvernului britanic. Şi ce credeţi că face? Întrucît Egiptul luase măsura naţionalizării Suezului, el, domnul Eden, împreună cu prim-ministrul francez, domnul Guy Mollet (mollet = 1. adj. cam moale, 2. subst. pulpa piciorului) îl cheamă la Paris pe Ben Gurion, şeful guvernului israelian, şi-l convinge să atace Egiptul. De atunci Orientul Apropiat a tot continuat să se complice. E de reţinut însă acest cuplu de nume: Eden şi Mollet!

> tot în această zi m-am dus la gară unde îmbarca Batalionul 4 Pionieri şi dinîntîmplare *(oh, întîmplarea!)* m-am întîlnit cu Vasle G. Enciu. Vasile Neciu, Costică alu' Savu şi Petre al Biţii din Preasna. se duceau spre front tot cu toţii într-o divizie. a doua zi m-am dus în Bazar şi am cumpărat o curea de încins şi zece pietre de scăpărat cu două mărci şi jumătate. apoi, pînă seara am mai scris o carte poştală acasă şi am dat-o pe un om care pleca la Batalionul 2 Administrativ şi l-am rugat s-o pună în Gara de Nord. cu el m-am dus din nou pe rampa gării din oraş şi acum îmbarca bateria a şasea şi grupul de comandă al Divizionului 2 Artilerie Uşoară. M-am găsit *(din întîmplare?)* cu Oiţă al lui Marin Duţea şi mi-a dat un pachet de ţigări şi am stat mult de vorbă cu el seara am spălat cămăşile murdare şi am primit 39 de ţigări, unt, conserve, bomboane şi pîine. În ziua următoare era joi şi am dat iar o roată prin Bazar de m-am plimbat. am dat o marcă pe şase pietre de scăpărat şi un fitil şi am mai dat şi o ţigare pe două ace de prins peşte. în piaţă se vindeau diferite lucruri de îmbrăcăminte, alimente, o pîine de două kilograme costa 360 de lei sau 6 mărci bani germani. se puteau cumpăra tot felul de lucruri de mare preţ, dar pe tutun nu pe bani.

Carnet de regie: „Războiul e sufletul comerţului" – ar putea să spună caporalul Bobocică în timp ce domnii Eden şi Mollet ar putea să spună că „... şi invers!".

Sîntem din nou pe şantierul de lîngă şcoala din G. Au trecut chiar cîteva luni, s-au mai înălţat cîteva ziduri, iar una dintre construcţii deja se căprioreşte. E sfîrşitul iernii. Printre ascultătorii constanţi ai maratonistului povestitor mă număr şi eu împreună cu cîţiva copii din clasele mari. Mă întreb, şi e greu să-mi răspund, ce gînduri avea caporalul G.P. cînd se ducea, în plin război, pînă la bazarul din oraşul în care era cantonat să-şi cumpere ace de pescuit. În acelaşi timp mă gîndesc că această valută de mare valoare pe care o foloseau ei pe atunci – o ţigară – încă mai merită un capitol special în istoria universală a monedei.

> de Sfîntul Gheorghe trebuia să îmbarcăm şi noi pentru front. se spunea că avem de mers 500 de kilometri, adică două zile şi două nopţi cu trenul şi 100 de kilometri pe jos cu hrană rece. m-am bărbierit de dimineaţă şi mi-am pregătit raniţa pentru plecare, pă urmă m-am găsit cu cumătrul Tudor al Biţii şi am stat mult de vorbă cu el.

Cred că degeaba ne întrebăm noi ce şi-or fi spus. Povestitorul nu-şi aminteşte pentru că nici nu era important. Funcţia acelui dialog era doar una fatică. Să stai de vorbă cu un cunoscut înainte de a pleca spre necunoscut. Dacă

se întîmplă să mori, cineva își va aminti că a fost ultimul care a stat de vorbă cu tine. Tu vei trăi în acel cineva sau el în memoria ta.

> în drum spre front se vindea tutunul cu 240 de lei un pachet. ce n-am văzut de cînd sînt.

Într-adevăr, compilez eu în gînd cu un fragment din memoriile lui Constantin Giurescu, de cînd e pe lume Bobocică, leul nu a scăzut niciodată așa de mult. Înainte de primul război mondial (Bobocică e născut în 1907) valoarea leului la bursele europene era de 1,15 franci elvețieni!

> am mers iarăși din sat în sat și unde nu mai puteam să înaintăm cantonam și dormeam toată ziua. ne deplasam mai mult noaptea și făceam cam 25-30 kilometri într-o etapă. am mai dormit la un croitor, la o școală și la un țăran invalid. ni se dădea pentru drum mai mult hrană rece și cîte o litră de țuică. mergînd pe drum am văzut tot felul de mașini distruse, tancuri, tunuri, cutii de muniții, tuburi de cartușe și proectile trase de tunuri și morminte proaspete, unele cu nume românești pe cruce. am trecut vreo două poduri bine construite peste ape. drumul era greu. puneam cîte 8 boi la cuptor și totuși mergea foarte greu pentru că drumul era desfundat de ploi și de circulația de vehicule grele.

Nouă, celor născuți în a doua jumătate a secolului XX, adică la cel puțin opt ani după evenimentele povestite cu atîta coerență de caporalul G.P., ni s-au povestit într-adevăr multe lucruri despre oribilul război mondial. Dar noi iată că n-am știut că în acest război s-au dat atacuri, printre altele, și cu niște care cu boi obligate să traverseze fluvii. Niște care cu boi ca în picturile lui Grigorescu. Niște care cu boi pe care erau montate Cuptoare De Făcut Pîine! Ei bine, trebuia să ni se povestească mai demult acest lucru!

> în următorul oraș în care am ajuns după ce am mai cantonat în vreo zece sate și am tras de cuptoare și cu cîte 10 perechi de boi de se rupseseră proțapele pentru că intraseră carele pînă la osii în pămînt, ni s-a spus că vom sta și vom fabrica pîine.

În secvențele de arhivă primăvara înaintează încet, dar sigur. Ghicim că sîntem deja în aprilie către sfîrșit, trecem în mai. În cadrele color în care-l revedem pe povestitor e încă iarnă, februarie 1977 mi se pare. O iarnă nici prea grea, nici prea ușoară. Dar cu o circulație a autobuzelor suficient de neregulată pentru a mă determina să nu fac naveta și să mă instalez în sat, în gazdă la un vecin de-al lui G.P., zis Bobocică.

> în doi mai am primit și primele cărți poștale de la Ștefan și Apostolică și le-am răspuns imediat. după masă am primit un tutun și ni s-au făcut injecții contra tifosului. în ziua următoare era duminică și am stat liniștiți, doar am uns cuptoarele și altceva nimic. era o zi frumoasă cu soare și trăgeam speranță că se usucă drumurile să nu mai chinuim boii. toată ziua a cîntat unul cu armonica și pe la trei după amiaza m-a apucat, așa, să plîng că m-am dus mai încolo să nu mă vază camarazii. spre seară am primit tutun de pipă, miere și țigări.

Serile de iarnă într-un sat ca acela în care mă aflu în timp ce scriu și în care vom filma trebuie considerate entități semnificative separate. Culoarea cerului dintr-un amurg de iarnă în cîmpie cere o peliculă și un tratament al acesteia încă neinventate. Eventualele imagini alb-negru sau color luate în astfel de amurguri nu vor fi decît palizi înlocuitori ai unei realități mult mai bogate. Misterul se amplifică în drumul printre căpițe și grajduri, pe lîngă salcîmii din spatele casei, prin curte, pe prispă, prin tindă spre polatra cu tavanul jos, cu pereții și podeaua lipite cu lut, spre vatra în care mocnește un foc de lemne ude. Aici se spun adevăratele povești, care nu mai sînt imagini ale lumii, ci concentrate ale ei. Ceea ce se coace pe acel foc nu mai este hrană, ci un superconcentrat de hrană materială și spirituală. Nu este speranță în jurul ei și nici disperare. Doar calm.

> luni am luat masa în pădure, dar fără pîine pentru că am lăcomit și o terminasem. miercuri am primit o carte poștală de la nevastă. joi am mers toată noaptea pe jos, vreo 18 kilometri, iar pă mine mă numise căpitanul să merg în fața coloanei pentru siguranță. vineri dimineața m-am găsit cu Nedu M. Petrache din Preasna și eram la 12 kilometri de front. într-una auzeam bubuituri de tun. am stat de vorbă mult. în noaptea de 9 spre 10 mai, sîmbătă spre duminică, am făcut încă o etapă de vreo 12 kilometri pînă în spatele frontului, toată noaptea se auzeau bubuituri de tun de se cutremura

pămîntul. şi era tot timpul o lumină, aşa, galbenă, violetă, albă. se albea şi se întuneca cerul de la rachetele aruncate pentru a lumina terenul. duminică pe la 12 m-am culcat şi am visat că mă certasem cu Ticuţă şi cu Dada pentru că intrase în casă şi răscolise toate lucrurile. tot deodată am visat şi că mă căsătorisem cu Siţa lui Buldulea. se făcea că era fată mare, şi Rădiţa se făcea că murise şi ajunsesem văduv, ferească Dumnezeu! în satul A. am sosit în ziua de 10 mai, după 50 de zile de mers, eram foarte aproape de ultima linie de artilerie şi se auzea tot timpul bubuind tunurile de se cutremura pămîntul. dormeam în corturi şi era un frig de ne îngheţau mîinile.

Acum putem urmări mai cu metodă, pe ecran, în ce constă activitatea funcţională a unei brutării de campanie. Luni dimineaţa se execută un scurt program de instrucţie de front, apoi se scot coşurile cuptoarelor şi se curăţă. Soldaţii primesc ciocolată, cafea, ţigări şi chiar cîte un trabuc de căciulă. Marţi şi miercuri se fac brazdele, se cară pămîntul cu sacul, cu roaba şi cu lopata, se face curăţenie, se ancorează carele pînă devin într-adevăr cuptoare imobile. Iată că totuşi nu-i obligau să facă pîine din mers. Pînă şi nişte bieţi mîncători de cartofi aflaseră că pîinea se face stînd într-un loc şi prinzînd rădăcini. Joi este, după exprimarea, fastuoasă într-un fel, a caporalului, „Sfînta înălţare a Domnului Iisus Hristos la ceruri şi *în loc să stăm repaus*, ne-a pus la lucru ca şi în ziua de 13 mai."

> în cinşpe mai se împlinea un an de cînd fusesem concentrat şi în noaptea aia n-am dormit deloc pentru că au venit avioane şi ne-au bombardat şi de frică am fugit din corturi numai în cămăşi şi izmene pe cîmp şi ne-am culcat la pămînt. dimineaţa a mai venit un avion şi am dat s-o rupem din nou la fugă, dar a aterizat lîngă noi şi se spunea că e Poşta. pe sub seară m-am găsit cu Răducanu G. Marin, am stat de vorbă mult şi bătea Artileria de se cutremura pămîntul. Sîmbătă şi duminică nu s-a lucrat nimic din cauza bombardamentelor şi a tirurilor de artilerie. abia luni s-a lucrat la tăiat lemne şi în timpul ăla au trecut pe acolo camioane cu răniţi din Regimentele 5 Dorobanţi, 20 Dorobanţi şi 3 Călăraşi.

Trebuie găsită o soluţie tehnică pentru a exprima prin imagini filmate şi joc actoricesc foarte bun uimirea caporalului în faţa simultaneităţii unor acţiuni aproape incompatibile, uimire pe care el o exteriorizează cu o discreţie absolută. Cum e posibil – pare să spună privirea lui – ca în timp ce

eu stau în curte şi nu fac altceva decît să tai nişte lemne, fraţii noştri din regimentele cu nume atît de frumoase să treacă spre ţară înghesuiţi în camioane şi urlînd de durere. El n-avea pe atunci dreptul să se lase uimit de ceva. Asta l-ar fi pierdut. Acum, după atîţia ani, cînd povesteşte pe îndelete în faţa focului de vreascuri ude din vatră, uimirea se poate ghici în licărul ochilor lui luminaţi de jos în sus de lumina roşietică, slabă a jarului. Spune că în zilele următoare a fost linişte în sectorul lor şi doar treceau maşini cu răniţi de la 7 Pionieri şi 5 Dorobanţi. Continui să cred că desăvîrşita discreţie a relatării nu se datorează vreunei eventuale autocenzuri, cît unei spaime nelămurite. El nu este, şi poate că nu va fi niciodată, un *narator omniscient.* Este şi va fi mai degrabă uimit, înspăimîntat şi în acelaşi timp îmbărbătat de ceea ce îi este dat să povestească. Poate filmul să povestească în felul acesta? Prin ce mijloace?

> pînă vineri s-a tot tăiat la lemne pentru fabricaţie, iar sîmbătă am început pregătirile, am încălzit cuptoarele, duminică, 24 mai, am început a fabrica pîine şi a ieşit o *pîine bună şi albă ca zăpada.*

Trebuie filmat într-un anume fel pentru a corela acest eveniment, la care povestitorul ajunge pe un ton neutru şi fără nici un fel de crescendo, cu şirurile de camioane cu răniţi ce trec spre gările de cîmpie unde sînt descărcate în vagoane de vite. Se formează apoi garnituri care pleacă spre ţară. Trebuie!

*

(VAGON DE VITE) Poate s-a schimbat ceva între timp sau poate a citit el greşit în Mersul trenurilor. Zare a coborît din acceleratul de Constanţa în Gara de Nord la ora unu şi jumătate după miezul nopţii. S-a dus spre tabela cu orarul trenurilor şi a avut surpriza să constate că primul tren cursă care trece prin G. pleacă abia peste patru ore. A trecut pe la *Informaţii* şi a obţinut acelaşi răspuns. Acum stă ghem pe o bancă de pe peron şi tremură de frig. Adoarme din cînd în cînd preţ de cîteva secunde şi i se pare că a dormit ore lungi într-un frig cu gust de cărbune şi de apă cu mult clor. Tresare crezînd că a pierdut legătura, îşi priveşte ceasul, se asigură că mai are timp şi trage adînc aerul rece în piept. Aerul nu este suficient de rece sau poate tocmai de aia se simte în el mirosul de W.C.-uri descărcate direct pe terasamentul căii ferate. Prin veghea şi visul lui mult prea amestecat mirosea ba a gudron, ba a praf încins, ba a tămîie, ba a frig pur şi simplu şi deodată... o capră traversează şinele căii ferate la două peroane mai în faţă.

Zare se ridică brusc în picioare şi face cîteva mişcări de gimnastică. Respiră, sare pe loc, se freacă la ochi şi priveşte din nou. Capra e acolo. Un ţăran cu pălărie cenuşie o trage de funie. Rămîne fascinat de imagine. Stă aşa holbat minute în şir pînă cînd omul cu capra traversează cu greu cele două peroane şi ajunge chiar pe peronul unde stă Zare. Îl vede aplecîndu-se şi legînd funia de cadrul metalic al băncii pe care se aşază. Nu sînt decît vreo 15 metri între banca lui Zare şi cea a ţăranului cu capra şi lumina este destul de puternică. Iluzia optică este exclusă şi, în general, Zare ştie despre el însuşi că nu-i un tip cu năzăriri, iluzii, vise cu ochii deschişi. Se aşază din nou pe bancă şi se decide să înţeleagă lucrurile după cum sînt, nu după cum ar putea el să le transforme prin lucrul propriei minţi. Se ridică într-un tîrziu şi dă să plece să-şi ia bilet. Ţăranul cu capra îl cheamă spre el şi-l roagă să-i scoată şi lui un bilet. El nu îndrăzneşte să treacă cu capra prin faţa caselor de bilete, riscă o amendă. Îl ajută, desigur. Apoi stă alături de omul care spune că se numeşte Vlad şi că e paznic de noapte la o uzină de mase plastice.

— Şi ce faci, bre, cu capra, – întreabă Zare – o paşti în curtea uzinei?

Nea Vlad începe o poveste complicată cu directorul uzinei care şi-a luat o nevastă mult mai tînără decît el, una care lucrează la televiziune, „poate aţi văzut-o, e una aşa, cu ochelari şi cu părul negru, face anchete cu copiii fugiţi dup'acasă". Şi că asta a născut, dar nu vrea să alăpteze. Ori n-are lapte, ori nu vrea să-i cadă pieptul pînă la buric. Aşa că directorul, care-i şi el om de la ţară ca noi (Zare se întreabă de unde o fi dedus interlocutorul lui că şi el, Zare Popescu, e tot de la ţară), a zis că numai cu lapte de capră se face un copil mare şi i-a zis lui nea Vlad să-i facă rost de una că i-o plăteşte. „Acu', dacă i-am promis, i-am promis, da' dă unde să-i duc io capră de cumpărat cînd el vrea să dea cinci şase sute de lei şi o capră costă azi în jur de trei mii?" „Aşa de mult, bre?" „Păi ce, e mult? Dacă porumbul costă două sute dubla! Da ăştia plecaţi mai dă mult la oraş n-are dă un' să ştie şi zice că vrei să-i speculezi dacă le ceri cît face. Aşa că am luat-o pe-a mea să i-o duc. Pierd şi io două mii dă lei, da' mă are omu' în vedere, cum ar veni. Am venit ieri dimineaţă cu trenul şi era să plătesc şi amendă. Era un controlor mai al dracu' şi unu' mai cumsecade. Pînă la urmă ne-am înţeles, da' vezi că doamna nevasta lu' dom director cînd a văzut capra a zis că nu-i trebuie şi că să plec cu ea de unde am venit. Dom' director că nu, ea că pleacă d'aici! Pînă la urmă m-am dus la uzină şi l-am schimbat pe paznicu' dă zi şi i-am zis că stau eu de serviciu pînă la patru dimineaţa şi pă urmă să vină el să mă schimbe. Acu' o duc acasă. Pă d'oparte îmi pare bine că am

salvat-o dă n-am mai vîndut-o pă nimica toată, da' acum să văd, nu m-o amenda ăştia că mă urc cu ea în tren?"

Zare se uită cu multă atenţie la vagoanele clasă cînd cursa de persoane trage la peronul din faţa lor. Se gîndeşte la clasele de obiecte care ar face stratificarea socială a posesorilor. La vagoanele de cale ferată, proprietate colectivă deci, stratificarea după confort şi estetică funcţională ar fi cel mult o bază pentru clasificarea călătorilor. Urmăreşte cu mare atenţie cît de confortabil reuşeşte să se aşeze o capră pe platforma unui vagon de pasageri, clasa a doua. Contrastul nu e destul de puternic. Ehee, îşi zice el, dar cîţi oameni n-au călătorit în vagoane de vite şi au tot sperat să ajungă vii la destinaţie!

Coboară în G. tocmai cînd se crapă de ziuă. E singurul pasager care coboară aici la o asemenea oră. Pe străzile noroioase ale satului nu se vede nici ţipenie de om. Se apropie totuşi de impiegat şi-l roagă să-i spună în ce casă locuieşte cu chirie tovarăşul profesor Radu A. Grinţu. Nu e prea departe – i se explică.

Îl scoală pe terist din somn tocmai cînd cocoşii cîntă mai cu foc şi cîinii latră furioşi că au fost treziţi aşa de cu ziuă. Îi strînge mîna şi-l întreabă rîzînd:

— În ce direcţie ziceai că sar peste cal?

*

tot fabricaţie de pîine şi după ce am ieşit din fabricaţie m-am dus la cort şi m-am culcat pînă la 12 ziua şi după 12 m-am mutat cu somnul pe izlaz şi dormind am visat-o pe Mama că era parcă bolnavă şi stătea în pat şi a venit şi cumnatu' Panait şi la urmă am mai visat şi un foc la naşu. ardea nişte trestie şi o şiră de paie. după aia s-a mutat focul la domnul învăţător şi tot la fel ardea, miercuri am spălat rufe şi după-masă ni s-au dat cămăşi noi fiindcă cele vechi au fost rupte complet, seara încă nu instalasem corturile şi era lună plină, am jumulit iarbă şi am făcut saltele şi ne-am culcat. A doua zi am instalat şi corturi şi cuptoare în noul loc de cantonament. timp de aproape trei săptămîni am stat nemişcaţi în acelaşi loc fabricînd pîine şi lucrînd zi şi noapte în trei schimburi, cînd eram liber, ziua, o luam aşa peste izlaz cu mai mulţi băieţi şi mergeam pînă în marginea pădurii şi ne culcam acolo în nişte poieniţe cu flori. era linişte de nici nu ziceai că-i război şi în vale se ridica fumul de la cuptoare drept în sus.

acolo se făcea pîine şi noi dormeam în poienițe ca nişte prunci. aşa, într-o margine de poieniță în pădurea aia de mesteceni şi stejari şi duzi, în plină cîmpie, am găsit şi nişte tufe de zmeură, se făcuse jumătatea lui iunie şi abia începeau să se pîrguiască. mă gîndeam însă ce caută zmeura aia acolo, că pe la noi zmeura. creşte mai ales la munte, dar mă gîndeam că şi eu aş putea să încerc să pun în curte cîteva tufe dacă am norocu' să mă întorc. uite că nici pînă azi n-am apucat s-o plantez să văd dacă se prinde sau nu.

Ascultătorul unor asemenea poveşti nu poate să nu se întrebe de rostul tonului neutru pe care sînt ele debitate. Se poate observa chiar un fel de indiferență a celui care povesteşte față de ceea ce noi numim război. Explicația pare a fi una singură: *Caporalul G.P. din armata română lupta încă de pe atunci în alt război.*

Carnet de regie: Clarificări. În 1973, în fața Adunării Generale O.N.U., Willy Brandt (Premiul Nobel pentru Pace – tocmai premiul revendicat cu atîta neruşinare de ultimul deținut de la Spandau!) declara: „Din punct de vedere moral nu este nici o deosebire dacă un om este ucis în război sau este lăsat să moară de foame datorită indiferenței altora." Conform unor evaluări UNESCO numai în acelaşi an 1973 au suferit de foame şi subnutriție între 400 şi 500.000.000 de copii. S-a calculat că în lumea întreagă disponibilitățile de alimente pe cap de locuitor nu au mai crescut din 1936, ba chiar au scăzut în ultimul deceniu. Acest *alt „război"* se poartă deci de multă vreme, iar un şef de cuptor de la o brutărie de campanie poate fi considerat, pe bună dreptate, un luptător, un erou, un nemuritor. Asta ar trebui să arate imaginile alb-negru şi color ale filmului nostru.

La un moment vocea povestitorului se întrerupe brusc şi aparatul de filmat se opreşte din povestit pentru a-l căuta în afara cadrului. Nu-l găseşte, dar în curtea şcolii, în recreație, într-o dimineață însorită de mai, un nepot de-al lui Bobocică, un băiat de clasa a opta, îmi explică mie că bunicul lui s-a îmbolnăvit şi e la spitalul din F. Trebuie să merg să-l văd. Abia peste o săptămînă, împreună cu Zare Popescu, merg să-l vizitez pe bătrîn. E acasă acum şi spune că s-a însănătoşit, de a doua zi ar vrea să se ducă la muncă. Spune: „Mai credeam eu, dom'le profesor, să ajung să văd cu ochii ziua de azi? Să mă mai salvez atunci cu inundațiile? Să apuc să

trăiesc şi după un cutremur ca ăla de acum două luni?" Apoi îmi povesteşte că a fost bolnav „dă nu mai putea să respire" din cauza vinului, că l-a băut rece toată iarna şi că asta i-ar fi dăunat la „laringe". Constatăm împreună că G.P. e un erou şi că e nemuritor!

X. ....

Y. ....

Z. Este Zare Popescu un personaj în „romanul" Zmeura de cîmpie? (studiu)

S-ar putea să nu fie pentru că îi lipsesc mai multe elemente constitutive, dintre cele care sînt considerate obligatorii. Culoarea ochilor lui nu este nicăieri definită. El nu-şi cunoaşte nici măcar părinţii. Nici nu vrea să-i cunoască. Este posibil un asemenea personaj?

Duminică 8 mai 1977

Zare merge mai întîi de-a lungul rîului lat şi leneş de cîmpie. Urcă dealul nu prea înalt, îndepărtîndu-se de rîu. Traversează un cîmp abia semănat, ajunge în marginea pădurii Golovna. Este o după-amiază de duminică. Îşi vătuieşte urechile cu un anume fel de linişte (ciripit de păsări, vînt uşor printre frunzele abia născute, crengi uscate şi frunze din toamna trecută trosnind sau foşnind sub picior). Început de mai într-o pădure bătrînă din cîmpie. Cuvintele „potecă, ierburi înalte, poiană, păsări" sînt evident inutile, neputincioase, stupide, în vecinătatea acestor forme, culori, spaţii, mişcări de aer şi legături ale trupului cu ele. Modul în care privirea se încăpăţînează să rămînă agăţată de firul subţire de apă, urechea se aţinteşte la zgomotul lui, buzele-l sorb, nu are nimic comun cu abstracţia cuprinsă de cuvîntul „timp". Ar putea să numească somn toate acestea, dar, cum singurătatea nu cere cuvinte, cum şi aşa există prea multe faţă de nevoile noastre...

Despre mirosul alb şi înalt al acestor ciorchini de insecte zumzăitoare pe care le punem să PRODUCĂ ceva pentru noi este mult mai bine să se tacă. Să nu se rostească nici un cuvînt!

Revine deci pe acelaşi drum (trei ore mai tîrziu – dacă timpul contează), se desprinde de marginea pădurii ca de un Andreescu veritabil, traversează cîmpul, coboară o pantă nu prea abruptă, apa reîntîlneşte, planturos de data aceasta, privirea. Drumul se lasă străbătut de paşi egali, reapar forme de locuinţe umane (un sat deci) şi, împreună cu ele, un maldăr

de cuvinte reocupîndu-şi drepturi temporar uzurpate. Se îndreaptă spre casa în care Bobocică şi Radu Grinţu au rămas să povestească şi să bea vin rece.

Pătrunde în grădina casei, în casă, în camera în care televizorul se adresează patetic semiîntunericului. Nu e nimeni aici. Urechile rămîn vătuite, privirea-şi păstrează fixitatea, buzele, limba, gîtlejul încă nu se despart de izvor. Mirosul ciorchinilor zumzăitori, culoarea lor albă (înălţată spre mai pur de vecinătatea fragmentară a verdelui), gustul mierii capătă dăinuire. Ecranul se luptă cu toate acestea, palpită, zvîcneşte, transformă semiîntunericul într-o fosforescenţă violetă.

Camera se populează treptat, este duminică 8 mai '77 şi sînt mai multe meciuri de văzut. Zgomotul zarurilor în cutia de table, clinchet de pahare, un vin roşu bine păstrat peste iarnă. Aşteptare. Ecranul îşi toarce alene zvîcnirile de alb şi negru, ploaia lui de cuvinte de care încercăm să nu ne sinchisim. Un vecin care întreabă:

— Ai săpat via, mă?

— Io mai am un rînd, îl fac mîine.

— Păi mîine e 9 mai, glumeşte profesorul. (Parcă dacă e 9 mai nu poţi săpa via!) Interlocutorul acceptă gluma. Rîde.

— E Paştele. Atunci chiar era dă Paşte.

— În patru'ş' cinci?

— Da, zice şi se aşază mai comod, s-a obţinut legătura cu stadionul.

Vacarmul tribunelor, vocea emoţionată a comentatorului au acum forţa să submineze vătuirea auzului, fixitatea plăcută a privirii, răcoarea instalată pe buze şi chiar mirosul florilor de zmeură de cîmp care mai stăruie în nări.

Abia trecusem de Vesely. În satul următor am dormit într-o şură. Simţurile abia acum încep să fie maltratate de imagini, de zgomote, de speranţele şi dezamăgirile unui sport. Grupa caporalului Nicolae a dormit în şura locuitorului K.

dimineaţă, fîntîna din curtea cehului, gamelă, apă rece, zgomot de motocicletă oprită lîngă santinelă, băi camarade unde e corpu dă comandă regimentu 9 vînători dă munte?, a treia casă da' dă ce?, a capitulat germania da' nu mai spune la toţi aşteaptă ordinu, înapoi în şură caporalul Nicolae, bă ia sculaţi că acu să dă ordinu dă înaintare, drepţi, ştia ei ce înseamnă ordinu dă înaintare că pîn Vesely trecusem foarte greu, îmbrăcaţi, spălaţi, nemţii ar fi dincolo de pădure, adunaarea! şi sublocotenentu:

Ai noştri au deschis scorul, bucurie, clinchet de pahare, vacarmul tribunelor pătrunde pînă la noi prin difuzoarele aparatului, are vreo

legătură această agresivitate „nevinovată" cu simţurile noastre maltratate, cu echilibrul loc atît de precar?

bă băieţi uite ce e (noi ştiam ceva de la caporal da' ne-am făcut că nu ştim nimic) războiu s-a terminat, ăăăăăĂĂĂăăăă, uraaaaaa, numai gamele pă tot ceru', acuma ordinu e să scotocim pădurea din faţă fără foc dă armă.

Este pauză meciului şi vom fuma cîte o ţigară pe prispă.

Poteci, poieni, ierburi înalte, păsări, izvoare şi mirosul îmbătător al florilor de pădure.

dincolo de pădure o şosea cu terasament înalt, peste şosea salt înainteee!, sare doar un băiat cu puşca mitralieră şi dincolo neamţu care-i ordonă în româneşte (învăţase româneşte, bre?!): STAI!, nici un foc dă armă, pă băiatu ăla nu l-am mai văzut, pînă la 23 iulie cît am rămas noi în Cehoslovacia, o fi căzut prizonier în ultima zi?, ăsta a fost norocu lui, era a treia zi dă Paşte.

Vor fi existînd, în pădurile de dincolo de Vesely, tufe de zmeură înflorită la începutul lui mai?

*

(ZAŢ) Acesta este un termen tipografic. El desemnează un „text cules cu litere de plumb şi aşezat în forme de dimensiunile paginilor, gata pentru tipărit", adică un *obiect* care, chiar înainte ca dumneavoastră să ajungeţi cu lectura la sfîrşitul acestei fraze, a fost deja topit şi a devenit din nou o bucată informă de plumb.

Cuprins

Notă asupra ediției 5
Prefață 7

Presupuneri

A. Plăceri minore, catastrofe, glume 35
B. Incidentul naște ipoteza 43
C. Pedagogul Grințu 52
D. Despre numere matricole, despre nume și eroi 60

Investigații

E. Imperii de cenușă, revoluții de fum 77
F. Zmeura de cîmpie 86
G. Identitate personală 100
H. Adevărul ca proces 113
I. Rubus Idaeus 128
J. Grințu Anton – infanterist marin 139
K. Infanteria Marină și forța ei perlocuționară 149

Alte păreri

L. Metoda pașilor adăugați 159
M. Onomastică specială 169
N. Modul activ al uitării 179
O. Dragoste, surioară, maștihă! 185
P. Cît timp povestim, război nu va fi! 193
R. Excursie în prag de iarnă 203
S. Alte scenarii de pace 214
T. Raportul complet al „comisiei Gelu Popescu" 215

Alte investigații

U. Eterna cale a lupilor 221
V. Urmele istorice ale brutăriei nr. 4 223
X. 242
Y. 242
Z. Este Zare Popescu un personaj în „romanul" Zmeura de cîmpie? (studiu) 243